ANUL XII.-SERIA II-a.-No. 630 NUMĂR SPECIAL de ANUL NOU 10 PAGINI — PREŢUL 8 LEI Duminică 1 Ianuarie 1933

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897, CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

59

Ziarul DIMINEAŢA ... abon. dv. expiră la 15 M... Biblioteca O... Of. Trg

(1954)

ANUL LITERAR 1932

Lucru cu deosebire îmbucurător, anul 1932 s'a remarcat printr'o mare ofensivă de reviste şi de scriitori tineri. Se înţelege că dacă am examina publicaţiunile sub raportul valorii lor culturale şi estetice, am avea destule obiecţiuni de făcut. Fenomenul dovedeşte însă, în complexitatea lui, un interes din ce în ce mai mare pentru literatură din partea tinerimii şi prevesteşte totdeodată pentru viitor o mare concurenţă scriitoricească.

C. Stere

Adeverul literar, rămas indiscutabil cea mai mare şi cea mai citită publicaţie de acest fel şi-a dovedit în anul abia sfârşit interesul ei pentru tinerime, publicând numeroase scrieri de debutanţi şi inaugurând o rubrică specială pentru selectarea încercărilor, intitulată: *Primii paşi.* Ea a recenzat cu obiectivitate toate operele apărute, fără prejudecăţi de cerc literar, răspândind astfel, mulţumită tirajului ei, informaţii despre întreaga viaţă literară.

O publicaţie săptămânală care a putut rezista este *România literară,* a d-lui Liviu Rebreanu, foaie de informaţie, critică şi polemică, scrisă aproape numai de tineri, într'un ton vioiu şi frondeur.

Gala Galaction

Dintre publicaţiile informative mai vechi *Vremea* şi *Viaţa Literară* continuă să mai apară, cea dintâiu încercând chiar un început de editură.

Alături de acestea au apărut în cursul anului un roiu întreg de reviste efemere, scrise de tineri şi atacând bine înţeles pe bătrâni (Discobolul, Ulise, Răboj, etc.), dar care sunt oricum simpatice prin entuziasmul pentru litera tipărită. Revista avantgardistă *Unu,* după cinci ani de rezistenţă s'a sinucis în pragul noului an.

Dintre revistele arhive numai *Viaţa Romînească* şi-a păstrat locul, cu oarecari întârzieri, ce vor fi răscumpărate, printr'o reorganizare complectă a ei. *Gândirea* şi-a rupt aripile iar *Convorbirile literare* sunt un strigoiu anual. O revistă nouă *Azi,* strânge în paginile ei un număr de scriitori, nu aşa de tineri cum se pretind, în tot cazul încă neafirmaţi pe deplin.

Dintre revistele regionale numai *Datina* are respiraţia bună şi pregăteşte pentru curând un număr festiv.

Şi mai îmbucurătoare este intensa activitate a editurilor, ceeace înseamnă că se citeşte totuş.

Editura *„Adevĕrul"* a lansat un număr considerabil de opere de valoare, printre care e de ajuns să amintim romanul d-lui C. Stere şi *Răscoala* d-lui Liviu Rebreanu. *„Cultura Naţională"* şi-a făcut un punct de onoare de a da ediţii critice ale marilor noştri clasici, străduindu-se totuş să tipărească şi scriitori tineri. Editura *„Ciornei"* a tipărit cărţi bune, care se citesc, promovând mai ales tehnica alcătuirii unei cărţi, *„Cartea Românească"* a editat deopotrivă opere de bătrâni şi versuri de tineri, şi editura *„Cugetarea"*, specializată în cărţi senzaţionale, a primit totuş şi opere strict artistice ca acelea ale d-lui Damian Stănoiu. Avem prin urmare editori. Lipseşte numai o mare editură curajoasă care să înfiinţeze o colecţiune de caiete pentru operele şi mai cu seamă pentru versurile tinerilor şi care, bine administrate, n'ar ruina pe nimeni. Până atunci tinerii, aliindu-se, au înfiinţat o colecţiune *„Azi"* şi alta *„Carte cu semne"* în care s'au publicat un număr apreciabil de încercări în proză şi versuri. Revista *„Vremea"* tipăreşte şi ea cărţi de tineri, făcând anume înlesniri.

Când trecem în revistă scrierile în proză mai de seamă ale anului trecut, numele d-lui *Stere* * ni se impune din capul locului. Căzând ca un bolid fierbinte încă de traiectoria spaţială, d-sa s'a înfipt deodată în literatura română cu massivul grandios al romanelor sale, rocă astrală condensând o experienţă vastă şi focoasă. Cu un enorm material uman, cu o pinacotecă întreagă de fiinţe, cu o viziune a vieţii integrală, condusă pe întinderea întregii existenţe a unui om, romanul d-lui Stere, neterminat încă, este o impresionantă construcţie epică, fiind

L. Rebreanu

totdeodată şi un document al societăţii de acum câteva decenii din Basarabia ţaristă. In curând vom avea prilejul să vedem turnurile acestei fortăreţe căreia i s'au ridicat numai zidurile exterioare şi să constatăm puterea de contemplaţie şi de visare aproape metafizică a d-lui Stere, în jurul viziunii unei Siberii boreale, înmormântate sub singurătăţi şi geruri.

In literatura estetică d. Stere era un debutant. Dintre prozatorii de lungă reputaţie d. *Mihail Sadoveanu* şi-a dovedit şi în anul trecut vigoarea creatoare şi puterea de reînoire. *Nunta Domniţei Ruxanda* şi *Uvar* arată limpede orientarea povestitorului moldovean către epicul pur, cronicăresc şi către reveria istorico-geografică. Prima scriere este o capodoperă de arhaitate emoţională şi istorică, şi este în fond o continuare firească şi artistică a seriei de cronici moldovene încheiate prin Niculce. In *Uvar* sentimentul naturii ia forma unui poem al vastităţii geologice, al tristeţei zăpezilor siberiene, văzute de un ochiu mare, mirat, al nostalgiei cinegetice, însfârşit, căutătoare de pustiuri lacustre, de aglomeraţiuni ferine şi de republici de păsări.

Părintelui *Gala Galaction* îi datorăm o povestire în stilul Vieţilor Sfinţilor şi anume *Papucii lui Mahmud,* * tratând cu puritate duhovnicească şi cu humor blând un caz mistic, într'un stil de mare amplitudine şi de bisericeşti arome.

Tot din domeniul vieţii religioase sunt şi ultimele scrieri ale d-lui *Damian Stănoiu,* care şi-a lepădat de curând vestmintele monahale. Înfăţişând într'una *(Pocăinţa Stareţului)* ispitele mărunte ce bântuesc sufletele naive ale călugărilor şi în alta *Alegere de stareţă* intrigile dintr'o mânăstire de călugăriţe, autorul face mai mult operă de humor decât de critică socială, şi aceasta într'un stil de o savoare cuceritoare.

Dl. *Cezar Petrescu* şi-a continuat industria sa de păianjen care vrea să prindă multe muşte, adică mulţi cititori. *Greta Garbo* şi *Nepoata hatmanului Toma* (Miss România) sunt exemple de îndemânarea cu care d-sa ştie să scoată din efemer scrieri informe, deslânate, bombastice, dar nu numai în gustul publicului ci şi cu un schelet de observaţiuni ce le dă o valoare literară.

D-na *Papadat-Bengescu* şi-a continuat în *Drum ascuns* anatomia unui grup de familii, cu acuităţi rare şi putere de expresie a tragicului cotidian cum ar fi bunăoară moartea şi violul, şi cu o dificultate de stil ce-i răpeşte pe nedrept o parte din cititori.

I. Minulescu

O carte bine primită a fost romanul *Asfinţit de oameni* * al d-lui *Ludvic Dauş,* tablou sumbru al moravurilor şi turpitudinilor provinciale în care domină figura unui nou Dinu Păturică deastădată deplin victorios.

Pitorescul cartierului ebraic şi mizeria nostalgică a unui copil născut în mijlocul prostituţiei şi-a găsit un zugrăvitor expresiv în d. *I. Peltz (Horoscop).*

Despre romanul d-lui *Liviu Rebreanu, Răscoala,* * abia apărut, şi asupra valorii căruia nu mai poate fi îndoială, vom fi în măsură să vorbim în cea mai apropiată cronică.

Numeroase alte cărţi de proză au adus câteo viziune personală şi cititorul va găsi în colecţia revistei noastre informaţii despre toţi. Notăm în treacăt pe d-nii *Anton Holban* (Parada Dascălilor), observator al corpului didactic, *Mircea Damian* (Celula no. 13), cu reportagii din închisoare, *T. Teodorescu-Branişte (Fundătura cimitirului nr. 13* * şi *Sărmanul Klopştock (Feciorul lui Nea Tache Vameşul),* cu cărţi de pitoresc periferic, *Lascarov-Moldoveanu (Biserica ruinată),* poet al caducităţii, *L. Leoneanu (Dorina),* cu un roman de dragoste, precum şi alţii ale căror opere apărute spre sfârşitul anului sau neajunse încă la cunoştinţa noastră se vor înregistra la timp.

Am lăsat dinadins la sfârşit pe d. *I. Minulescu,* pentrucă ultima sa lucrare *3 şi cu Rezeda 4,* * face trecerea către un gen nou, acela al romanului abstract, simbolic, făcut din observaţii generale, humor şi volubilitate.

Poezia a fost şi ea destul de înflorită. Vom remarca dintre poeţii mai în vârstă pe d. *Perpessicius,* cu al său *Itinerar sentimental,* de formă clasică ovidiană, pe un fond de tristeţă şi soliloc intelectual şi pe d. *I. Pillat* al cărui *Caet verde,* ne-a rămas din nefericire necunoscut.

Dl. *Ilarie Voronca* a început să izbutească a crea stări în noua sa culegere de versuri *Peter Schlemihl,* ceeace aduce un început de utilizare al materialului său de imagini.

Un poet foarte tânăr este d. *Al. Robot,* al cărui *Apocalips terestru* e plin de obscuritate obscurantistă uneori, pedantă alteori, dar promite prin coarda sonoră lirică un poet.

Colecţia *Azi* a tipărit două culegeri de versuri *Zbor Alb* de *Radu Boureanu,* cu originale poeme lacustre, şi pastelurile corecte ale d-lui *Petre Dinu (Fum de argint).*

In alte edituri au apărut poemele de factură clasică ale d-lui *M. Ioanid (Poteci înlăuntrul meu),* poeziile intimiste ale d-lui *H. Bonciu (Lada cu năluci, Eu şi Orientul)* şi *Relief* de *Ion Pogan.*

Toţi aceştia sunt poeţi fără tendinţe şi filozofie. De aceea am lăsat la urmă pe d. *Nichifor Crainic* al cărui nou volum de versuri *Ţara de peste veac* aduce înnoiri de formă şi de cuprins, în serviciul unei concepţiuni ortodoxe şi tradiţionaliste, depăşite pe alocurea de sentimentul spiritualităţii universale.

Critica propriu zisă negăsind editori a rămas încă risipită prin reviste. S'au văzut totuş în cursul anului în vitrinele librăriilor volume de ideologie, de introspecţie intelectuală, de observaţiuni istorico-estetice, de filologie, bibliografie şi istorie literară.

D-lui *Al. Rosetti,* cunoscutul filolog şi director de editură îi datorăm o importantă sinteză despre *Limba română în sec. al XVI-lea,* d-lui *Georgescu-Tistu* o bibliografie de bibliografii literare române *(Bibl. lit. română),* d-lui *Ramiro Ortiz* un volum de *Varia romanica,* scris e dreptul în italieneşte, dar privind deopotrivă literatura noastră veche şi nouă, d-lui *Gh. M. Cantacuzino* o serie de conferinţe asupra monumentelor noastre bisericeşti *(Arcade, firide şi lespezi).* Sunt de remarcat *Soliloquiile* d-lui *Mircea Eliade* pentru speculaţiunea asupra simţului de neant şi *Fragmentele dintr'un carnet găsit* de *Mihail Sebastian,* pentru atitudini psihologice lucide şi clare.

Un studiu asupra curentelor noui, *Anarhismul poetic,* datorit d-lui *Const. I. Emilian* este o încercare de a se privi „obiectiv" fenomenele literare, care arată toate primejdiile unei astfel de întreprinderi.

Un eveniment literar însemnat este pentru noi şi ediţia critică a *Operelor* lui *Caragiale* întreprinsă de d. *Zarifopol,* ediţie condusă cu prudenţă, iniţiativă informativă şi metodă riguroasă, care o face model al genului. Tot în anul trecut s'a cules şi marea ediţie critică a *Poeziilor* lui *Eminescu,* întocmită după manuscris de d-nii *G. Ibrăileanu* şi *C. Botez,* dar care nu va putea apare decât anul acesta. Din frumoasa şi erudita ediţie a *Divinei Comedii,* în traducerea lui *Coşbuc,* şi datorită d-lui *Ramiro Ortiz,* a ieşit însfârşit anul trecut şi *Paradisul.*

Lipsa de interes a editurilor faţă de publicaţiile informative, ne împiedică să cunoaştem direct toată activitatea editorială a anului trecut. Acesta este un viţiu de raporturi literare caracteristic ţării noastre, de pe urma căruia suferă bine înţeles editorii şi scriitorii.

Numai îndatoriri bibliografice ne îndeamnă să citĕm aci şi *Viaţa lui Mihai Eminescu,* datorită celui care semnează aceste rânduri şi care îşi răscumpără puţinătatea prin îndemnul pe care l-a dat atâtora de a se ocupa de opera marelui nostru poet naţional. Dintre numeroasele lucrări asupra lui Eminescu remarcăm pe aceea a d-lui *Lucian Boz,* pentru puterea ei de asociaţiuni ideologice.

M. Sadoveanu

Acestea sunt cărţile ce stau în raftul anului 1932. Multe altele sunt încă în gestaţie şi-şi vor da primul ţipăt în anul ce vine. Nu ne rămâne decât să aşteptăm cu încredere misterul anilor ceţoşi ai viitorului, la răspântia noilor talente de mâne.

G. CĂLINESCU

* Operele însemnate cu asteris (*) sunt tipărite în Editura „Adevĕrul".

Din Rimele lui Petrarca

In timpul vieţii Laurei

Poetul arată nefericirea stării sale, mai întâiu în comparaţie cu toate lucrurile care noaptea se odihnesc; şi apoi nefericirea lui în sine.

LEOPARDI

Nu-s adieri. In ceruri şi pe pământ e pace;
Dorm fiarele în codru şi pasări dorm şi ele.
Incet îşi mişcă Noaptea aprinsul car de stele
Şi orice val pe mare a încetat să joace.

Eu însă stau de veghe pe gânduri, ard şi plâng:
Imaginea-i — chin dulce — îmi stă mereu 'nainte,
Dureri nemăsurate se răsboesc în minte —
Şi doar când sunt cu gândul la Ea, durerea-mi stâng.

Ci din aceiaşi vie şi limpede fântână
Ţâşni şi-amărăciunea şi bucuria mea;
Mă vindecă şi-mi face grea rană-aceiaşi mână.

Şi ca să nu mai aibă sfârşit durerea grea,
De mii de ori prind viaţă şi-s doborât de moarte...
Ah, simt că mântuirea mi-e-atâta de departe!

Trad. de L. Sb.

13.989 [P]

Caleidoscop intelectual

Pantomimele în Londra

Cu toată moda cinematografului, cu tot progresul artei teatrale şi succesul extraordinar al revistelor, pantomima are încă foarte multă căutare la Londra. Pentru moment sunt patru pantomime în centrul Londrei pentru care se scriu piese anume de scriitori apreciaţi.

Cauza succesului acestui gen de reprezentaţie pare a fi, după părerea lui Julian Wylie, care a montat şi dat multe pantomime, (103), în anii trecuţi atât la Londra cât şi la Manchester şi Glasgow, unde ele au fost marele eveniment al sezonului de iarnă, în faptul că au caracter *local*. Ele sunt jucate de anume actori şi fac aluzii la evenimentele zilei, buget şi politică, la întâmplări şi mici scandaluri, fie din viaţa londoneză, fie din a altui oraş unde se dau reprezentaţii. Bine înţeles că intră aci artă şi încă foarte multă artă.

In aceste aluzii trebuie să se găsească ceva amuzant şi cu haz pentru mari şi mici, tineri şi bătrâni. Ele nu sunt scrise numai pentru copii. Pantomima trebue montată şi jucată cu o grijă impecabilă, nu se îngăduie cea mai mică neglijenţă. Copiii sunt foarte avizi de a vedea jucată o povestire pe care o cunosc, dar şi dacă actorii se abat dela tradiţia povestirii câtuşi de puţin sau fac greşeli în punerea în scenă, directorul primeşte numaidecât nenumărate scrisori de protestare dela micii englezi. Astfel o fetiţă din Manchester scrie lui Julian Wylie după o reprezentaţie cu o pisică: „Decât vorbea atâta, pisica D-tale trebuia mai bine să omoare cât mai mulţi şoareci ca să ne arate că în adevăr a fost o *crâncenă bătălie*”. Cea mai mare parte din aceste pantomime au o tradiţie, s'au transmis din generaţie în generaţie şi seamănă în această privinţă cu teatrul nostru de păpuşi de odinioară, pornografia în minus.

La lyceum Pantomime se joacă într'o sală cu lămpile stinse şi scena luminată strălucit, de o singură persoană, o balerină acompaniată la piano de cineva. Anul acesta se dă „Frumoasa adormită din pădure”. Balerina îmbrăcată într'o rochie strălucitoare cu paillete trebuie să dea iluzia a mii de splendori colorate în jocul luminilor şi să ţină locul unei trupe întregi de actori buni, în douăzeci şi două de tablouri. Directorul teatrului este Melville, un adevărat maestru în povestirea mimată.

La teatrul Gate, Peter Godfrey, un regisor foarte la curent cu technica scenei moderne, joacă un fel de reviste speciale. O *commeră* tânără, cam de douăzeci şi cinci de ani, explică publicului că, în loc să-şi scrie autobiografia, şi-o va povesti în episoadele unei reviste. Varietatea, burlescul, fantezia şi humorul cel mai strălucit al episoadelor reprezintă viaţa „*Commerei*” şi toate evenimentele locale în legătură cu ea. Succesul cel mare a fost anul trecut o melodramă burlescă din 1830, a lui Peter Godefrey. Nici pantomima în legătură cu naşterea lui Christ nu lipseşte în sărbătorile de iarnă la Londra. Ea se joacă de obiceiu în toate *tea-room*-urile marilor magazine, întovărăşite de amuzantele acrobaţii ale celor mai buni clowni din circurile Londrei.

Interesant e că aceste magazine cu splendida lor expoziţie de daruri şi jucării precum şi toate sălile cu distracţii pentru copii, sunt deschise tuturor. Copiii slabi şi nemâncaţi duşi de mână de mama în zdrenţe, ca şi fericiţii copilaşi bogaţi, defilează pe la toate raioanele şi iau parte la toate petrecerile. Cu toată paza unei poliţii fără pereche în lume, această generozitate se înseamnă în bilanţul marilor caranvanseraiuri comerciale cu pierderi în sume fabuloase.

O piesă contra răsboiului

Teza nouei piese de Somerset Maugham jucată la Globe Theatre din Londra e contra războiului sau mai curând contra unei anumite atitudini conformiste în faţa războiului şi urmările sale tragice.

Ironia feroce a titlului „For service rendered” face să se prevadă tonul general.

Drama se petrece în zilele noastre într'un orăşel de provincie englez. Familia lui Leonard Ardsley reprezentant al ordinei perfecte bazată pe idei sănătoase, e greu încercată prin război.

Fiul e orb, una din fete şi-a pierdut logodnicul, alta se mărită cu un om de nimic, entuziasmată de haina lui militară, iar cea mai mică se mărită cu un bătrân bogat, preferând bogăţia chiar în asemenea condiţii sărăciei şi mediului din casa părintească.

Numai bătrânul Ardsley rămâne neclintit, legat de formule perimate şi de doctrine oficiale, de care se făcea atâta abuz în timpul războiului. El nu ştie nici măcar să împiedice dela sinucidere pe un marinar tânăr plin de datorii. Acest fel de a-şi „salva onoarea” i se pare foarte natural. Fiica sa mai mare, care era îndrăgostită de tânărul sinucis, înebuneşte. Cu toate acestea nimic nu reuşeşte să clatine echilibrul moral al bătrânului.

Piesa e una din cele mai reuşite din repertoriul lui Somerset Maugham.

Sardou şi Shakespeare

Sardou şi Shakespeare e un titlu — puţin neaşteptat — al unui articol de Georges Monly publicat în „Revue de France”, care dă în acelaş număr un fragment inedit dintr'o traducere din Macbeth în versuri alexandrine de Victorien Sardou, o lucrare din cele mai mediocre.

Georges Monly încearcă să demonstreze că Sardou n'a pronunţat niciodată, vorbind de Shakespeare, aceste cuvinte istorice: „Nare cel mai mic talent”; autorul „Doamnei Sans-Gêne” avea, după el, mult mai multă... indulgenţă pentru autorul lui „Hamlet”.

El distingea trei aspecte în arta dramatică: după cum provoacă râsul, lacrimi sau teamă. Recunoştea de asemenea că nimeni nu duce mai departe teama decât Shakespeare, şi din această cauză socotea piesa „Macbeth” o surprinzătoare capo-d'operă. Dar în acelaş timp, el pretindea că 'n tot teatrul lui Shakespeare nu există o lacrimă. Julieta nu-l înduioşează, de asemenea nici Desdemona şi nici Ofelia. La toate le reproşează că spun cuvinte adevărate, cuvinte simple. Nici comicul marelui Will nu-l mişcă...

Se vede că Sardou, judecătorul lui Shakespeare, lua în serios acest rol comic. Iar Monly continuă nestingherit: „Fără a gratifia pe Shakespeare cu epitetele de „barbar” şi de „sălbatec beat”, — Sardou nu consimţea totuşi să-l admire „ca o brută” în felul lui Victor Hugo. El găsea în teatrul lui Shakespeare un amestec de geniu şi prost gust.

Remanierea lui Mozart

Tentativa de-a remania pe Mozart e puţin riscată Opera din Berlin a montat, cu concursul lui Lothar Wallerstein şi al lui Richard Strauss, o versiune „modernizată” a „Idomeneii” lui Mozart. Wallerstein a revăzut libretul operei căutând să-l facă mai interesant din punct de vedere scenic, iar Richard Strauss a adaptat muzica acestei noi acţiuni teatrale, schimbând-o, bine-înţeles, cât mai puţin posibil.

Trebue să recunoaştem că autorul „Elektrei” procedează cu multă grijă fără să-şi dezică respectul profund şi dragostea, pe care le-a avut întotdeauna pentru geniul muzical al lui Mozart.

Totuşi te poţi întreba dacă remanierea scenică şi muzicală a „Idomeneii” era cu adevărat necesară şi dacă, cu toate defectele libretului, n'ar fi fost mai nimerit pentru publicul berlinez prezentarea operei autentice a marelui muzician al cărui stil n'are de sigur nimic comun cu al lui Richard Strauss.

O piesă de Pirandello

Compania teatrală a Martei Abba a reprezentat de curând la Teatro dei Fiorentini din Neapole o nouă piesă de Luigi Pirandello. Titlul e caracteristic: Trovarsi, care înseamnă „a se regăsi pe sine”.

Donata Genzi, celebra comediană, e aceea care se caută în fiecare din rolurile sale ca şi în viaţă şi care multă vreme nu reuşeşte să se găsească.

La începutul piesei o vedem în vilegiatură, într'o staţiune de mare, unde toată lumea se ocupă de ea şi unde tema preferată a discuţiunilor e: dacă femeea sau actriţa e aceea care domină în caracterul ei. Aici eroina întâlneşte un tânăr, Eli Nielsen, de origine scandinavă, cu care se aventurează în plină mare într'o barcă cu pânze, pe o furtună groaznică. Tânărul Eli îi salvează viaţa; ea se dă lui dar nu poate să părăsească scena cu toate rugăminţile şi ameninţările amantului.

Actul al treilea ne înfăţişează pe Eli furios, fiindcă a văzut-o apărând în scenă şi jucând rolul unei femei îndrăgostite, cu aceeaşi pasiune pe care o avusese cu el. El părăseşte teatrul la începutul spectacolului şi, numai după plecarea lui, Donata a putut să-şi recapete ascendenţa asupra publicului, ascendenţă pe care era cât pe ce s'o piardă. Dându-se cu totul scenei şi rolurilor sale, Donata se regăseşte definitiv.

Construcţia aceasta, cu totul pirandeliană, e împodobită cu toate resursele obişnuite autorului care a fost viu aclamat de spectatorii napolitani.

D-NII PROFESORI

cari sânt pe deplin convinşi că lectura extra-şcolară a elevilor lor nu este de cel mai bun gust, au astăzi prilejul să le recomande o lucrare vastă, în formă de roman, la baza căreia stă o fantezie ştiinţifică, ce nu desminte realitatea.

Dacă munca d-lor profesori din toate unghiurile ţării, muncă ce a ţintit totdeauna să consolideze o cultură serioasă pentru şcolari, s'a văzut până acum contrazisă de interesul pe care şcolarii îl arătau pentru romanele criminale, de o fantezie dubioasă, astăzi, romanul *Aventurile lui Paturel* va să meargă mână'n mână cu opera de educaţie a d-lor profesori, care vor trebui să recomande elevilor acest roman.

Intr'adevăr, *Aventurile lui Paturel* formează romanul unui savant francez în căutarea unei insecte rare. Romanul e clar, luminos, cu multe aluzii la descoperirile ştiinţifice şi cu incursiuni în locurile depărtate ale pământului.

Intrucât *Aventurile lui Paturel* au fost recomandate la vremea apariţiei lor, de însuşi Ministrul Instrucţiunii al Franţei, avem convingerea că vor fi deasemenea recomandate de d-nii profesori, întregului tineret al ţării.

A apărut ediţia a II-a din:

ŢĂRANI ŞI TÂRGOVEŢI

ROMAN de I. ŞT. Ioachimescu

280 pagini — 40 lei Editura „Adeverul” S. A.

DARURI DE SARBATORI

Ce să citim de Anul Nou

Criza prin care trecem va înăbuşi oare frumoasa tradiţie a darurilor de sărbători?

E adevărat că astăzi nu-şi mai poate nimeni îngădui să ofere prietenului drag sau nepotului cuminte un dar prea scump, aşa cum se mai putea cu câţiva ani în urmă când sărbătorile băteau la uşă.

Dar în ciuda vitregiei vremurilor de azi, omul nu va renunţa la gestul nobil al darului, care întăreşte o prietenie ori aduce bucurii copilului pe care îl iubim.

Nu mai putem dărui lucruri scumpe?

Vom dărui lucruri ieftine, însă de preţ. Şi cele mai ieftine şi cele mai de preţ lucruri, au rămas fără îndoială CĂRŢILE.

Darul făcut din cărţi, cu grijă alese, pe potriva vârstei, a gustului şi preocupărilor celui ce va să le primească, este desigur darul cel mai frumos şi mai folositor. Intâi, pentru că o carte, pusă în rafturi, înfrumuseţează o încăpere. Apoi, pentru că este acea hrană sufletească, pe care omul şi copilul o caută cu aviditate, ca pe o mângâiere, o delectare sau o înaltă instruire. Şi în al treilea rând, fiindcă stă la îndemâna ori şi cui, a tuturor acelora care au păstrat nobilul obiceiu al darului de sărbători.

Pentru sărbătorile din acest an, iată ce cărţi vă sfătueşte editura ADEVĂRUL să dăruiţi prietenilor şi copiilor:

C. STERE: In preajma revoluţiei, roman vol. I: **Smaragda Theodorovna;** vol. II: **Copilăria şi adolescenţa lui Vania Răutu;** vol. III: **Lutul...** Toate trei volumele în ediţia II-a.

Marea frescă a vieţii Basarabiei... O lume imensă şi variată se zbate în paginile frământate ale celor trei volume... Viaţă intensă, bogată... Sufefrinţele lui Vania Răutu... Siberia... Glasul răzvrătirilor interioare... Umiliri şi slăbiciuni...

AL. BĂDĂUŢĂ: Privelişti româneşti. 204 planşe tipărite la Tiefdruck, legat în pânză.

Nu există un dar mai nimerit de sărbători...

Cei ce nu pot lua trenul ca să cutreere ţara, şi totuşi vor s'o cunoască, trebue să aibă în casă cartea alcătuită de d. Bădăuţă...

Oraşul şi satul românesc... tipuri de ţărani şi ţărance... marea în răsărit ori apus de soare... muntele cu piscuri şi văi... câmpia întinsă şi bogată... Intregul aspect al pământului şi sufletului românesc se deapănă sub ochii celui ce răsfoeşte această carte unică...

Aspectul ei elegant, legătura solidă şi îngrijită, fotografiile executate la Tiefdruck, fac din cartea aceasta o minune estetică, pe lângă o operă culturală...

GALA GALACTION: Papucii lui Mahmud, roman.

Crima unui om simplu, Sandu Pantofaru, pe vremea războiului din 1877, comisă dintr'un sentiment de naţionalism rău înţeles... Creştinul a ucis un turc. la o beţie şi i se pare că a săvârşit un act patriotic.

Dar creştinul cade bolnav de friguri şi în crizele boalei, sufletul lui se transformă brusc... Remuşcări chinuitoare, care fac dintr'un om simplu, simbolul adevăratei creştinităţi care cere înfrăţirea între toţi oamenii pământului...

ION MINULESCU: 3 şi cu Rezeda 4, roman.

Sunt în acest roman patru spovedanii: Spovedania unui candidat la sinucidere; spovedania unui candidat la crimă; spovedania unei candidate la nebunie şi spovedania unui candidat la însurătoare...

Cei trei candidaţi aspiră la cucerirea inimii aceleaşi femei: Rezeda.

Faţă de fiecare din cei trei candidaţi, Rezeda apare totuşi ca o femeie deosebită, în trei ipostaze.

Iubirile celor trei bărbaţi au şi ele aspecte variate.

D. Minulescu le-a urmărit şi pe cele trei femei care trăesc în Rezeda şi pe cei trei bărbaţi — sentimental, tragic şi burghez — cu fantezie, humor şi inteligenţă.

H. BLAZIAN: Plastica 1931, precedată de un **Aperçu sur l'art roumain moderne,** cu 125 de reproduceri.

Una din cele mai nimerite cărţi pentru un dar de sărbători... Tipărită pe hârtie chromo... Cu 125 reproduceri după operele sculptorilor şi pictorilor moderni şi contemporani...

Este o carte ce se consultă ori când. Un material bogat informativ în legătură cu manifesările plastice ale vremii noastre, încadrat de fotografii reuşite, alese cu grijă, care prin ele însile au o valoare estetică...

VICTOR EFTIMIU: Kimonoul înstelat, roman. Desene de Anestin. Ediţia II-a.

Primul roman românesc de aventuri poliţiste, scris cu fantezie de artist şi cu inteligenţa unui scriitor adevărat...

La Paris... O tavernă de chinezi... Chinezii care nu sunt chinezi... Ci nişte bandiţi primejdioşi... Un inspector de poliţie american vine la Paris să-i găsească şi să-i aresteze... Orgii şi crime, aventuri extraordinare şi captivante... Desnodământul: Prinderea banditilor...

T. TEODORESCU-BRANIŞTE: Fundătura Cimitirului No. 13, roman.

Un roman construit numai din tipuri ale mahalalei româneşti...

Povestirea e când duioasă, când zguduitoare, totdeauna plină de mari frumuseţi literare.

Funcţionarul mediocru... studentul agitator... o tată... fete de mahala.... un sufleur sinistru... un socialist..., un boer scăpătat,.. un cârciumar...

D. Teodorescu-Branişte a îmbinat tablourile veridice ale mahalalei cu scene de fantastic şi extraordinar...

LUDOVIC DAUŞ: Asfinţit de oameni, roman.

Romanul e plin de întâmplări tragice, care zguduesc... Dar mai ales este impregnat de o înaltă morală...

I. ŞT. IOACHIMESCU: Ţărani şi târgoveţi, roman, ediţia II-a.

Romanul desrădăcinării şi al luptei de clasă.

Numai citit acest roman, cu infinite sensuri, poate fi înţeles.

DR. YGREC: Medicul nostru, lucrare premiată de Academia Română.

O carte de bibliotecă... Consultarea ei este totdeodată necesară...

Un vast material de medicină populară, în sensul că lămuririle asupra boalelor sunt date pe înţelesul tuturor...

Cele 600 de pagini, însoţite de peste 200 ilustraţii, cuprind în formă de dicţionar, probleme de higienă, asistenţă socială, educaţie în legătură cu medicina modernă... La această lucrare au colaborat 16 somităţi medicale în frunte cu d. prof. dr. G. Marinescu...

ERICH MARIA REMARQUE: Intoarcerea de pe front, roman.

Cu prima pagină a acestui puternic roman, viaţa de tranşee ia sfârşit... Soldaţii se întorc de pe front... Dar că tragedia uciderii dintre oameni a încetat, o nouă tragedie ia naştere: oamenii care au luat parte la războiu sunt sfâşiaţi sufleteşte, pentru totdeauna deprimaţi şi goi.

Această tragedie e puternic descrisă de tânărul scriitor german...

H. SANIELEVICI: Alte orizonturi şi **Literatură şi Ştiinţă,** studii sociale, critice şi polemice.

Studiile pe care le-a adunat acest mare cugetător în două volume, dovedesc o cultură puternică şi vastă, cşi un neîntrecut talent de polemist.

Cine vrea să se pună la curent cu marile probleme sociologice, psihologice şi literare, care se dezbat astăzi cu amploare, trebue să citească aceste cărţi grele de gândire, scrise într'un stil cursiv, clar, căruia pasiunea d-lui Sanielevici îi dă o tărie şi un farmec special.

GEORG FINK: Mi-e foame, roman. Traducere de . Toma.

După titlu, s'ar părea că romanul lui Fink este exclusiv povestea vremurilor noastre triste, în care goana după pâne a înăbuşit toate dorurile înalte ale sufletului omenesc.

Foamea din romanul lui Finik ese foamea de dragoste, de dreptate, de frumos, de viaţă!

Un proletar sărac, tânăr îşi scrie viaţa care simtizează această eternă şi variată foame a omului care nu poate ajunge niciodată să-şi potolească dorurile şi nevoile lui, din pricina societăţii capitaliste, care i-a impus mizeria şi munca până la istovire.

V. BLASCO IBANEZ: Călătoria unui romancier în jurul lumii, traducere de H. Sanielevici.

Deşi pare un simplu jurnal de călătorie al marelui romancier spaniol de reputaţie mondială, această carte compactă este mult mai mult.

Blasco Ibanez a cutreerat întreg pământul şi descrierile sale nu sunt numai peisaje reci, fie africane, fie americane, europene sau asiatice. Pretutindeni, romancierul a căutat să observe omul şi moravurile lui, mizeria eternă şi încercările de înălţare ale omului.

TARASSOFF-RODIONOFF: Ciocolata, roman, trad. de Ana Canarache.

E romanul revoluţiei ruseşti...

Intreaga vultoare a marilor evenimente care au zguduit Rusia ţaristă se desfăşoară înaintea noastră cu o putere de descriere neobişnuită...

Dar este mai ales romanul tragic al conştiinţei unui revoluţionar rus.

Toate cărţile editurii „ADEVERUL” se găsesc de vânzare la toate librăriile din ţară. Se pot comanda şi la „Adevărul” S. A. Bucureşti, str. Const. Mille 7—9—11. Preţul acestor cărţi variază între 20—80 lei.

ŞCOLARII

care s'au săturat să citească romanele lipsite de gust, în care nu se întâmplă decât crime şi iar crime, care de care mai desgustătoare, au acum prilejul să urmărească un mare roman de aventuri extraordinare, scris într'un stil captivant, vesel şi instructiv.

Acest roman se intitulează AVENTURILE LUI PATUREL, şi are de erou pe Domnul PATUREL, marele savant francez de care a auzit toată lumea.

Căci PATUREL descoperă atâtea lucruri neştiute de voi în călătoriile sale şi mai ales păţeşte atâtea aventuri pline de senzaţie şi de haz tot odată.

Se ştie că bătrânul savant PATUREL caută o insectă foarte rară şi, în căutarea acestei insecte, el cutreeră întreg pământul dela un capăt la altul, cu vaporul, avionul, călare, pe elefanţi, pe foci, şi în cele din urmă o rachetă modernă îl duce în planeta Marte.

Nu se întâmplă nicio crimă urâtă şi nedreaptă, nu sunt subterane mucegăite şi întunecoase, nu există oameni prea haini şi criminali. Totul e limpede, frumos şi din acest roman veţi în-

CITIŢI AZI:

LECTURA No. 412

FLOAREA LITERATURILOR STRAINE

NUMAR SPECIAL DE ANUL NOU

HEINRICH MANN

BRANDILLA, DIVA FĂRĂ INIMĂ

Lei 5, Scrierea complectă la chioşcari şi librari.

Librăria Universală ALCALAY & Co.

Calea Victoriei No. 27. — Bucureşti I.

Se primesc abonamente la următoarele ziare Franceze cu preţurile notate în dreptul fiecăruia. Aceste preţuri se înţeleg expediate prin poştă la domiciliu în aceeaş zi a sosirei lor.

Ziare zilnice

Auto	una	lună	Lei	141
Oeuvre	„	„	„	124
L'Action Française	„	„	„	150
Journal des Débats	„	„	„	141
L'Intransigent	„	„	„	141
Le Journal	„	„	„	141
Le Matin	„	„	„	141
Excelsior	„	„	„	172
Le Figaro	„	„	„	141
Le Temps	„	„	„	210

Reviste săptămânale

Les Annales	una	lună	Lei	100
Antenne	„	„	„	64
Candide	„	„	„	36
La Femme de France	„	„	„	70
Gringoire	„	„	„	36
Haut Parleur	„	„	„	64
Je suis partout	„	„	„	44
Dimanche Illustré	„	„	„	36
Miroir des Sports	„	„	„	36
Mon Ouvrage	„	„	„	20
Les Nouvelles Litteraires	„	„	„	32
Presse Medicale (bi-săptămânală)	„	„	„	96
Pour-Vous	„	„	„	68
Vu	„	„	„	92
L'Illustration	„	„	„	160
Le Rire	una	lună	Lei	64
Sciences et Voyages	„	„	„	56
Voila	„	„	„	52
Cris de Paris	„	„	„	40
Cinemonde	„	„	„	56
Detective	„	„	„	60
Police Magazine	„	„	„	48
Le Sourire	„	„	„	84
La Vie Parisienne	„	„	„	128
Ric et Rac	„	„	„	34

Reviste bilunare

Conferencia	una	luna	Lei	42
Fantasio	„	„	„	56
Mercure de France	„	„	„	100
Modes et Travaux Feminins	„	„	„	86
Revues des deux Mondes	„	„	„	110
L'Art et la Mode	„	„	„	140
Monde et Voyages	„	„	„	30

Reviste lunare

Vie à la Campagne	una	lună	Lei	53
Jardin des Modes	„	„	„	65
Je sais tout	„	„	„	50
Lectures pour tous	„	„	„	53
Nouvelle Revue Française	„	„	„	53
La Science et la Vie	„	„	„	40
Vogue	„	„	„	75
Maison pour tous	„	„	„	22

Deasemenea se primesc abonamente pentru ori ce fel de ziare sau reviste în ori-ce gen, specialitate şi în ori-ce limba.

Tabletă de Anul nou

Votul universal a pricinuit o sumedenie de relaţii şi atitudini ale turnului de ivoriu politic cu alegătorii, aceştia devenind în terminologia democratică „massele", adică materia primă, aşa numită în industria maşinismului şi din care se construieşte un deputat, un edil, un tribun. Câtă vreme nu era nevoie de o căciulă de voturi ca să alegi, cum vine vorba, un reprezentant al naţiunii, un factor, o personalitate, un conducător, ci era de ajuns o intenţie bună emanată din sânul cel mai intim al partidului dumitale, contactul marilor conducători ai destinelor publice cu populaţia se făcea prin poliţie şi jandarmerie, alte alăturări sufleteşti fiind inutile.

Din această epocă, al căreia centenar l-a marcat zilele trecute jubileul *Monitorului Oficial*, registrul de o sută de ani al tuturor actelor cu înţeles social şi politic, se trag toate dificultăţile aglomerate în epoca noastră şi care reclamă ivirea unui om sau a unei formule pentru totalizarea deficitelor noastre variate şi anularea lor dintr'un condei. Refuz de a se osteni al cetăţeanului. Neputinţă de înţelegere şi de adaptare. Incapacitatea credinţei în rezultatul unei sforţări organizate şi incapacitatea acestei organizări; analfabetism intelectual şi mai cu seamă moral. Absenţa unei onestităţi de echilibru, de sus până jos, în orânduirea socială şi lipsa de credit ce se acordă unei idei, unei cărţi, unei reforme, unei activităţi: discordanţă continuă şi universală între iniţiativă şi scop, îndată ce între amândouă trebuie să lucreze omul cu timpul.

Măcar de sărbătorile Crăciunului individul a fost, desigur, solicitat să dea o mână de ajutor suferinţii, acolo unde se înfăţişa mai dramatic, în mahalale, înhămându-şi prieteniile şi relaţiunile la efort, cerşind pentru părinţi iresponsabili şi pentru copii înspăimântător de nenorociţi. O ipocrizie utilitară şi o caritate ieftină împing pe proprietarii de treaptă şi de averi să-şi aducă aminte că ar datora câte ceva, de cele două mari sărbători ale anului, Crăciunul şi Paştile, oamenilor săraci: achitarea se face repede, cu un bon de lemne, de pâne, cu doi poli. Restul anului e garantat de această pomană, odioasă ca toate pomenile afară de aceea distribuită la uşa bisericii. Cum trăieşte familia cu şase copii a omului de peste drum interesează de două singure ori într'un an şi atunci câteva minute.

Dar nici omul de peste drum al familiei cu şase copii nu se interesează de ea şi de sine, în niciun fel, şi aci se manifestă deficitul nostru. In vreme ce cărturarul cartierului, medic, advocat, inginer — medic, advocat, inginer în raport cu împrejurarea — munceşte pe brânci ca să-şi ducă la un bun sfârşit aproximativ ziua începută, celălalt se fereşte de osteneală personală, nu începe nimic, nu porneşte, aşteaptă numai şi doreşte. El caută un plasament, adică un sprijin din afară, care de 99 de ori la sută nu poate să vie. Stăpân, cum ar prefera să fie, nu ştie să fie, iar servitor, cum este într'un fel fiecare din noi, şi mai puţin. Il întâlneşti într'un colţ de mahala toată ziua, toată viaţa, cu braţele încrucişate. Dacă primăvara îl îndemni să-şi cultive câtiva metri pătraţi de pământ din jurul casei, el surâde ca un parlamentar. Parlamentarul surâde ori decâte ori se discută problema „crizei", pe care un bun reprezentant al ţării nu o crede remediabilă decât prin buget, miliarde şi împrumuturi străine. Sau omul de peste drum răspunde că nu-i casa lui sau nici nu crede cu putinţă ca o sămânţă pusă în ţărână să rodească leguma pentru ciorba lui. Mai mult, femeia lui nu ştie să facă ciorba. Fiertura, spălatul, orânduiala casei şi a bătăturii sunt nişte ştiinţe, pe care ea nu le-a învăţat.

Averile omului singuratec sunt toate două, afară de sănătatea, frumuseţea şi inteligenţa cu care se naşte: ingeniozitatea şi munca. Avem un vecin, pe care suntem datori să-l cităm pentru valoarea lui socială. Intr'o epocă de sărăcie gravă, el s'a hotărît să fabrice... curele de bice, cum s'a hotărît, altădată, Henry Ford să fabrice automobile. Şi a făcut, dintr'o piele, zece bice şi le-a vândut. Povestea continuă după tipicul cunoscut: a făcut douăzeci de bice, pe urmă o sută. Fără să fi ajuns miliardar ca Ford, el are satisfacţia că şi-a fabricat şi o situaţie odată cu bicele lui, trăieşte cu copiii lui îndestulat şi e gospodarul casei celei mai îngrijite din 200 de case din preajma ei, gospodărie foarte curată, văruită proaspăt de câteva ori pe an. Casa, făcătorul de bice şi-a construit-o singur, subt ochii noştri, o confortabilă bojdeucă ieşită din tencuirea pământului amestecat cu paie între bârne şi şipci, uscată, învelit cu carton cătrănit şi dichisită trandafiriu cu bidineaua. Adică, împotriva regulilor admise de comisiile Primăriei, care acceptă clădirea numai de la materialul marmură şi granit în sus.

Acest bărbat meritoriu constituie o excepţie. Toţi vecinii ar trebui să facă la fel, căutând în cele zece degete ale lor cea mai fertilă aplicare. Neputincioşi, ei sunt suma şi diferenţa unei sute de ani de absenteism şi de indiferenţă, în care s'au construit licee, universităţi, bulevarde, linii electrice — şi, relativ, nici o şcoală primară...

Acum, votul universal se interesează de periferii şi, paralel cu clubul politic, funcţionează la mahala câte un „ateneu". Adunaţi la conferinţe sau la şezători literare şi teatrale, oamenii sunt vărsaţi la partid. Acţiunea de cultură în ateneu, a fost iniţiată, pe cât ne aducem aminte de d. Berceanu, care în Municipiul liberal fusese un ajutor de Primar civilizat dar care era şi un intelectual propriu zis. Ateneele s'au înmulţit, odată cu numărul partidelor şi fracţiunilor de partid. In râvna de-a pune mâna pe „masse" Primăria a cheltuit mult şi „cultura" cum i se mai zice alergării în circ închis după oameni, a fost administrată de nişte învăţaţi, care îşi obţineau titlurile şi calitatea dela clubul de sector. Invitaţi câteodată la lecturi literare, ne-am dat seama uşor, la lumina unui sentiment penibil al totalei indiferenţe cărturăreşti, de neputinţa ateneelor de a însemna cât de puţin ceva în mişcarea intelectuală. Desordine, lipsă de idei, pripă, risipă şi numai pasiunea la executanţi, a bugetului, cifrat cu dărnicie.

Cu asemenea experienţă ne-am dus să citim în ajunul Crăciunului la vecinii noştri, din ateneul *Iacob Negruzzi*, înfiripat de câţiva intelectuali ai cartierului dintre şoseaua Olteniţa şi a Giurgiului, în punctul unde calea Şerban-Vodă ia două urme noi, orientate către Dunăre. Iniţiatorii sunt foştii copii de mahala, actualmente profesori, medici, advocaţi, contabili determinaţi de un sentiment al datoriei să participe cu fermenţi la viaţa sufletească a cartierului, care-i o localitate mai mult decât o suburbie. Neajutaţi de nimeni, adică nici de Primărie nici de alte autorităţi, dar şicanaţi de toate când li se înfăţişează, din pricină că au exclus din activitatea lor orice preocupare electorală şi au interzis conducerii orice activitate politică, aceşti tineri, rezimaţi moralmente pe altceva decât o dorinţă de parvenitism, fac operă folositoare în cartier.

Ca niciodată, sala era plină — o sală mizerabilă, închiriată şi plătită scump de iniţiatori; ca niciodată, sala era emoţionantă şi vie — se simţea o stare sufletească; ca niciodată, sală atentă şi corespondenţă. Erau cam o mie de auditori. Principiu viu şi bun, „elementele" nu sunt luate cu împrumut dela teatre şi exibiţii, ci produse de cartier. Aşa, două părţi esenţiale din program, quartetul instrumental, din excelenţi realizatori — trebuie să-i cităm: d-nii Dobrogeanu, Merisov, Ştefănescu, Teodosescu — şi corul, compus din 20 de domnişoare şi domni, condus — neaşteptat! — de d-l Doctor C. Donciu, care cu o simplicitate, posibilă numai unui om de carte adâncă, face educaţia muzicală a cartierului, neobosit să creeze auditori şi executanţi artistici.

Să nu înlăturăm dela singura recompensă, nici ea aşteptată, a elogiului şi a bucuriei, pe animatorul acestei mişcări smerite dar demonstrative, de cartier, un tânăr profesor de istorie, delicat şi inimos, d-l Spiru Sprinceană. L-am surprins încă ieri într'o mahala de bordeie, vizitând pe cele mai triste, ca să le încălzească de sărbători, cu cele 2.000 de kgr. de lemne, adunate de el din bordeiele mai înstărite...

Iată o lume. Iată şi nişte oameni. Veniţi şi strângeţi-vă mai mulţi.

T. ARGHEZI

Obiectivitate

De cruce, de lege, de grijanie, de lumânare, de evanghelie, de mamă (şi de diverse componente ale persoanei mamei), de Dumnezeu şi Dumnezeii, de Hristosul mamei, de parastas, de sfinţi, de colace, de colivă... Le ştim toţi; tuturor ne sunt familiare înjurăturile; cunoaştem că, în baza unei excelente sisteme, câmpul înjurăturilor este, în limba noastră, ilimitat. Atunci de ce am mai înşirat eu câteva din cele mai banale ? Am făcut aceasta de dragul metodei intuitive: oricât de banale ar fi, altul este efectul, când le scriu negru pe alb în capul articolului, adică le aşez ca punct de plecare al unei argumentări. Afară de asta, *Adeverul Literar*, îl citesc şi dame; lor, injuria tot nu le e în acelaş fel familiară ca nouă bărbaţilor. Cu atât mai mult deci se impune modesta mea antologie, ca document concret.

Diversele noastre activităţi psihofizice pornesc dela un soiu de nivel normal, dela o stare oarecum de indiferenţă şi de repaos, şi această stare diferă cu oamenii şi cu locurile. Ea este condiţionată istoric şi antropologic. Pentru noi Românii, de exemplu, starea aceasta, cât priveşte şi admiraţia şi deprecierea, este dată, cum uşor veţi înţelege, prin sistemul nostru de a înjura. De la această bază normală pornim noi pentru a ajunge la eufemismele impuse de sancţiunile bunei cuviinţe şi ale codului.

Soarta oricărei metafore sau hiperbole este anemiarea, decolorarea, în fine anularea ei ca valoare expresivă, prin îndelungată întrebuinţare. Dar este aci o deosebire care trebue bine însemnată: străinismele injurioase — de exemplu: imbecil, idiot, cretin — se uzează mult mai repede decât cele neaoşe. Sudalma naţională e încă verde. Nu se poate vorbi de îmbătrânire şi de blazare în acest ogor al culturii noastre băştinaşe. Greutatea tehnică consistă numai în a găsi, din timp în timp, tot alte şi alte idei pe care să le dăm ca obiect drept permanentului şi neistovitului verb pe care e construită sudalma română.

Norma vocabularului nostru critic naţional fiind acea arătată, îmi pare a fi o elementară dreptate ca să revendicăm, pentru critica şi polemica noastră oricare, politică, literară, artistică, religioasă, o lărgime de vocabular mai mare decât acea curentă în literaturile apusene. Altminteri, glasul criticei noastre riscă a se falsifica peste măsură, — al criticei, nu al dării de seamă. Darea de seamă caută a fi blajină, în româneşte ca în orice altă limbă. Aci, Edmond Jaloux trebuie să fie patronul nostru; şi este.

Urmează acum oarecare distingeri subtile.

Trebue să înţelegem că o judecată, neplăcută persoanei cărei ea se aplică, nu o putem categorisi numai ca simplă injurie.

Caracterizarea obiectivă chiar a persoanei umane şi acea a produselor spiritului, nu se poate încheia în semnalmentele unui pasport. Dacă pe o literată o numesc: ateneistă de provincie, iar despre scrisul ei zic: intenţii proustiene trecute prin capul lui Georges Ohnet, — este evident că, înainte de orice, spunând astfel, fac o descriere a autoarei şi a operei. Şi cum altfel s'ar putea descrie asemenea complexe obiecte cum sunt : o damă scriitoare şi operele ei? Nu mă pot sluji de adjectivele extrase din cele cinci simţuri, decât pentru a descrie materialitatea cărţii şi a persoanei. Luaţi seama că, chiar dacă m'aş mărgini la asemenea descriere, tot aş izbuti să supăr persoana imaginată, întrucât ar fi ea sensibilă la judecata mea, deoarece se poate întâmpla ca, pentru a fi veridic, să fiu nevoit a mă servi de imagini material respingătoare.

Şi iarăşi amintesc că cititorul, caşi mine, pentru a construi şi interpreta realitatea, plecăm, ca Români, cu tot sufletul nostru dela sistemul înjurăturilor băştinaşe, fie că admirăm, fie că refuzăm.

Aşa dar se impune, atunci când prin fapte, de ordin intelectual să zicem, ne încumetăm a solicita sensibilitatea şi judecata semenului nostru român, să nu uităm o clipă măcar, acel punct de plecare al injuriei impuse nouă de o viguroasă tradiţie, şi prin urmare, să ne măsurăm, ca să fim cinstiţi, politeţa literară şi cerinţa de obiectivitate potrivit acelei tradiţii.

Arta e lucru local, eminent naţional. Suntem ori nu suntem noi între noi ? In definitiv, ştim noi de ce înjurăm aşa şi pe dincolo.

PAUL ZARIFOPOL

Calman

Intr'o zi am văzut un căţel *fox* care stătea atent la o fereastră dela al doilea etaj pe strada Lăpuşneanu şi privea cum trece lumea. Era vădit că se amuza. Avea ochişori negri care sclipeau, şi-şi mişca urechile. Puncta cu botişorul când într'o parte, când în alta, apoi iar rămânea neclintit. Din când în când o altă fiinţă atentă de jos, câte o fetiţă care trecea, îi adresa un surâs şi o chemare. El nu catadixea să răspundă. Am avut numai o clipă sentimentul că nu vrea să răspundă, deci o clipă mă aşteptam să-l aud spunând vorbe omeneşti. El însă interpreta toate în felul lui, cu puţină mirare poate, dar mai ales cu multă plăcere. Intr'o situaţie întrucâtva asemănătoare mă aflam eu acum cincizeci de ani aproape, când eram numai un puiu de om şi se oglindeau în ochii mei toate. Contemplam viaţa cu plăcere, fără să înţeleg că mă aflam la hotare misterioase.

Eram nu numai la un hotar mişcător al propriei mele fiinţi, care se înoia necontenit din soare şi lucruri, ci şi la o margine de lumi cu totul deosebite.

Din târguşorul moldovenesc unde locuiam, mama mă ducea, la epoci anumite, în satul bătrânilor ei, la malul Moldovei. Făcea popas în această oază şi-mi da drumul şi mie să sburd în locurile tinereţii ei, pe prunduri, în dumbravă, pe marginile fâneţelor, până ce ajungeam la o apă limpede în care-mi admiram ochii albaştri şi părul zbârlit.

Acolo m'am bucurat de petrecerile de iarnă, cu plugarii şi semănătorii simbolici şi cu animalele fantastice care afirmă, după mii de generaţii, sufletul oamenilor dintru început. Acolo, lângă capul meu fierbinte, în penumbra odăii de ţară, au venit babe descântătoare, şoptind vorbe vii din acelaş trecut, care-şi trăeste încă puterea magică. La marginea pădurii ştiam că ies, sub lună, ielele. In noaptea sfântului Andrei, ascultam chiotele strigoilor. Dela toţi vecinii am auzit istorisiri de căpiţi care se mişcă şi de ţapi care vorbesc. Din această lume minunată, întorcându-mă într'un rând cu mama, m'am oprit într'un popas, la un izvor. Acolo era un cerşetor bătrân care cânta din cimpoiu. Nu-mi aduc aminte de nici un cuvânt, nu s'a fixat în mine nici o întorsătură a melodiei ; cred însă că toată fiinţa lui apăruse numai pentru puţine ceasuri în lumina de toamnă şi'n peisagiul de baladă, ca să evoce sufletele Geţilor şi Tracilor. L-am privit şi l-am ascultat fără multă mirare, şi, întorcându-mi ochii spre munţi, am văzut desluşit capetele fantastice ale uriaşilor dela începutul lumii. Acuma ştiu că erau semincerii unei păduri din zare; însă poate mă înşel şi poate ochii mei de-atunci au văzut adevărul.

Mă întorceam în târguşor şi acolo îmi reluam jocurile cu semeni ai mei de naţii felurite. In târguşorul Paşcani, trăiau destui ovrei. In jurul atelierelor gării, erau grămădiţi lucrători aduşi din Austria: naţii amestecate, care vorbeau leşeşte şi nemţeşte. Auzeam de câteva ori pe zi sirena fabricei; priveam de pe deal trenurile care veneau şi se duceau; mă amestecam la petrecerile de iarnă, la patinaj, unde cavalerii îngenunchiau ca să lege patinele domnişoarelor; îmi plăceau balurile din parcul roznovănesc, vara, unde meşteri dibaci făceau să izbucnească artificii în cerul nopţii; şi eram mândru de fanfara lucrătorilor, care înflorea toate petrecerile şi adunările lor gălăgioase. Aici era o viaţă cu totul deosebită. Oamenii întrebuinţau maşini, adică minuni ale lumii nouă. Nu cunoşteau descântecul. Alungaseră demonii. Nu văzuseră buciumul lui moş Vasile, nici pe Farmachi, dulăul care se bătuse c'un lup şi-l zugrumase în râpa Mânzului, dincolo de apa Moldovei. Nu-i interesau nici iepurii, nici dumbrăvencile, nici numele florilor de pe costişă, nici stelele cerului care au nume moştenite dela oamenii de demult. Nu văzuseră nici cimpoiu, nici urieşi. Aveau însă alte prestigii, faţă de care eram plin de respect: trenul, bicicleta, jucăriile cu resort şi putinţa de a face să umble şi să vorbească păpuşi în noaptea anului nou.

Aveam credinţa că acei târgoveţi trăiau mai uşor, pentrucă păreau mai veseli şi mâncau covrigi. La ţară, oamenii păstrau un fel de gravitate tristă în faţa naturii şi a pânii noastre celei de toate zilele. Aici însă se agitau. Imi plăceau şi mie covrigii mai mult decât pădureţele şi porumbrelele uscate.

Deci, îmi ziceam eu, aceşti târgoveţi duc o viaţă plăcută. Ţăranii n'au baluri cu artificii. Pentru o bicicletă, îmi închipuiam că sunt în stare să trădez toate veacurile. Nu-mi dădeam samă că aceste veacuri au o forţă de disciplină care va merge până la sfârşitul timpului meu.

Un reprezentant al lumii aceştia urbane a deschis, în acea epocă, era îndoielilor şi neliniştilor mele.

Trăia în târg la Paşcani un Evreu, care până atuncea nu mi se părea foarte năcăjit. Il chema Calman, poreclit Ciubotaru. Nu ştiu dacă făcea ciubote. Nu l-am văzut niciodată lucrând. In cocioaba în care trăia, era cu neputinţă să instaleze un atelier. Abia aveau loc să se învârte el, nevasta, cei doi băeţi şi cele două capre. Cred că cei doi băieţi, Mochi şi Acă, dormeau cu capul pe blana caprelor, altfel n'avea cum să-i cuprindă o cocioabă care nu măsura mai mult de trei paşi în lung şi 'n larg. Acoperişul acestei locuinţi era alcătuit din toate tinichelele găsite în gunoaie şi râpi. Subt streşina de-o palmă, Calman ieşea să se răcorească în serile de vară. Treceam şi-l priveam, iar el se veselea pufăind dintr'o ţigară şi adresându-mi o vorbă de prietinie.

Mă impresiona mai ales acest echilibru al înţelepciunii lui, dar eu nu-mi dam sama şi interpretam lucrurile în felul meu. Avea şi două capre negre, care veneau cu credinţă în fiecare amurg, să-şi deie laptele. Ştiau deci şi caprele ceva şi-l preţuiau şi ele.

Mochi şi Acă erau băieţi ceva mai mari decât mine. Erau şi ei buni şi veseli, însă nu veneau decât foarte rar la jocul şi petrecerile copiilor. Acuma ştiu că nu veneau decât într'o singură zi a săptămânii, când domnul Savaot a poruncit repaos. In celelalte zile îi vedeam pe fugă. Erau extrem de ocupaţi. Unul trebuia să ducă neapărat şi să împartă covrigi proaspeţi în tot târgul. Striga c'o voce înaltă şi subţire. Altul avea o îndeletnicire pe care eu o socoteam fără scop şi fără rost şi o dispreţuiam, mirându-mă cum poate el găsi plăcere în ea. Covrigii înseamnă ceva, şi încă ceva plăcut; dar ce erau ciolanele pe care Mochi le aduna de pe medeanuri şi de prin ogrăzi şi le făcea să sune într'un sac pe care îl căra de ici-colo ?

Eram atent şi la îmbrăcămintea lor bizară. Nişte ciubote enorme şi căscate. Le făcea Calman ciubotarul? Dacă le făcea el, de ce le lucra aşa de mari şi de ce erau căscate la vârfuri?

— Ca să treacă apa prin ele... mi-a explicat mai târziu Calman.

Pantalonii şi redingotele deasemenea aveau dimensiuni cu totul în disproporţie cu trupurile lor.

— Ca să le poată purta şi mai târziu, când vor ajunge oameni mari... mă învăţa tot prietinul meu.

— Dar dece-s rupte şi flenduroase ?

— Asta-i altă chestie, mi-a declarat Calman; asta-i plăcerea lor.

— A cui ? a lui Mochi şi a lui Acă ?

— Nu; a straielor.

Intr'un rând, la sărbătoarea catolicilor, care se chiamă Joia Verde, în luna lui Maiu, lucrătorii din jurul atelierelor gării au făcut o mare petrecere cu fanfară şi danţ la o dumbravă, în depărtare de trei ori patru chilometri de târg. Copiii regiunii negreşit au luat parte. Nu puteam lipsi nici eu. Oficiul meu în acea vreme era să văd.

S'a înfăţişat la petrecere şi Calman ciubotarul. Purta o pălărie tare, o redingotă şi nişte ciubote mari. Cum era rânduiala, redingota avea plăcere să fie flenduroasă şi ghetele aşteptau apă cu boturile căscate. In aceiaşi toaletă de caracter, s'au arătat Acă şi Mochi, unul cu covrigi, altul cu sacul lui. Acă şi-a vândut covrigii; Mochi a scos din fundul sacului cutii de vacs şi de chibrituri pe care le-a oferit, cu dărnicie de zâmbete, tuturor oaspeţilor dumbrăvii. După ce şi-a vândut marfa aceasta, Mochi a cules în sac toate oasele tuturor ospeţelor.

— Ca să rămâie pajiştea curată, pentru alte petreceri, se bucura Calman.

A cântat muzica, domnişoarele şi cavalerii au dansat; Calman a stat în priveală, şi-a aprins o ţigară şi şi-a dat, c'o sfârlă, pălăria tare mai spre vârful capului şi spre ceafă.

In atitudinea lui de inspector, părea într'adevăr un personagiu remarcabil. Avea mai ales un nas coroiat, de proporţii impunătoare. Zâmbea cu îngăduinţă lumii care se agita zădarnic pe acest pământ.

Am plecat în tovărăşie înapoi spre casă. Eu, Calman, Mochi şi Acă.

Ajungând la malul Iermoliei, pârâu în care obişnuiau a se scălda copiii în tovărăşie cu gâştile şi purceii, am făcut popas. Calman m'a poftit pe iarbă; s'a aşezat şi el şi a poruncit lui Acă să scoată, din panerul în care îşi purtase marfa, un pachet cu grijă alcătuit.

A desfăcut pachetul. A scos câteva felii de pâne de secară; puţintel unt într'o străchinuţă, câteva fire de ceapă şi sare.

— Voi, negustorilor, a zis el către băieţi, mulţămiţi lui Domnul Dumnezeu că aţi vândut marfa şi aţi făcut bun gheşeft.

Negustorii şi-au şters cu mânicile redingotelor nasurile croite după calapodul patern şi au închis o clipă ochii, apoi i-au deschis asupra hranei sărace desfăcută pe iarbă.

— Acesta e unt dela caprele mele, mi-a zis Calman. Vezi dacă untul de capră e bun cu pânea de secară. După o trudă aşa de mare şi un drum aşa de lung, se cuvine să ne desfătăm şi noi şi să facem banchet.

Intâmplarea aceasta s'a fixat în mine ca o imagine indiferentă. Târziu s'a legat cu înţelegerile lucrurilor, primind lumina valorii ei. Atunci Calman şi-a rostit zâmbind explicaţiile de arbitru al eleganţelor, şi s'a arătat încântat de bunătăţile vieţii. Covrigii vânduţi reprezentau un câştig de patruzeci şi cinci de centime. Vaxul şi chibriturile altul de treizeci şi cinci de centime. Oasele pentru fabrica de zahăr dela Roman douăzeci de centime, probabil: trebuiau consultate preţurile bursei, destul de nesigure la acea vreme. Deci, oftând, Calman a mulţămit iar Creatorului şi s'a declarat gata să-şi ducă zâmbind viaţa în aceleaşi condiţii până la sfârşit.

— Viaţa-i cum o socotim noi, a zis el. Dac'o socotim bună, e bună. Să ne grăbim, negustorilor, la palatul nostru, ca să mulgem caprele.

Acest înţelept n'a murit milionar. N'a lăsat moştenire lui Acă şi lui Mochi decât forma nasurilor. Misterul care ne călăuzeşte în labirintul vieţii a poruncit acel popas şi a hotărât ca averea sărmanului să aibă alt destin, să se amestece cu eresurile bătrânilor mei şi cu sufletul pământului.

MIHAIL SADOVEANU

Tradiţiuni şi datini

Niciun individ — şi deci niciun popor— nu poate să pretindă că trăieşte numai clipa de astăzi, fără nicio legătură cu ziua de ieri, şi cu trecutul veacurilor din urmă. Fiecare dintre noi trăim viaţa părinţilor noştri, a moşilor şi strămoşilor noştri, bineînţeles acomodată cu necesităţile şi posibilităţile vremii.

O viaţă spontanee nu se poate concepe, adică o viaţă făurită de mintea unui reformator, care vrea să alcătuiască o lume nouă, rupând pe deantregul cu trecutul de ieri, cu tradiţiunea. Incercări făcute în acest sens, au izbutit numai la un lucru: să desfiinţeze civilizaţia, să întoarcă pe oameni la primitivitatea vieţii de cavernă.

Tradiţia este tot atât de hotărâtoare, în existenţa noastră, ca şi misterul nepătruns al eredităţii. Privind mai cu atenţie gesturile traiului nostru, ajungem la concluzia că fiecare pas al nostru ne aminteşte identitatea paşilor străbunilor noştri.

Când zic „noi" şi „ai noştri", mă gândesc, mai cu seamă, la mulţimea locuitorilor din satele noastre. Târgoveţii sunt mai puţin stăpâniţi de tradiţie. Maimuţăreala vieţii dusă în alte părţi ale lumii, viaţă care nu are nimic comun cu noi, a schimbat, cu desăvârşire, faţa oraşelor noastre, încât un străin, care s'ar coborî dintr'un avion, în centrul Bucureştilor, de pildă, s'ar uita aiurit în jurul lui, neştiind în mijlocul cărui popor a descins.

Oraşele noastre, în afară de tricolorul naţional, de care se face atâta abuz, nu au nimic caracteristic din tradiţia vieţii româneşti.

Toate datinele noastre vechi nu au mai lăsat nicio urmă în traiul orăşenilor.

A fost o vreme când nunţile boereşti, de pildă, şi chiar nunţile dela Curtea domnească, se făceau aidoma cu ritualul care se mai păstrează încă prin unele sate româneşti. Astăzi?... Moda Occidentului a deformat vechea noastră datină, nu numai la clasele bogate, sau cu mai multă înlesnire, ci şi la oamenii umili, care fac sacrificii peste puterile lor, numai pentru a se ţinea de poala modei.

Dacă un strămoş de ai noştri ar învia — să facem această presupunere imposibilă — şi ar nimeri, în zilele Crăciunului, în casa unui urmaş de-ai lui, ce impresie ar putea să-i facă „Pomul de Crăciun", această datină eminamente catolică, pe care ne căznim, cu orice preţ, să o înpământenim şi în lumea satelor noastre, din care se izgoneşte steaua, şi colindătorii şi urătorii vremilor din urmă!

Când vine vorba despre tradiţiuni, despre datini, să nu ne gândim la populaţia oraşelor; aici putem să găsim orişice, numai o viaţă românească, din punct de vedere a naţionalităţii, nu putem găsi.

Lucrul este explicabil şi chiar logic.

Toate naţiunile cu care am venit în contact, de bunăvoie sau de nevoie, asupra oraşelor au năvălit. In oraşe era bogăţie, aşa de relativă câtă putea să fie. Stabiliţi în oraşe, aceşti străini au pus mâna pe comerţ, pe meserii, care fuseseră numai româneşti, şi au îndepărtat pe Românii de baştină dela orice activitate productivă. Urmaşii acestor străini de neamul nostru, care şi-au lepădat religia strămoşilor, a cărora limbă au şi uitat-o, formează massa conducătoare a oraşelor noastre.

Intru cât s'ar putea pretinde, dela aceştia, un suflet românesc, o tradiţie, o datină românească, dacă ei nu au nicio afinitate cu băştinaşii poporului nostru?

Cine sunt Românii de baştină?

Român de baştină însemnează un individ care este produsul pământului acestuia, din roadele căruia s'au hrănit strămoşii lui, care au trăit sub cerul nostru, bătuţi de vântul şi de ploaia noastră, şi ale căror oseminte zac în pământul nostru.

In sat!

In sat se petrec altfel lucrurile.

Aici inovaţiile pătrund greu, greu de tot; tradiţia, datina, pun stavilă năpădirii noutăţii. Că pe ici, colo, mondenele satelor cunosc roşul de buze, pudra, praful de intimitate, ciorapii de mătase, şi întrebuinţează artificiile orăşencelor, pentru a se face mai frumoase, această inovaţie nu trebuie să fie considerată ca o divergenţă între viaţa de azi şi între tradiţie. Nu; pentrucă în toată lumea, şi de când e lumea lume, femeia şi-a urmat menirea: să ademenească pe bărbat, cu mijloacele care-i stau la îndemână. Parfumul de astăzi a înlocuit busuiocul „iubitor de sânuri dalbe"; roşul de buze a înlocuit foaia de hârtie roşie aşa de întrebuinţată, acum câteva decenii, chiar de orăşence, pentru a-şi rumeni buzele şi obrajii, încât nu poate să fie vorba de părăsirea unei tradiţii, ci numai de mijlocul întrebuinţat pentru menţinerea ei.

Tradiţia e aşa de strâns unită de viaţa săteanului, el e un aşa de aprig păstrător de datini, încât să nu surprindă rezistenţa opusă, prin unele localităţi, de cercuri restrânse de oameni, la inovaţia cu schimbarea datei când se prăznuiesc sărbătorile. Cu noul Călindar se vor acomoda urmaşii acestor răsvrătiţi, şi să nu uităm că altor popoare li-au trebuit chiar o sută de ani ca să accepte, fără a mai murmura, reforme identice.

Toată gospodăria satelor noastre este o continuare a tradiţiei.

Trecând prin sate, numai din când în când zăreşti o casă care să nu samene cu toate celelalte, din acelaş sat; inovatorul este sau un „intelectual" — cum îşi zic ei — sau chiar un sătean care începe a se înstrăina de sufletul străbunilor lui.

Au trecut decenii, pentru ca plugul de fier să tragă brazde mai adânci decât plugul de lemn, pe ogoarele sătenilor noştri, şi numai după ce s'au convins că aceiaşi muncă, făcută cu o unealtă nouă, dă o producţie mai îmbelşugată.

Este, însă, o activitate a poporului nostru, în care tradiţia, datina, se menţine neştirbită.

Popor de păstori, precum am fost dela începutul închegării noastre, viaţa de stână se menţine aproape aceiaşi de câteva sute de ani. Aceleaşi unelte, cu aceleaşi numiri; aceleaşi procedee de fabricaţie, aceleaşi datine ia administraţia stânei, la împărţirea produselor ei.

In nici o altă manifestare a vieţii noastre, nu se poate învedera mai bine forţa neînvinsă a tradiţiei, care ne stăpâneşte şi ne conduce.

Tradiţia se menţine, cu multe ştirbiri, în ceiace priveşte portul.

Dacă sunt regiuni întregi, în special în partea muntoasă a ţării, în care costumul ţărănesc nu a suferit schimbări, încât ţi s'ar părea că priveşti o gravură din cărţile călătorilor străini care, trecând prin ţara noastră, în vremile vechi, ni-au lăsat amintiri atât de preţioase despre noi, sunt însă şi regiuni întregi în care nu a mai rămas nimic din vechiul port românesc. In Moldova, pe valea Jijiei şi a Prutului, sunt sate întregi în care un fel de costum orăşenesc e singurul întrebuinţat, ca şi dealungul văii Dunării.

Ruptura cu tradiţia, în aceste regiuni, a fost impusă, de sigur, de influenţe economice, iar slăbirea puterii de rezistenţă a tradiţiei, se poate explica numai prin diferenţa necontestată de origină etnică a acestor populaţiuni, care o diferenţiază de restul ţării: slavi în Moldova şi bulgari pe malul Dunării.

Ei au fost asimilaţi, până la un punct oarecare, de elementul românesc, dar în adâncul sufletului lor mai răsună încă ecoul tradiţiilor de origină, care se răzbună, măcar prin atâta, de infidelitatea manifestată în curs de câteva veacuri.

Datinele noastre la naştere, la nuntă, la înmormântare, ca şi datinele în legătură cu viaţa sufletească a poporului, se menţin. Ele se menţin fără nici o intervenţie din partea nimănui, fără nici o impunere, ci prin consensul tuturora, în mod inconştient. Fă-te a întreba, pe un sătean, pentruce ţine el cutare datină? Răspunsul e stereotip: „aşa am apucat dela părinţi". Aceasta e raţiunea, destăinuită prin aceste simple cuvinte, care definesc ceiace noi înţelegem prin neologismul „tradiţiune".

Poporul are şi o viaţă intelectuală, a lui proprie.

Săteanul, a căruia minte nu-i tulburată de crâmpeie de cunoştinţi, rău mistuite, din cele ce a aflat el dela alţii, are, despre lume şi despre ale lumii, noţiuni transmise din adâncul vremii, din generaţie în generaţie, prin tradiţiune. El ştie cum s'a format lumea, cunoaşte geneza omului şi a tuturor animalelor, ştie cam ce popoare au stăpânit pământul, după cum ştie unde sunt marginile şi unde e centrul lui, iar despre cei mai mari şi mai vestiţi oameni ai neamului, el păstrează tradiţii numeroase şi interesante. Multe dintre aceste tradiţii populare, nu numai că s'au verificat ca exacte, dar uneori tradiţia a condus pe cercetători la descoperirea chiar a unor adevăruri istorice, bănuite numai.

In tradiţiile noastre populare, în baladele şi cântecele bătrâneşti — şi acestea tot tradiţii — ni s'au păstrat amintiri preţioase. Ni se pomeneşte, în ele, de Impăratul Traian, de pildă, cum şi de domnitori de ai noştri, şi de persoane istorice importante, iar despre Ştefan cel Mare al Moldovei, Voevodul care nu are asemănare cu niciunul altul, prin isteţimea minţii lui, prin concepţiile lui politice şi prin vitejia lui, poporul păstrează atât de multe amintiri, încât dacă nu ar exista niciun fel de document cu privire la el, i s'ar putea reconstitui viaţa, bineînţeles cu aureola brodită, adeseori, de o fantezie care nu se îndepărtează prea mult de adevăr.

Persistenţa tradiţiei se manifestează, cu multă energie, în ceiace se numeşte „medicina populară". Oricâte stavile i s'ar pune, prin legi, oricât ar fi de hulită în conferinţele pe care le ascultă săteanul, în sfaturile care i se dau, medicina empirică, această practică pur tradiţională, este încă atotputernică la imensa majoritate a locuitorilor satelor noastre. Şi se ştie, doar, că multe leacuri băbeşti, ridiculizate de noi, cei civilizaţi, le preconizează ştiinţa la care ne închinăm, şi multe descoperiri sensaţionale, care au condus la celebritate pe mulţi savanţi, nu sunt altceva decât practice întrebuinţate de babele noastre, practice prezentate sub aspectul sever şi rafinat al Ştiinţei.

Să ne amintim numai de Voronoff.

Avem o bogată literatură populară.

Nu voiu călca pe cărarea şovinismului, afirmând că avem cea mai bogată şi mai frumoasă literatură populară din toată lumea; declamaţiile acestea goale, acest exces de patriotism, rău înţeles, şi uneori şi mai rău aplicat, şi-au trăit traiul, dacă — poate — au fost necesare pe alte vremuri.

Avem o literatură populară bogată şi frumoasă şi, în privinţa aceasta, putem să stăm, cu cinste, alături de alte popoare, mai mari şi mai vechi decât noi. Avem o artă populară interesantă, din toate punctele de vedere; muzica noastră populară, sculptura în lemn, ţesăturile noastre naţionale, sunt capitole de studii care-şi aşteaptă cercetătorii. Toate aceste manifestări sunt moştenirea unei civilizaţii vechi, păstrată prin tradiţie, ca o moştenire de care ne mândrim.

Dacă tradiţiile şi datinele au jucat, şi încă joacă, un rol aşa de important în viaţa noastră; dacă prin tradiţii şi datini ni s'a păstrat naţionalitatea şi limba, în vremuri aşa de vitregi prin care am trecut noi, când conştiinţa de român era întunecată de valurile străinilor care ne zugrumau, ne dăm noi oare seama în deajuns de acest fenomen? Facem noi tot ce s'ar cuveni pentru a menţine tradiţia şi datina, în toate manifestările vieţii noastre?

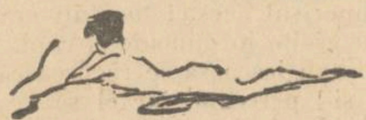
Greşelile trecutului răspund la această întrebare.

Am făcut legi scrise în vădită contradicţie cu tradiţia, cu obiceiul pământului, vechiul drept românesc. Au trecut ani dela 1864, când am copiat Codul Napoleon, şi am impus poporului o legislaţie nouă, şi cu toate acestea nici astăzi săteanul nu poate concepe ca soţia lui, care a muncit deavalma cu el, ca să-şi întemeieze familia şi să-şi sporească avutul, nevasta lui, când el moare, să fie considerată ca o fiinţă străină, fără nici un drept la moştenirea lui, în care este concretizată munca braţelor ei.

Sistemul acesta de maimuţăreală a unor legiuiri străine, bune pentru alte popoare, potrivite cu altă civilizaţie, cu alte tradiţii şi alte datini, se continuă şi în zilele noastre, îndepărtându-ne mereu de ceiace am fost noi în ziua de ieri, şi dându-ne o înfăţişare sub care nu ne mai cunoaştem noi singuri.

Să ne păstrăm neştirbite tradiţiile şi datinele; să ne reîntoarcem la acele pe care le-am părăsit, dacă voim să nu ni se tăgăduiască un loc distinct, între popoarele care stăpânesc lumea.

ARTUR GOROVEI

Primii paşi

Şi e numai un an...

„E numai un an de atunci, dar poate nu-ţi mai aduci aminte. Era în acceleratul Paris-Bucureşti. Veneai din Franţa, eu din Iugoslavia. Mi-ai oferit locul tău când am intrat în compartiment şi te-ai aşezat vis-à-vis de mine când a coborât unul din călători.

Citeam.

Era linişte.

Deodată ai zis:

— Nu vă deranjează fumul ţigării, duduiţă ?

Ţi-am răspuns că nu, şi mi-am continuat lectura. Apoi — nu mai ştiu cum s'a întâmplat — am început să vorbim despre una, alta, m'ai întrebat de unde viu, unde mă duc, dacă mi-a plăcut Slavonia, dacă..., însfârşit mi-ai pus întrebări banale, fără nici o importanţă. Şi apoi ai început să povesteşti tu — şi-ai povestit atât de minunat! Mi-ai spus lucruri noi, despre care nu auzisem vorbindu-se niciodată — fusesem crescută într'un internat foarte sever — despre viaţa Parisului, despre nopţile petrecute la Cannes şi Monte-Carlo — despre localurile din Montparnasse şi Cartier Latin şi când ai isprăvit :

— Ştii de ce ţi-am spus toate acestea ?

— Nu.

— Ei bine, ţi le-am povestit ca să nu mă uiţi atât de repede — dece mă priveşti aşa uimită ? — da, ţi le-am spus numai şi numai pentru asta. Te vei gândi de multe ori la ele, sunt sigur, şi-atunci îţi vei aduce aminte şi de mine, nu-i aşa ?

Afară era noapte neagră — Un tren trecu şuerând.

Ţi-am răspuns încet: — Nu ştiu, poate...

Te-ai uitat lung la mine, apoi ai zis deodată:

— Ştii că eşti drăguţă? Ţi-a mai spus'o cineva?

— Ce ?

— Că eşti drăguţă.

— Da, dar....

— Dar... ?

— N'am crezut.

— ... ?

— Fiindcă oamenii mint.

— Poate — dar eu nu sunt ca ceilalţi. Vreau să ai încredere în vorbele mele, auzi ? — Şi acum fi sinceră. Spune-mi, te-a sărutat vreodată un bărbat ?

— N... Da... Nu.

N'am vrut să-ţi spun „nu" deadreptul. Mi-era frică să nu-ţi par prea copil. Nici „da" n'aş fi vrut să-ţi răspund căci eram obişnuită să nu mint niciodată.

M-ai privit iar.

— Cum ? Da sau nu ? Care din două ?

Uşa s'a deschis cu sgomot.

— Cine s'a urcat la Timişoara, domnilor ? Biletele vă rog.

Când eşi controlorul m'ai întrebat din nou:

— Nu sau da ?

— Ia spune-mi, cât e ceasul ?

— 3½. Mai avem două ore de călătorit împreună. Uită-te la mine — aşa — nu vrei să-mi răspunzi ?

— Nu.

Ţi-ai aprins o ţigară şi am eşit pe coridor.

In depărtare cerul începea să se lumineze. Eram singuri. Mi-ai spus cam aşa :

— Ce-ar fi dacă te-aş săruta ?

— Nu vreau.

— Dece ?

— Fiindcă nu vreau — şi gata.

Deodată mi-ai cuprins mijlocul. — A urmat o palmă din parte-mi şi am intrat iar în compartiment.

Tăceai.

Credeam că eşti supărat, şi mi-a părut deodată aşa de rău de ceeace făcusem. Am vrut chiar la un moment dat să-ţi cer iertare, dar m'am reţinut.

Apoi după câtva timp, cu un surâs:

— Te mai doare ?

— Puţintel.

— Zău ?

— Da, dar n'are aface. Dă-mi mâna ta.

— Mâna „ta" ? De când ne tutuim ?

— Ei bine, eşti teribilă ! Nici asta nu-mi permiţi ?

Uite, dacă vrei să-mi treacă durerea trebue să-mi dai voie să-ţi spun „tu".

Şi ţi-am permis.

Am mai vorbit aşa o oră jumătate. Mi-ai spus că mă iubeşti, că mă iubeşti mult de tot, şi că vei veni să mă vezi.

Apoi s'a oprit trenul în gara unde trebuia să cobori. Ceruseşi voie să-mi scrii şi ţi-am răspuns că nu, fiindcă s'ar fi supărat părinţii.

— Dar dacă nu ne vedem până la anul, îţi voi scrie eu odată, ca să văd dacă-ţi mai aduci aminte de mine.

Mi-ai răspuns :

— Imi voi aduce întotdeauna aminte de tine.

Ne-am despărţit în ultimul moment, când trenul începea deja să se pue în mişcare. Ai sărit jos şi mi-ai mai făcut semn cu mâna. Şi când veni o cotitură, şi nu te-am mai zărit....

Dar nu e nevoie să ştii ce s'a întâmplat atunci.

. . . .

Şi azi îţi scriu, aşa cum îţi promisesem în dimineaţa aceea de August. Vreau să-ţi aduc aminte de călătorie şi de mine, căci ai uitat poate, cu toate că n'a trecut decât un an de atunci".

* * *

Locotenentul Negreanu începe pentru a doua oară scrisoarea.

...E numai un an....

Işi aduce într'adevăr aminte de călătoria lui în Franţa, de reîntoarcere, dar de o fată cu care ar fi stat de vorbă ? — nu.

I se pare că aude vorbele prietenului care i-a zis odată: „Ce bine că omul poate uita. Ce-ar fi în capul nostru, Radule, dacă am ţine minte toate flirturile noastre?" ...era în acceleratul Paris-Bucureşti....

. . . .

— Haide, mon cher, tot nu eşti gata? Nu ştii că avem rendez-vous cu Lili şi cu Mia la 4½. Acum e 4 şi 20.

— Ba da, dar....

— Ce, dar, dragă ? Du-te şi ia-ţi pălăria.

Radu Negreanu se scoală şi trece în odaia cealaltă.

— Nicule, aranjează-mi te rog, lucrurile depe birou, nu pot lăsa totul aşa în dezordine când plec.

— Bine, dar grăbeşte-te.

Pauză.

Apoi :

— Cu scrisoarea asta lungă de aci ce să fac ?

— Cu aia ? Ah da... ei ce să faci ? Arunc-o în coş. Mergem, sunt gata.

Şi eşiră, fredonând un cântec la modă.

. . . .

. . . .

Şi e numai un an !

NADA ELIAS

Bucureşti, Noembrie 1932

Antologia Dragostei şi a Femeii

Dragostea este cel mai important mijloc de fericire, civilizaţie şi perfecţiune pe care îl are omenirea în serviciul său.

(A. Dumas-fiul)

Dragostea este cunoaşterea frumuseţii.

(Honoré d'Urfé)

In iubire cearta preţueşte mai mult decât lauda.

(Marivaux)

Frumuseţea este făcută să iubească tinereţea şi să consoleze bătrâneţele.

(Sainte-Beuve)

Vina multor femei este că n'au întâlnit în viaţa lor un bărbat de treabă.

(G. Deschamps)

Dragostea este un risc perpetuu.

(R. de Gourmont)

Femeile ştiu să fie atât de personale şi atât de pitoreşti în actul dragostei, încât curiozitatea noastră nu este nici odată satisfăcută.

(Maurice Houber)

Pe femee să n'o batjocoreşti şi nici să nu-i dai sfaturi.

(Menandru)

Nu serveşte la nimic a fi tânără fără a fi frumoasă nici a fi frumoasă fără a fi tânără.

(La Rochefoucauld)

Una din nesocotinţele femeilor, este de a crede la o anumită vârstă, că se pot întineri prin apucături extravagante.

(Marivaux)

O femee, când iubeşte, poate foarte bine să-şi supravegheze gesturile, vorbele şi privirile, pentruca să-şi ascundă sentimentele. Dar ceiace nu reuşeşte nici odată să ascundă, este un oarecare orgoliu fizic, strălucirea inconştientă a fiinţei sale întregi. Inima rămâne discretă, dar trupul ei îşi păstrează o strălucire insolentă.

(Etienne Rey)

Teatrul Alhambra

Dintre scriitorii care s'au închinat exclusiv genului revuistic, d-nii N. Vlădoianu şi N. Constantinescu au dovedit cei dintîi că acest gen poate fi aproape de o bună artă scenică, atunci când spiritul este lipsit de pornografie, iar fantezia e plină de spirit.

Din grădină, aceşti doi colaboratori neosteniţi, s'au mutat pentru iarnă în sala „Alhambra", unde au reprezentat până acum două reviste într'adevăr spirituale şi caustice: *„Alhambra petrece* şi *Alhambra 1933.*

Cu un ansamblu bogat, care ştie să interpreteze, spunând şi cântând, un text de revistă; cu o orchestră pusă la punct, cele două reviste s'au bucurat pe drept de succes.

Astăzi, când toate cinematografele de periferie reprezintă reviste lipsite de gust şi de bun simţ, însemnăm bucuroşi succesul ansamblului dela teatrul „Alhambra", al d-lor N. Vlădoianu şi Constantinescu.

Intâlniri fortuite

de C. STERE

In numărul trecut al „Adevĕrului literar" am publicat cuvântul introductiv pe care l-a rostit d. T. Arghezi in ziua de Joi 8 Decembrie la Cercul Libertatea, prezentându-l pe d. C. Stere, a cărui conferinţă o publicăm mai jos.

Sânt silit să iau cuvântul în condiţiuni nu tocmai obicinuite.

Am fost rugat să nu asist la conferinţa d-lui Arghezi, consacrată umilei mele persoane.

Vă închipuiţi însă ce am putut simţi în cămăruţa unde eram închis între paltoanele din cuer şi umbrelele din colţuri, când blăstămata şi neastâmpărata mea imaginaţie îmi desvălea orgia de superlative, pe care talentul d-lui Arghezi o desfăşura desigur aici.

Şi cum să vă vorbesc acum, după un asemenea regal, fără să las o decepţiune?

Şi pentru toate e de vină acest d. Scrutator!

Abia isprăvisem vol. IV din romanul „In preajma Revoluţiei", — şi-l dădusem la tipar.

Am răsuflat uşurat.

Scăpasem astfel, cel puţin pentru moment de obsesia lumii acestea imaginare, — dar pentru mine mai reală ca toate realităţile, — de fiinţi bizare sau grozave, ca şi de puzderia existenţelor banale, care mişună şi prin taiga, prin tundră, pe ţărmurile Oceanului Ingheţat, sau în stepele Asiei centrale — ca şi în mahalalele Bucureştiului.

Lupta cu monştrii din cavernele tiparului

Se începuse însă altă caznă: căzusem pe mâna zeţarilor.

Ştiţi ce-i asta?

A! Şi cea mai dantescă imaginaţie a camerelor de tortură din Evul mediu nu se poate ridica desigur până la ingeniozitatea feroce cu care meşterii linotipului te întind pe patul de Procust al corecturilor.

Ce erau acei călăi?

Ce ştiau ei?

Să tae un picior sau un braţ, să smulgă limba, să rupă cu cleştele sânii, sau să ardă tălpile cu fierul roş?

Copilării!...

Dar zeţarul român?

Acesta îţi toarnă venin în inimă, îşi bate joc de tot ce ai mai sacru, atentează chiar la integritatea ta sufletească.

Nu vorbesc numai de sadismul cu care stărue să-ţi impună limba literară din Delea Veche: *pâine, câine, mâine* în loc de *pâne, câne, mâne*, sau *uşe, tuse, frumuseţe*, în loc de *uşă, tusă, frumuseţă*, — sau chiar acest blăstămat *şease*, — nu *şase* cum spun Muntenii, nici *şese* moldovenesc, — ci *şease*, Dumnezău ştie de unde!

Astea n'ar fi încă mare lucru. Se atinge astfel numai lexicul — cetitorul se poată însă orienta.

Mai grave sânt accidentele, care denaturează însuşi textul, schilodesc ideea, când, de pildă, în loc de *spălăcit* domnul zeţar îţi pune *strălucit*, sau în loc de *succes* — *exces;* unul a transformat *Revolta îngerilor* de Anatole France în *revolta inginerilor!* Iar altul, când doi tineri îndrăgostiţi *se îmbrăţişează*, — găseşte că e mai expresiv să culeagă *se încrucişează!*

Nici nu îndrăznesc să vă repet ce a înţeles domnul zeţar dintr'o nevinovată *buclă* de păr blond pe care o gentilă domnişoară a oferit-o unui tânăr admirator...

La urma urmelor veţi zice că greşelile sânt pentru oameni!

Dar e o adevărată catastrofă când zeţarul e şi dumnealui un om de litere şi se crede în drept să-ţi perfecţioneze opera!

Aşa, culegând un articol despre Marcel Proust, zeţarul-literat se întreabă: *Proust?* Nu-l cunosc! Nu există astfel de scriitor.

Şi corectează peste tot în manuscris: *Marcel Prévost!*

Aici mă opresc. E prea recentă tortura. Prefer să nu mai insist până la ce virtuozitate canibalică, până la ce tenacitate diabolică pot ajunge în profanarea sanctuarelor aceşti monştri din cavernele tiparului. Nu vreau să se producă aici o explozie primejdioasă...

Trebue să stai mereu la veghe cu o atenţiune încordată, şi cu o hotărâre neclintită de a restabili la nevoe de zece ori textul schilodit.

Şi în mijlocul acestor cazne vine domnul Scrutator şi cu un aer de inocenţă feciorelnică, — strecoară otrava:

— Să ţii o conferinţă la cercul „Libertatea"...

— N'am vreme, domnule!...

— Ei! Aşa ceva — câte-va cuvinte despre cele văzute şi trăite... Amintiri...

Şi mă prinde pe nenorocitul de mine!

E uşor de spus: *„văzute şi trăite"!*

Dar dacă aşa trezeşti icoane şi simţiri adormite în subconştient de şese decenii — şi care deodată, descătuşate, năvălesc năprasnic, rup toate zăgazurile, sparg uşile, escaladează zidurile, dau buzna pe fereastră — se încaeră pentru întâetate pentru un loc sub soare!...

Amintiri răscolite din şese decenii, — şi şese decenii străbătute între Mediterana şi Oceanul Ingheţat, şi de la marginea Chinei, până în inima Franţei...

Cum să le selecţionezi, cum să le clasezi?

Doar ca să le poţi filtra şi coordona trebue să te regăseşti pe tine însuţi în acest Uragan deslănţuit, — în această viscolire de întipăriri fugare, în care însă fiecare fulg trăeşte, are suflet.

Să te regăseşti în aceste mii de fragmente, aşchii de amintiri, frânturi necoordonate?

„Văzute şi trăite"?

Eu le-am văzut, eu le-am trăit!

Mânile

Dar cine sânt *eu?*

Altfel *vede* şi *trăeşte* un visător, altfel un luptător...

Ce sânt eu? Luptător, visător?

Nu ştiu cum m'a caracterizat astăzi aici d. Arghezi.

Un tânăr conferenţiar însă, care v'a delectat aci acum o săptămână, m'a categorisit:

„Uitaţi-vă la mânile lui, — zicea, — nu e om de acţiune!"

Mânile mele?

Dar ai văzut, domnule, mânile lui Napoleon?

Acela a fost doar un om de acţiune...

Dar dacă în loc să fi trăit în timpul Marei Revoluţiuni, — la care de altfel nu luase parte activă, o petrecuse prin biurourile Ministerului de Răsboiu, ca un modest conţopist, — dacă în loc să fi ajuns, — prin pur accident, — la vârsta de 24 ani general comandant al armatei din Italia, — să fi intrat la 18 ani la puşcărie, şi apoi deportat pe vr'o zece ani la Cayenne sau în Insula Dracului şi apoi să fi fost primit în patrie, de la început, ca o emanaţie.

Cum ar putea fi categorisit?

Sau aţi văzut mânile lui Lenin?

Acesta până la vrâsta de aproape 50 ani a trăit viaţa obscură de emigrant prin mahalalele diferitelor capitale europene, hrănindu-se din cozi de vacă şi din carne de cal...

Dacă revoluţia rusească ar mai fi întârziat vr'o zece ani?

Mânile mele...

Dar cu mânile acestea am fost şi fierar...

Da, am învăţat fierăria.

Am potcovit caii.

In Basarabia şi acum trebue să fie la unele familii prietene ustensile de gospodărie făcute de mine.

Ferăria panului Siemaszko din Curgan, la care am fost ucenic...

Ce viziune e şi aceasta?

La marginea oraşului, la răscrucea marilor drumuri de caravană, se găsea un pătrat de clădiri: în fund ferăria panului Siemaszko şi atelierul de lăcătuşerie al panului Kuleszo; pe delături se întindeau locuinţele lor; iar la mijloc, ca o trăsătură de unire „stanocul" — un aparat primitiv pentru întinderea şinelor pe roţi.

Amândoi înfocaţi patrioţi polonezi, deportaţi pentru participarea la revoluţia din 1863, pan Siemaszko şi pan Kuleszo, au trăit lungi ani ca doi fraţi, cu toate că cel dintâi era nobil, — *zleantici*, iar celalt un om din popor.

Chiar şi meseria îşi exercitau frăţeşte.

Ferarul Siemaszko avea adesea nevoie de arta lăcătuşului Kuleszo pentru a *fini* şi polei lucrările sale. Iar lăcătuşul Kuleszo adesea era silit să ceară ferarului Siemaszko piesele brute, necesare pentru execuţia comenzilor primite.

Iar *stanocul* aşezat la hotarul între cele două aşezări, nici nu putea fi folosit de cât cu ajutorul întregului personal al ferăriei şi al atelierului de lăcătuşerie.

Amândoi *pani* erau şi muzicanţi pătimaşi.

Pan Siemaszko cânta din flaut, iar pan Kuleszo îl acompania din vioară, — căci pan Siemaszko întotdeauna şi în toate trebuia să aibă rolul principal.

Iarna concertele se dădeau când în vr'un atelier, când — în zile de Duminică şi sărbători — la pan Siemaszko acasă. Iar vara prietenii se întâlneau pe *stanocul* din mijlocul ogrăzii comune, spre delectarea întregii mahalale.

Chiar prin viaţa lor materială erau legaţi: pan Kuleszo era însurat cu o ţărancă siberiană, o femee foarte de treabă şi bună gospodină, dar prea simplă. Ea îngrijea şi de gospodăria panului Siemaszko, celibatar inveterat.

Şi astfel viaţa în colţul acela al Mahalalei Căruţaşilor din Curgan curgea liniştită şi fericită ani îndelungaţi, fără evenimente, fără mari bucurii, dar şi fără complicaţii dramatice.

O ceartă

Destinul a voit însă ca între doi prieteni să treacă într'o zi o pisică neagră, şi să aducă adânci perturbări în viaţa lor tihnită.

Pan Siemaszko s'a căsătorit. Şi s'a căsătorit cu o poloneză şi fată de *şleahtici*.

Şi *panea* Siemaszkowa, din prima zi, nu putea admite familiaritatea şi chiar frecventarea pe picior de egalitate a mojicei Kuleszowa.

Conflictul repede luase proporţiile unei tragedii antice şi, bărbaţii îmbrăţişând cauza soţiilor, s'au certat şi ei, au ajuns chiar să nu-şi mai vorbească.

Dar raporturile de meserie continuau înainte, treaba nici nu putea merge altfel: pan Siemaszko îşi trimitea ca şi mai înainte sculele de isprăvit la atelierul lui pan Kuleszo, iar acesta nu se putea lipsi de materia primă dela pan Siemaszko.

In ce priveşte stanocul, acela bineînţeles nici nu putea fi pus în mişcare decât de către complectul ferăriei şi al atelierului de lăcătuşerie. Când era nevoie de întins o şină la o şuerătură a panului Siemaszko alergau ambele echipe.

Chiar concertele nu încetaseră cu totul.

Dar flautul şi vioara se instalau la ferestrele celor două locuinţe. Şi vioara acompania flautul cu sârguinţă, fără ca un cuvânt sau chiar o privire să fie schimbată între duelişti.

Amândoi sufereau groaznic de această ruptură după decenii de prietenie strânsă, consacrată de suferinţe comune.

Şi nu sufereau numai ei, ci întreaga colonie, destul de numeroasă, a vechilor revoluţionari polonezi, aşezaţi în Curgan.

Şi mai cu seamă suferea preotul, *Ksiondzul*, — al cărui nume nici până astăzi nu-l cunosc, de oarece erau cu toţii obicinuiţi de a-i spune simplu *pan Vicar*.

Era şi el deportat pe urma revoluţiei din 1863.

Lung, slab, deşirat ca o girafă, cu un nas subţire şi ascuţit în vârf, care prin aspectul lui trăda slăbiciunea omenească, era bun prieten cu amândoi panii din Mahalaua Căruţaşilor, şi mai ales cu panul Siemaszko, de care îl lega şi o bătrână adversitate de credinţă, — panul Siemaszko fiind un ireductibil şi ostentativ, — cu orice prilej şi fără nici un prilej, — ateu.

Ruptura cu panul Kuleszo disloca toată obştea şi împiedica acea armonie prestabilită prin care discuţiile teologice după ce duceau la o ceartă sdravănă, se sfârşeau numai decât cu împăcare, bogat „stropită": „vizinatul" panii Siemaszkowa era vestit prin toată leşimea din Siberia, deşi se pregătea fără visine...

— „Ei, dacă ar veni Ianchel Scripcarul, el ar drege pe toate. Dar cine ştie pe unde umblă", — îmi spunea mereu panul Vicar, oftând amărât.

Şi ceilalţi membri ai coloniei poloneze veşnic pomeneau cu nădejde numele lui Ianchel Scripcarul.

In sfârşit, într'o zi frumoasă de primăvară am auzit în stradă, de departe, glasul voios al panului Vicar, şi am zărit agitându-se în jurul făpturii înalte a Ksiondzului pe un omuleţ voios, spaniolos, mic şi sfrijit, cu nasul pe care-l puteţi găsi şi pe picturile egiptene, care reprezintă soliile orientale în faţa faraonilor.

După acest nas ca şi după nume aţi deduce însă greşit naţionalitatea lui Ianchel Scripcarul. Căci Ianchel Scripcarul era un înfocat naţionalist polonez, prins la 1863 cu arma în mână, condamnat la moarte, graţiat şi trimis la munca silnică, şi îşi ispăşea acuma entuziasmul său patriotic ca scripcar la chefurile ţărăneşti în Siberia occidentală.

Asupra acestui om erau concentrate toate nădejdile obştiei pentru restabilirea păcii şi armoniei de altă dată în sânul ei.

Cum m'a văzut, Ksiondzul îmi strigă de departe: „Mergem, să împăcăm pe panul Siemaszko cu panul Kuleszo!....

E de necrezut, dar Ianchel Scripcarul a justificat toate nădejdile.

Pacea a fost restabilită şi cu mijloace tot atât de simple ca şi ingenioase.

Ajuns în ograda panilor, Ianchel se îndreaptă îndată spre stanocul din mijloc, cel pentru întins şine, şi aşezat pe acest simbol al vechii prietenii, şi începu să cânte o minunată arie, duioasă şi patetică, la a cărei audiţie nici o inimă de polonez nu putea rezista. (Am aflat în urmă că e un fel de doină naţională poloneză, — cântec străvechiu ce simbolizează unitatea neamului).

Şi a cântat Ianchel Scripcarul, a cântat cu foc, până ce panul Vicar începu să plângă în hohote, şi până ce şi pan Siemaszko şi pan Kuleszo au eşit din vizuinele lor, unul cu flautul şi celălalt cu vioara, şi s'au prins şi ei în cântec, aşezându-se cu toţii pe stanoc, — şi inevitabilul s'a produs...

Panii s'au îmbrăţişat, s'au sărutat şi au pornit cu toţii la pan Siemaszko; iar pania Siemaszkowa din prima ochire a înţeles că acuma „cântă cocoşul" şi trebuie să capituleze.

Şi ca prin farmec s'a adunat aproape toată obştea şi a pornit un chef, ca acela. Entuziasmul eroului sărbătorit, Ianchel Scripcarul, nu putea avea nevoe de întărire cu „vizinatul" panei Siemaszkowa.

Când însă praznicul era în toi, Ianchel Scripcarul m'a luat la o parte şi în şoaptă, ferindu-se de pan Siemaszko, m'a întrebat:

— „Cine crezi dumneata că ar fi mai bun pentru tronul Poloniei, — ilustrisimul prinţ Poniatowski sau serenissimul prinţ Wiszniewecki?

Inchel scripcarul se ferea de panul Siemaszko, fiindcă acela era nu numai ateu, dar şi republican.

Iar Ianchel Scripcarul dacă nu putea fi catolic nu era nici ateu, — dar mai cu seamă nu admitea ca tradiţia naţională a regatului polonez, pe care o întrupa cu ardoare, să fie profanată!

Bietul Ianchel!

Ce-i pentru el Hecuba? Ce-i pentru el regalitatea sau Riecz Pospolita poloneză? Poniatowski sau Wiszniewecki? Ce-i pentru el chiar toată Polonia, — ţara antisemitismului celui mai neînfrânat?

Sărmanul Ahasverus, rătăcitor, în căutarea patriei!

Şi nu-i ajungea numai patria poloneză, pentru care şi-a petrecut viaţa în ocnă şi în surghiun.

Simţea nevoia să-şi prindă rădăcinile şi de solul inospitalier al Siberiei.

— „Auzi, pane", — îmi zise el într'un moment de expansiune: „prăpădita aceasta de ţară nu cunoaşte muzica".

E adevărat că tot timpul cât am stat în Siberia n'am auzit un cântec, afară doar de urletele beţivilor, şi nici altă muzică decât trăncăneală de harmonică, tot la beţie.

Şi Ianchel Scripcarul îşi simţi vocaţiunea de a desvolta şi actul muzical la negustoraşii şi ţăranii siberieni, care aveau nevoie de serviciile lui.

Şi colinda aşa dar toate târgurile şi satele prăpădite din Taiga şi tundră cu scripca lui, — pentru ca din când în când să i se amintească, drept recunoştinţă, că nu e nici leah, nici rus, ci tot „jidov panio" rămâne...

Chiar a doua zi după serbarea de împăciuire, dispăru din nou din Kurgan.

In curând am plecat şi eu de acolo, şi nu l-am mai întâlnit.

A apărut ca o umbră, ca o siluetă, care taie lumina unui geam pe lângă care ai trecut în goana cailor, în căruţa de poştă...

Dar nu l-am mai putut uita, stă şi acuma ca viu înaintea ochilor mei...

. . . .

Dar cum am ajuns aici?

M'am rătăcit, plecând dela mânile mele! M'am rătăcit...

Dar ce să fac acuma? Trebuie să merg înainte, pe această pârtie tăiată.

Aţi băgat de seamă că, oricât de târziu ai trece print'un sat întotdeauna cel puţin la o fereastră licăreşte o lumină misterioasă.

Ce-i acolo?

E o veghe la patul unui muribund?

E chinul unei lehuze, la pragul unei noui vieţi?

Sau un arogant festival al dragostei?

Am făcut un drum de aproape şese săptămâni prin toată Siberia, după sfârşitul surghiunului.

Ghemuit în fundul tarantasului, nu puteam vedea decât spinarea lată a căruţaşului, — şi între ea şi marginea acoperişului, — un triunghiu de cer sur, din când în când întretăiat de siluetele negre ale brazilor; apoi crupa calului mărginaş al troicei; şi rar pătratele estompate ale carelor caravanei întrecute.

In plânsul clopoţelului, singur, porţi o lume în sufletul tău zbuciumat, prin pustietăţile întunecate.

Iată un sat...

Totul doarme,... tropotul de cai stârneşte cânii...

Cântecul clopoţeilor atrage o umbră în pătratul de lumină al unei case; abia poţi desluşi o siluetă fugară, — şi poate, lumi de gânduri şi simţiri înrudite trec la câţiva paşi una de alta, — străine şi îndepărtate ca şi stelele ce clipesc pe pânza întunecată a bolţii cereşti.

Şi cine ştie ce posibilităţi sunt astfel întunecate în neant?

Viaţa mi-a dovedit de atâtea ori că pe neaşteptate se pot încrucişa viforos două existenţe, care ca două linii zămislite şi pierdute în infinit, ce se pot întretăia, — cum spun matematicienii — numai într'un singur punct, — îţi lasă însă în suflet o urmă în veci neştearsă.

In mintea mea acum foiesc zeci şi sute de asemenea întâlniri fortuite, — neuitate.

Vi le voi povesti aici unele din ele căci şi aceste clipe fugare cuprind cele „văzute şi trăite", — şi adesea intens trăite.

Iată de pildă, — „Născătoarea lui Dumnezeu".

O femeie în surghiun

Eram dus de jandarmi în altă parte a Siberiei orientale, — căci, nu ne ţinea prea multă vreme pe loc ca să nu prindem rădăcini.

Am tras la primăria unui sat pentru a rechiziţiona cai de schimb.

Dela poartă încă auzisem nişte zbierete înfiorătoare, ameninţări, sudălmi.

In sala de şedinţe a primăriei văzui pe *Zasiedatelul* (subprefect), cu faţa injectată, agitându-se violent şi urlând năstruşnic la o femee.

Aceasta, cu lanţuri la mâni şi picioare, înaltă şi sveltă ca un tânăr plop, nu era frumoasă, dar privirea pe care în tăcere mi-o aruncase la intrare mă înfioră: mândrie, revoltă, dispreţ, decepţiune, disperare şi par'că şi îndoială de sine, — toate erau condensate ca într'o scânteere de diamant în această privire grozavă.

In jur stăteau ţăranii sgribuliţi, cu capetele lăsate în jos. Ei tăceau, laşi, deşi nu puteau să nu simtă apelul mut.

Femeia nu era din prima tinereţă, avea, poate, 34—35 de ani, dar radia vigoare trupească şi tărie morală.

In clipa în care intrasem, zasiedatelul se năpusti cu pumnii spre încătuşata şi pălmui o femee, o femee dezarmată, imobilizată de lanţuri, singură, părăsită, trădată de ai săi.

Sub o impulsiune irezistibilă, m'am aruncat asupra zasiedatelului şi l-am apucat de braţ. Abia am simţit că am fost fulgerat de nişte ochi suri, înegriţi de emoţie, în care se aprinse o clipă scânteia de bucurie şi recunoştinţă...

Când mi-am revenit în simţire, silueta înaltă şi mlădioasă se îndepărta, între baionete, pe jos, pe drumul de etapă.

Un cuvânt aruncat de zasiedatelul, printre sudălmi, m'a luminat: „Născătoarea lui Dumnezeu!" Este una din cele mai grozave creaţiuni ale sufletului rus care greu poate fi înţeleasă şi mistuită de o minte europeană.

Povestea e veche şi are adânci rădăcini în istoria poporului rus, — datează de aproape trei veacuri, de la „reforma Niconiană".

Patriarhul Nicon întreprinse pe vremuri corectarea greşelilor din cărţile sfinte, — zeţarii de-atunci erau strămoşii demni ai celor de astăzi.

Indreptarea, în fond, era pe deplin justificată, se înlăturau greşeli strigătoare din textul autentic al sfintei scripturi.

Dar milioane de ţărani ruşi vedeau în aceste îndreptări o abatere de la legea pravoslavnică, o erezie, şi n'au acceptat corectura.

Astfel a fost pus începutul unui lungi şi grozave tragedii. Tot clerul înalt a fost de partea Patriarhului Nicon, puţinii preoţi de ţară care au rămas cu „credinţa veche", — cu *starovieri*, — s'au stins cu timpul şi noi nu se puteau ivi pentrucă la *hirotonirea* unui preot este necesar oficiul episcopal.

Dar pentru un pravoslavnic, preotul nu este un simplu oficiant sau predicator, ca la protestanţi. El, ca purtătorul harului, transmis prin şirul neîntrerupt de episcopi, direct de la Crist, e un intermediar indispensabil între divinitate şi omenire. Fără el nu se poate stabili contactul credincioşilor cu Dumnezeu. Numai el poate săvârşi *taina împărtăşeniei*, transformând pânea şi vinul în trupul şi sângele Domnului.

Să vă închipuiţi starea sufletească a unui credincios, convins desăvârşit de necesitatea harului preoţesc pentru mântuirea sufletului, convins că fără acest har el este condamnat la cazna veşnică din iad!

Atunci totul e în zadar, — viaţa cea mai desfrânată, ca şi cea mai curată — deopotrivă te aruncă în braţele satanei!...

Misticism şi sexualitate

Ar fi un capitol interesant al istoriei sufleteşti a poporului rus descrierea tuturor chinurilor prin care a trecut în căutarea mântuirii.

Secta „Născătoarei lui Dumnezeu" nu e de cât una din deviaţiunile în această trudnică căutare.

In Sfânta Scriptură se găseşte cuvântul: *„acolo unde credincioşii se adună în numele Domnului, se află şi Dumnezeu"*.

Şi iată în satul ascuns în Taiga, într'o casă de rugăciune se adună credincioşii. Dumnezeu e între ei.

Să vă gândiţi la misticismul adânc al poporului rus; să vă gândiţi la legătura strânsă, stabilită de medici, — cu cruzimea şi luciditatea lor nemărginită, — între misticism şi sexualitate...

Uşor se pot închipui scenele ce se desfăşoară în aceste adunări, în entuziasmul morbid al fiinţelor ce se simt la pragul mântuirii, — orgiile nudice, menite să dea în sfârşit harul divin acestor suflete chinuite în căutarea contactului cu Dumnezeu...

Dumnezeu e în obştie. Din obştie poate fi zămislit pruncul, care este deci fiul lui Dumnezeu; trupul şi sângele său pot servi pentru taina împărtăşeniei...

Aceia care a putut zămisli pruncul divin, se înalţă, ca o adevărată *născătoare a lui Dumnezeu*, în adoraţia nemărginită a credincioşilor...

Bine înţeles, autorităţile de stat şi ierarhia bisericească se credeau în drept să lupte cu cea mai mare străşnicie împotriva acestor rătăciri.

Născătoarea de Dumnezeu, odată descoperită, nu putea găsi iertare, şi din înălţimile adoraţiunii cădeau în abjecţie, în prăpastia de hulă, sub pedepse grozave.

Bietei Născătoare de Dumnezeu, pomenite, nu i-a fost cruţat nici amarul părăsirii laşe de către vechii ei adoratori...

N-am schimbat nici un cuvânt cu ea. Numai o clipă

(Continuare în pag. VI-a)

privirea ei se oprise asupra mea. Dar şi acuma această privire mă arde din bezna deceniilor înmormântate...

Pentru străini aceste debordări pot părea ca saturnalii abjecte de desfrâu.

Dar nu putem înţelege poporul rus, dacă nu vom căuta să pătrundem în taina acestui amalgam de misticism şi sensualitate. Ce-a fost un Rasputin ? Beţiv, hoţ de cai, escroc, desfrânat...

Rasputin

Da, a fost de toate aceste. Dar ar fi putut omul acesta să ajungă să stăpânească mii de suflete de la adâncimile cele mai întunecate ale masselor populare, până la treptele tronului, dacă nu era decât atâta?

Rasputin nu-şi ascundea păcatele. Credincioşii le cunoşteau foarte bine.

Dar el predica o doctrină pe care aceşti credincioşi o înţelegeau şi o acceptau din toată inimă, — şi inaccesibilă Apusului european.

Omul e slab, sufletul lui e plin de scârnă, el nu poate fi mântuit decât prin mila lui Dumnezeu. Dar pentru aceasta el trebuie să ardă din inima şi din creerul său ultimul vestigiu de mândrie, de încredere în sine, de prezumţiune, trebue să cadă până la fundul umilinţii şi al abjecţiunii, ca să simtă că numai în Dumnezeu şi în mila lui nemărginită poate fi scăpare.

Astfel beţia, saturnalii de desfrâu, şi toate păcatele sânt treptele care duc spre sânul lui Dumnezeu.

Un occidental priveşte, natural, cu multă suspiciune o asemenea doctrină.

Dar aceasta a fost şi doctrina lui Dostoevschi.

Ce este apologia suferinţii şi a umilinţii pe care o găsiţi în toate genialele lui creaţiuni?

Şi Dostoevschi a fost primit de Rusia ca un vestitor al cuvântului Sfânt.

Dar ce era chiar şi marele antagonist al lui Dostoevschi, Leon Tolstoi? Lumea apuseană îl cunoaşte mai mult ca un mare creator.

Dar a fost şi el un moralist, un predicator. Şi era urmat de mulţimea captivată de sinceritatea lui adâncă. adâncă.

Doctrina lui Tolstoi

Şi acest moralist şi predicator se putea ridica împotriva „exceselor civilizaţiei", — şi sub excesele civilizaţiei, în realitate să atace civilizaţia însăşi.

Şi în Apus e cunoscut apelul lui către intelectuali, pe care îi chema „să se aşeze pe pământ", — pentrucă numai munca câmpului ar fi compatibilă cu idealul moral.

Mai puţin sunt cunoscute însă diatribele lui împotriva ştiinţei, şi mai ales împotriva învăţământului feminin. Apostolul susţinea însă pe vremuri că o femee, care-şi pierde timpul în şcoli în loc să facă copii, e ca şi un pământ fertil, părăginit, lăsat pradă buruenilor, — femeia având singura misiune ce i-a fost dată de însuşi Dumnezeu — procreaţiunea.

La glasul acesta inspirat au răspuns mii din tineretul de elită. Intelectualii „se aşezau pe pământ", fetele din inalta societate părăseau şcolile şi, însoţind pe cei „aşezaţi" se întreceau în maternităţi succesive.

Apostolul el însuşi a avut ultimul copil la vârsta de şaptezeci de ani.

Dar după acest fericit eveniment i-a venit o nouă revelaţiune cristalizată în vestita *Sonată Kreutzer* : nu poate fi păcat mai mare decât dragostea trupească...

Şi din nou mii din tineretul de elită l-au urmat, lăsându-se de păcat, sfărâmându-şi legăturile conjugale.

Pentru un apusean e greu de admis sinceritatea unui om, pe care adevărul asupra vieţii sexuale l'a inseninat numai după şaptezeci de ani, când pentru castitate nu mai era nevoe de predică.

Totuşi Tolstoi a fost sincer.

A fost un moment, îmi mărturisesc păcatul, când l-am bănuit şi eu.

Dar o împrejurare mi-a desvăluit caracterul lui real.

Un tânăr student al universităţii din Moscova, — al cărui nume prefer să nu-l dau, pentru motivele pe care le veţi înţelege îndată, — condamnat la ocnă pentru participarea la un act terorist, a lăsat în urmă o soţie cu vre-o patru copii mici.

Aceasta, urgisită de autorităţi şi de cercurile monarhiste, ca femeia unui criminal de stat, îşi găsea un sprijin în societatea liberală, şi putea să-şi crească copiii, dând lecţii de piano, de desemn, de limbi străine, traducând pentru reviste şi case de editură.

Şi dacă lupta cu greutăţile vieţii, trăia respectată de toată lumea.

Deodată se răspândi însă vestea grozavă că soţul ei, neputând rezista infernului din ocnă, se puse în serviciul poliţiei secrete, denunţându-şi tovarăşii.

Judecat de tribunalul revoluţionar fu condamnat la moarte şi executat.

Atunci nenorocita femee, pe care o avea în oroare elita socială, credincioasă împărăţiei, ca pe o femeie de terorist, căzu în disgraţia societăţii liberale ca femeia unui spion şi denunţător.

Astfel pe lângă dispreţul obştesc care o învelise secaseră şi isvoarele de venit, nu mai putea avea de nicăeri nici lecţii, nici traduceri.

Sărmana mamă, ca să poată da o bucată de pâne uscată copiilor flămânzi, fusese silită să spele rufe pentru cazărmi, şi chiar pentru case mai puţin recomandabile.

Puterile n'o ajutau însă, şi cu groază vedea că şi copiii sânt urgisiţi şi condamnaţi să rămâe chiar fără învăţătură.

Agăţându-se de ultima nădejde ce-i mai rămăsese, apucă drumul la *Iasnaia Poliana*, — reşedinţa Apostolului.

Soţia hulită şi mama îndurerată îşi deschise acolo tot sufletul.

Contele Leon Tolstoi, marele scriitor şi apostol, o asculta cu multă atenţiune, radiind de extas:

— „Cât de fericită eşti !" — exclamă el însfârşit neputându-şi stăpâni entuziasmul creştinesc: „Cum te invidiez! Nimic din glodul patimelor omeneşti, nimic din bucuriile vane şi amăgitoare ale vieţii, nu-ţi mai stă în calea către Dumnezeu!"...

Acesta era singurul ajutor care i-a fost dat în bezna-i de desperare, la Iasnaia Poliana...

Era sincer? Da, sincer!

Tot aşa de sincer ca atunci, când, — pentru a ajuta pe o ţărancă bătrână, — a încercat să-i dreagă soba cu mânile lui, înecându-i numai cocioaba cu fumăraie, dar nu i-a dat o rublă ca să plătească un sobar de meserie, — pentrucă „banul este ochiul dracului"...

A fost sincer contele Leon Tolstoi, cum a fost sincer şi Dostoevschi, cum a fost sincer Grigore Rasputin, cum a fost desigur sinceră şi Născătoarea ceia de Dumnezeu din Siberia.

Cu toţii sânt fiii unui popor care dacă citeşte în evanghelie, că membrul care te duce în ispită trebue tăiat şi aruncat în foc, se schilodeşte, şi care cu atâta uşurinţă e gata să renunţe şi la viaţă, pentru o interpretare dată unui text din Apocalips.

Aproape nu este, în adevăr, sat în Rusia în care să nu se găsească şi un „cărturar", care să-şi petreacă toată viaţa numai în tălmăcirea cărţilor sfinte, mai ales a Apocalipsului.

Numai la evrei găseşti oameni care, renunţând la toate „vanităţile" vieţii, se consacră exclusiv studiului Thorei şi al Talmudului.

Şi un „cărturar" rus găseşte în Apocalips răspunsul chiar la toate problemele vieţii curente: prezice rezultatul unui proces, indică pe hoţul calului dispărut, sau prescrie medicamentul pentru o boală.

Unul din aceşti cărturari a descoperit, dintr'un paragraf al Apocalipsului, că la o dată fixată va veni sfârşitul lumii, şi că nu se poate mântui decât prin purificarea cu focul.

Şi satul întreg, umplându-şi casele cu paie şi dându-le foc, a fost mistuit în flăcări, cu femei, cu copii, cu bătrâni!...

Sufletul rusesc şi noi

Cum ar putea înţelege o mentalitate apuseană astfel de avânturi sufleteşti?

Imi aduc aminte de o călătorie prin Dobrogea, pe care am făcut-o cu mai mulţi ani în urmă, angajând pe un birjar român din Tulcea, — om sociabil şi foarte expansiv, care ţinea să mă lumineze asupra tuturor satelor cutreerate.

— „Vezi, domnule", — îmi arată el cu biciul spre un grup de case din zare: „acesta e un sat de scapeţi. Afurisiţi oameni, domnule ! Zice că aşa scrie la Sfânta Scriptură ! Dar cristelniţa şi Pocribonia ei de Scriptură ! Până acolo, domnule !"

Această izbucnire spontană a birjarului meu, desveleşte enorma deosebire de structură psihică între cele două popoare. La Români doar nici preoţii nu se jenează să pomenească în asociaţii foarte păgâne, crucea, evanghelia şi cristelniţa...

In Siberia mi-a fost dat să întâlnesc şi pe unul din cei mai caracteristici „cărturari" ruşi, pe celebrul Isaiev cu care însuşi Leon Tolstoi a fost un timp în corespondenţă, consacrându-i şi mai multe articole în presa vremii.

Isaiev se adresase mie tocmai pentru a transmite contelui Leon Tolstoi, în siguranţă, o voluminoasă scrisoare.

Era un om înalt, bătrân, frumos, cu o foarte decorativă barbă albă, şi cu ochi albaştri pătrunzători.

N'am să uit niciodată surâsul cu care primise întrebarea mea imprudentă, dacă el este *ucenicul* lui Tolstoi.

— „Eu ucenicul lui Tolstoi? Tolstoi e ucenicul meu, şi încă destul de prost, din păcate. Numai că pe Tolstoi îl vede toată lumea, cum vede mulţimea care merge pe un drum, după păstorul ei, pe unul care apucă razna peste câmp. Dar pe păstorul, nu-l pot vedea din mulţimea care îl urmează pe acelaş drum de cât cei din primele rânduri.

Eu sânt acela care merg în frunte"...

Poate, am abuzat de atenţia d-voastră, dar ca vecini ai marelui popor de peste o sută cincizeci de milioane de suflete, care a îndrăznit cea mai formidabilă experienţă socială din istoria lumii, avem datoria şi interesul să-l înţelegem, mai mult ca oricare altă ţară.

Şi sufletul acesta mistic, eroic, şi extravagant, pentru mentalitatea europeană, se manifestă astăzi şi în entuziasmul quasi-religios cu care milioanele de oameni flămânzi şi goi se devotează pentru reuşita unui plan economic, planul quinquinal, — celebra *Platiletex!*

Am plecat însă, acum aproape 40 ani, din Siberia, — unde în Taiga se adăpostesc aproape toate variantele, de disidenţă religioasă din Rusia, — cu convingerea că acest popor, ţinut în lanţuri şi în întuneric, va avea încă de spus un cuvânt greu în istoria mondială.

Am plecat dar din Siberia... Şi acum mă trezesc într'o mare perplexitate.

Ar trebui să vă întreţin şi asupra întâlnirilor mele şi a icoanelor înregistrate de memoria mea, aici în ţară.

Dar prefer pentru moment să sar peste faza aceasta a vieţii mele.

Revoluţionarul Wagner

Să trec peste graniţă.

Mi-a fost dat numai târziu să trec hotarul spre Apus.

Aveam aproape patruzeci de ani.

Şi ţin minte cât de mult m'a impresionat chiar privelişteа pe fereastra vagonului, dincolo de Buda-Pesta.

Era primăvară, pe vremea când vânatul este oprit. Şi peste tot între brazde se puteau vedea nişte epuri graşi, care priveau impasibili monstruosul balaur ce împrăştia scântei şi fum: ştiau că nu riscă nimic, că vânatul e *verboten!*

Respectul legilor şi al regulamentelor se vedea sădit până şi în sufletul epurilor!

Mă simţisem înduioşat de buna rânduială obştească şi de vechea cultură pe care le dovedeau ast-fel şi moravurile animalelor sălbatece.

In curând însă, — vai !, — această veche cultură mi se făcu dureros simţită.

Ajuns la Viena, încă din birjă, care mă ducea tacticos de la gară până la hotelul meu din Graden, băgasem de seamă afişele care anunţau reprezentaţia unei opere de Wagner.

Wagner!...

Nu-l auzisem, până atunci deşi de mult, încă din Siberia, am răvăşit o bibliotecă în studiul acestui revoluţionar în muzică, şi care, bine înţeles ca orice *revoluţionar*, în vremea ceia, îmi inspira o deosebită admiraţie.

De la hotel, nu fără dificultate şi mari bacşişuri, mi-au asigurat un loc în stal.

Se dădea *Rheingold.*

După al treilea semnal depe scenă, uşile fură închise, nimeni nu mai putea intra şi eşi din sală până la sfârşitul spectacolului, — această operă fiind fără antracte.

Trei ore aproape sala plină, nemişcată de extaz, în tăcere religioasă, privea şi asculta cu atenţie încordată toate peripeţiile şi toate modulaţiile muzicale de pe scenă şi din orchestră.

Alături de mine, un tânăr ofiţeraş, spilcuit, cu o mustăcioară cu vârfuri subţiri, răsucite în sus, corsetat, şi parcă şi sulemenit, urmărea opera, cu partitura ei în mână!

Iar eu, sărmanul de mine, mă plictiseam de moarte — nu înţelegeam nimic, dar absolut nimic, din muzica aceasta *revoluţionară!*

Mi se părea că nu e alcătuită decât din nişte sunete disparate, fără nici un rost: huruială, scârţâit, bubuituri, trăsnete, hohote şi scrăşniri...

Nici feeria scenarului nu putea compensa pentru mine lipsa de melodie şi armonie, cu care mă deprinsese lăutarii noştri şi bietul Ianche Scripcarul, cântecele de „inimă albastră"...

Am eşit din teatru cu desăvârşire distrus. Mă simţeam aruncat afară din viaţă, neisprăvit.

Când şi unde aş mai putea să-mi complectez cultura muzicală spre a mă înălţa până la înţelegerea muzicii wagneriene ?

Ispitirea pastorului

Parcă mă văd, cum mergeam pe Kärtnerstrasse spre Graben, unde se găsea hotelul meu:

In redingotă lungă până în tălpi, cu un guler tare, înalt, strâns cu o cravată îngustă ca de ştreang — şi în cap — cu un semi-joben de fetru tare... Zece ani de închisoare şi surghiun, începând de la vârsta de 18 ani nu mă puteau face arbitrul eleganţelor mondene...

Şi, deodată, văd că mi se pune în cale un drăcuşor blond, cu ochi albaştri, batjocoritori, care cu capul aplecat spre umăr îmi cânta cu un glas subţirel:

— „Lassen Sie sich verführen, Herr... *Pastor!*"...

Mi-a trecut îndată tot năduful...

Dar şi în acest incident de stradă, banal şi puţin edifiant, tot se simte reflexul unei îndelungate vieţi culturale...

Fără voie amintirea mă îndreaptă spre o altă întâlnire, tot insignifiantă şi fugară, dar pe care am găsit-o atunci deasemeni caracteristică pentru un popor de veche cultură.

In drum între Salzburg şi München îmi pierdusem papucii mei de voiaj.

Urăsc ghetele cu şnur sau cu nasturi ! Mai cu seamă de când silueta mea a început să se rotunjească, mă exasperează fiecare dată încălţatul şi descălţatul ghetelor.

Din cauza aceasta, cel puţin când sânt în călătorie, îmi place să am încălţămintea comodă care mă scuteşte de această tortură.

O idilă la München

La München am tras la hotelul *Banberger Hof*. Prins de frumuseţile peizajelor orăşeneşti din această capitală artistică a Germaniei, de muzee ca şi de împrejurimile pitoreşti, uitasem despre pierderea mea.

Şi numai spre seara ultimei zile, trecând pe lângă un mare magazin de încălţăminte, îmi adusei aminte.

După chemarea directorului s'a prezentat să mă servească „Fräulein Else", — o Valkyrie blondă şi sculpturală, care parcă se cerea pe un soclu de statuie, cu o cască în cap şi o lance în mână.

La explicările mele, zâna blondă, foarte repede, îmi aduse articolul cerut.

— „Trebue să încercăm", zise Valkyria.

Gâfâind m'am aplecat să-mi desleg blestematele şnururi. Şi iată că văd, cu oroare, pe zâna blondă, căzută în genunchi, apucând laba mea ca să mă descalţe!

Sar în sus, ca ars, înspăimântat:

— „Lăsaţi, domnişoară, am să mă descalţ eu însumi"...

— „O, pentru ce ? Noi sântem obicinuite. Facem acest lucru pentru ori şi cine"...

— „Dar... dar... nu vreau să fiu *ori şi cine*, domnişoară".

Faţa Valkyriei se lumină de un delicios surâs, dar cam maliţios:

— „Bine, domnule, n'am să te servesc ca pe ori şi cine, ci deosebit, *personal*, pe dumneata. Dar ia loc pe scaun că directorul se şi uită urât la mine şi are să-mi facă observaţii" — Şi ciorapul pe piciorul meu liberat de cătuşe, a fost îndreptat cu o mişcare mângâetoare.

— „Eşti străin, domnule? Din ce ţară? De mult la München? Cât timp ai să mai stai? A, pleci astă seară? *Schade!*"...

Şi, pentru justificarea acestui prietenesc schimb de vorbe, am mai cumpărat o pereche de ghete cu nasturi, nişte „jumătăţi", jambiere, şi nu ştiu ce-aş mai fi cumpărat, dacă Valkyria nu-mi declara cu acelaş surâs delicios, nelipsit de maliţiozitate:

— „Destul, domnule! prea ai să-ţi încarci bagajele".

Petrecut până la uşă, învelit în razele albastre ale ochilor râzători, ne-am despărţit prieteneşte cu o călduroasă strângere de mână şi cu şi mai călduroasele urări de bine...

In aceiaşi seară am plecat...

După un an, călătorind din nou prin străinătate, m'am abătut anume prin München. Am pierdut aproape o zi întreagă în căutarea neuitatei „Fräulein Else". Dar — vai! — nu cunoşteam nici numele ei de familie, nici firma magazinului, — nici măcar strada în care se afla...

N-am mai revăzut-o. Dar după treizeci de ani stă, iarăşi, ca vie în faţa mea, silueta aceasta sculpturală şi mă luminează privirea ei senină şi surâsul maliţios, — care însă nu ascundea atenţia delicată şi compătimirea pentru solitarul rotund, ce putea fi un „Herr Pastor"...

Pentruca să vă daţi seama, ce anume mă impresiona în aceste întâlniri fugare, după ani îndelungaţi trăiţi în Siberia sau în atmosfera politicii orientale, mă voiu opri încă asupra unui neînsemnat incident de călătorie.

Intorcându-mă acasă prin Elveţia, o singură zi am putut sta la Lucerna, unde am descins la un mic hotel, de pe ţărmul lacului, prevenind că nu-mi reţin camera de cât pentru douăzeci şi patru ore.

Şi imediat am şi pornit spre celebrul Leu din Lucerna, al lui Thorwaldsen.

In faţa acestui grandios monument, fui surprins de o rupere de nori pe care nimic nu făcea s'o prevăd la plecarea din hotel.

Eram fără umbrelă şi fără manta.

Cu greu m'am putut piti sub stâncă ca să nu fiu imediat udat leoarcă.

Şi deodată văd alergând spre mine o copiliţă de vr'o doisprezece treisprezece ani cu o umbrelă de prisos şi cu o pelerină peste braţ.

Patroana hotelului, la deslănţuirea ploii, se îngrijise să afle dacă străinul vizitator n'a plecat cumva, neprevăzător, fără manta şi umbrelă.

Femeia nu avea nici un interes personal să se îngrijească de mine.

Plecam a doua zi şi probabil nu aveam să ne mai întâlnim. Şi din pură omenie ştiind încotro se îndreaptă de obiceiu călătorii la Lucerna, mi-a trimis umbrela şi pelerina ca să nu-mi expun sănătatea.

Asemenea mici detalii ale vieţii zilnice învederează mai mult decât monumentele de artă şi institutele de ştiinţă, cultura sufletească reală şi adâncă a unui popor civilizat.

Pe mine cel puţin întotdeauna m'a mişcat puternic, şi mă mişcă şi azi, *omenia* în micile incidente ale vieţii.

Soarta a voit ca trecând peste graniţă la Predeal, să am, prin contrast o tristă experienţă.

Era o zi de sărbătoare şi mare aglomeraţie de călători. Nu numai compartimentul vagonului meu, dar şi culuarul erau înţesate de lume. Nimeni nu se putea mişca din loc.

Şi în auzul întregului public răsună din coridor un dialog suggestiv între călătorii nevăzuţi:

— „Mă, Gheorghiţă, mă! Ce faci, blăstămatule, bată-te, să te bată!"...

Pupături.

— „Ia, ce să fac, Vasilică? cu slujba!"...

— „Eşti cu coniţa? Ce face, e bine, voinică?"...

— „Dă-o încolo... E o târfă... Se dă cu toate haimanalele. Divorţez"...

După acest salut al ţării mele m'am coborât din vagon, cam deprimat, în Ploeşti, spre a mă urca în trenul spre Moldova, cu vagonul direct pentru Piatra-Neamţ.

Un bacşiş, mi-a asigurat o bancă într'un compartiment, în care se mai afla numai un singur călător, spre mulţumirea mea, necunoscut mie. Incât puteam nădăjdui o noapte de odihnă.

Necunoscutul

Străinul citea.

Era un om înalt, uscăţiv cu o musteaţă căruntă, şi trăsături fine.

Mi-am scos şi eu o carte, — o broşură al cărei autor se străduia să dovedească lumii că William Shakespeare era un cabotin ordinar, fără talent, şi că nu el ar fi scris operele ce-i poartă numele.

E o curioasă manifestare a pesimismului inveterat a mizantropiei adânc sădite în sufletul omenesc, în îndoelile acestea de existenţă reală a oamenilor mari.

Nu tocmai de mult un teolog protestant susţinea că şi Christ n'a existat. Prin ironia soartei, un profesor de la universitatea ebraică din Ierusalim, a consacrat un tratat voluminos şi foarte documentat pentru a dovedi existenţa istorică a lui Isus de Nazaret...

Companionul meu de drum furişă o privire spre cartea mea şi surâse. Băgasem şi eu de seamă că citeşte un volum nemţesc despre renaşterea italiană.

Aproape fără voe, se legă o conversaţie, care spre Buzău se ridicase la o discuţie aprinsă asupra tuturor problemelor de estetică, de etică şi de filozofie.

Mă simţiam fermecat. Necunoscutul dădea dovadă de un spirit fin şi cultivat, care atribuia o mare însemnătate frumosului în viaţa omenirii.

Mărturisesc că şi eu sunt un incorigibil admirator al frumosului.

De aceia am deosebită slăbiciune pentru Italia şi pentru Italieni, — unde am putut constata cât de adânc e sădit acolo cultul frumosului, chiar în straturile cele mai noui ale populaţiei.

Să-mi fie iertată aici o digresiune — dar toată conferinţa aceasta nu e o digresiune ?

Am petrecut pe vremuri mai multe zile în Florenţa, — e foarte mult de atunci. Găsii acolo o doamnă la a cărei vedere inima mea se aprindea până la incandescenţă... pentru cultul frumosului.

Ne dusesem împreună la o mică biserică de suburbie, — aproape afară din oraş, — unde se păstrează o minunată frescă de Andrea de Sarto...

Şi aceasta ardea pentru cultul frumosului, sărmanul... Mereu zugrăvea aceeaşi femee, sub toate chipurile şi sub toate deghizările... şi nu era frumoasă atât prin trăsăturile feţei pe cât prin dragostea pe care pictorul a ştiut s'o condenseze în orice fibră a icoanei ei...

Bisericuţa veche era toată învăluită în trandafiri grimpanţi înfloriţi.

La plecare gardianul, un moşneguţ scund, rupse o ghirlandă de flori roşii şi mi-o oferi:

— „*Per la vostra bella donna*". Doamna era „bella", dar — vai ! — nu era a mea...

La poartă ne aştepta un modest fiacru, care dacă putea servi pentru o călătorie sentimentală, nu era însă un refugiu îndestulător pentru ploaia torenţială care se deslănţuise, şi care inunda rochia artistică a doamnei.

Automedonul nostru, ne dărui o privire scrutătoare, şi după câteva clipe de ezitare îşi desfăcu pelerina şi o aruncă pe genunchii doamnei.

Apoi cu pumnii încleştaţi spre cer, isbucni în imprecaţiuni furibunde.

— „*O, Gesu berbante !*"...

Pot fi omagii mai elocvente aduse frumosului ?...

Dar mă întorc la călătorul meu. N'am întâlnit în România mulţi oameni de fineţa intelectuală şi de cultura sufletească pe care le vădea în fiecare cuvânt.

Nu m'a întrebat despre numele meu.

Mă cunoştea, sau era o discreţiune excesivă ?

Nu ştiu, dar nici eu n'am îndrăznit să-l întreb.

Toată noaptea n'am închis ochii, nici n'am băgat seama, în discuţii pasionante, cum s'au aprins zorile dimineţii.

Câteva staţii înainte de Piatra-Neamţ, necunoscutul se coborî din tren.

M'am despărţit simţind că am găsit un suflet înrudit, — şi nu puteam crede că un om de aşa anvergură, va putea rămânea necunoscut, şi că nu-l voiu mai întâlni în ţărişoara aceasta agricolă.

Dar nu l-am mai întâlnit. Şi bănuesc numai că era Ronetti Roman, unul din puţinii oamenii noştri de seamă cu care nu mi-a fost dat să leg cunoştinţă personală.

Nu l'am întâlnit.

Ani de zile am trăit în nădejdea de a-l regăsi şi cu gândul că, ori şi cum, se află undeva în ţară, aici aproape de mine o inimă şi o minte de frate... .

Dar a dispărut pe veci...

Astfel dispar aceste vedenii, după ce ţi-au aruncat în

(Continuare în pag. VII-a)

Bietul Boia !

(Fragment)

Scara podului se oprește puțin la parter, pe sălița bucătăriei și a intrării din dos pe unde vine lăptarul și unde își lasă precupețul oltean coșurile pline, strigând voios ca să-l audă Hermina din bucătărie: „Zarzavagiu!". După scurta odihnă pe sălița dependințelor, scara o pornește din nou — de data asta în jos — spre funduri întunecoase. Cu cât se coboară spre acest fund, aerul se încarcă de mirosuri compozite și întărâtă nările, obosind puțin respirația. Nora coboară foarte rar în regiunea asta de negură și călduță umezeală. Dar astăzi, când toți copiii care se joacă de-a „v'ați-ascunselea" s'au dosit prin pod și prin cămări, Nora, care ține să se izoleze, s'a coborît în pivnița cu semiîntuneric parfumat caracteristic. Iși alege din ochi ascunzătoarea. Nu după putina cu varză, — acolo bate lumina ferestrei, — și nici sub curba scării unde se grămădesc alte putinee; prea e întuneric și se teme de broaște și melci, deși Marin spune că nu sunt. Cu toate asigurările date, Nora calcă prudent și cu silă pământul gol din beciul opac, unde se teme să nu răsară șerpi din colțuri negre și coropișniți din nisipul straturilor cu legume îngropate. Singurul loc de ascunzătoare curată, ferită de atingeri siloase și reci, e colțul uscat unde se înșiră, pe drugul de fier dintre pereți, funiile de ceapă aurită și foșnitoare. Nora trage sub funiile groase un butoiaș gol, se urcă pe el încet, cu băgare de seamă, lărgește ochiul unei funii și se instalează ușor pe împletitura solidă, ca într'un leagăn. Apoi împinge butoiașul cu vârful piciorului și-l răstoarnă spre un colț de întuneric, ca să nu servească de urmă celui căzut la sorți să caute pe ceilalți copii. Nora stă pe funia de ceapă și se gândește la multe și la atât de depărtate lucruri încât se miră când aude un pas pe scară și se întreabă cine ar putea fi. Apoi deodată își amintește că s'a prins în jocul de-a v'ați-ascunselea și că pasul de pe scară trebue să fie al lui Boia, copilul care se nemerește mai totdeauna să fie cel ce caută pe „ascunși". Luki le potrivește așa, fiindcă bietul băiat timid are un aer fricos și stângaci de a dibui prin toate colțurile și de a ocoli covoarele, care distrează grozav pe durduliul și răsfățatul frate al Norei.

Nora aude cum coboară Boia pe scară. A ajuns acum în josul scării și calcă pământul cu teamă, lipăind rar cu ghetele lui mari, gros tălpuite și cârpite pe tot botul. Inaintează câțiva pași spre putina cu varză, adumelcând mireasma excitantă printre doagele bine încheiate. Se oprește și stă în cumpănă. Ce-o fi gândind? Că e putina prea înaltă și n'ajunge la pietroiul de pe capac?... Și se teme să nu-l surprindă cineva, de se întoarce și privește speriat în susul scării? Asta trebue să fie, căci bietul Boia se depărtează de putină și calcă rar printre straturile nisipului cu zarzavaturi, în despărțirea din fund a pivniței. Nora îi vede silueta neagră în lumina ferestruicii opuse. Și silueta se apleacă, scormone cu mâna, — ceva mai cutezătoare de când s'a depărtat de scară, — nisipul din răzoare. Apoi scoate din nisip un smoc de ierburi cu o legumă coniformă, o șterge zorit de mâneca hainei și mușcă din ea cu lăcomie. Nora simte un fior!... un fior de strepezeală rece între dinții ei obișnuiți cu alimente fine — și un gând de milă pentru micul înfometat care nu desprețuește ceiace Nora știe că hrănește numai anumite lighioane cu rât prea puțin mofturos și delicat.

...Bietul Boia! Silueta lui pipernicită, în haine și ghete prea largi și încovoiată timpuriu de mizerie și umilință, se întipărește adânc, neuitat în ochii Norei. Ar vrea Nora să chieme copilul pe nume și să-l ducă sus în odaia ei, la masa largă de lângă fereastră, pe care să întindă toate bunătățile gustoase și să-l sature odată, bine! barem o singură dată! Dar la ce i-ar folosi asta o singură dată, când nu poate face asta în fiecare zi?... Și-apoi, se teme inima delicată a Norei să nu-l jignească și să-l sperie arătând că i-a surprins gestul de sărăcie înfometată. Nora stă liniștită pe funia de ceapă și lasă pe Boia să ronțăe morcovul până la rădăcină. Il lasă apoi să pornească mai vioiu, cu un răsuflet de ușurare spre ieșirea pivniței, îi dă liniște să mai aspire parfumul ce răzbate prin pântecele putinei cu varză, îi dă vreme să se urce liniștit pe scară, să ajungă sus și să dispară...

Ea mai rămâne încă un timp pe funia legănată din colțul întunecat și revede dureros, în razele difuze ale ferestruicei, silueta sgribulită a unui copil sărman smulgând nisipului umed leguma rece, searbădă și prăfuită!... Nora n'a pierdut întipărirea tristă niciodată și sufere de amintirea imaginei fugare dar tenace oridecâteori coboară în tărâmul pivnițelor neguroase. De aci înainte, mizeria se leagă în conștiința ei mai ales de aceste blajine și abundente catacombe domestice, în care s'a profilat odată o amară siluetă de copil!...

ZOE VERBICEANU

Intâlniri fortuite

(Urmare din pag. VI-a)

cale o țâșnire de lumină, când intensă și colorată, când scundă și abia tremurată, dar care ți-a încălzit și ea o clipă inima, — și se stâng, — mor...

Partir c'est mourir un peu....

Au murit ?

Sau au dat naștere unei vieți mai adânci de cât cea trăită ?

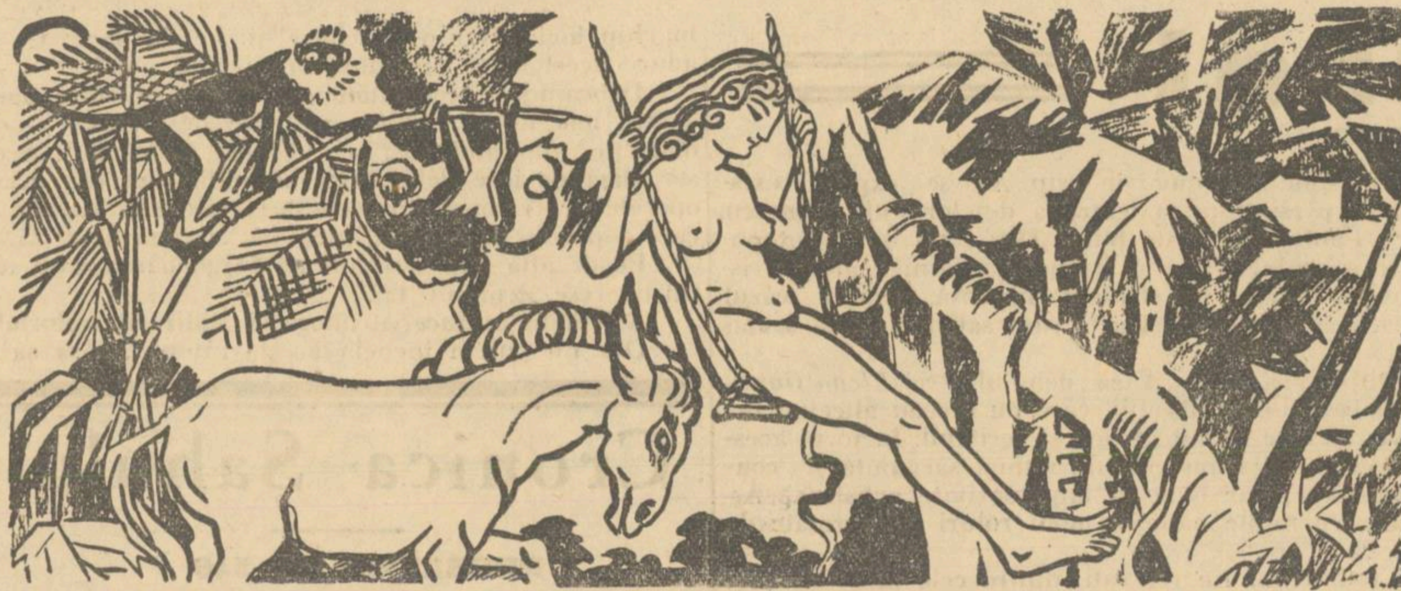
De multe ori m'am gândit că dacă au putut aprinde în sufletul meu atâtea icoane vii aceste fugare întâlniri, — n'au lăsat oare ele și în atâtea suflete, pe care le-am încrucișat în lunga cărare a vieții mele, —amintirea, — să mă ierte tânărul conferențiar din săptămâna trecută — viziunea unui *luptător* — poate învins, dar nedomesticit, și a unui *visător*, îndărătnic, nepocăit, vecinic gonit de nostalgia adâncimilor nepătrunse ?

Și cine știe câte zeci, sute sau mii de flăcări plăpânde ard astfel, și vor arde încă și atunci, când focarul care le-a aprins, va fi stâns de mult ?

Și poate chiar astăseară va aprinde în câteva inimi o scundă scântee tremurată de amintire, care va licări și atunci când umbra masivă ce trecuse odată în fața lor, se va fi împrăștiat !...

Și ce altă nemurire poate visa un biet călător prin această vale de plângeri ?...

C. STERE

Debit special

Ocolesc deobicei debitele de tutun în care e multă lume. Nu-mi place nici să iau, nici să mi se ia rândul, nici să-mi ghiontesc aproapele, nici să mă ghiontească. Această pretenție însă e irealizabilă în capitala României mari. De aceia, intru de preferință în debitele puțin frequentate, sau în acele despre care m'am asigurat în prealabil că sunt goale, când nu am posibilitatea să trimit să mi se ia țigări. Căci, debitul de tutun, chiar pustiu, nu e un local în care să pășești cu plăcere. Debitanții reprezintă în negustorie o categorie aparte. In vremile acestea de cumplită sărăcie, când criza, șomajul și alte năpăști, au lovit negustorimea în interesele ei vitale și când negustorii până mai ieri intretabili te trag de mânecă, oferindu-ți articole altădată inaccesibile, pe prețuri derizorii, debitanții de tutun, foiță și alte produse ale regiei autonome, păstrează încă o înaltă mândrie profesională și un suveran dispreț față de clientela lor, vicioasă ce-i drept. Ei au mai degrabă aerul unor bancheri pe care vii să-i turburi cu fleacuri dela gravele lor preocupări, decât a unor modești negustori detailiști. Pentru aceste rațiuni, cum zice Voltaire, suficiente, mulți cunoscuți mă vor fi văzut scoțând capul pe ușa unui debit de tutun, pentru a-l retrage repede și a porni mai departe, repetând gestul la cel următor, până când inspectând astfel tutungeriile de pe mai multe străzi, să găsesc ce căutam și să mă decid.

* * *

Veneam odată dela un sanatoriu de pe șoseaua Kisseleff, unde vizitasem o bună prietenă care suferise greu. Era într'o stare înfloritoare. Am stat de vorbă vre-o două ore, fără să fumez. Nu puteam părăsi camera în care suferise, sub un asemenea motiv. Nevoia de a fuma însă, devenise imperioasă. Mă tiraniza. Am pretextat ceva și am plecat (toți fumătorii de pe glob, mă vor înțelege). Ieșit pe ușă, am constatat că nu mai aveam nici o țigară. Iau primul taxi și pornesc. Eram în unul din acele rari momente de mulțumire și bună dispoziție în care simpatizezi cu întreaga umanitate și contactul cu oamenii îți apare mai mult distractiv decât neplăcut. Mă hotărăsc să intru (ce-o fi, o fi), într'un debit special de pe Calea Victoriei. Era plin. Debitantul mi s'a părut totuși simpatic. Omul acesta, era pătruns de spiritul dreptății: servea clienții în ordinea sosirii. Eram ultimul. Cu toate acestea procedarea lui mi-a plăcut (pentru principiu). N'aveam tutun, dar aveam răbdare. Un tânăr care își făcuse loc cu coatele până la tejghea, după înfățișare și costum, sportiv, conformându-se zicalei populare care nu concepe răbdarea fără tutun, întinsese peste umărul unei cucoane o hârtie de o sută de lei, strigând iritat:

— De două ceasuri îți cer un pachet Chesterfield! (Sunt clipe în viață, în care tinerii sportivi pierd cu desăvârșire noțiunea timpului).

Debitantul îl privi imperturbabil:

— Domnul a venit înainte!

Un domn bătrân, foarte distins și cu o expresie nespus de blajină, răspunse amabil:

— Nu face nimic! Servește pe domnul! E grăbit!

A urmat o doamnă care a luat două plicuri de chibrituri, așteptând enervată restul la o mie de lei, pe urmă domnul bătrân care a luat tutun de pipă, apoi un picolo dela *Corso*, care și-a umplut cutia cu toate specialitățile, în fine un elev de liceu care, după ce m'a privit bănuitor (oi fi având eu aer de profesor?), a cerut *cinci intime*. Mai rămăseseră două doamne și eu. Amândouă tinerele, subțirele, frumușele. Una vioaie și impacientă. Cealaltă, venită parcă anume pentru contrast, visătoare, molcomă, adormită chiar. Cea vioaie, probabil midinetă, îmbrăcată modest, dar cu mult gust. Visătoarea, deabea ceva mai împlinită și cu bustul mai proeminent, era numai mătase, dar tăiată ca vai de lume și pretențios.

Prima:

— Care sunt cele mai bune țigări ?

— Românești ?

— Aveți și străine?

— Avem de tot felul: egiptiene, franceze, americane.

Se gândi un moment:

— Românești!

— După cum vă plac, coniță, mai subțiri, mai groase, mai slabe, mai tari, potrivite.

— Nu-s pentru mine.

— Dacă doriți o țigară bună, luați un pachet *Ferdinand*.

— Cât costă?

— Șaizeci de lei, zece bucăți.

— Opt lei *țigarea?*

— Numai șase, coniță.

— Oricum, prea e *scumpe*.

— Luați *Tomis*.

— Tomis?

— Sunt cu Macedonia. Țigară de lux.

— Și astea cum le dai ?

— Tot șaizeci, dar sunt douăzeci la pachet.

— Altele n'ai?

— Cum să nu? *București*, sunt foarte bune, cinzeci de lei, douăzeci de bucăți. Avem și cu carton și fără carton. Cele fără carton au vârful aurit și sunt ceva mai groase.

Doamna reflectează.

— Avem și mai ieftine: *Specialități* cu plută, patruzeci de lei, douăzeci de bucăți, doi lei *țigarea, regale* fără carton, treizeci de lei pachetul, numai un leu-cincizeci *țigarea*.

— Și *e bune?*

— Foarte bune, toată lumea le cere.

— Dar cu bucata nu dați?

— Cum să nu, coniță, de care doriți?

— Dă-mi două *Ferdinand*.

* * *

Următoarea părea absentă.

— Duneavoastră?

— Un plic.

Debitantul îi întinde un plic de chibrituri.

— Nu-i bun.

— Dar ce are ?

— Plic și hârtie!

— De scris?

— *Tac !*

Debitantul scoate un plic comercial.

— Mai bun!

— Pentru corespondență?

— *Tac, corespondență !*

— Atunci vă trebue ceva mai frumos. Să caut.

— Cel mai frumos E pentru lagodnic!

Debitantul îi arată un plic trandafiriu.

—*Nict*, asta mahala.

— Nu vreți să luați o mapă cu zece plicuri ?

— Pentruce să iau zece plicuri, când la mine trebue numai unul ?

— Acum știu eu ce vă trebue. Imediat.

Se reîntoarse cu un plic pe închizătura căruia se vedeau doi porumbei plisc în plisc.

— Asta *ramantic!*

Scena mă distra, dar începusem să-mi pierd răbdarea. Nu îndrăsneam totuși să turbur îndrăgostita. Un val de lume inundă iarăși încăperea. Se sfătuiseră parcă anume să vie în grup.

Debitantul așează un morman de plicuri înaintea tinerei logodnice, lăsând-o să-și aleagă.

Indrăsnii:

— Sunteți din Basarabia?

— De unde *știți mata?*

— Am trăit mult între Ruși la Berlin, mint eu și recunosc îndată farmecul slav.

— Asta *campliment*, roși ea măgulită.

— O, nu! Vă asigur.

— Și ce lucrai mata la Berlin?

— Eram figurant la o casă de cinematograf.

— Artist?

— Artist!

— Bravo!

— Tocmai vroiam să vă spun ceva relativ la plicurile între care păreți nehotărâtă. Chaliapin...

— Mata auzit Chaliapin?

— Auzit? L'am cunoscut!

— *Piersănal ?*

— Il vedeam în fiecare zi.

— Mata ești un om fericit.

— Acuma nu-l mai văd, oftez eu, comprehensiv.

— Pacat !

— Chaliapin primea zilnic sute de scrisori. Avea trei secretari și cinci dactilografe.

— Asta nu-i frumos din partea lui !

— Ce era să facă, săracul? Femeile îl adorau !

— Asta înțeleg.

— O, dacă l'ați vedea !

— L'am văzut în film.

— Atunci, ce să mai vorbesc ? Vroiam să vă spun numai că el nu răspundea personal la scrisori decât foarte rar, dar numai pe plicuri din acestea, am încheiat eu, indicându-i un plic de o mărime exagerată.

— Mata juri că adevărat spui?

— Jur pe dragostea fără prihană pe care o păstrez neprețuitei mele logodnice.

— Și mata *lagadit ?*

— De două luni.

— Noroc!

— Mulțumesc, asemeni.

— Mata certi cu *lagodnica* matale?

— Niciodată!

— Ce bine. Eu cert mereu. Și azi certat. El foarte gelos pe nedreptate. Acuma scriu eu scrisoare să ție minte el.

* * *

Pe când vorbeam, un vlăjgan intră. La vederea lui tânăra basarabeancă avu o tresărire și îi ieși înainte. Au vorbit mult în rusește, limbă pe care n'o cunosc deloc, dar o recunosc bine. Din locul în care mă aflam, era cu neputință să pătrund până la tejghea, prin îmbulzeala de oameni care se împingeau vociferând și cu mânile întinse. Așteptai să termine toți. Nu mai terminau. Basarabeanca și vlăjganul se pregăteau să plece.

— Ați ales plicul ?

— Nu-mi mai trebue, ne-am împăcat!

Așa dar, vlăjganul e *lagodnicul*.

— Domnul? sfârși prin a mă băga în seamă debitantul.

— Un revolver.

— Revolver? N'avem revolvere!

— Atunci, dă-mi un pachet București, fără carton. Poate, fumând, mi-oi schimba gândurile.

AL. O. TEODOREANU

Răspândirea cărții

ANDRÉ BILLY: Si j'étais libraire... în „Les Annales".

NICULAE TH. IONNIȚIU: Călăuza practică a librarului. Ed. „Cartea Românească"

Un scriitor și un editor și-au publicat, în același timp, părerile despre marele secret al răspândirii cărții. Sugestiile amândurora se adresează, în primul rând, librarilor; ele interesează însă pe toți aceia care au legături sufletești cu cartea și pentru care problema cetitului depășește limitele negoțului de librărie, intrând în larga sferă a culturii umane.

Scriitorul e criticul literar André Billy.

Intr'o formă spirituală, dar cu o serioasă pătrundere a problemei, criticul francez arată cum ar organiza răspândirea cărții „dacă ar fi librar".

„Nu vreau să vorbesc de scrierile mele, pe care m'aș sili să le tratez cu imparțialitate, fără nici un favoritism și fără nici o complezență deosebită; dar țiu să se știe că, dacă aș fi librar, nu mi-aș încărca prăvălia cu depozite din oficiu. Sau aș cumpăra în cont fix cărțile cu succes și cărora le găsesc eu însumi calități, sau le-aș cere editorilor să nu-mi lase în comision decât scrierile indicate de mine. S'ar putea asta? Eu cred că da.

Dacă aș fi librar, aș ține să stau de vorbă cu clienții mei despre toate cărțile importante apărute. Dar cum să le citesc dacă, obligat să renunț la critică, nu m'aș mai bucura de avantajele recenzenților? In cazul acesta, m'aș ține în curent prin lectura celorlalți critici. Dacă aș fi librar și n'aș avea vreme să citesc toate cărțile noi, aș ști cel puțin ce cred despre ele Marcel Prévost, Henri de Régnier, André Thérive, Benjamin Crémieux, Fortunat Strowski, Gabriel Brunet, Auguste Bailly, Eugène Marsan, Roger Giron și alții. Pe lângă asta, le-aș lipi articolele într'un registru pe care să-l țiu la dispoziția clientelei. Inainte de a se hotărî pentru cutare sau cutare carte, cumpărătorul ar afla părerea criticilor și ar ști la care să se oprească.

Operația aceasta, dacă aș fi librar, ar fi urmată de alta: aș deschide un fel de registru de reclamațiuni. I-aș pofti pe clienți să-și noteze într'însul, în câteva rânduri, impresiile — bune sau rele — și cum clienții mei ar fi tot oameni subțiri (cel puțin așa sper), acest registru ar constitui pentru autori și editori o mină de indicațiuni cu atât mai prețioase, cu cât ar avea toate șansele să fie sincere. Cine știe? — poate că, în fiece lună sau trimestrial, aș publica extrase din acest registru.

Iată ce aș face dacă aș fi librar sau, mai bine zis, iată ce aș încerca să fac. Pentrucă înțeleg foarte bine posibilitatea unui eșec, cauzat fie de lenea mea nativă, fie de reaua voință a altora, fie de lipsa de noroc, fie de puterea de inerție a împrejurărilor și a uzului tradițional. Imi închipui de asemenea că, după un timp oarecare, m'aș putea vedea silit să-mi închid prăvălia și să mă întorc la critica literară, ceiace — cred că sunteți de acord — ar fi destul de trist pentru toată lumea".

Cum se vede, André Billy se referă la o anumită categorie de cetitori, iar propunerile lui au în vedere o librărie ideală.

Mai aproape de realitate și întemeindu-se pe o îndelungată experiență de editor și librar, d. Niculae Th. Ionnițiu privește problema într'o perspectivă mai largă. Cartea d-sale, *Călăuza practică a librarului*, dă într'adevăr sugestii mai practice decât ale criticului francez și, în orice caz, mai optimiste. Ea are în vedere tocmai preîntâmpinarea unui eșec și se adresează acelora care țin să nu-și închidă prăvălia.

După d. Ionnițiu, — și cu drept cuvânt, — librarul nu poate să-și limiteze preocupările la o singură categorie de scrieri. El trebue să țină seama de mediul în care lucrează, de ocupațiunile și de preferințele clienților, și să-și îndrepte atențiunea în toate direcțiunile culturale, atât în domeniul literaturii și al artei, cât și în domeniul științei. In chipul acesta, librarul își îndeplinește frumosul rol de factor cultural, pe care ne-am obișnuit să i-l atribuim.

Un librar, — scrie d. Ionnițiu, — trebue să înmagazineze cât mai multe și cât mai variate cărți. Dar d-sa ține să precizeze: „Librarul cel mai bine asortat nu este librarul care are cel mai mare depozit de cărți, ci acela la care cetitorul cult — profesorul, doctorul sau orice alt intelectual — găsește imediat cartea de care are nevoie; mai mult chiar, am putea spune, cartea de care ar putea să aibă nevoie. Căci totul nu se reduce numai la faptul de a-i servi clientului cartea pe care o cere, ci de a-l stimula să cumpere și cartea care poate l-ar interesa".

Ocupându-se de vânzarea cărții, d. Ionnițiu arată cât e de mare deosebirea între comerțul de librărie și oricare altul.

Pe când clientul care intră într'un magazin oarecare știe de mai înainte ce caută, acela care intră în librărie de cele mai multe ori nu e hotărît ce anume să cumpere. In asemenea condițiuni, i se cer vânzătorului o sumă de cunoștințe și un flair deosebit. El trebue să stăpânească bibliografia, să se priceapă să afle preferințele clientului, gustul și opiniile lui, ba chiar puterea lui de cumpărare, spre a nu-l împinge la cheltueli care ar depăși mijloacele sale.

Pentruca librarul să-și conducă cu succes întreprinderea, d. Ionnițiu analizează cu de-amănuntul fiecare latură a comerțului de librărie: raporturile cu editorii, amenajarea librăriei și a vitrinelor, asortimentul, reclama, expediția, contabilitatea și corespondența.

Dacă sfaturile d-sale, izvorîte dintr'o experiență rodnică și o perfectă cunoaștere a mecanismului publicării și răspândirii cărții, vor fi luate în seamă, ne putem aștepta la o remarcabilă ridicare a nivelului nostru cultural și la o treptată ameliorare a comerțului de librărie, care astăzi trece printr'o criză îngrijorătoare.

J. BYCK

— Pentru tot ce privește redacția „Adevĕrului literar", a se adresa d-lui M. Sevastos numai Joi, Vineri și Sâmbătă între orele 5-6.

Anul teatral

Bilanţul acestui an de teatru nu aduce excedente prea mari. Fără să urmărim o tradiţie obişnuită care cere să glorifici trecutul (întrucât din trecut nu rămâne, în amintirea noastră, decât ceiace a fost bun), dar constatând pur şi simplu realitatea, suntem siliţi să amintim „grandoarea" trecutului faţă de „mizeria" prezentă a teatrului românesc.

Nu suntem pesimişti, nici nu preţuim graţiile mofturosului. Dar realitatea este evidentă. Teatrul nostru suferă. Avem actori excelenţi, avem directori de scenă pricepuţi, am reprezentat şi câteva piese de valoare, dar teatrul în genere a slăbit.

Vom avea de spus în aceste rânduri destule vorbe bune despre o piesă, un actor, un regizor; atmosfera generală însă, în care s'au desfăşurat cele două jumătăţi de stagiuni teatrale — din Decembrie anul trecut până acum — a dovedit o şovăială şi o derută.

Spectatorul nu ne lipseşte. Ni se pare că greşesc acei oameni care au în mâni destinele teatrului nostru şi care pun în spinarea spectatorului român insuccesele lor. Cel puţin dealungul acestui an, spectatorul s'a dovedit priceput, ocolind spectacolele proaste şi îmbulzindu-se la cele bune. Dacă trebue lăudat cineva fără precupeţire, este desigur spectatorul.

Pe de altă parte, dacă odinioară Gémier se putea plânge că „Statul, prin persecuţia lui fiscală, este în parte responsabil de pornografia care domină pretutindeni", — directorii teatrelor noastre nu se pot plânge că Statul le-a stingherit activitatea. Mai mult: în mijlocul crizei generale, bugetul ţării a găsit câteva milioane cu care să subvenţioneze anual teatrele noastre.

Dar dacă nici spectatorul, nici statul, nici actorii n'au vre-o vină, de unde această scădere a gloriei teatrale? Răspuns la această turburătoare întrebare, nu putem da cu tărie şi precizie. Ca şi în poezie, există în arta teatrului un imponderabil. Şi e adevărat că acest imponderabil ţine adesea de prostie, când totdeauna ar trebui să fie legat numai de talent şi de inteligenţă.

Din două pricini — de-o importanţă primordială în teatru — stagiunea aceasta a avut aerul lamentabil pe care-l are mâţa plouată. Anume: alcătuirea fără prea multă atenţie a repertoriului şi distribuirea actorilor la nimereală.

S'au reprezentat o puzderie de piese certate cu logica, cu buna fantezie şi la urma urmei cu teatrul. Aceste piese, ale căror titluri nu ne mai facem neplăcerea de-a le aminti, n'au interesat nici publicul, nici măcar actorii care jucau într'însele.

Dar s'au reprezentat şi câteva piese bune. Textul dramatic însă, care putea să constitue cu ajutorul oamenilor de teatru un spectacol excelent, a constituit unul debil, întrucât rolurile n'au fost încredinţate actorilor cu mijloace potrivite, chiar când aceşti actori au un talent preţios. Spre întărirea afirmaţiei noastre este deajuns să pomenim că în „Pygmalion" rolul florăresei îl joacă d-ra Leny Caler, care nu se potriveşte rolului, iar în „Ion" apare d. Bălţăţeanu, care nu numai că e complect străin de rol, dar care rar şi-l găseşte pe cel potrivit, având în vedere slabele sale mijloace artistice de totdeauna.

Deşi nu subscriem dictonul care pretinde că de morţi nu se vorbeşte decât bine, găsim totuşi că ar fi o inutilă supărare în plus să mai amintim în amănunţime ce şi cine s'a înfăţişat palid la lumina rampei în această stagiune.

Cum în contabilitate, pasivul şi activul bilanţului trebue să fie totdeauna egale, vom aplica legea contabilităţii la activitatea teatrală, netezind insuficienţele şi, prin scamatoria reţinerii a ceiace merită reţinut, camuflând deficitul.

Pe prima linie a realizărilor, vine fără îndoială Teatrul Naţional care e mult mai înlesnit şi care se bucură de un ansamblu bogat. Dar tocmai punând la socoteală bunele mijloace pe care le are la îndămână prima noastră scenă, suntem cuprinşi de un adânc regret că realizările ei sunt atât de puţine şi adesea atât de inegale.

Marele merit al Teatrului Naţional este că a ştiut să promoveze o serie de lucrări originale, indiferent că valoarea lor a fost mai mare ori mai mică. S'au reprezentat în acest răstimp cu mai mult sau mai puţin succes: *Idiotul* de d. Arcadie Baculea, *Daniela* de d. Victor Eftimiu, *Apollonius din Tyane* de d. Adrian Verea, *Fântâna Domnului* de d. Dragoş Protopopescu, *Crima din strada Justiţiei* de d. G. Costăchescu, *Şarpele casei* de V. Leonescu, *Titanic-Vals* de d. Tudor Muşatescu, *Ion* de d. Mihail Sorbul.

In faţa acestor titluri avem bucuria să însemnăm că — în afară de tragi-comedia d-lui Dragoş Protopopescu — nicio piesă n'a constituit o catastrofă. Iar succese mari au obţinut — şi pe drept cuvânt — piesele d-lor Arcadie Baculea, Tudor Muşatescu şi Mihail Sorbul.

Din pleiada actorilor dela Teatrul Naţional, puţini sunt aceia a căror lipsă de talent să supere în chip izbitor. Dar bilanţul unui an teatral n'are să amintească decât de creaţiile cele mai puternice.

In decursul acestei stagiuni, d. *G. Calboreanu* a fost foarte adesea distribuit, dar mai totdeauna fără potrivire. De multe ori s'a remarcat că joacă *à contre coeur*. Totuşi a reuşit o excelentă creaţie în Spirache din „Titanic-Vals", fiindcă rolul nu numai era pe măsura posibilităţilor sale (d. Calboreanu are multiple posibilităţi), dar intră cu totul în genul care-i convine.

O creaţie puternică şi cu totul personală a fost aceia a d-lui *Pop-Marţian* care a umanizat pe negrul Bob din „Punctul negru", o comedie veche, dar bună pentru scenă. Această interpretare a trecut nesubliniată, dar d. Pop-Marţian l-a jucat pe Bob cu tot talentul şi cu toată inima.

D-na *Marietta Sadova* a avut prilejul — meritorie ideia de-a i se fi dat acest prilej — să desvăluiască laturi noui şi din ce în ce mai puternice ale talentului său. Nu se poate menţiona o singură creaţie: D-na Marietta Sadova a avut mai multe, toate egal de originale şi viguroase. Dar mai ales d-sa a dovedit că inteligenţa în joc nu poate strica niciodată actorului de talent.

La Naţional însă, stagiunea aceasta ne-a adus câteva debuturi cu totul fericite. D-ra *Maria Anca*, în primul d-sale rol ca şi în celelalte care i-au fost încredinţate, s'a arătat egal de pricepută, inimoasă şi talentată. Ştim că există o preferinţă a publicului pentru actriţele cu ispite şi demoni în trup. Aşa se explică existenţa şi persistenţa în teatru a d-nelor Puia Ionescu, Puica Pauly şi celelate puici. Dar când un talent puternic se'ntâlneşte cu o frumuseţe scenică absolut ispititoare, fără să fie strident frapantă, cum e cazul d-rei Anca, publicul şi arta sunt satisfăcuţi în acelaş timp.

După d-ra Maria Anca, debutul d-rei *Elena Galaction* a iscat unele discuţii, care nu făceau altceva decât să releveze un talent nou şi veritabil. In jocul acestei tinere actriţe am citit nu numai sârguinţă şi conştiinciozitate, dar o largă impetuozitate artistică. Aşteptăm, cu multe nădejdi, noui roluri interpretate de d-sa.

Vrednici să fie relevaţi, dintre cele mai tinere şi tinereşti elemente ale primei noastre scene, sunt d-nii *Al. Ionescu-Ghibericon* şi *Al. Marius*, doi comici inteligenţi, care ştiu să compună roluri pitoreşti, cu o naturaleţă şi un haz irezistibile. Fără să fie o debutantă, d-na *Victoria Mierlescu* a fost mai mult folosită în această stagiune şi a ştiut să-şi accentueze talentul de mare actriţă comică, într'o serie de „puşti" care nu pot fi uitaţi.

Regizori la Teatrul Naţional rămân nezdruncinaţi, prin priceperea şi inteligenţa lor, d-nii *Paul Gusty*, *V. Enescu* şi *I. Şahighian*, — d-nii Soare şi Bumbeşti persistând etern în umbră.

Teatrul Regina Maria şi-a inaugurat stagiunea cu *Sosesc diseară* a d-lui Tudor Muşatescu. Am însemnat la vreme valoarea acestei comedii spirituale şi de observaţie psihologică. Intre tinerii autori dramatici, d. Muşatescu a ştiut să reţină dintr'odată un loc important în dramaturgia noastră.

Meritul teatrului de pe chei este că a dat o interpretare pe care comedia d-lui Muşatescu o merita, în afară de faptul simplu al reprezentării.

Nu tot atât de fericită a fost ideia de-a pune pe scenă o lamentabilă poveste dialogată, care s'a chemat *Apostolul* şi a fost semnată de d. Ion Sân-Giorgiu.

Printre piesele străine reprezentate la teatrul Regina Maria, vom aminti *Moartea în vacanţă* de Alberto Casella, *Am ucis* de Maurice Rostand şi *Trei şi una* de Denys Amiel.

Evident, ansamblul companiei dela „Regina Maria" nu este tot atât de bogat şi variat ca al Naţionalului. Totuşi străduinţe, pe care nu numai o indulgenţă, dar şi o admiraţie ne face să le apreciem, izbutesc în genere, prin sinceritate şi talent, să constitue adesea spectacole meritorii.

Ghicim şi înţelegem greutăţile cu care se luptă cei trei directori ai acestui teatru vechi şi tânăr totodată, şi numai o ingratitudine şi o asprime exagerată ar putea dojeni activitatea teatrului „Regina Maria".

Am vrea să subliniem aci o creaţie a d-lui *V. Maximilian*. Ne este imposibil. Cu cel mai mic rol, cu cel mai fad şi mai ingrat, acest mare comedian crează viguros. Nu ştie condeiul nostru să grifoneze elogiile potrivite şi mari pe care d. Maximilian le merită, acum ca întotdeauna.

D-na *Lucia Sturdza Bulandra* a ştiut să-şi aleagă, în răstimpul acestei stagiuni, roluri care convin admirabil prestanţei sale şi a dovedit că marele său talent de odinioară nu s'a epuizat încă.

Dar cu deosebire trebue să însemnăm creaţia d-lui *Tony Bulandra* în „Trei şi una". Nimeni nu va tăgădui că d. Bulandra, chiar atunci când rolul era subt mijloacele sale şi nu i se nimeria, a jucat cu inteligenţă şi conştiinciozitate. Dar tinereţea, verva, vioiciunea şi spiritul pe care le-a cheltuit d-sa în rolul lui Charles din comedia lui Amiel a reîmprospătat convingerea noastră despre darul scenic pe care îl posedă acest actor de bun simţ.

Cu destulă părere de rău, nu putem desprinde din rândul elementelor mai tinere dela „Regina Maria", decât numele d-nei *Maria Sandu*, care-i o admirabilă mahalagioaică sau mătuşă de provincie. Rar actorul de comedie are haz din primul moment al apariţiei în scenă. Această virtute, d-na Maria Sandu o deţine dimpreună cu d-nii *I. Finteşteanu*, *G. Timică* şi d-na *Sonia Cluceru*.

Dacă este cineva vrednic de reprimandă în chipul cel mai serios, este fără îndoială teatrul „Maria Ventura". Atâta şovăială la alcătuirea repertoriului şi atâta lipsă de discernământ la distribuţie, se întâlneşte atât de rar, încât aceste scăderi devin preţioase numai prin raritatea lor.

Din capul locului, teatrul „Maria Ventura" a pierdut un sprijin real, dispensându-se cu graţie de talentul şi priceperea d-lui Victor Ion Popa.

Suntem în faţa listei care înşiră titlurile pieselor reprezentate la acest teatru. Cu multă bunăvoinţă, am voi să reţinem mai mult de două piese, dar nu putem. Bunăvoinţa noastră se epuizează în alegerea acestor două comedii: *Take, Ianke şi Cadîr* de d. Victor Ion Popa şi — auzi d-ta! — „Florăreasa", adică *Pygmalion* de Bernard Shaw.

Nu vrem să pretindem că am fi binevoitori fie cu piesa lui Shaw, fie cu aceia a d-lui Popa; ci numai cu repertoriul teatrului din pasaj. Căci nu-i nevoie să mai amintim că autorul irlandez este un excelent om de teatru şi de idei; iar comedia d-lui Popa nu mai cere să fie încă odată elogiată pentru ingeniozitatea ei dramatică şi pentru suflul uman cu care a impregnat-o autorul.

Actorii teatrului „Ventura", care se fac vrednici a fi menţionaţi la un sfârşit de an sunt mai numeroşi decât piesele. Sunt în ansamblul acestui teatru o serie de tineri talentaţi, dar care n'au fost puşi să interpreteze decât roluri şterse şi episodice.

Dintre actorii cu o carieră mai veche în urma lor, d. *G. Timică* a desenat câteva tipuri pitoreşti, pline de haz şi de nuanţe comice.

D-nele *Sylvia Fulda* şi *Sylvia Dumitrescu* au avut mai mult decât alţii prilejul să se releve şi îmbucurător e faptul că au avut ce releva, adică talent pur şi simplu.

Un elogiu neprecupeţit trebue adus teatrului „Ventura" pentrucă a ştiut să dea posibilitate de manifestare tânărului regizor *Haig Acterian*, care s'a dovedit, pe lângă priceput, inteligent şi comprehensiv.

După acest *serventese* destul de dantesc, după acest pomelnic de sfârşit de an, odihna ar trebui să urmeze în chip logic. Dar o întrebare nu ne dă pace: Ce va aduce acest mare amăgitor care-i anul nou?

Deocamdată, constatăm că cele două teatre particulare înscenează operete pe care le botează — din discreţie? din pudoare? — „comedii muzicale". Această mică deviere dela program, indiferent că aceste operete ar fi reuşite, dovedeşte încă odată deruta pe care a produs-o, nu atât criza, cât spaima de criză.

Pe de altă parte, se anunţă înjghebarea unui teatru tineresc, denumit *Azi*.

Aşteptăm prefacerea unora şi realizările celorlalţi.

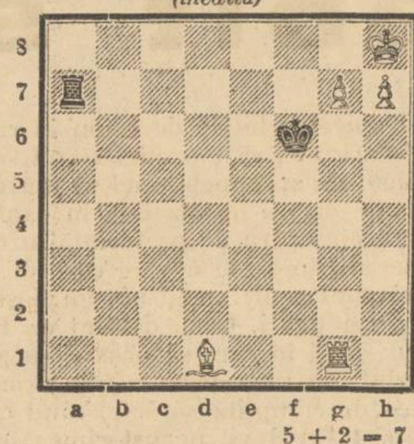
Dar nu putem încheia aceste rânduri, fără să amintim că teatrul nostru a pierdut în anul acesta o forţă importantă, prin trecerea la cele veşnice a marelui actor *Iancu Petrescu*. In mijlocul lipsurilor de care suferă în genere teatrul contimporan, pierderea unui actor de puterea lui Iancu Petrescu este cu atât mai dureroasă. Şi scriem aceste palide rânduri de pioasă pomenire, pentrucă numele marelui comedian poate fi — şi dincolo de mormânt — sprijin, stimulent şi mai ales pildă. Actorii tineri, poate chiar majoritatea oamenilor de teatru, au de învăţat mult dela amintirea lui Iancu Petrescu.

L. SEBASTIAN

Cronica Şahului

PROBLEMA No. 546

de Mr. E. J. van den Berg, Apeldoorn.
(inedită)

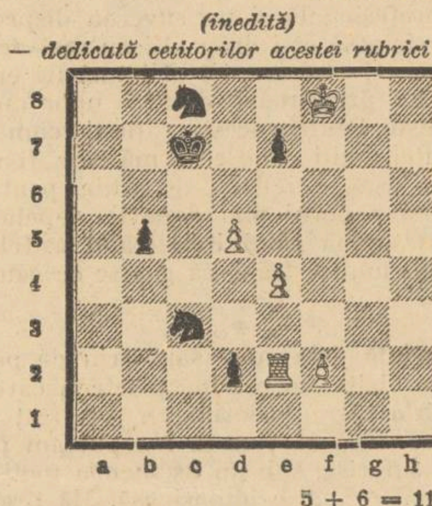

5 + 2 = 7

Mat maximal invers în 4 mutări.

PROBLEMA No. 547

de Paul Leibovici, Iaşi.
(inedită)
— dedicată cetitorilor acestei rubrici —

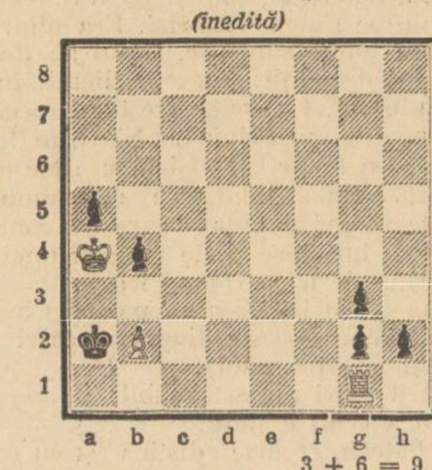

5 + 6 = 11

Mat ajutor în 3 mutări.
Gemeni: *a)* cu pionul din d5 la a3
b) cu pionul din d5 la f3

PROBLEMA No. 548

de A. Zickermann, Kiel.
(inedită)

3 + 6 = 9

Pat ajutor în 3 mutări.

PARTIDA No. 126

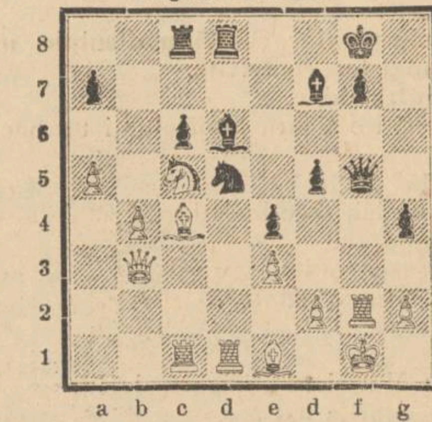
Jucată în match, la Linz, în ziua de 18 Septembrie 1932.

ALB: R, Spielmann. **NEGRU: E. Eliskazes**

Gambitul damei

1. d2—d4, d7—d5; 2. Cg1—f3, Cg8—f6; 3. c2—c4, c7—c6; 4. Cb1—c3, d5×c4; 5. a2—a4, Nc8—f5; 6. é2—é3, é7—é6; 7. Nf1×c4, Nf8—b4; 8. 0—0, 0—0; 9. Dd1—b3, Dd8—é7; 10. a4—a5, spre a înlătura a5 ceeace ar aduce negrului superioritatea pe aripa damei. 10...., c6—c5; 11. d4×c5, Nb4×c5; 12. Nc1—d2, Tf8—d8; 13. Cc3—a4, Nc5—d6; 14. Cf3—d4, Nf5—g6; 15. Nc4—é2, Cb8—c6; mai bine ar fi fost Cé5. 16. Cd4×c6, b7×c6; 17. Tf1—d1, é6—é5; 18. Db3—c4, Ta8—c8; 19. b2—b4, é5—é4; 20. Nd2—c3, Cf6—d5; 21. Nc3—é1, h7—h5; 22. Ca4—c5, h5—h4; 23. Ta1—c1, f7—f5; 24. Dc4—b3, Ng6—f7; 25. Né2—c4, Dé7—g5?

Situaţia partidei după a 25-a mutare a negrului,
Negru: Eliskazes

Alb: Spielmann.

26. Cc5—b7!, h4—h3; 27. g2—g3, Dg5—g4; 28. Cb7×d8. Tc8×d8; 29. Db3—b2!, Nf7—h5; 30. Nc4—f1, f5—f4; 31. b4—b5, Cd5×é3; disperare! la f×é ar fi urmat b×c, etc. 32. Td1×d6!, Td8×d6; 33. f2×é3, f4×é3; 34. b5×c6, Td6—f6; 35. Db2×f6; g7×f6; 36. c6—c7, Dg4—c8, 37, Nf1—h3 şi negru abandonează.

P. I. NEGREANU
S. THAU

Cronica ştiinţifică

Massa stelelor

Calculul arată că stelele nu ating toate în cursul evoluţiei lor aceiaşi temperatură maximă. E vorba de temperatura la suprafaţa astrei, nu de temperatura interioară. Stelele care au masă mare, cum sunt acele de tip Orion ating 15000° (cincisprezece mii) până la 20000° (douăzeci mii) temperatură. Stelele care au masa egală cu masa soarelui n'ating un maxim mai mare de 12000° (douăsprezece mii grade). Soarele nostru, prin urmare n'a întrecut niciodată la suprafaţa sa, temperatura de 12000° (douăsprezece mii de grade). Toate stelele între naşterea şi moartea lor ating un apogeu de vitalitate şi căldură după cum şi oamenii în particular ori popoarele în general au un apogeu de dezvoltare. Factorul de care depinde temperatura cea mai înaltă atinsă de o stea este *masa ei*. Cu cât masa e mai mare, cu atât şi gravitaţia e mai mare şi prin urmare căldura degajată de stea prin condensare va fi mai multă. Pe de altă parte căldura pierdută prin radiaţie în spaţiu e cu atât mai mică cu cât steaua e mai masivă. De aceea după cum există stele, care au ajuns la o temperatură maximă mai mare ca a soarelui, tot aşa există stele care nu vor atinge nici temperatura actuală a lui. Acestea din urmă trebue să aibă o masă mică. Prin calcul s'a putut stabili că o stea a cărei masă este o şeptime din masa soarelui, nu poate atinge niciodată 3000 (trei mii) grade. Din determinările care s'au făcut s'a constatat, că stelele *nu diferă mult unele de altele prin masa lor*, aşa după cum s'a văzut că se deosebesc de mult în ceeace priveşte volumul, adică nu s'au găsit stele, a căror masă să fie de mii de ori mai mare ca masa soarelui. Edington a calculat ce raport există în interiorul unei sfere, ce radiază căldura, asemănătoare în această privinţă cu o stea, între presiunea radiantă centrifugă şi gravitatea centripedă. S'a găsit că presiunea de radiaţie e inferioară gravitaţiei pentru astre cu mase inferioare soarelui; iar pentru stele cu masa de zece ori cât a soarelui, aceste două forţe contrare sunt egale. De unde rezultă că materia nu se poate concentra în spaţiu dincolo de o limită nu prea mare din cauza acestor forţe contrare, care o îngrădesc. De aceea în privinţa masei lor, putem zice despre stele, că sunt toate cam de aceiaşi talie, ca şi oamenii.

Am văzut că o stea în tot cursul evoluţiei sale va face parte şi din categoria stelelor pitice şi din aceea a stelelor gigantice. S'a constatat deasemenea, că stelele pitice sunt *mai numeroase* ca cele gigantice, dar ele sunt puţin strălucitoare şi nu figurează în cataloage, afară doar, de sunt foarte aproape de noi. Aceasta înseamnează că stelele rămân mult mai mult timp în stare pitică ca în stare uriaşă sau că faza care urmează apogeul lor e mai lungă ca faza care îl precede. De aceea un astronom a putut să spue că în viaţa stelelor, bătrâneţea durează mai mult ca adolescenţa. Deşi nu se cunosc decât câteva stele pitice se ştie că ele constituesc clasa cea mai numeroasă. Din toate stelele spaţiului, trei sferturi ar fi în această categorie.

Dacă stelele pitice sunt stele aproape de sfârşitul evoluţiei lor, gata să se stingă este logic să gândim, că în afară de aceste stele în întunecimile spaţiului trebue să fie *un număr şi mai mare complet stinse* şi *răcite*, mişcându-se fără a putea fi observate de cineva. După oarecare evoluări numărul acestor stele stinse şi nevăzute ar fi de o mie de ori mai mare ca numărul stelelor luminoase. Aşa că în Calea laptelui ar fi, nu două miliarde de stele, cum s'a stabilit prin mijloace fotografice şi prin calcul ci mai *multe mii de miliarde*, dacă ţinem socoteală şi de stelele stinse. Universul ar fi mai degrabă un cimitir, în care zac îngropate mult mai multe lumi, decât acele care se bucură de lumina, căldura şi viaţa, pe care noi le credem nepieritoare şi veşnice.

O confiscare temporară şi o intenţie a forurilor superioare şcolare de a opri vânzarea ei, n'au reuşit să doboare cartea lui

D. H. Lawrence:
Amantul Doamnei Chatterley;

ea a apărut de Crăciun în ediţia II-a; şi o găsiţi de vânzare la toate librăriile

A APĂRUT
CIOCOLATA
Roman de Tarassoff Rodionoff
Editura Adeverul S. A. Preţul Lei 40.

Cărţi şi Reviste

DAMIAN STANOIU: „Alegere de stareţă" – roman

D. Damian Stănoiu n'a epuizat încă materialul său de descripţie a moravurilor monahale.

In atâtea volume câte a publicat până acum, dela *Călugări şi ispite* şi până la romanul *Alegere de stareţă* — apărut de curând la „Cugetarea", — d. Damian Stănoiu a găsit totdeauna ceva nou de povestit din pitorescul vieţii călugăreşti.

Cu deosebire în „Alegere de stareţă", d. Damian Stănoiu apare proaspăt şi nou.

Se ştie că d. Stănoiu a făcut parte până mai eri din rândul călugărilor, trăind mulţi ani în inima unei mânăstiri. Observaţiile şi descrierile d-sale erau, aşa dar, de o necontestată autenticitate.

Damian Stănoiu

Astăzi, din pricina scrisului pe care îl profesează de câţiva ani, d-sa a fost silit să demisioneze din călugărie. Mai marii bisericii au găsit că literatura d-lui Damian Stănoiu este prea liberă, că desvăluind adevărul unor obiceiuri, neconforme cu prescripţiunile credinţei ce sânt încă în vigoare printre călugări, jigneşte instituţia din care făcea parte.

Cum d. Stănoiu s'a simţit mai puternic legat de literatură decât de călugărie, a preferat să rămână printre scriitori.

Dacă literatura d-lui Stănoiu a fost atât de liberă şi a urmărit fără înconjur adevărul, chiar pe vremea când d-sa era călugăr, — ne închipuim cu uşurinţă că acuma, când s'a desbrăcat de haina şi de funcţia de monah, literatura d-sale se va bucura de o libertate şi mai mare.

Evident, d. Damian Stănoiu nu este astăzi mai degajat în scris decât a fost înainte, fiindcă are de răzbunat ceva. Dar oricum, aflându-se în mijlocul mânăstirii, îşi impunea singur o oarecare reticenţă.

„Alegere de stareţă" apare după eliberarea d-lui Stănoiu din straele monahale.

E un text sclipitor de vioiciune, spirit, observaţie.

Intriga romanului porneşte dela un fapt simplu în aparenţă: o alegere de stareţă, aşa cum arată şi titlul. In inima mânăstirii însă, alegerea de stareţă este o acţiune complicată, care dă naştere la fierberi şi conflicte, grave la suprafaţă, dar ridicule în fond.

Mici răutăţi şi invidii, bârfeli şi răzbunări ies la iveală din adânc de suflete cu acest prilej comic al alegerii de stareţă.

D. Damian Stănoiu a ştiut să renască în romanul d-sale toate patimile monahilor şi să râdă bonom de ele, ca un adevărat filosof laic.

Deşi fiecare personaj este în chip evident ilustrator al unui tip omenesc special, eroii romanului d-lui Stănoiu nu sânt simple fantoşe mânate de idei. Realitatea din această carte este cu totul vie, iar hazul pe care-l face autorul — şi cu el cititorii — pe seama psihologiei monahilor, nu micşorează această psihologie.

Scrisă vioi, într'un stil curgător şi plin de un farmec pitoresc, „Alegere de stareţă" se citeşte cu interesul pe care-l suscită tabloul nou al mânăstirii şi cu plăcerea pe care o prinzi la lectura unei cărţi de umor veritabil.

H. Bl.

ION DONGOROZI: O reprezentaţie de adio
(Scrisul Românesc, Craiova)

Literatura noastră sufere de prea multă seriozitate. Spun aceasta nu în sensul că ar fi o literatură gravă, plină de preocupări subtile şi de probleme dificile, aşa cum e în bună parte literatura scandinavă. Departe de aşa ceva. Literaturii noastre numai învinuirea că este greu de priceput nu i se poate aduce. In general operele scriitorilor noştri se citesc uşor, fără prea multă bătaie de cap. Seriozitatea lor stă în lipsa lor de spirit şi de humor. Avem o literatură plină de catastrofe şi de conflicte tragice, plină de asasinate şi de sinucideri, cu tipuri de oameni serioşi cumplit în tot ce spun şi fac, care nu râd de cât când rostesc o injurie sau o răutate, oameni care rânjesc mereu şi nu surâd blajin şi mucalit niciodată. (D. Sadoveanu este, bine înţeles, în această privinţă, o mare şi fericită excepţie, pentru că e singurul care ştie să înfăţişeze oameni buni şi simpatici, dar şi domnia-sa este departe de a fi un autor vesel).

Printre scriitorii noştri, într'adevăr, prea puţini ştiu să râdă. De ce oare ? Li s'o fi părând lucru banal râsul şi humorul ? Dar dacă e vorba de banalitate, apoi trebue să spunem că banul de obicei ia forme teribil de serioase. Banalităţile grave sânt mai frequente decât cele vesele. Şi sunt în orice caz, mult mai frapante... şi mai primejdioase.

D. Ion Dongorozi ştie să râdă. Are un fel de-a povesti uşor, vioiu, fără digresii inutile, fără reflexii obositoare. Are bunul obicei de a-şi lăsa personagiile să vorbească aşa cum li-i firea. Nu le împrumută propria d-sale gândire. Eroii schiţelor şi nuvelelor d-lui Dongorozi sunt oameni de obicei mediocri, fără însuşiri excepţionale, tipuri banale şi cotidiane pe care le întâlnim mereu în viaţă şi pe care, de multe ori, le trecem cu vederea. D. Dongorozi scoate din aceste tipuri un bogat material literar. Şi, câteodată, din conflictele acestor tipuri ţâşnesc scântei de mare comic.

Nota aceasta ironică şi humoristă apare în volumul „O reprezentaţie de adio" mai mult, poate, decât în volumele anterioare ale d-lui Dongorozi. De data aceasta oamenii pe care îi zugrăveşte — în mici schiţe limitate dar exacte şi minuţioase — fac parte din lumea noastră administrativă. In urma, probabil, a unor solide experienţe personale în această materie, autorul schiţelor „Rectificarea bugetului" şi „Parcul" a dat la iveală cu un desăvârşit „sans-gêne" şi cu un humor care atinge câteodată ascuţimea satirei, diverse aspecte ale biurocraţiei noastre, desvăluind picante şi savuroase culise ale vieţii politice şi administrative din România.

Un simţ foarte viu al dialogului îl ajută pe d. Dongorozi să nu intervină decât foarte rar în cursul povestirii. Acţiunea, astfel, se desfăşoară repede, dela sine, în chip natural, făcând ca lectura să fie uşoară şi atenţia mereu susţinută. Personagiile sunt schiţate, în linii mari, dela început, fără lungi insistenţe descriptive. Firea şi apucăturile lor apar pe urmă în faptele şi gesturile lor, dar mai ales în felul lor de a vorbi, şi în ticurile lor verbale. Acesta e un procedeu moştenit dela Caragiale, pe care d. Dongorozi îl mânueşte de multe ori cu fineţă şi exactitate.

Aceste calităţi de limpezime, humor simplu şi cunoaştere a oamenilor, fac ca lectura schiţelor din „O reprezentaţie de adio" să fie agreabilă, odihnitoare şi, câte odată şi fără să aibă aerul, chiar instructivă.

AL. A. PH.

FEDOR CHALIAPINE: Ma vie
Ed. Albin-Michel—15 fr.

De multe ori, Şaleapin a mărturisit — şi o mărturiseşte şi în această carte de amintiri — admiraţia şi prietenia care îl leagă de Maxim Gorchi.

Dar pe lângă prietenie şi admiraţie, Şaleapin datoreşte marelui scriitor rus o puternică influenţă. Intr'adevăr, *Ma vie*, din punct de vedere literar şi chiar sufletesc, porneşte dela literatura lui Gorchi. Se poate ca acest fapt să fie şi o nimereală, întrucât şi celebrul cântăreţ şi celebrul scriitor au trăit vieţi asemănătoare. Săraci şi vagabonzi, muncitori cu braţele şi implacabili cavaleri ai artei, aceste două mari suflete ale Rusiei de dinainte de revoluţie, au asemănări evidente, de care nu pot răspunde dânşii, ci întâmplarea.

Aşa dar, dacă în fruntea cărţii „Ma vie" n'ar sta numele lui Feodor Şaleapin şi dacă unele întâmplări din carte nu s'ar referi la un corist de mâna treia care avea să ajungă cel mai celebru şi mai iubit bas al lumii întregi, — am crede că romanul acestei vieţi e scris de pana simplă, dureroasă şi artistă a lui Gorchi.

Intr'o carte mai veche, apărută în franţuzeşte şi intitulată „Pages de ma vie", acelaş Şaleapin istorisia viaţa lui bogată şi dramatică. Deşi şi în cartea de acum, interpretul lui Boris Godunov închină pagini întregi vieţii sale intime, avem aici cu deosebire descrierea începuturilor şi ascensiunii sale artistice.

Iată ce spune însuşi autorul:

„In *Pages de ma vie* scrise în Rusia mai de mult, am descris copilăria mea, dar n'am făcut decât un tablou superficial şi incomplect al carierii mele şi al desvoltării mele artistice... In cartea aceasta, încerc să dau povestea complectă a vieţii mele până în ceasul de faţă".

In afară de evenimentele hazlii sau tragice, pe care Şaleapin le istoriseşte într'un stil vioi şi cursiv, cartea mai cuprinde o serie de capitole care desvăluesc tainele artistice ale marelui cântăreţ.

Ni se pare că latura cea mai interesantă şi mai nouă a cărţii, stă tocmai în capitolele: „Talent şi muncă", „Felul meu de-a lucra", „Rolul imaginaţiei", „Machiajul şi mişcarea sufletească", „Gestul scenic", „Mijloc de expresie şi scop artistic", etc. etc.

Volumul mai conţine o serie de portrete închinate lui Lenin, Gorchi, Lunacearschi, actorul Dalschi, poetul Demian Biedny, Stalin, etc.

O carte plină de evenimente, de oameni diverşi şi mai ales de sufletul acestui mare actor şi cântăreţ care este Feodor Şaleapin.

Un nou roman de Heinrich Mann

Ein ernstes Leben (O viaţă severă) e poate capod'opera celebrului autor.

Măreţia cărţii e datorită în întregime simplicităţii sale.

Viaţa Mariei Lehning, fiica unui sărman lucrător de fermă, e povestită fără nici un artificiu, fără nici o violenţă şi tocmai adevărul acestei povestiri ajunge la viziunea tragică a unui destin inexorabil.

Maria e bună, nu vrea decât binele tuturor şi totuşi mizeria, nenorocirile pe care le întâlneşte în calea sa sunt aşa de mari — şi în acelaş timp aşa de comune întregii umanităţi — că'n cele din urmă, cedează şi ea răului şi se pomeneşte amestecată într'o crimă.

Partea cea mai tragică e că nimeni nu e vinovat, nimeni nu urmăreşte răul, totul se îndeplineşte prin însăşi forţa lucrurilor.

Cartea se termină cu următoarele cuvinte:

„E o mare fericire că nu se cunoaşte totul din viaţa omenirii. Nu s'ar descoperi decât inocenţi".

Se vede că suntem departe de romantismul excesiv de luxuos, prea decorativ din primele romane ale lui Heinrich Mann şi chiar de tonul puţin jurnalist al perioadei a doua prin care a trecut autorul.

Aici scriitorul e însfârşit aşa cum l-au schimbat vârsta, experienţa şi talentul copt prin viaţă.

Numărul apărut, de Anul nou, al revistei
„MAGAZINUL"
întrece în cuprins şi eleganţă cele mai frumoase reviste din străinătate
în condiţiunile în care a apărut acum
MAGAZINUL
constitue cel mai minunat dar de Sărbători
Lei 40

A apărut
RĂSCOALA
roman de LIVIU REBREANU
VOL. I—SE MIŞCĂ ŢARA
" II—FOCURILE
Ed. „Adeverul" Preţul ambelor vol. Lei 160

„IN JURUL LUMII"
După marile succese obţinute cu voiajurile mondiale precedente, Societatea Hamburg-Amerika Linie a organizat un voiaj, cu plecarea la 7 Ianuarie până la 18 Mai 1933 şi se vor vizita cele mai importante ţări şi localităţi din întreaga lume şi anume: *New-York, Funchal, Gibraltar, Villefranche, Neapole, Phaleron, Haifa, Port Said, Suez, Djibouti, Bombay, Colombo, Georgetown, Malacca, Pak Nam Singapore, Tandjong Priok, Samarang, Padang Bay, Zamboanga, Manilia, Hongkong, Keelung, Woosung (Shanghai) Tschingwangtaou, Tschemulpo, Miyajima, Kobe, Yokohama Honolulu, Hilo, San Francisco, Los Angeles, Balbao, Colon, Habana.*
Durata voiajului 133 zile.
Informaţiuni detailate şi prospectul cereţi la Biroul de Voiaj

A apărut Ediţia I-a
IN PREAJMA REVOLUŢIEI
LUTUL...
roman de C. STERE
Editura „Adeverul" S.A. Preţul Lei 80

RECENZII

HANS KOHN: Der Nationalismus in der Sowjetunion
Societäts-Verlag - Frankfurt am Main*

Hans Kohn e un profund cunoscător al naţionalismului modern. Voluminosul studiu „Nationalismus u. Imperialismus im Vorderen Orient" l-a situat printre cercetătorii obiectivi şi bine informaţi în ceeace priveşte raporturile politicei internaţionale. Pentru acei care se interesează de problemele Orientului apropiat cartea lui Kohn e considerată ca un ghid indispensabil.

In „Der Nationalismus in der Sowjetunion" Hans Kohn priveşte Uniunea Sovietelor în politica ei faţă de naţionalităţi, formulând, în şase capitole scurte, întreaga structură a politicei bolşevice.

Cercetările mele — spune Kohn — au luat fiinţă din studiul teoretic şi din contactul direct cu noua stare de lucruri din Rusia, în timpul unui voiaj făcut în vara anului 1931 din însărcinarea lui „Frankfurter Zeitung". Contactul cu lumea nouă, care se ridică în Uniunea Sovietică, cât şi cu ideologia acestei lumi mi-a lămurit cum trebue înţeleasă apariţia naţionalismului în U. R. S. S. Pe de altă parte am ajuns la constatarea că chestiunile economice primează, deşi naţionalismul european şi oriental e în creştere, ajungând în deslănţuirea patimilor să treacă peste legătura de clasă şi de partid, ba chiar şi peste orice consideraţiuni de ordin economic.

Cartea de faţă e o încercare de a prinde imaginea spirituală a cetăţeanului sovietic, de a fixa „teologia" comunismului şi de a o prezenta separată de „teologia" naţionalismului care stăpâneşte azi lumea.

Tineretul proletar dă ritmul vieţii masselor. El încearcă să formeze totul după imaginea lui, asemenea burgheziei de odinioară. Antiteza dintre oraş şi sat trebue să dispară odată cu introducerea maşinismului şi a formulelor de întreprindere şi organizare industrială orăşenească la sate. Gospodăria ţărănească individuală a fost înlocuită cu cultura colectivă a cerealelor. Proletariatul născut cu maşina şi tehnica modernă vede în maşină şi în tehnică pârghia progresului.

Noua generaţie a Rusiei Sovietice nu are nimic comun în activismul ei raţional cu tineretul cult prerevoluţionar. Ea e viguroasă şi hotărîtă, munca fiind ridicată la treapta de principiu. In epoca precapitalistă, munca era considerată ca un blestem sau ca un rău implacabil; lumea capitalistă o justifica prin succesele obţinute, ajungând la acel nivel american care o măsura după mărimea venitului. In comunism, munca îşi recâştigă demnitatea; valorificarea socială a omului e radical sustrasă venitului. Munca primeşte un nou rang de nobleţă.

Dar comunismul încearcă să dea lupta şi pe terenul religios. In locul resemnării masselor într'o viaţă viitoare, în locul supunerii omului în faţa soartei lăsată de Dumnezeu, massa vrea să-şi impună puterea ei de voinţă. Religia înseamnă înfrângerea fricii, care îşi are obârşia în limitarea făpturii omeneşti. In virtutea acestei limitări în timp şi spaţiu, viaţa omenească tinde spre o înălţare, spre un refugiu sigur şi durabil, pe care-l întrezăreşte în veşnicie şi absolut. (Lenin a interpretat această frică ca o fantomă a foamei). Dar individul izolat nu-şi putea asigura durata existenţei sale în transcendenţa pură. In frica singurătăţii sale, el căuta corelaţia, continuitatea, nemurirea. Căuta legătura: „religia". Aci deci, îşi află rădăcinile înţelesul naţionalismului ca putere religioasă a vremurilor noui.

Caracterul particular al naţionalismului, care a luat naştere în epoca individualistă, avea imprimată, la începuturile lui, posibilitatea toleranţei înţelegătoare. Ramificaţiile acestui naţionalism ating liberalismul şi spiritul larg al raţionalismului. Herder se interesa de arta şi caracterul celorlalte popoare. Naţionaliştii unui popor tindeau la libertatea naţională a celorlalte popoare. Fiecare naţiune, prin cunoaşterea specificului ei, recunoştea specificul celorlalte popoare şi le recunoştea implicit drumuri independente. Abia prin conflictele naţiunilor organizate, naţionalismul a luat înfăţişarea intoleranţei destructive, rămânând, sub raport ecumenic, strict individual, deşi, în ordinea naţionalismului politic, convieţuirea diverselor naţionalităţi într'un stat a fost acceptată.

Biserica, la fel cu comunismul, are ca ţintă o societate unită în credinţă şi fără deosebire de clase. Dacă în ordinea naţională lupta naţiunilor rămâne, în cea ecumenică şi comunistă se manifestă ţinuta omului medieval.

Impărăţia rusească năruită în 1917 lăsa bolşevismului o moştenire grea. Rusia, deşi locuită de numeroase popoare cu tot atâtea religii, nu cunoştea decât o singură naţiune şi o singură religie de stat. Toate celelalte naţionalităţi erau lipsite de drepturi naţionale şi cetăţeneşti. Statul urmărea o politică de rusificare şi de convertire la ortodoxism. Preponderenţa politică, culturală şi economică trebuia păstrată prin orice mijloace.

Mişcările revoluţionare şi naţionale din 1905 erau un puternic imbold pentru trezirea conştiinţei naţionale şi la celelalte popoare, care până atunci stătuseră în letargie. Conştiinţa libertăţii naţionale, aprinsă odată, nu mai putea fi însă stinsă, şovinismul rusesc aducând naţionalismului popoarelor opresate hrană nouă.

Războiul mondial cu principiile de autodeterminare naţională a scos şi mai mult în evidenţă deosebirea de interese dintre Ruşi şi celelalte popoare. Conflictul ameninţa să izbucnească. In faţa acestei situaţii, Lenin acordă acestor popoare deplină libertate de autodeterminare, considerând că tratamentul de egalitate va avea ca rezultat dispariţia naţionalismului politic şi, odată cu el, a misiunii lui istorice, devenind un mijloc pentru servirea ţintei finale. Ca o consecinţă a acestei tendinţi, Rusia Sovietică ia atitudine în lupta de eliberare politică şi economică a popoarelor coloniale şi quasi-coloniale. Prin emanciparea lor, Lenin urmărea să dea capitalismului lovitura de graţie. Totodată printr'un gest mărinimos, el renunţă la toate drepturile asupra capitulaţiunilor concesiilor şi privilegiilor din ţările asiatice, pe care le tratează ca deplin suverane şi libere.

Dar, odată cu această politică externă, Uniunea Sovietică avea de rezolvat, în limitele graniţelor ei, trei probleme: egala îndreptăţire a tuturor popoarelor şi abrogarea privilegiilor naţiunii ruse; extinderea drepturilor politico-sociale şi ridicarea popoarelor înapoiate la un nivel cultural şi economic superior; adaptarea diferitelor forme de cultură naţională la principiile comuniste.

Trezirea şi întărirea simţimântului naţional, ca şi autonomia limbii şi culturii, puteau duce într'un viitor apropiat la periclitarea Rusiei Sovietice. Această posibilitate parc însă exclusă, căci massele primesc o anumită cultură, care nu-i naţională, rusească, ci una supernaţională, proletar-comunistă. Politica culturală constitue de fapt „moartea culturii naţionale" asimilată în decursul secolelor, dar mai cu seamă în epoca de desvoltare a capitalismului burghez.

Statul comunist poate acorda completa autonomie şi libertate a limbii, dar nu le poate recunoaşte. Uniunea Sovietică nu urmăreşte asimilarea sau decadenţa popoarelor conlocuitoare, ci vrea dispariţia culturii lor milenare. Popoarele Rusiei au drepturi egale; dar ele nu sunt libere în ceeace priveşte forma lor politică şi desvoltarea lor. Participarea masselor la conducerea treburilor statului nu e o realitate, ci numai un deziderat, un program, o lecţie de educare a masselor. Se poate ca naţionalismul care domină azi spiritele să devină slujitorul unei idei supernaţionale,—şi e posibil ca tineretul şi massa să realizeze, cu timpul, aceasta. Poate mersul istoriei să împingă cândva toate ţările la o colaborare. Deocamdată, vechile forţe pulsează încă viguros în organismul şi spiritul oamenilor, sub forma şovinismului şi a naţionalismului local. Conducătorii comunişti le combat pe amândouă; dar văd primejdia în şovinism. Căci întărirea şovinismului ar provoca o reacţiune, o îndârjire a naţionalismului local. Din această pricină, se tinde la împăciuirea popoarelor, la satisfacerea nevoilor şi tendinţelor lor naţionale, în măsura în care nu vin în conflict cu programul socialist. Acest cadru e bine'nţeles atât de strâmt, încât nu poate fi vorba despre „libertatea" naţionalităţilor.

Guvernul Uniunii Sovietice nu e rusesc, ci proletar. El nu urmăreşte rusificarea, ci să dea popoarelor o educaţie comunistă. In această educaţie, întreprinsă cu toată vigoarea, rezidă şi posibilitatea de rezolvare a conflictului dintre comunism şi naţionalism. Căci în fond nu e cu putinţă o înţelegere. Faţă în faţă stau două concepţii opuse ale sensului istoriei: mitul naţionalismului, care îşi are originea în secolul al XVIII-lea şi al XIX-lea, şi noul mit, ale cărui rădăcini se pierd în trecutul îndepărtat, şi care e reluat sub un nou cuvânt de ordine socială.

Va fi în stare noul mit să modifice omul, aşa cum s'a format în ultimele două secole? Interdependenţa economică mondială şi tehnica mijloacelor de comunicaţie — necunoscută acum câteva decenii — vor sfărâma barierele dintre popoare? Nevoile şi problemele comune vor trezi luarea aminte asupra unităţii scopului întregii existenţe umane?

Iată întrebările şi nădejdile cu care îşi închee Hans Kohn analiza unor fapte de cea mai mare importanţă.

Am redat fragmentar interesantul lui studiu. Acei care vor să cunoască politica Sovietelor faţă de problema naţionalităţilor, a educaţiei, a industrializării cât şi a propagandei lor politice, vor găsi în acest mic volum o sinteză obiectivă a unor stări de lucruri care nu pot fi ignorate. — *Ad. B.*

*) In depozit la *„Librăria Alcalay"*.

INSEMNĂRI

Jean-Jacques Bernard la Bucureşti

A spune despre Sacha Guitry că e fiul lui Lucien Guitry, marele comedian francez decedat, e supărător pentru autorul dramatic şi nu adaugă nici un merit la realele sale merite de scriitor. Nici când aminteşti faptul că Maurice Rostand este fiul ilustrului Edmond, n'ai ridicat literatura celui dintîi la înălţimea literaturii celui din urmă, dar nici nu i-ai scăzut personalitatea.

Tot astfel, Jean-Jacques Bernard, care va veni în Bucureşti la 10 Ianuarie să ţină o conferinţă, n'are nevoie să se amintească că e fiul lui Tristan Bernard, ca să fie cunoscut.

D. Jean-Jacques Bernard are o operă distinctă de a tatălui său şi cu o greutate particulară. Piesele sale: „Le feu qui reprend mal", „Le secret d'Arvers", „L'Invitation au voyage", rămân lucrări viguroase şi dacă nu ştii că autorul lor descinde din Tristan Bernard.

Conferinţa pe care o va ţine scriitorul francez în sala fundaţiei Dalles, are ca temă *La Valeur du silence dans l'art du spectacle.* (Valoarea tăcerii în arta spectacolului). E o temă extrem de interesantă şi de originală. Având în vedere competenţa dramaturgului francez, fără îndoială că această conferinţă va desvolta idei ce vor fi urmărite cu interes.

Alături de d. Jean-Jacques Bernard, d-na Dida Solomon Callimachi va citi câteva scene din puternicele piese: „L'Invitation au voyage" şi „Le Feu qui reprend mal".

Cum d-na Dida Solomon Callimachi ştie să citească şi să interpreteze un text dramatic, această manifestare artistică e aşteptată cu legitimă nerăbdare.

O conferinţă a d-lui Tzigara-Samurcaş la Berlin

Conferinţa ţinută la Berlin de către d. Tzigara-Samurcaş, având ca subiect „Arta populară în România", s'a bucurat de un succes răsunător.

„Deutsche Allgemeine Zeitung" scrie următoarele, cu privire la această conferinţă:

Cel căruia i-a fost dat să se refugieze vreodată, în viscol şi crivăţ din maşina troenită, sub cerdacul unei case de ţărani români, cine s'a bucurat cândva de ospitalitatea acestor oameni emoţionanţi, fiind poftit să se culce pe cele mai bune preşuri şi covoare în singura încăpere caldă care adăposteşte întreaga familie de gospodari, acela poate spune cu drept cuvânt că a aruncat o privire în sufletul ţăranului român. Asemenea amintiri personale te fac să fii şi mai atent la o conferinţă ţinută de un savant ca profesorul Tzigara-Samurcaş din Bucureşti, rostită într'o germană impecabilă, în cadrul conferinţelor seminarului roman, în faţa unui auditoriu numeros şi select.

Conferenţiarul a ajuns la un adevăr fundamental cu privire la vechimea şi însemnătatea artei populare româneşti, adevăr exprimat de altfel şi de către cercetătorii germani: pe cât de multiple şi de variate au fost influenţele ce s'au manifestat în timpul numeroaselor migraţiuni de popoare pe plaiurile Valaho-Moldave asupra artei domneşti şi boereşti de pe acele meleaguri, pe atât de unitară şi de nefrântă a rămas linia artei populare româneşti din epoca de piatră. Şi tot atât de credincios tradiţiei şi datinei se dezvoltă simţul estetic al acestor oameni în simplicitatea lor rustică.

Au mâncat mămăligă din farfurii smălţuite şi artistic împodobite. Fără ştiinţă de carte, ei au însemnat cu policarul străvechiul motiv în spirale pe olăria întocmită de mânile lor silitoare, motiv care revine în broderiile fin nuanţate ale iilor, maramelor şi fotelor. Cu acelaş gust artistic, sigur de sine şi neperturbat, au clădit turlele şi clopotniţele bisericuţelor de ţară, stâlpii cerdacurilor din casele cu pereţii întotdeauna acoperiţi cu zugrăveli şi ornamentaţii vesele.

Ţăranul român, calm, tăcut, cumpătat, înzestrat cu atâtea însuşiri artistice, a găsit în omul de lume Tzigara-Samurcaş, directorul Muzeului de Artă Naţională din Bucureşti, pe cel mai simpatic mijlocitor. Conferinţa a fost însoţită de proecţiuni, pentru care lectorul Gamilşeg a găsit iscusite cuvinte introductive.

O scriitoare oarbă şi surdo-mută: Helen Keller

Cine n'a auzit de Helen Keller, renumita scriitoare oarbă şi surdo-mută?

De curând, Hellen Keller — azi doctor honoris causa a universităţii din Glascow — a acordat unui specialist un interview mult mai senzaţional decât prima ei apariţie publică.

Redăm mai jos câteva fragmente caracteristice:

Se presupune în general — spune scriitoarea — că e groaznic să trăeşti într'o lume în care domneşte întunericul şi tăcerea; eu însă susţin că nu-i câtuşi de puţin groaznic...

Abia îmi amintesc de deosebirea care exista odinioară între lumea mea şi lumea celorlalţi oameni. Dacă totuşi azi îmi dau seama, acest fapt îl datorez numai şi numai profesoarei mele Mrs. Macy!

Atât mama cât şi cunoştinţele mele, când vroiau să-şi spună ceva nu se foloseau de puterea vederii ci — mişcau numai buzele. Uneori, mă aşezam între doi oameni care vorbeau şi le atingeam buzele, încercând apoi să imit aceste mişcări cu buzele mele proprii. Pe atunci, încercările mele rămâneau fără efect. Acest fapt mă mânia într'atât, încât băteam din mâni şi din picioare până ce cădeam istovită la pământ...

Mrs. Macy m'a învăţat primul cuvânt: „doll", spunându-mi-l cu gura în palma mea. Am repetat cuvântul cu gura mea, aşa cum l'am pipăit cu degetele. Mai târziu, Mrs. Macy mi-a aşezat mâna sub cişmea şi mi-a spus literă cu literă cuvântul: „apă". A fost prima dată când am priceput senzul şi însemnătatea unui cuvânt. In chipul acesta am aflat că „apa" era acel ceva rece care-mi curgea necontenit pe mână...

Pe această cale, lumea mi se lumină treptat-treptat. Mă simţeam „eliberată"... Prin aceea că am început să imit pe ceilalţi oameni, mişcarea limbii mele căpătă tot mai multă însemnătate şi — unul din obstacolele cele mai puternice ale izolării mele a fost astfel înlăturat pentru totdeauna!

Şi acum?... O, acum am descoperit şi eu minunata lume a bibliei, am călătorit şi eu peste mări şi ţări şi am cunoscut tot felul de revelaţii. Cunosc imensitatea oceanului, am fost la cascada Niagarei şi am simţit prăvălirea năvalnică a apei. Mâna mea simţea din tremurarea aierului ceeace alţi oameni nu pot afla decât prin auz şi văz. Azi nu mai ştiu care din noi le sezisează mai bine... Sigur este că eu nu pot vedea luna, dar ştiu totuşi că se află colo sus pe cer. Ştiu şi o simt într'un fel...

Tuturor oamenilor care văd li se va părea de necrezut şi ciudat cele ce voiu spune acum. Un om care vede nu poate calcula tot ce e pipăibil pe lumea asta! Dacă un obiect stă sau se mişcă, dacă e tare sau lichid, dacă e mare sau mic, rece sau cald — se poate pipăi, îl pot deci percepe şi eu... Dar toate aceste senzaţii se deosebesc între ele. Catifelarea petalei unei flori, spre exemplu, e altfel decât a unui fruct şi le pot deosebi la fel de bine ca orice om care vede.

Un deosebit dar al meu e acela că pot ghici caracterul unui om din simpla strângere a mânei lui. De asemenea intră în aptitudinile mele să citesc pe urmele paşilor oamenilor şi să trag concluzii. Urmele paşilor se deosibesc după vârstă, sex şi felul de a merge al omului...

Când cântă o orchestră, simt undele sonore prin tresărirea podelei şi mă pot bucura astfel de ascultarea muzicei.

Renumitul cântăreţ rus Şaliapin mi-a cântat odinioară o arie populară rusească, ţinându-mă strâns cu braţul lui. Am simţit atunci, prin vibraţia braţului său, toate frumuseţile cântului. Virtuosul violonist Heifetz mi-a îngăduit odată să ating vioara lui în timp ce cânta, şi astfel m'am putut desfăta din toată inima ascultând „Sonata lunei" de Schumann. Foarte adesea ascult concerte la radio prin simpla atingere a difuzorului.

Azi am ajuns atât de departe încât pot distinge deosebirea diferitelor instrumente nu numai cu mâna, ci cu tot corpul...

Dar şi simţul mirosului e foarte desvoltat la mine. Presimt, spre exemplu, apropierea unei furtuni cu mult înaintea celorlalţi oameni.

Pot percepe, de asemeni, culorile şi ştiu că cerul e albastru şi că iarba e verde. Atingerea culorii verzi trezeşte în mine senzaţia prospeţimii, aşi putea spune: senzaţia primăverii! Culorile mai trezesc în mine şi o dispoziţie specială. Dispoziţia mea sufletească se traduce la rândul ei printr'o anume culoare. Când sunt mânioasă, văd o culoare roşie; când sunt fericită, văd o culoare aurie sau mai adesea culorile curcubeului. Adesea simt senzaţia unor mirezme şi a unor culori, care nu cred să poată exista în realitate...

Dorm ca toţi ceilalţi oameni, dar deşteptarea nu-mi produce desamăgirile acelora care văd. Aci se află şi explicaţia de ce mă pot bucura mai intens de lumea visurilor mele — decât ceilalţi oameni, care cred că numai ei cunosc fericirea somnului"....

In jurul comemorării lui Vaschide

In legătură cu comemorarea lui Vaschide primim următoarea scrisoare:

Domnule Director,

In „Adevĕrul Literar şi Artistic" din 25/XII/932, d. Const. Basarab, vorbind despre comemorarea lui N. Vaschide, face câteva afirmaţii greşite referindu-se la comemorarea lui N. Vaschide în Buzău, la înfiinţarea şi rostul cercului „N. Vaschide" şi la ciclul de conferinţe organizat de acest cerc.

1) N. Vaschide a fost comemorat la Buzău în sala teatrului „Moldavia" şi, apoi, în sala primăriei oraşului, — nu în aula liceului „Haşdeu". Cei „câţiva profesori francezi" cari ar fi organizat comemorarea se reduc la unul; acesta el însuşi, înainte de Septembrie 1931, nu ştia nimic de existenţa lui Vaschide, după afirmaţiile sale.

2) Cercul de conferinţe „N. Vaschide" a fost înfiinţat în Septembrie 1931, de câţiva profesori români, nu în 1932, în urma comemorării amintite, cum greşit s'a afirmat. Insăşi comemorarea lui N. Vaschide a fost provocată de activitatea acestui cerc în anul 1931—1932. Scopul cercului „N. Vaschide" nu e să „preamărească" opera marelui om de ştiinţă buzoian. Numele lui e numai un simbol pentru activitatea cercului.

3) Ciclul de conferinţe al cercului „N. Vaschide" pentru anul 1932—1933 nu e închinat „preamăririi" patronului său, ci poartă titlul general de „Problemele culturii româneşti".

Cât despre uşurinţa cu care se vorbeşte despre „Portretul lui N. Vaschide", trebue să lămurim pe d. C. Basarab că era vorba de portretul psihic al comemoratului, nu de vre-un portret pictat sau fotografiat, cum se pare că ar crede d-sa. E un lucru care se înţelegea dela sine...

Vă rugăm a însera aceste rectificări în revista dv., pentru respectarea adevărului.

Primiţi asigurarea deosebitei consideraţiuni ce vă purtăm

Cercul de conferinţe „N. Vaschide"
Preşedinte, V. MACIU

Bucureşti, 24/XII/932.

Mărunte

In curând va apărea romanul d-lui G. Călinescu, CARTEA NUNŢII. *E o analiză îndrăzneaţă dar plină de puritate a dragostei conjugale, un* Daphnis şi Chloe *modern, un poem al tinereţii, proectat pe tabloul sumbru şi halucinant al unui conclav de bătrâne celibatare. Cei care l-au citit prevăd acestui roman un mare succes.*

Librăria „UNIVERSALA"
ALCALAY & Co.
este cea mai veche librărie din ţară
este întotdeauna bine asortată cu ultimele noutăţi literare
române, franceze, germane
primeşte abonamente la orice ziare şi reviste române şi streine
Corespondează cu editurile mari din lumea întreagă
Serviciu ireproşabil

Confuzie voită

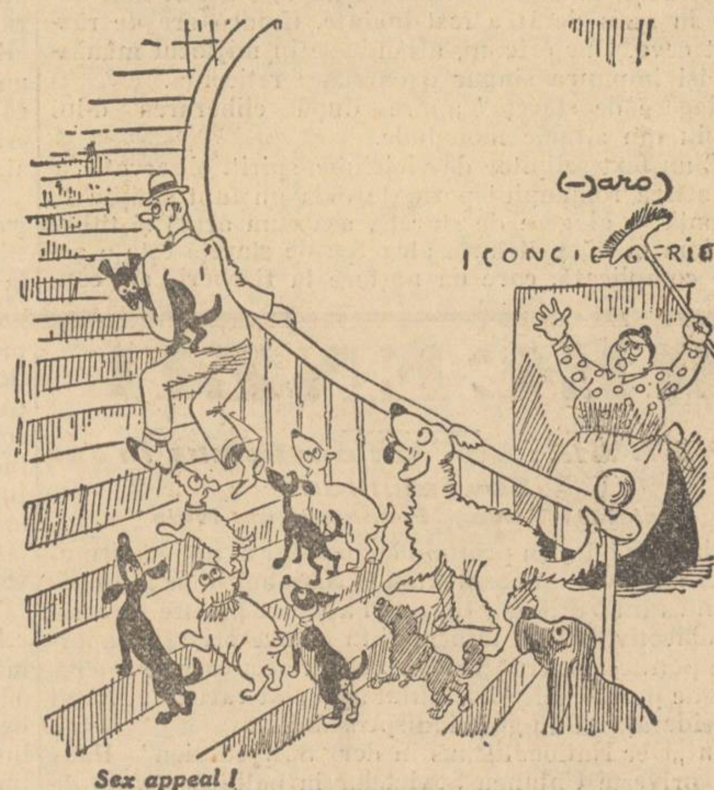
— Dar, domnule, se cântă rumba...
— Da... Insă pentru mine-i destul şi fox-trotul...

Eliberare

— Eşti liber; te-aşteaptă afară nevastă-ta !
— Atunci... tot nu sunt liber !

Sex appeal !

Sex appeal !

Colţul Librăriei „Hasefer"

Librăria de artă „Hasefer" din str. Eugen Carada 7 (Karagheorghevici) anunţă, cu prilejul sărbătorilor de Crăciun, importanta scădere de preţuri a cărţilor germane. In afară de cărţile recomandate în numărul trecut, anunţăm:

B. Traven: Der Karren — Baumwollpflücker — Schatz der Sierra Madre — şi mai ales minunatul roman: Totenschiff; — *Arnold Zweig:* Die Vrient kehrt heim...; — *Grette von Urbanitzky:* Durch Himmel und Hölle; dinainte: Eine Frau erlebt die Welt; — *Oscar Walter Cizek:* Unbequeme Liebe (noul roman al distinsului scriitor român în limba germană).

DIN LITERATURA RUSĂ :

Un nou, şi admirabil, roman de *Ilja Ehrenburg:* Moskau glaubt nicht der Tränen; dinainte: Spanien von haute, Die heiligsten Güter der Welt; Die Liebe der Jeanne Ney; Dreizeu Pfeifen; Lasik Roitschwanz; Visum der Zeit; Leben der Autos; Gasse am Moskaufluss; — *Tarassoff Dodionow:* „Juli"— romanul continuare al lui „Februar"; *Ilf Petrov:* — marii humorişti sovietici, — ne dau: Ein Millionär in Sowjet Russland; *Bogdanow:* Das erste Mädel; *Gladkov:* Neue Eide; — Marussya; — Boris Pilnjay: Die Volga fällt ins Kaspische Meer.

LITERATURA FRANCEZĂ:

Premiul Goncourt: Mazeline: Les loups; *Premiul Fémina:* Ramon Fernandez: Le pari. — Un nou *Kessel:* Wagon-lit; *Chardonne:* Amour du prochain.

In provincie se trimete contra ramburs, numai în urma remiterei unui acont anticipat prin mandat poştal.

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR.CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11

ANUL XII.-SERIA II-a.-No. 631

1 LEI EXEMPLARUL IN ȚARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 8 Ianuarie 1933

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897
CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

Ziarul DIMINEAȚA
Abon. dv. expiră la 15 Mai 1933
Onor. Biblioteca C...şenească

O lege a presei

In pauzele unei activităţi fără rod şi care mai anemiază câte puţin rădăcinile, guvernele se arată uneori preocupate de literatură. E o pauză anuală, un acces — şi trece; un astru al inteligenţii. Şi cel mai onorabil fost Don Juan, devenit dirigent de moravuri, se surprinde, scoborînd o scară mai repede decât o suie, că fredonează un cântec de vechi ştrengar şi că sparge un bec de lampă din perete, ca să încerce rezistenţa unei nuiele de bambuz.

Literatura care interesează într'un fel în opoziţie, ţine la guvern chiar de rărunchii omului politic titular de portofoliu. Să ne grăbim să spunem că e vorba mai mult de literatura ziaristică, decât de a bibliotecii, adică de lucrul tocmai cel mai util debutului în carieră şi cel mai supărător când cariera s'a organizat. Ucenicia politicii are nevoie de o presă zgomotoasă şi de o lansare în marele văzduh a micilor corişti parlamentari, în momentele când vocea ezită, între soprano şi alto. După îngroşarea timbrului, tenorul reneagă, atribuind meritului propriu parvenirea la o situaţie acceptată.

Exemplarele se petrec după un tipar invariabil. Toate noile formaţii şi fracţiuni în crisalidă critică vehement tot ce s'a făcut până la ivirea lor şi expun principii destinate să zguduie şi să răstoarne. Nicio cerneală nu-i destul de veninoasă şi de vezicantă, niciun accent nu-i destul de săgetător, nici un epitet nu-i prea tare, ca să exprime jalnica opiniune a candidaţilor la guvernare în ceeace priveşte guvernul ultim, penultim şi antipenultim. Partidele recente ţipă cu puritatea răcnitoare a tuturor vertebratelor în faşe, dau din picioare, aruncă biberonul în capul doicii, îmbălează moaşa şi e nevoie de un mare număr de cârpe cotidiane murdărite, pentru ca pruncia să iasă curată, până la vârsta umbletului pe picioare.

Indată ce s'au ridicat pe brânci şi pe şezut, dansatorii votului universal doresc să se afle că ei s'au născut de-a dreptul în frac şi redengotă încheiată şi că nu s'au cufurit niciodată în scutecul presei. Un guvern trecut, care zi de zi avea trebuinţă de bunăvoinţa ziarelor ce le slujiseră de clocitori, vă aduceţi aminte că în prima lui oră de funcţionare luase măsura expulzării din ministere a ziariştilor linşi până în ajun. Ba, una din caricaturile tecnice mediocre care participau la guvern îşi asumase neobrăzarea de a dicta ziarelor atitudini şi eleganţe.

Din ceasul în care un demagog sau însuş omul politic cu bune intenţiuni a intrat în centrifugul cu sateliţi, el se simte criticabil şi eventual detestabil, prin fatalitate. Oricum se înfăţişează împrejurările, între dorinţa de-a guverna şi guvernarea materială se petrece un *écart* şi ministrul în scaun începe să vadă, puţin cam târziu, e adevărat, că răspunderea nu era o fantezie a precedenţilor ci o suferinţă de actualitate, căreia nu-i poate nimeni scăpa. Şi, cu sincerităţile de azi el ar voi să alunge sincerităţile de altădată, ca un om cumsecade, căsătorit bine, neliniştit însă de prezenţa în tinereţea lui a unei dansatoare, care păstrează scrisori primejdioase şi declaraţii afară din cale de ridicole şi de împovărătoare. In plan vulgar, balerina ar trebui asasinată, aruncată accidental din automobil de un şofeur plătit sau incendiată cu benzină...

E ceeace încearcă să facă fiecare şir de nuntaşi ai Puterii; un asasinat al condeiului care i-a scos din neant şi i-a propus cârmuirii trupului şi sufletului colectiv. Ce nume mai urît suportă această ingratitudine de ţigani, cunoscută zicalelor româneşti încă din timpul când ţăranii nu votau şi nu se tipărea o presă, rămâne de căutat atunci când ameninţările repetate se vor putea transforma într'o lege primită cu pântecul la pământ de orice fel de parlament.

Nu este totuş inutil să li se aducă aminte oamenilor politici, incapabili să accepte critica, zeflemeaua şi controversa şi chiar calomnia, nu dragostea de odinioară, dar jocul de pericole în care ar putea să fie silită să intre o stare intelectuală tolerantă şi sufletească blajină, la un popor, cel mai comod din lume dar obicinuit cu libertăţi depline. Instituţiile cele mai vechi ale Românilor au orientat pe cărturarii lor mai mici sau mai mari, să scrie, greşind sau just, cum au crezut şi cum au văzut. Că optica politică şi socială trebuie să admită un singur aspect încremenit şi anume acela care îi place guvernului să rămâie povestit, poate să fie confortabil şi să procure agrement. Dar lumina zilei însăş atât de fugară, pe cât e de clară, în toate secundele peisajului schimbă tabloul: cine s'ar încumeta din oamenii ridicaţi pe două cârji, pe două buchi, să decreteze că viaţa trebuie să îngheţe definitiv la zero guvernamental?

Poporul nostru a părut adeseori amoral şi nu era decât libertin şi liber, refuzând să ridice piatra împotriva fetei care a păcătuit dar mângâindu-i bastardul cu răsfăţul copilului din flori. Poporul românesc urăşte pedeapsa cu moartea, pe care unii justiţiari cu sânge importat vor să i-o arunce în spinare. El n'a ucis decât la dragoste şi la beţie şi încă! nu şi-a făcut o profesiune din asasinat — ceeace, fie zis în treacăt, îi tăgăduieşte orice urme de origine slavă sau mongolă. In niciun caz, niciodată, poporul românesc, scrutat ca o cireadă de la ghişeul politic, nu a cunoscut crima politică, în floare la toţi vecinii noştri. Un gazetar care a stat de vorbă cu d. Vaida-Voevod, releva mărturisirea dacică a fostului prim-ministru. Contrastul firii româneşti comparată cu natura fanatică şi intempestivă a vecinilor e într'adevăr eliminator şi demonstrativ. Realitatea rămâne: poporul nostru se poate să fie mai nesimţitor la dreptate decât sensibilii Bulgari, decât raţionaţii Sârbi şi decât vioii Ruşi — dar instituţiile lui sunt îndreptate spre cele mai întinse libertăţi, concepute, ceeace este rar, şi în beneficiul adversarului de datină, de cuget şi de doctrină.

Se comit două soiuri de excese în organizaţiile noastre politice, unele dela putere şi altele din opoziţie sau din opoziţie încă depărtată. In vreme ce guvernele vor să suprime libertatea presei, o intenţie numai de început, fracţiunile politice extreme făgăduiesc să spânzure, să tragă în ţeapă şi să decapiteze... Echilibrul românesc, nedesminţit *niciodată*, se precizează între aceste două puncte cardinale: nici crimă nici ipocrizie. Oamenii politici se bucură de un simţ de inteligenţă atât de confuz, încât să nu vadă categorica deosebire a poporului lor de toate celelalte popoare şi o indicaţie de cultură personală şi un stil de individualitate? Un popor care nu poate fi nici imperialist, cum vor să-l facă actorii lui, nici comunist, cum l-ar crede în stare să devie nişte oameni politici cu busola pierdută pe scara bucătăriei, pe unde au fost măturaţi din saloane, într'o seară când dansau mai elastic.

Partizanii constrângerilor şi siluirii să nu uite că Regatul primului Rege cu o domnie de durata domniei lui Ştefan, a dat o presă de zeflemele şi calomnii, care pusă alături de presa de azi prezintă păcatul major, de cele mai multe ori, al absenţei talentului justificator. Deşi Regele Carol I avea mistica originii regale divine, netăgăduită, şi venea cu turnul minţii lui frumoase şi dure tocmai din peşterile mari ale lui Wottan, el a lăsat presa să-şi distribuie fierea şi pituita, interzicând miniştrilor prea zeloşi să cheme la răspundere pe autori. Cei 70 de ani de viaţă politică şi socială ai Regatului pot spune guvernelor că totuş nu s'a întâmplat nimic. Redactorul scrie şi cititorul râde: consecinţă artistică civilizată. O lege de oprelişti se va disolva evident dela sine, ca toate legiuirile de sens străin, automatic anulate de indiferenţa cuminte a unui popor ironic şi statornic.

Dar tentativa e mai caracteristică pentru iniţiatori decât funestă pentru cuvântul scris. Aceşti oameni de carte ar dori să sece inspiraţia şi geniul expresiv, rezultatele opintirilor culturale constante de o sută de ani. Ei opresc ceeace ne învaţă toţi ceilalţi: exerciţiul gândirii; care-i creaţie şi o rugăciune. O propovăduieşte şcoala şi o ar interzice legea... Legea ar vroi să suprime satira, caricatura, culoarea, încovoierea elastică şi subtilă a ideilor şi nuanţa şi semitonul, care dau descreşterea lor catifelată şi suavă în literaturile frumoase. Legea ar pedepsi oftatul şi surâsul şi ar suprima dintr'un condei, care seamănă cu un tîrn, esenţialul din câteva mii de ani de clasicism. Dar a fost desigur o glumă de Crăciun, o snoavă de gura sobei, textul legii apărut în ziarele, distribuite din sacul cu jucării de Moş Crăciun...

T. ARGHEZI

Divorţ

Am obosit cu mâna prin sânge să-ţi îmbrac
frontalul dur de calcar cu reverii de lac

şi ţi-am suit pe steaua timidă 'ntre portaluri
terasele cu muzici, arcadele cu baluri.

Respectă desnădejdea claviaturii sparte
din orgele de seară, din orologii moarte

şi pentru catastrofa tăcerilor lunare
desprinde-ţi vechiul zâmbet de Iulie şi soare.

Dece n'ai stat ascunsă în vârfuri de creion
mai scumpă decât cercul heraldic din blazon

să-mi fi cedat nu şoldul patetic şi oval
ci monopolul 'naltei volute de cristal.

MIRCEA PAVELESCU

Pe drumul Galaţului

de SP. POPESCU

Dela Frumuşiţa înainte

Se făcea că, într'un cutremur mare, se prăbuşise malul cel primejdios dela noi din sat. Imi apucase mânile până la coate şi picioarele dela genunchi în jos, aşa cum mă luase somnul, culcat pe-o coastă, cu faţa la peretele malului. Nici nu mai ştiam de câte zile mă zbăteam, din toate puterile, să-mi scap măcar o mână, cu care, după nădejdea mea, aveam să mă liberez din capcana în care eram prins. Şi cum mă zbuciumam aşa, cu spatele spre apa Prutului, dă Dumnezeu şi simt nişte paşi care treceau pe prundişul vadului. Abea atunci am înţeles că nu mă vedea nimeni, în cumpăna care dase peste mine: paşii se depărtau! Mi-am adunat în grabă toate resturile de puteri şi-am răcnit cu atâta desnădejde, încât, după socoteala mea de-o clipă, ar fi urmat să clocotească şi valea Prutului şi chiar să treacă peste podişul Rogojenilor... până la Rădiul Văscului!

— Ce-ţi este, măi băeţele?... de gemi aşa de năprasnic — aud eu, pe drumul trezirii din somn, vocea tatei, care mă sgâlţia cât putea.

— Malul, tată!

— Ce mal, măi băete? — face din nou tata, scuturându-mă mereu....

Am vrut să-l lămuresc asupra cutremurului şi a prăvălirii malului celui mare dela al de Gheorghe Enache dela noi din Rogojeni, dar n'am avut vreme.... pentrucă mă trezisem cu totul şi-mi dădeam sama că eram pe drumul Galaţilor.

Abea mişcase căruţa din loc, după un popas, şi înainte de-a apuca să dea pe Roaiba în trap, tata a auzit spaimele mele gemute. A oprit căruţa din nou, a sărit jos, a alergat la mine să mă scoale şi-apoi să-mi deslege frânghia cu care îmi cetluise mânile dela coate şi picioarele dela genunchi şi mi le legase de carâmbii căruţei.

— Da' ce-am făcut eu tată, de m'ai legat ca pe hoţii de cai? — îl întreb eu în chip de jelanie în contra lui.

— Apoi.... ce-am păţit eu cu tine noaptea asta, măi băete-băeţele, oiu spune şi morţilor! — face el cu mustrare.

Eu, cum am auzit de una ca aceia... am sfeclit-o de-abinelea! „Haiti!" — în gândul meu — „nu mă mai ia altă dată cu dânsul! şi doar ne pusesem noi în minte, eu şi cu Ionică, să nu dormim toată noaptea.... şi când colo... acum s'a mâniat tata pe mine!"

— Da' ce-am făcut eu, tată?! — îl întreb eu, gata să sbucnesc în plâns.

— Apoi iacă cum a curs treaba. Carele din Rogojeni rămâneau pe loc. Era şi drept, pentrucă veniseră cu încărcat şi boii trebuiau odihniţi până spre ziuă. Eu însă, când am socotit că Roaiba s'a odihnit destul, am adăpat-o, am înhămat-o şi...... când să plec..... dau de bucluc cu tine! Mie însă îmi ţipa inima de-a plecarea, că vream să fiu în răsăritul soarelui la rohatcă....

Aceste de pe urmă cuvinte au râdicat în sufletul meu un val de căldură, care a înăbuşit, într'o clipă, toată mâhnirea legatului cu frânghia. „Mă rog — gândeam eu, în bătăile grăbite ale inimii — îi prujă o nenorocire ca asta?!... iaca eri, nu mai departe... pe vremea de-acum, dormeam dus şi nici habar n'aveam că azi, în răsăritul soarelui o să fiu la rohatca Galaţului!... Numai Ionică, de câteori nu mi-a scos ochii, precum că eu n'am văzut nici rohatca prin care intri în oraş, da' decum Galaţii!... De câte ori nu oftasem eu a pagubă.... că n'am avut o soră — cum a avut Ionică — pe care s'o fi măritat al de tata la Galaţi! Ei, da' deacum... n'o să am şi eu dreptul să-i dau cu sic, când s'o mai lăuda cu Galaţii?!"

— Te-am dat jos din carul dascalului şi-am vrut să te pun pe scândura de dinainte, lângă mine. Ţi-ai găsit!... tu.... mălăeţ cu totul de somn! Ba făceai mătănii înainte, ba te prăvăleai înapoi, ori într'o parte.... iar capul se bălăbănea ca oala în vârful parului.... Cât te-am sucit şi te-am învârtit şi te-am scuturat la mine'n braţe şi te-am pişcat..... moale şi pace bună! „Stai — zic eu în gândul meu — îţi dau eu de leac, somnorosule!" Fânul care umplea coşul căruţii şi stătea, cum şade şi-acum, bulbucat de-asupra loitrilor nu-mi îngăduia să te culc peste fân, iar eu să mă duc dinainte şi să mân pe Roaiba... La un hop ceva... te-ar fi aruncat ca pe-o găluşcă.. cât colo!... fără ştirea mea. Cât eşti tu de fleac... da' tot n'aş fi vrut să rămâi svârlit în drum şi să dea peste tine cine ştie ce jiganie... Şi-atunci mi-a venit aşa ca o imputare asupra mea, precum că adică n'ar fi trebuit să-mi iau beleaua cu mine! Dar iarăşi m'am întors în sinea mea şi-am zis că păţania asta mi-o fi de învăţătură... că „altădată n'o să-l mai iau cu mine la drum!".

Cât am auzit eu de-o hotărâre ca asta din partea tatei, am şi sărit ars dela spatele lui, unde îmi îngropasem piceorele în fân şi stăteam când în genunchi, când în picioare. M'am aşezat iute-iute pe scândură, în stânga tatei. Şi-am rămas aşa, aşezat pe scândură, pe locul de eri, ca şi când aş fi fost acolo înfipt de când lumea. Simţeam ca un sloiu de ghiaţă în inimă, dar n'am scos nici un cuvânt.

— Ei!... şi iac'aşa, nevoia te'nvaţă! — urmează el. Am scos frânghia de unde o ştiam eu pusă, te-am legat de mâni şi de picioare şi te-am priponit de loitre. Şi asta a fost să fie pricina legării tale... Ce era să fac? — adaugă tata, ca o părere de rău nemărturisită. Căruţa ni-i mititică, de fân nu ne putem lipsi — ar râde şi curcile de noi, de-ar auzi că venim de la ţară şi cumpărâm fân din târg! De unde ştim noi câte zile vom avea nevoe să zăbovim la oraş — sfârşeşte el, apăsând pe cuvintele din urmă. Deodată am simţit că s'a topit ghiaţa din mine.

— Tată da' unde sântem noi acum? — întreb eu, frecându-mă la ochi ca să-mi descurc genele de colbul aşternut de-un deget. Mi se înfundase şi nările şi urechile şi'mi năclăise părul în aşa hal, încât capul meu trebue să fi sămănat straşnic cu un ciurlan, care ar sta gata să plece toamna de-a dura şi să se ia la întrecere cu vântul.

— Unde sântem noi acum? — face tata, cam râzând — apoi dacă ţi-oiu spune ai să ştii?

— Poi n'am ştiut pân'acum... dar de-aci în colo...

— Am făcut un popas la Hanul Băcalbaşii...

— Apoi ştiu... dela băcţi... spuneau c'au făcut şi ei popas cu carele...

— Adevărat... aici îi dejugătoare... şi locul de întrunire a mai multor drumuri... de pe la Cuca... de pe la...

— Stai, tată!... stai, să vezi cum vine urătoarea dela Sfântu Vasile, care zice într'un loc, pentru plecare...

„V'am mai ura noi, v'am mai ura
„Da' ni-i frică c'om însera
„Pela casele dumnevoastră, boeri mari.

(Continuare în pag. II-a)

N. Vermont — **Cerşetorii** (*Aquaforte*)

„Şi nu sântem de ici de colea...
„Ci sântem tocmai dela Cuca
„Unde-i mămăliga numai cât nuca
„Şi nu sântem de ici de colea...
„Ia mai mânaţi, măi !... Hăăăi !

oare de Cuca asta îi pomenire?...

— Nu se ştie! — răspunde el. Astăzi vorbă stârnită de unul ori de altul ca de-alde Curcan de la noi, care stau toate sărbătorile la crâşmă şi trâncănesc ziua întreagă pe socoteala oamenilor iuruci şi harnici... Să te gândeşti numai la un lucru. Mămăliga se face în ceaun. Pentru o mămăligă cât nuca ar trebui un ceaun numai cât o lulea ţigănească! Ei vezi că-i o vorbă de clacă?... aşa, numai să se potrivească la urare!...

Şi nu ştiu cum mi-a venit să-l întreb, aşa într'o doară dacă am lăsat, în urma noastră, sate, ori cine ştie ce altceva...

— Ehei! — face el — numai somnul tău să-ţi fie sănătos!... Am trecut! Cum să nu fi trecut?

— Ei, vezi cum eşti? dece nu m'ai trezit şi pe mine?

— Şi ce era să faci, măi băete?

— Să le văd şi eu, care şi cum sânt...

— Da' tu ai ochi de mâţă... să vezi şi noaptea?

Tocmai mă pregăteam să-mi urlu un puişor de plâns ca acela, de tânga satelor nevăzute de mine... că ce era să spun eu băeţilor dela noi despre acele sate!... când aud pe tata spunând „lasă, măi băeţele, nu-ţi mai face inimă ră!... o să ieşim dimineaţa din Galaţi şi-o să le tot vezi la întorsul acasă...”. Vestea asta mi-a adus din nou inima la loc.

— Apoi, dacă-i pe-aceia, spune-mi măcar cum şi prin ce sate am trecut.

— Ei, iaca să-ţi spun. Am plecat din Frumuşiţa cu Roaiba înainte, cu mine pe scândură şi cu tine legat de loitre, ca un somnoros ce erai. Trei-trei la deal, trei-trei la vale şi-am trecut prin Ijdileni. Am mers tot cum mergem acum şi-am trecut pe-alături de Şiviţa.

La auzul acestui nume îmi venea din nou să sar în sus de părere de rău.

In Şiviţa trăia dascălul Angheluţă, fratele nevestei lui Grigore Munteanu dela noi. Severin, băetul cel mai mare al lui Angheuţă venea în fiecare vară la Rogojeni, la mătuşa lui, care avea doi băeţi, iar în ceata lor de joacă şi de hoinăreală Severin era calfă şi verii lui ajutoare. Nu era mai mare păcatul să nu fi văzut satul lui Severin?!

—... apoi am mers, am mers... şi-am trecut de-asupra Tătarcei, care rămâne sub coasta dealului...

— Satul abraşilor, tată?

— Poi !...

— Şi dece le zic ai noştri aşa ?

— Pentrucă de te-apucă noaptea şi nu mai poţi răzbi mai departe, ci-că nu te primeşte nimeni în gazdă, măcar de-ar ploua potop, ori de-ar viscoli aşa de tare încât să poată scoate la drum toate noajele de lupi, de prin toate stufărişurile şi de prin toate pădurile... Ei, dar bagă samă, măi băeţele, că nu toate vorbele spuse pe socoteala unui om, ori a unui sat, sunt numaidecât adevărate! Mai pot să fie şi numai stârnituri deşarte de orice adevăr. Eu nu mi-aş putea încărca sufletul să cred tot ce se spune despre Tatarca. M'a ferit Dumnezeu să am nevoe să mân în acel sat; dar nici nu pot crede lucrul pe care nu l-am văzut cu ochii mei. — Am mai trecut, după ce-am mai mers o bucată de drum şi prin satul Tuluceşti...

— Unde trăeşte un om chiabur şi are un băet pe care vrea să-l facă învăţat mare şi boer?...

— Apoi eu nu ştiu de-i adevărat svonul... face tata gânditor... poate să fie adevărat, dar poate să fie şi numa' svon... am suit cea mai grea coastă de deal şi-am poposit la Hanul Băcalbaşei, de unde pornirăm adineaorea... Ei, şi-acum ce mai vreai?

— Să mai dai în Roaiba şi pe urmă să-mi spui întâmplarea cu mătuşa Ancuţa.

—Eu în Roaiba n'oiu mai da, că mai tare de-atâta nu poate merge şi-atunci dece s'o bat degeaba? Iar întâmplarea cu Ancuţa a fost aşa: O tabără de care, dela noi, poposise pentru odihna dobitoacelor la dejugătoarea dela Cealmău. Venea şi Ancuţa cu romănul ei la Galaţi să-şi vândă secara şi să-şi mai cumpere din cele trebuitoare pentru casă. Se mânecasă în crucea nopţii din Cealmău. Au râdicat coasta dela Ruptură şi s'au întins la drum drept, pe podişul spre Frumuşiţa. Şi numai iacă, la un răstimp de două ceasuri de drum, tabăra întreagă de care aude un ţipăt ca de fiară rănită. Toate carele au oprit în loc, să vadă ce s'a întâmplat. Era Ancuţa, care adormise în vârful carului şi, la o trântitură a drumului se trezise cu braţele goale... Ii lunecase de sub mâni sulul cu copilul ei sugaciu şi-i căzuse jos, din car... Nu-şi dădea sama, sărmana, cum, nici cât timp trecuse de la întâmplare. Romănul ei, fără nici o clipă de zăbavă, răcneşte la muiere să se dea jos şi să stea lângă boi, iar el o tuleşte înapoi în căutarea copilului.

Parc'a răbdat-o inima pe Ancuţa să stea locului? S'a repezit şi ea şi chiar a luat-o înaintea bărbatului. De-ar fi ştiut că omul ei ar fi tăiat-o în bucăţi şi tot n'ar fi stat lângă boi. Să fi fost ziua, l-ar fi găsit mai uşor; dar aşa... să-l caute numai la lumina stelelor!.. Ceilalţi oameni, fără să se sfătuiască între ei, s'au strecurat, unul câte unul, după cei doi soţi în nenorocire şi-au înpânzit drumul pe care venise, doar vor găsi mai iute copilul. .Gheorghe Enache, cel mai bătrân dintre gospodarii cârdului de oameni, le-a strigat din urmă să-l caute numai din brazdă, căci după felul cum stătuse Ancuţa în car, tavălucul lui de pelinci şi de oghealul vătuit şi legat cu faşa, de-o fi căzut dealungul, trebuia să se învârtească de câteva ori pe pământ din iuţeala căderii... Bietei Ancuţa însă îi sfredeleau inima nişte întrebări... care de care mai grozave... „oare n'o fi călcat de roatele carelor din urmă? N'o fi oare strivit de copitele boilor? O fi mai rămas din el vre-o bucăţică nestâlcită? Dumnezeu însă, carele vede şi ştie toate, a avut grija ca vorbele lui Enache să se împlinească întocmai. L-au găsit la un pas din drum, pe marginea miriştei roase de vite. Ion Apostu a scăpărat un chibrit, ca să vadă de nu-i cumva mort copilul. De unde?!... copilul holba nişte ochi cât toate zilele, la chipurile plecate asupra lui... iar când a dat cu privirea de faţa Ancuţii, s'a înjunghiat a râde şi... par'că ar fi căutat să-i şoptească mă-sii, la ureche, nişte cuvinte ca acestea... „de data asta te iert!”.

La o cotitură a drumului, Roaiba s'a oprit în loc sforăind, apoi a luat-o la pas pipăit cu copitele de 'nainte. O râpă se'ntinsese, de ploi, din coasta de răsărit a podişului şi se cumpănea să 'nghită pe drumeţii nebăgători de samă, mai ales la vreme de noapte... După cotitură, Roaiba şi-a luat din nou trapul ei obişnuit.

SP. POPESCU

Caleidoscop intelectual

Preferinţa copiilor

Dintr'un raport al doctorului John E. Anderson dela Universitatea din Minnesota, rezultă că teoria lui Freud după care copiii tind să prefere părintele de sex contrar e răsturnată prin fapte.

Doctorul Anderson a organizat o anchetă trimiţând întrebări părinţilor unui număr de 3178 de copii, dintre care 1626 băeţi. Ancheta aceasta a stabilit că'n ataşamentul copiilor pentru părinţi nu există diferenţe însemnate în legătură cu sexul.

Jumătate dintre copii, fete şi băeţi, n'au nici o preferinţă.

Se constată pe de altă parte că există o preferinţă atât la băeţi cât şi la fete pentru mamă; iar această preferinţă merge crescând în raport direct cu vârsta.

Omul în roman

Romanul contimporan dă omului din ce în ce mai mult calitatea de animal social.

Acum opt sau zece ani, eroul romanului tindea să fie o abstracţie psihologică. Nu i se cunoştea nici origina, nici mediul înconjurător.

Era cu atât mai interesant, cu cât era mai izolat.

Moda aceasta literară pare trecută. Cu atât mai bine !

Dar să confruntăm aceste păreri ale unui critic francez (André Rousseau în „Revue Universelle”), cu părerile asupra romanului 1932 emise de un critic german R.—H. Ruppel în „Neue Rundschau”.

Se pare că romanul care are drept obiect problemele sociale şi care a dominat producţia romanescă germană din ultimii ani, e pe cale să cedeze din nou locul romanului individualist. Nu-i în perspectivă revenirea la acele romane bizar de factice, în care omul urma destinul trasat de autor fără nici o contingenţă cu orice legătură reală cu viaţa. E vorba mai degrabă de acea tendinţă „antropologică”, care s'a manifestat în filozofie prin opera unui Heidegger sau Scheler. Ceeace interesează pe romancier e situaţia omului în lume; luată în tot ce are mai specific uman acea forţă din el şi toate energiile extra-umane.

La prima vedere, starea actuală a romanului german pare cu totul diferită de cea a romanului francez. In fond însă, nu e vorba poate decât de două etape succesive ale aceleiaşi evoluţii.

Pentru a scăpa cu totul de caracterul abstract al ficţiunii romantice, este util să trecem fără a insista prin ceeace Ruppel numeşte romanul problemelor sociale.

N. Vermont — Florăreasă

A apărut

H. BLAZIAN: Plastica 1931, precedată de un **Aperçu sur l'art roumain moderne**, cu 125 de reproduceri.

Una din cele mai nimerite cărţi pentru un dar de sărbători... Tipărită pe hârtie chromo... Cu 125 reproduceri după operele sculptorilor şi pictorilor moderni şi contemporani...

Este o carte ce se consultă ori când. Un material bogat informativ în legătură cu manifesările plastice ale vremii noastre, încadrat de fotografii **reuşite, alese cu grijă, care prin ele însile au o valoare estetică...**

Cronica ştiinţifică

Din istoria şlefuirii diamantului

In epoca de inflaţie de după război, dar mai ales între anii 1918—1920, au existat numeroase persoane care debursau sume fabuloase pentru a putea obţine colierul pe care cutare împărăteasă sau regină îl purtase la gât acum o sută de ani.

Era epoca în care se mai plăteau diamantele în raport cu valoarea lor istorică.

Astăzi, s'au schimbat lucrurile. Diamantele sunt apreciate după strălucirea şi după şliful lor, potrivit necesităţilor modei.

O artă a cioplirii pietrelor preţioase şi arta tăerii lor, au cunoscut-o atât Indienii şi Perşii, cât şi Egiptenii. Această artă era însă folosită pentru săparea în piatră a anumitor figuri. Nu Indienii şi Perşii modelau mai cu seamă animale mitice; Egiptienii sculptau de predilecţie cărăbuşi. Arta s'a extins apoi la Fenicieni, Etrusci şi Greci.

Sculptura în piatră era la cei vechi un meşteşug la care materialul nu conta prea mult. Totul se reducea la desăvârşirea artistică a figurilor; piatra influenţa prea puţin valoarea intrinsecă a gemei.

Arta şlefuirii pietrei, dimpotrivă, lasă opera plastică pe al doilea plan şi tinde la evidenţierea giuvaerului.

Deşi putem demonstra existenţa şlefuitului şi în antichitate, totuşi despre o desvoltare superioară a acestei arte nu poate fi vorba decât în epoca începutului progreselor tehnice.

In Europa, apariţia ei datează din secolul al treisprezecelea, când se prelucrau numai pietre prea puţin preţioase. Diamantul se incrusta pe atunci neşlefuit.

Descoperitorul meşteşugului de a şlefui este Ludovic de Berquem; iar anul descoperirii: 1456. Desvoltarea acestei arte a urmat necontenit un drum bine determinat.

Inainte vreme, şlefuitorii se străduiau să risipească cât mai puţin din greutatea brută a pietrei. In consecinţă, şlefuiau numai câteva faţete schiţate pe piatră. In ceiace priveşte strălucirea şi culoarea ei, interesul era de ordin secundar. Aşa se explică pentruce nestimatele din vremurile vechi au o formă neregulată. De asemeni, e greu de recunoscut dacă piatra a fost lucrată pentru a fi încrustată într'o diademă, un inel sau o centură.

Azi, mărimea nu contează decât prea puţin. Sau, mai bine zis, o piatră mică cu sclipiri vii preţueşte incomparabil mai mult decât o piatră ştearsă, neregulată, fie ea oricât de mare.

Deosebirea dintre prelucrarea şi valorificarea nestimatelor reiese mai limpede comparând o piatră din timpurile vechi şi una din timpurile noastre.

Profesorul mineralog Schrauf, din Viena, a recunoscut, ca aparţinând artei lui Berquem, două pietre: diamantul „Sancy” şi „Florentin”. Florentinul are sclipiri extraordinare, deşi apele bat în galben-cenuşiu. Forma lui lasă însă foarte mult de dorit; ea e ovoidală, dovedind o preocupare de căpetenie în menţinerea greutăţii.

Mulţumită lui Mazarin, piatra a suferit modificări, însemnate, primind forma reglementară, a briliantului. După obţinerea unui octaedru exact şi prin şlefuiri consecutive s'a realizat raportul corespunzător dintre diametru şi înălţimea laturilor.

Astăzi piatra e tăiată şi şlefuită în vederea unui anumit scop; greutatea intrând prea puţin în calculul negustorului.

Care a fost înainte vreme greutatea brută a diamantelor, nu putem şti. Cunoaştem însă greutatea renumitului „Cullinan” ajuns în posesia coroanei engleze. Acest diamant a fost găsit în ziua de 26 Ianuarie 1905, în apropiere de Pretoria. El cântărea 3025¾ carate. Directorul societăţii de exploatare a diamantului, Cullinan — dela care îşi trage numele celebrul diamant — lansase ideia să fie dăruit regelui Angliei. După o mulţime de peripeţii, diamantul a intrat în posesia regelui, cu prilejul aniversării sale.

Piatra a fost trimisă firmei Ascher & Co. din Amsterdam, spre a fi şlefuită. Conform înţelegerii, firma obţinea în schimbul şlefuirii toate resturile. Diamantul a fost desfăcut în mai multe bucăţi, dintre care prima cântărea 516½ carate, a doua 309³/₁₆ carate. Partea lui Ascher era de circa 100 briliante mici; dar şi acestea erau destul de respectabile. Guvernul din Transvaal le cumpără şi pe acestea, dăruindu-le la 8 Iunie 1910 reginei Mary.

Cel mai frumos dar este:

AL. BĂDĂUŢĂ: Privelişti româneşti. 204 planşe tipărite la Tiefdruck, legat în pânză.

Cei ce nu pot lua trenul ca să cutreere ţara, şi totuşi vor s'o cunoască, trebue să aibă în casă cartea alcătuită de d. Bădăuţă...

Oraşul şi satul românesc... tipuri de ţărani şi ţărance... marea în răsărit ori apus de soare... muntele cu piscuri şi văi... câmpia întinsă şi bogată... Intregul aspect al pământului şi sufletului românesc se deapănă sub ochii celui ce răsfoeşte această carte unică...

Aspectul ei elegant, legătura solidă şi îngrijită, fotografiile executate la Tiefdruck, fac din cartea aceasta o minune estetică, pe lângă o operă culturală...

Din Literatura Chineză

Aşteptarea zadarnică

Scara de jad e schinteetoare de rouă. Ce nesfârşită e noaptea ! Mantaua de mătasă i s'a umezit. Obosită de aşteptare, lasă perdeaua de mărgele, şi prin ea, pierdută pe gânduri, priveşte luna de toamnă.

Pe ţărmul râului Jo-Ye

Pe ţărmul râului, o fată culege lotuşi. Râzând, stă de vorbă cu tovarăşele ei. Sub soarele strălucitor, rochiile lor curate şi subţiri se oglindesc în fundul apei. Zefirul le fâlfâe mânecele parfumate. Dar iată, mai mulţi tineri, plimbându-se pe mal! Trei câte trei, cinci câte cinci, apar printre sălciile plângătoare. Calul unuia dintre ei nechează şi-apoi dispare, călcând în picioare florile căzute.

Fata rămâne ca împietrită şi 'n zadar inima-i bate nebună în piept.

Pe geamul îngheţat

Chiciura acoperă în întregime arbuştii; ei seamănă cu chipurile pudrate ale femeilor.

Ii privesc de la fereastră, şi mă gândesc că omul fără femei, este ca o floare despuiată de frunze.

Ca s'alung tristeţa care mă cuprinde, îmi scriu gândurile, suflând pe geamul îngheţat.

Amurg

In mica grădină, spre care e deschisă fereastra, primăvara voluptuoasă domneşte.

Prin perdelele pe care nu le-am tras încă, umbrele apar nelămurite.

Singură, în pavilion, îmi mângâi lăuta împodobită cu jad trandafiriu.

In depărtare, o stâncă s'a desprins din munte, în amurgul grăbit.

Adierea vântului goneşte ploaia care forma o umbră uşoară.

O, flori de piper! Nu vă aplecaţi ca şi cum v'aţi cere iertare. Ştiu că nu puteţi să ţineţi ziua pe loc.

Impăratul

Pe un tron de aur masiv, Fiul Cerului, strălucitor de nestemate, stă în mijlocul mandarinilor ca un soare înconjurat de stele.

Mandarinii discută grav de lucruri serioase, dar gândul împăratului a sburat pe fereastra deschisă.

In pavilionul de porţelan, ca o floare strălucitoare, înconjurată de frunze, împărăteasa stă în mijlocul doamnelor de onoare.

Se gândeşte că împăratul întârziază prea mult la consiliu şi, nerăbdătoare, îşi face vânt cu evantaliul.

O adiere parfumată mângâie chipul împăratului.

„Impărăteasa prin fâlfâirea evantaliului său îmi trimite respirarea ei parfumată”; şi strălucitor de nestemate, se 'ndreaptă spre pavilionul de porţelan, lăsând pe mandarini uimiţi să se privească, în tăcere.

Seara, pe câmp

Soarele de toamnă a străbătut câmpia, venind dinspre Răsărit; acum, alunecă spre Apus, în spatele şirului de munţi.

Cerul e uşor luminat; fără 'ndoială, se crapă de zi, de cealaltă parte a munţilor.

Pomii sunt acoperiţi de mană şi vântul rece de toamnă smulge cele din urmă frunze.

O barză văduvă, tristă şi-abătută, se 'ndreaptă spre cuibul solitar, cu gândul la acel care nu se va mai întoarce.

Un stol de corbi croncănesc sinistru deasupra pomilor, în timp ce luna începe să strălucească, în noapte.

Cu luntrea

In timp ce luntrea alunecă pe lac, eu privesc în apă.
Pe nesfârşitul cer, norii călătoresc.
Cerul se-oglindeşte în lac; când un nor acoperă luna, îl văd plutind pe apă, şi-mi pare că luntrea alunecă pe cer. Atunci mă gândesc la iubita care se-oglindeşte în inima mea.

Poetul, pe lac

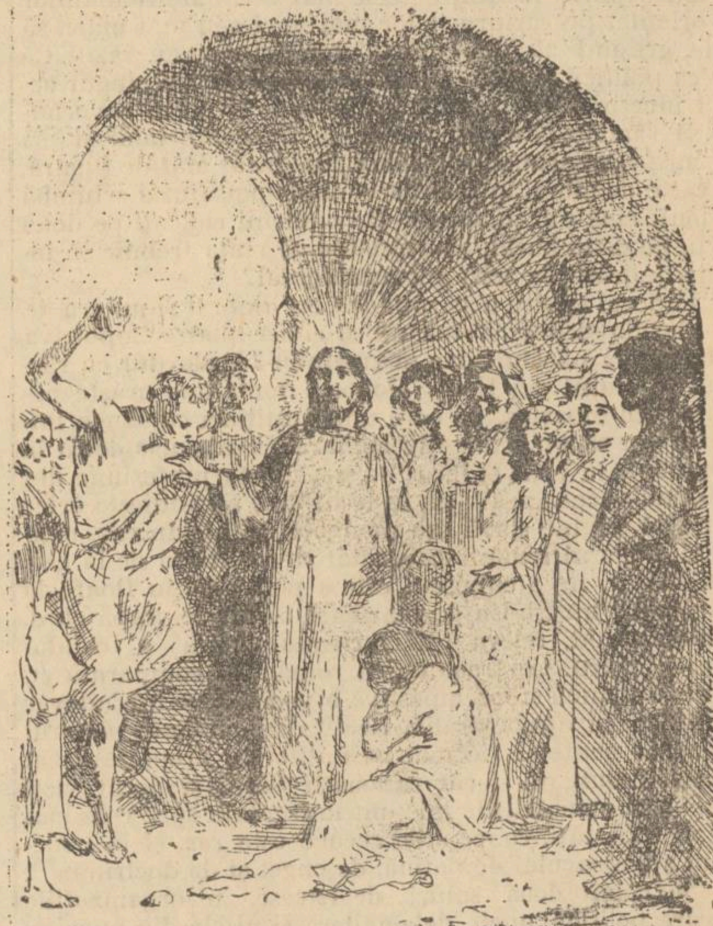
Micul lac, limpede şi liniştit, seamănă c'o ceaşcă plină cu apă.

Pe ţărmurile lui, bambuşii par nişte colibe, iar arborii, cu frunzele lor, le servesc de-acoperiş.

Marile stânci ascuţite, din mijlocul florilor, seamănă cu nişte pagode.

Imi las barca s'alunece uşor pe apă, şi surâd, văzând cum natura imită pe oameni.

Traducere de AL. T. STAMATIAD

N. Vermont — Femeia adulteră

LUIGI PIRANDELLO

Rămăşiţe pământeşti

Nepoţii, ce-i drept, îl iubeau, fiindcă le dăruise tot ce avea, ba continua încă ş'acum să-i ajute. Totuş, uneori îi cuprindea disperarea, când bunul unchiu Fifo (cu adevăratul său nume Federigo Biobin) se scula din pat în toiul nopţii şi se furişa încet prin casă, scotocind pretutindeni, adulmecând încolo şi'ncoace, vrând parcă să-şi ţină nasul ascuţit într'un necontenit exerciţiu. Până ce un zornăit formidabil răsuna deodată prin casă, trezind pe toţi din somn. Zornăitul provenea dela maldărul de chei pe care unchiul Fifo le scăpase pe mozaicul bucătăriei. Toţi alergau acum într'un suflet; unul în cămaşă, altul în pijama, a treia în capot.

— Ce-ai făcut, unchiule? Ce s'a întâmplat?

Şi unchiul Fifo — un omuleţ pirpiriu, cu capul mic, chel, ţuguiat ca o pară, cu botul ascuţit ca de şoarece şi cu zece ţepşoare aspre răsfirate în dreapta şi'n stânga pe buza superioară — îi uluia cu câte-un răspuns neaşteptat.

— Nu s'a întâmplat nimic, absolut nimic! Mirosea numai aşa de urât a mobile vechi!

Parcă n'ar fi pricinuit el toată larma, ba parcă nici n'ar fi auzit-o, atât de potolit şi chiar puţin cam supărat urma el să vorbească încă o bună bucată de vreme despre liniştea care odinioară domnise în această casă...

Nu era zi, să nu facă vr'o trăsnaie. Şi ceeace era mai frumos, toate poznele sale, toate necazurile pe care le pricinuia, le lua drept servicii aduse celor din casă. Era în stare să stea o zi întreagă în bucătărie şi să taie făşii lungi de hârtie, muncindu-se să lipească cu ele o fereastră spartă ce răspundea în coridor, de unde — susţinea el — venea un miros nesuferit de mobile vechi. Bucătăreasa nu mai putea de ciudă.

— Mirosul de mobile vechi — bombănea ea — asta vă supără; dar duhoarea asta de clei n'o simţiţi pesemne...

De bună seamă că n'o simţea, fiindcă strâmbând şi gâfâind continua să lipsească tacticos făşiile de hârtie.

Altădată iarăş era în grădină şi sguduia ca un turbat gratiile porţii de fier, de credeai că vrea să-şi smulgă braţele. Dar poarta ţeapănă nu vroia să cedeze. Tot obrazul i se înroşise de atâta încordare iar vinele de pe frunte i se umflaseră. Nepoţii îi strigară din fereastră:

— Las-o încolo, unchiule! Nu vezi, că nu se mişcă!

— S'o las? Nici nu mă gândesc. Trebue s'o deschid, să ştiu bine că crăp!

Dar unchiul Fifo nu crăpă şi n'o deschise. Complect istovit şi leoarcă de năduşală se întoarse în sus în odac şi puse pe nepoţi să-i ungă cu untdelemn mâinile jupuite şi să i le panseze.

Când se plictisea de necăjit pe cei din casă, ieşea să uimească lumea din târg. Aşa de pildă, dacă afară turna cu găleata, el se aşeza cu umbrela deschisă sub o streaşină, cu o mutră de parcă ar fi vrut să spună:

— Asta o fac numai aşa, ca să vă miraţi voi.

Bucuria răutăcioasă pe care o resimţea văzând figurile necăjite ale celorlalţi i se întipărise în colţurile gurii, dând chipului său o înfăţişare de căţeluş care latră.

Ultima lui poznă însă fu aceea cu mantaua de praf pe care o cumpărase drept halat de casă. Iar când nepoţii lui îi explicară râzând, că asta nu este halat, ci o manta de praf pentru călătorie, unchiul Fifo răspunse:

— Pentru călătorie? Perfect, voi călători.

— Vrei să călătoreşti? Unde?

— La Bergamo, la Ernesto, ca să-l mai văd odată înainte de a se îmbarca pentru America.

Cu niciun chip nu-l putură hotărî să renunţe la ideea lui. Faptul că vizita lui inopinată va supăra desigur pe Ernesto, care se găsea în ajunul plecării sale în America, nu constituia o piedică pentru unchiul Fifo. Iar dacă din pricina inimii sale bolnave medicul îi interzise orice emoţii şi îi recomandase linişte deplină, apoi asta era pentru el un motiv mai mult ca să plece. Voia să moară. Dar cum, tocmai la Bergamo, în timp ce Ernesto îşi vindea mobilele ? Da, chiar la Bergamo, în mijlocul dezordinii generale.

Şi unchiul Fifo sosi la Bergamo cu mantaua sa de praf pe umeri. Din nenorocire, primejdia cu care încercaseră să-l sperie nepoţii, deveni realitate. Pe neaşteptate, ca un fulger din senin, primiră la Roma vestea că unchiul Fifo murise chiar în ziua sosirii sale la Bergamo.

In mijlocul harababurei care domnea în toată casa, zăcea acum pe un pat de fier unchiul Fifo înfăşurat în mantaua lui de praf cenuşie de sub care-i ieşeau picioarele. Şi părea nespus de mulţumit de ultima sa festă jucată nepoţilor din Roma, şi mai ales celor din Bergamo. Părea foarte fericit, unchiul Fifo! Printre mobile răsturnate şi cufere împachetate trona el acum comod în micul său pat de fier, de care nimeni nu îndrăznea să se atingă. Câte două lumânări ardeau la amândouă căpătâie ale patului. Cu mânile galbene şi osoase împreunate deasupra inimii, cu ochii mici întredeschişi şi cu cele zece firişoare de păr aspre răsfirate deasupra botului ascuţit ca de şoricel, unchiul Fifo părea că mai zâmbeşte încă şiret şi satisfăcut.

Misiunea sa de a veni la Bergamo şi de a muri acolo şi-o îndeplinise. Acum era rândul celorlalţi să-l ridice de aici şi să-l înmormânteze ori la cimitirul din Bergamo, ori să-l expedieze înapoi la Roma, dacă cei de-acolo ţineau să-l aibe în cavoul familiei.

Nepotul Ernesto găsi mai nimerit să-l expedieze înapoi la Roma şi să lase verilor săi grija înmormântării. Minutele sale erau numărate, abia dacă va mai ajunge la un timp ca să se îmbarce. Din nenorocire însă când expedià sicriul cu trenul, socoti că denumirea de „rămăşiţe pământeşti" sună mult mai blajin şi respectos, şi deci e de preferat brutalului cuvânt „cadavru". In chipul acesta — chibzuise el — i se vor ierta poate blestemele proferate la adresa bietului său unchi, care, după ce că sosise în momente atât de nepotrivite, îi mai pricinuia apoi prin moartea sa atâtea necazuri şi alergătură.

Nepoţii din Roma sosiră la gară să primească sicriul. Superbul dric cu şase cai, împodobit cu coroane, trase înaintea peronului, unde se adunaseră sute de prieteni, cunoştinţe şi delegaţi ai diferitelor societăţi cu steagurile şi emblemele lor. Preotul şi două şiruri lungi de călugări şi călugăriţe aşteptau cu lumânările aprinse în mână, să însoţească răposatul la locaşul de veci. Dar când cioclii voiră să ridice cosciugul ,vameşul înmână nepoţilor uluiţi un mandat de amendă de câteva mii de lire.

— Amendă? Pentru ce?

— Pentru declaraţia falsă.

— Falsă? Cum falsă?

— Işi închipue oare domnii, că se poate expedia un cosciug sub simpla denumire de „rămăşiţe pământeşti"? Rămăşiţe pământeşti sunt un articol deosebit: o grămăjoară de oseminte bunăoară, sau cenuşa dintr'o urnă. Astea au tariful lor. Un cosciug însă e cu totul altceva, şi chiar dacă ăsta-i unic, taxa trebue plătită totuş ca pentru orice cosciug. Şi cosciugele au un tarif special.

Nepoţii protestară. Desigur că vărul Ernesto n'avusese câtuş de puţin intenţia de a induce în eroare organele vamale. Dar presupunând chiar — fără a admite totuş — asemenea intenţie, amenda ar trebui plătită de către expeditor şi nu de către destinatar. Cu toate acestea, ei se declară dispuşi să plătească diferenţa de transport după celălalt tarif, în niciun caz însă amenda, în nici un caz! Ei doar n'aveau nici cea mai mică vină! Vinovat de această eroare — nu înşelăciune — e numai oficiul de bagaje al biroului de taxare din Bergamo, care n'a fost atent şi a primit să expedieze un cosciug sub denumirea de „rămăşiţe pământeşti".

Şeful gării, chemat în ajutorul vameşului, reuşi să potolească pe nepoţii revoltaţi, care consimţiră în sfârşit să nu mai arunce vina asupra oficiului de bagaje al biroului de taxare din Bergamo. In care caz amenda urma s'o plătească vărul Ernesto, nu ei, care n'aveau nici o vină.

In timp ce în biroul gării discuţia continua pe un ton din ce în ce mai violent, afară în stradă, lumea îmbrăcată în negrul ceremonios şi cu joben, venită să dea răposatului ultimile onoruri, se alipise de zidul clădirii, încercând să se ferească de razele dogoritoare ale soarelui. Stăteau cu toţii nemişcaţi, cu privirile încremenite la dricul uriaş ce se înălţa negru şi mohorît în mijlocul pieţii.

Cu totul străine şi nepăsătoare, cu ochii în pământ, aşteptau răbdătoare călugăriţele înfăşurate în rasele lor din stofă groasă, cafenie, având pe cap tichia neagră cu albul scrobit, iar în mână lumânările aprinse. In lumina orbitoare a soarelui nu se vedea din flacăra lumânărilor decât un fun subţire, tremurător. Dar ce se întâmplase? De ce n'aduceau cosciugul? Ce aşteptau? Câţiva mai nerăbdători se desprinseră din grup şi intrară în birou să afle ce se întâmplase. Şi unul după altul intrară cu toţii în răcoarea plăcută a biroului gării, în magazia înaltă, spaţioasă, ticsită cu lăzi şi cufere. Numai călugăriţele şi port-drapelul rămaseră afară.

Până în magazie răsbea discuţia din ce în ce mai aprinsă, dintre nepoţii răposatului, şeful gării şi vameş. Spiritele se înfierbântaseră. Domnul şef rămase neclintit: ori plătesc amenda, ori nu ridică cosciugul.

Atunci unul dintre nepoţi, cel mai în vârstă, ameninţă în furia lui că va lăsa cosciugul aici. In definitiv un mort nu-i o marfă pe care s'o poţi scoate în vânzare! Şi să vedem ce va mai face atunci domnul şef! Dar şeful gării râse dispreţuitor şi răspunse, că va cere pur şi simplu autorizaţia de înmormântare şi după ce o va căpăta va pune pe doi hamali să îngroape cosciugul. Iar în ceiace priveşte amenda şi spezele de înmormântare, organele de urmărire ale vămuirii vor şti să le încaseze.

Strigăte de indignare primiră acest răspuns. Un alt nepot, susţinut de aprobările celorlalţi, somă pe funcţionar să poftească s'o facă, dacă-i dă mâna. Ei vor trage la răspundere administraţia căilor ferate, fiindcă la urma urmei unchiul lor nu era un câne, ca să fie înmormântat în felul acesta. Sute de persoane veniseră să dea răposatului ultimele onoruri cuvenite, societăţi şi port-drapele, un dric clasa întâi, un venerabil preot, călugări şi călugăriţe şi peste patru sute de lumânări. Chipurile nepoţilor se făcuseră stacojii. Tot gesticulând furioşi, mânile le ieşiseră din mâneci, cămaşa de sub vestă. Când în sfârşit fură conduşi afară, tremurau din tot corpul.

Dar când dricul legănându-se gol luă drumul înapoi spre casă, când călugării şi călugăriţele întoarseră lumânările stingându-le, în pământ, avură cu toţii, chiar şi nepoţii, o senzaţie de uşurare, ca şi când unchiul Fifo nici n'ar fi murit.

Şi se putea oare spune că unchiul Fifo murise, acum când continua să facă ceeace făcuse mereu cât trăise: să-şi râdă de alţii!

Ştiu prea bine că nu s'a întâmplat niciodată ca un mort să-şi desprindă mânile de pe piept şi să-şi gonească o muscă de pe nas.

Cred, totuş, că mi-e îngăduit să-mi închipui, că, rămas singur cu şeful gării în vasta magazie de bagaje, unchiul Fifo, bine adăpostit în sicriul cu pereţi dubli din zinc şi lemn de nuc, şi-a desprins binişor mânile de pe piept şi s'a scărpinat în cap nespus de mulţumit.

Traducere de NINA ILIESCU

ŞCOLARII

care s'au săturat să citească romanele lipsite de gust, în care nu se întâmplă decât crime şi iar crime, care de care mai desgustătoare, au acum prilejul să urmărească un mare roman de aventuri extraordinare, scris într'un stil captivant, vesel şi instructiv.

Acest roman se intitulează AVENTURILE LUI PATUREL, şi are de erou pe Domnul PATUREL, marele savant francez de care a auzit toată lumea.

Căci PATUREL descoperă atâtea lucruri neştiute de voi în călătoriile sale şi mai ales păţeşte atâtea aventuri pline de senzaţie şi de haz tot odată.

Se ştie că bătrânul savant PATUREL caută o insectă foarte rară şi, în căutarea acestei insecte, el cutreeră întreg pământul dela un capăt la altul, cu vaporul, avionul, călare, pe elefanţi, pe foci, şi în cele din urmă o rachetă modernă îl duce în planeta Marte.

Nu se întâmplă nicio crimă urâtă şi nedreaptă, nu sunt subterane mucegăite şi întunecoase, nu există oameni prea haini şi criminali. Totul e limpede şi frumos.

Primii paşi

Plecare

... Castelul alb şi primitor
a dispărut ca într'un sbor.
Miros de struguri aurii
venea năvalnic din spre vii.
era pe la cules. —
Şi un parfum neînţeles
de toamnă, de frunziş uscat
de aer rece şi curat
mă ameţea.
Automobilul alerga
îndepărtându-se mereu.
Simţeam ceva în mine greu:
un suflet poate tainic strâns
şi gene umede de plâns.

FLORICA OBOGEANU

Răsbunarea

D-ra Soru, profesoară de matematică la liceul din R., era cea mai antipatică fiinţă din lume, — lucru stabilit în unanimitate de toate elevele sale. Se spune că, majoritatea profesoarelor de matematică sunt nesuferite, poate pentrucă elevele resfrâng şi asupra lor, resentimentul pentru acest obiect. Totuşi d-ra Soru îşi merita pe drept reputaţia. Urâtă, cu părul spălăcit şi rar, cu faţa suptă, cu buzele subţiri şi nasul mare, ea trimitea prin sticla ochelarilor — din ochi-i albaştri şterşi — o privire ce parcă înţepa. Când intra pe uşa clasei, pe umerii fetelor parcă cădea o manta de ghiaţă. Fiecare îşi cerceta pieptănătura, rochia, pantofii. Nu cred că-i vreo legătură între matematică şi morală, — totuşi d-ra Soru îşi începea fiecare oră, printr'o lecţie de morală; şi, nu sfaturi prieteneşti, îndrumări blânde — ci observaţii ironice, tăioase, care te făceau să urăşti şi să blestemi această morală care poate avea o asemenea reprezentantă. Un şorţ cusut bine, un ciorap fin, un fileu care nu reuşea să strângă îndeajuns năvala părului cârlionţat, — deveneau motive de aspre observaţii pentru severa profesoară. Pentru ea, era parcă o crimă dacă o elevă — cu toată rigiditatea uniformei — arăta, fără voia ei, un corp frumos, un picior fin, o faţă graţioasă. Posesoarea acestor calităţi devenea ţinta înţepăturilor veninoase ale acestei distinse pedagoage. Nu scăpau însă nici cele mai urâţele; pentru ele d-ra avea altfel de săgeţi. Era un calvar pentru bietele fete, ora când trebuiau să iasă la tablă. Profesoara le privea mai întâi de sus până jos şi era imposibil să nu găsească în înfăţişarea elevei, un motiv de observaţii răutăcioase. Umilită, căutând să-şi înăbuşe furia, eleva devenea inaptă pentru rezolvarea ecuaţiei, atrăgându-şi astfel un potop de epitete — dintre care cele mai dulci erau: „Tâmpite, mitocance, animale", aruncate cu o vizibilă satisfacţie. Chiar şi cele mai bune eleve, cu reale aptitudini pentru matematică, rămăseseră — datorită acestei metode — cu o puternică aversiune pentru ştiinţa cifrelor. Clasa VII-a era cea mai prigonită din tot liceul. E drept că cele 20 eleve erau toate drăguţe, pline de viaţă, şi ascundeau cu greu revolta contra acestui sistem pedagogic.

— Las'că am să vă răsbun eu pe toate! — strigă — scoasă din fire, după una din aceste penibile ore — Isopescu, fiica unui cunoscut avocat din localitate. Elevă în cl. VII-a, Isopescu e o fetiţă frumoasă şi înzestrată cu reale talente. Are, mai ales, un minunat stil epistolar.

Peste trei zile, spre marea ei surprindere, d-ra Soru primi o scrisoare de dragoste. Nu i se mai întâmplase aşa ceva, de ani întregi. A cetit-o şi recitit-o căci deşi anonimă, era scrisă cu mult respect şi duioşie. Mai ales unele fraze care — fără voia ei — o mişcaseră, îi rămăseseră în minte: „Nu vă voi spune că frumuseţea dvs. m'a înebunit şi totuşi dv. aveţi o frumuseţe care nu scapă unui om de rând, — e ceva fin şi distins ca un parfum scump" — sau : „Nu vă cer nimic. Nu mă iscălesc, nu-mi dau adresa, nu aştept răspuns. Mi-e de ajuns că rândurile acestea vor sta sub ochii dvs., că vor fi atinse de mâna dvs." Din ziua aceia scrisorile se repetară săptămânal şi nu depăşeau tonul de adoraţie resemnată. Acum d-ra Soru le aştepta şi le citea cu o emoţie din zi în zi mai puternică. Dragostea acestui Cyrano începea s'o convingă prin atitudinea-i discretă. Matematiciana devenea melancolică. Incepu să răsfoiască romane şi volume de poezii. Incepu să viseze în faţa focului, — ea, severa şi neînduplecata profesoară. Ii reveneau în minte reminiscenţe din vremea când era studentă, cu obrajii plini, părul des şi ochi vii. Işi amintea serile când eşea dela facultate şi pornea pe sub castanii bulevardului, însoţită de vre-un coleg; serile când se înghesuia cu alţi studenţi pe băncile galeriei dela Naţional şi când în timpul spectacolului simţea o mână cuprinzându-i mijlocul încetişor... Pe atunci nu era nici ea atât de severă şi neînduplecată. Dar trecuse vremea şi ea se acrise ca un vas cu vin lăsat vreme îndelungată neacoperit.

Intre timp sosise primăvara şi micul orăşel de provincie era învăluit de parfumul salcâmilor înfloriţi. In seara aceia, d-ra Soru părăsea nervoasă liceul. Mergea încet, cu capul în jos, pe străduţa tăcută, spre casă. Se însera. Stelele sclipeau departe, sus, una câte una, ca nişte ochi deşteptaţi din somn. Prin grădini, privighetorile porniseră obişnuitul lor concert nocturn. In seara aceia — pentru prima oară — „el" îndrăznise să-i ceară o întâlnire. Ii scrisese, rugând-o pe acelaş ton respectuos şi tandru, să-l aştepte în parcul public, în cel mai retras colţ, dintre tribunal şi casa avocatului Isopescu. Desigur că nu era „demn" să se ducă! Dacă ar vedea-o cineva? Totuşi cu cât trecea vremea, cu cât se apropia ora fixată, — voinţa-i se subţia ca un fir de aţă frecat de-o muche. Se înoptase. Noapte parfumată de vară. Cer senin. Stele. Cântec de paseri. Nici nu şi-a dat seama cum a ajuns acolo, pe bancă, lângă tufişul de trandafiri. Din depărtare, printr'o fereastră deschisă, răsbăteau până la ea, notele unui violoncel — era o melodie veche: „Serenade d'autre fois".

Deodată, profesoara tresări. Din grădina vecină pornesc şoapte, râsete înăbuşite. Se ridică în picioare şi acum zări distinct, în parcul casei vecine, un grup de fete tinere — douăzeci de capete sburlite, vesele. Scuturată toată de un fior, clătinându-se ca lovită în cap, d-ra Soru porneşte repede, fuge aproape — urmărită de un imens hohot de râs, ale cărui note cristaline şi fragede par nişte mărgele svârlite de mâna primăverii, în calmul nopţii.

POUPETTE

N. Vermont — **Ţigancă**

— Pentru tot ce priveşte redacţia „Adevĕrului literar", a se adresa d-lui M. Sevastos numai Joi, Vineri şi Sâmbătă între orele 5-6.

Ultimul număr apărut al revistei

„MAGAZINUL"

întrece în cuprins şi eleganţă cele mai frumoase reviste din străinătate

în condiţiunile în care a apărut acum

MAGAZINUL

constitue cel mai minunat dar de Sărbători

Lei 40

A APĂRUT

CIOCOLATA

Roman de Tarassoff Rodionoff

Editura Adeverul S. A. Preţul Lei 40

Pe marginea scrisorilor de dragoste

Folosirea scrisorilor îndrăgostiţilor ca material de reconstruiri istorice, apare ca o impietate. In paginile lor — dealungul timpurilor — şi-au fixat conturul sufletesc nu numai indivizi izolaţi ci înseşi generaţiile lor, întreg spiritul epocii în care au trăit.

Oricât de universal ar fi fondul efuziunilor sentimentale, epistolare sau nu, — şi dragostea are această universalitate — totuşi sentimentele omeneşti şi-au creiat o gamă nesfârşită de exprimări, diferită ca formă şi construcţie, după tiparul individului, al vremii şi al fiecărei epoci. Şi sentimentul dragostei nu s'a abătut dela această elementară regulă de diferenţiere şi varietate.

Şi acum câteva pilde: Ar mai putea scrie azi chiar un poet o scrisoare în următoarea factură „goethe"-iană:

„Nu vei ghici cine a părăsit în această clipă odaia mea. Lotte, scumpă Lotte, ai putea să ghiceşti un şir nesfârşit de oameni celebri şi obscuri, afară de Katrin Lisbeth, bătrâna mea spălătoreasă din Wetzlaar, palavragioaica, pe care o cunoşti şi care te iubeşte ca toţi acei care au trăit îndelung în jurul tău. Am luat-o cu mine în odaie. Când a văzut silueta ta a scos un strigăt de bucurie: Ah, draga mea Lottchen!" Şi cât e ea de ştirbă, era plină de expresie. De bucurie mi-a sărutat haina şi mânile şi mi-a vorbit de tine.

Dacă se cuvine să ne închinăm osemintelor sfinte şi moaştelor dece nu i s'ar cuveni aceeaşi veneraţie şi acestei creaturi omeneşti, care te-a purtat pe tine ca copil în braţe? Mi se părea că spiritul tău planează în jurul meu. Mi-a vorbit de Karlinen, de Lenchen, de toată lumea, de tot ce văzusem şi nu văzusem. Şi la sfârşit totul nu era decât Lotte, mereu Lotte şi iar Lotte, — şi fără Lotte numai un gol imens, tristeţă şi moarte. Adio Lotte nici o vorbă mai mult pentru azi".

Această scrisoare nu-i literatură, e o izbucnire de dragoste curată şi ideală şi închide în ea întreg romantismul începuturilor goethiane. Scrisorile lui Napoleon, de exemplu, sunt un adevărat torent de pasiune. Iată o scrisoare a lui către Josefina:

„Te aştept, sunt plin de tine. Imaginea ta şi începutul serii îmi turbură toată liniştea simţurilor mele. Scumpă, neasemuită Josefine, ce faci din inima mea? Eşti supărată pe mine? Te văd tristă. Eşti neliniştită? Găsesc eu însumi linişte, când mă arunc cu pasiune, să sting la buzele, la inima ta, flacăra care mă mistuie! Ah! în noaptea asta mi-am dat seama că chipul tău nu te mai poate înlocui niciodată. La amiază porneşti în călătorie, peste trei ore te voi vedea, până atunci, mio dolce amore, mii de sărutări! Tu să nu-mi dai nici una, căci îmi arde sângele".

Atâta pathos într'o scrisoare apare astăzi cel puţin exagerat dacă nu chiar ridicol. O figură de îndrăgostită a lumii trecute a fost, după cum se ştie, George Sand. Scrisorile către Musset, pline de elan şi poezie, pot fi considerate ca prototipul scrisorilor de dragoste din secolul al XIX-lea. Iată un exemplu:

„D-zeu să te aibă în pază, prietene, în actuala ta stare spirituală şi sufletească. Dragostea este un templu; ceeace e frumos în acest templu e altarul şi nu zeul. Zeul poate se va schimba, altarul va dăinui, ca şi tine însuţi. Crezi tu, că o dragoste sau chiar două ar fi suficiente să obosească şi să uzeze un suflet puternic? Aceasta e o flacără care tinde să se înalţe cât mai sus şi să devie cât mai clară. Este poate cea mai înspăimântătoare, cea mai sublimă şi cea mai răbdătoare operă a unei întregi vieţi. Care e cea mai frumoasă din cele două epoci ale vieţii sufleteşti: lacrămile desnădejdii sau imnurile fericirii? Poate cea dintâiu. Este aceea care închide cele mai vii senzaţii. E un urcuş al munţilor, primejdios şi anevoios, care duce la culmi minunate şi care domină viaţa monotonă a lumii de jos, unde vegetează oamenii lipsiţi de puteri".

Şi acum exemple din viaţa prozaică a secolului al XX-lea. Iată scrisoarea unui inginer, nedevenit încă ilustru, către tânăra sa soţie:

„Scumpa mea frumoasă. Din cauza unei importante conferinţe sunt împiedicat de a veni la dejun. După masă am o conferinţă referitor la o nouă construcţie industrială. Diseară plec la Hamburg. Te aştept la ora 3 în „Grillroom"-ul hotelului. O oră ne aparţine. La revedere".

Cu toate acestea câtă sensibilitate şi câtă căldură în laconismul următoarei telegrame a unui tânăr scriitor rus contimporan:

„Sonia! Te aştept. Inima-mi arde.

Alioşa"

Nu la fel sună telegrama aviatoarei Bruce adresată soţului ei în urma unui trimfal raid transoceanic:

„Străbătut două mii kilometri fără accident. Aterisare normală. Primire entuziastă. Te-aş fi dorit acolo. Mii de sărutări ţie şi copilului".

In acelaş stil telegrafic, dar plin de spirit arhaic şi romantism este următoarea scrisoare de dragoste din vechiul Babilon, de acum 5000 de ani: „Inimioarei mele vorbeşte-i astfel Gimil-Marduk. Samaş şi Marduk să te ţie pentru mine în viaţă. De sănătatea ta mă interesez. Despre sănătatea ta scrie-mi. La Babylon am fost. Nu te-am văzut, mâhnit rău am fost. Veste despre venirea ta trimete-mi, să am bucurie. In luna Arahsamna vino. Pentru mine să trăeşti de-alungul zilelor".

„...Zeul se schimbă, altarul rămâne acelaş"...

DARIA LUCA

N. Vermont **Cap de copil**

N. Vermont **Prietene**

PLASTICA

1933 începe, în artă, mai puţin banal decât ultimii dintre predecesorii săi. Familia pictorului *Nicolae Vermont* a organizat la Ateneul Român o retrospectivă de gravuri pe care artistul nu le-a publicat în timpul vieţii.

N. Vermont **Autoportret din tinereţă**

In tihna atelierului său, Vermont a scormonit în taină graiul ademenitor al armoniilor lineare, a prins înţelesul lor profund şi l-a fixat în aquaforte pline de vibraţie şi ritm.

Smulse parcă dintr'o suferinţă nemărturisită, dintr'o încovoere a vieţii însăşi peste prăpastia gândurilor, gravurile lui Nicolae Vermont sunt, mai presus de toate, triumful artei asupra tehnicei.

Incordarea incertă şi mişcarea capricioasă a liniilor nasc aci sonorităţi grafice neaşteptate.

N. Vermont **Turc la pescuit**

Simplitatea gravă cu care e tratată fiecare compoziţie, nu exclude lirismul temei în sine.

Vermont e prea stăpân pe viziunea lui plastică pentru a mai retuşa. El rămâne la linia simplă, primară, luând uneori tema pe altă placă, dar păstrându-i fiecărui exemplar particularităţile momentului.

Una din imaginile cele mai frecvente e fără îndoială autoportretul. In lucrările acestea artistul a pus toată măestria, toată disciplina inspiraţiei sale grafice, diferenţiând epoci, stări sufleteşti şi expresii de o clipă, aşa cum nu poate realiza decât plasticul înzestrat cu pătrunderea psihologului.

Originalitatea de viziune a artistului se poate însă urmări şi în alte subiecte.

Astfel, gravurile cu ţigănci, schiţele de peisaj din ţară şi din străinătate, capetele şi cele câteva nuduri, sunt opere care indică deopotrivă siguranţa tehnică şi valoarea expresivă a detaliului.

Dar gravurile care merită cu deosebire atenţiunea cercetătorilor sunt micile compoziţii de grup: „Femeia adulteră", „Veneţiene la taifas", „Ţărăncuţe", „Prietene" şi „Cerşetorii", — ultimele două fiind şi cele mai bune lucrări din expoziţie din punct de vedere al atmosferei şi ansamblului grafic.

Cunoscând toate subtilităţile meşteşugului, Nicolae Vermont a înfăptuit cizelări delicate de alb şi negru pe celuloid şi aramă, utilizând mai mult jocul imaginilor lineare şi numai incidental echilibrând massse transparente de umbre, — ca în „Prietene" şi „Cerşetorii" pe care le reproducem.

N. Vermont **Ţigancă**

Retrospectiva aceasta s'a dovedit utilă nu numai pentrucă întregeşte o reputaţie artistică, dar şi pentrucă dă un minunat prilej tineretului să cunoască şi să înveţe.

* * *

Tot la Ateneu mai expun d-na *Maria Ionescu-Bacaloglu* şi d-ra *Eugénie Doucet*.

In afară de virtuozitatea banală a unor compoziţii învechite, chromurile, distribuite cu stângăcie în flori nuduri şi privelişti, pun pretutindeni în evidenţă sărăcia de mijloace a artistei.

D-ra Eugénie Doucet e mult mai înaintată ca tehnică personală. Ii lipseşte încă desenul şi — în ulei — siguranţa compunerii pastei.

Aquarela şi guaşa anunţă bune resurse.

Totul însă, trebue supraveghiat mai sever.

H. BLAZIAN

Aspecte bucureştene

Spitalul

— Soră, te rog, doctorul P. este aici?

— Aşteptaţi.

In sala albă se află numai sora cu halat şi bonetă de şifon şi o doctorandă cu halat şi fără bonetă, şi bineînţeles bolnavii, veniţi disdedimineaţă după indicaţia de afară care nu permite intrarea în săli peste ora nouă.

— Soră, pe la cât vine doctorul P.?

— Aşteptaţi.

Spitalul fiindu-mi în drum, am crezut că pierd mai puţină vreme intrând să cer o informaţie doctorului-şef decât să mă duc să-l caut după-amiază in cartierul opus unde locueşte.

— Soră, poate a venit?

Grabă care uimeşte, bag de seamă. Aşteptarea aici este o regulă, o condiţie de admitere pentru chemaţii la ora opt şi cercetaţi la unsprezece, — şi nu primită silnic. E o variaţie în viaţa lor, aproape o binefacere pentru sărmanii trudiţi care nu şi l-ar oferi altfel acest răgaz liniştit de trei ceasuri.

„Aşteptaţi". Dar unde să mă aşez? Ceata care a invadat băncile albe nu-i deloc „clientela" care ocupă după amiază fotoliile din cabinetele de medici. Pe aceea ai putea-o crede venită în vizită inutilă, sau de plăcere, fiecare, din decenţă, din mândrie, agăţându-şi voluntar masca unui om sănătos, venit pentru „ceva trecător". Zâmbind detaşat la întrebările indiscrete ale ve-unui vechi client el nu bagă de seamă sprânceana încruntată cobitor. Vechiul client, în vizitele lui regulate în urmărit, fără să vrea pe atâţtia alţi noi-veniţi i-a simţit pe rând, cu toată masca, cedând, plecându-se de fiecare dată câte puţin, umiliţi, învinşi, resemnaţi, făcând loc bolii în viaţa lor, mărginindu-şi apoi preocupările la atât, şi uneori, dintr'odată găsind pe neaşteptate o uşurare să-şi detalieze suferinţele căpătând la urmă şi mândria ciudată a rarităţii *maladiei* lor.

Aici, boala se etalează dela început impudic, grosolan, şi-ţi taie chiar mila. Unde să mă aşez? Lângă ochiul acela vânăt-negru, fript parcă de tortura favorită a timpurilor vechi? Lângă pleoapele acelea umflate pe care o batistă dubioasă apasă din când în când, ştergând scursorile? Lângă ochii orbi prin faţa cărora o mână de bătrân îşi joacă degetele în lumină, nu de tot orbi, căci îi simţi bucuroşi copilăreşte că la o distanţă de cinci centimetri au început să vadă ceva mişcând?

In tramvaie, în înghesueli stai lângă oameni de jos, oameni în zdrenţe, fără să te preocupi. Dar sărăcia şi boala de om sărac e altceva. Aici, pe băncile de lemn alb, suferinţa e dezgolită. Nu te mai aşezi lângă un om, ci lângă o boală.

S'a făcut ora zece. E „abia" zece pentru lumea răbdătoare din sală. A mai venit un doctorand cu o bandă roşie la pantalonii de sub halat, şi pe urmă o doctoriţă tânără cu ochelari de aur şi coafură fără cusur, care iau la rând pe bolnavi, le desleagă ochii, îi spală şi le scriu reţete, aproape fără să-i întrebe ceva.

Mai târziu, între 4 şi 7, în orele productive ale cabinetului său propriu, doctorita aceasta tăcută, aspră în tăcere, va trebui să devie jovială, prietenoasă, explicând clienţilor boala ce-o au, detailând ca mângâiere cazuri asemănătoare, suportând nerăbdările descurajaţilor, conducându-i până la uşă cu îmbărbătări.

Sora, lângă peretele din fund, plimbă o linie lungă pe un tablou cu semne.

— Spune-mi, rosteşte cu ton încă milos doctorandul militar, unde lipseşte linia pătrăţelului? Sus, la dreapta, la stânga? Vezi sau nu?

Omul nu vede nimic. Sora ridică linia pe un rând de pătrate mai mari şi mai gros trase.

— Vezi?

Desigur că nu. Dacă ar vedea dela aşa distanţă ce-i scris acolo, n'ar mai fi venit la spital. Şi-ar vedea de treabă şi cu atât. Truda cea de toate zilele nu-i întreruptă decât în ceasul al unsprezecelea al bolii şi numai îndemnuri străine hotărăsc omul să o arate la spital.

Suferinţele care li se par bieţilor oameni venite asupra lor „din făcut", din blestem, din răfueli divine, sunt pentru medici catalogate, banale şi fără interes cazuri. Numai rare-ori găsesc ei acel „particular" care-i pasionează.

Pe scaunul jos de cercetare, o fată de şcoală strigă ascuţit:

— Aa! Ustură, doamnă doctor!

Mâna albă şi îngrijită ca un obiect de artă care spală rana ochiului însângerat nu s'a oprit nici măcar o clipă, buzele subţiri fin pictate, nu s'au deschis nici pentru o vorbă. Sora care ţine lighenaşul ridică şi ea din umeri. Ustură. Şi ce? Aici, asta nu se spune tare.

Sub lichidul alb care curge durere, fata îşi încleştează fălcile, strâns, aşa cum fac şi ceilalţi din jur. La spital, educaţia suferinţii se face repede, dela prima vizită.

Din cei care au fost cercetaţi, puţini pleacă, restul se aşează din nou pe bănci. Aşteaptă o reţetă, sau să fie examinaţi şi alături în camera obscură, sau pe medicul-şef. Nimeni nu se impacientează, nimeni nu caută să înşele timpul intrând în vorbă cu vecinul său, ori spionându-i suferinţa. Până şi copilul de trei ani cu obrazul drăguţ pe care ochii bolnavi sunt ca petele cafenii pe un măr atins de putreziciune, nu plânge, nu cere nimic. Se răsuceşte numai în braţele mamei ca să nu-i vie în ochi lumina tare a peretelui întreg de geam.

— Dar, însfârşit, doctorul P.?

Nu mai întreb, nici nu mai cercetez încheetura mânii care-mi arată ora. Ce absurdă pare aci împărţeala zilei în felii cu durată fixă. In aşteptarea care a reînceput pe bănci, adâncă, convinsă, prelungă, ca somnul treaz al bătrânilor, în atmosfera aceasta de eternitate, de ispăşire, nici nu mai am siguranţa că aştept ceva precis, ceva atât de puţin ca sosirea unei persoane cu care voiu schimba două vorbe.

In supunerea răbdătoare a celor din jur, în închinarea capetelor fără vârstă, unificate de boală, simţi fâlfâirea puterii veşnice care biruie întotdeauna, atinge fără greş, aceeaş care într'o apă largă, senină, trage pe înotătorul voios spre mâlul adânc de unde, cu toată sbaterea conştientă, nu va mai putea eşi.

ALICE GABRIELESCU

Repetiţii

Incepură repetiţiile.

— Nu, nu-i bine — îmi spuse protagonista arătându-mi rolul. Scrii aici „Era primăvară, când te-am întâlnit. Ploua..."

— Ei?

— E mai impresionant să spui „Era iarnă. Ningea"...

— Se poate, dar atunci nu mai există cronologia.

— Las-o încolo de cronologie. Nu vrei? Nici dacă te rog eu mult?...

Mi se uită în ochi. Zâmbi. Apoi, văzând că şovăiam, bătu din picior autoritară şi răsfăţată.

— Bine. Schimb!

— Şi primul act să se petreacă iarna.

— Asta-i chiar cu neputinţă!

— Mofturi! Am un jerseu de lână alb... o splendoare... o intrare cu patinele pe braţ... să vezi ce succes eclatant...

— Imi pare rău... dar nu pot... primăvara altfel simte omul... clima influenţează...

— Mai bine zi că nu vrei! Eşti imposibil!

Am mers mai departe.

— Aici e chiar o prostie!

Glasul dovedea că nu i-a trecut supărarea.

— Cum?

— Da! Scrii... „Nu-mi trebue nici titlurile tale, nici moşiile, nici bogăţiile tale. Iubesc pe Adrian, aşa sărac cum e, fiindcă tot viitorul este al lui". Cum am să spun eu asemenea vorbe, fără ca prietenii mei să nu moară de râs?

— Pardon — zic — aici nu e vorba de dumneata, ci de eroină. Ea gândeşte astfel.

— N'ai să mă faci pe mine să spun absurdităţi. Trebue să-l faci şi pe Adrian, bogat.

— Bine, dar atunci nu mai există conflictul!

— Ce are a face? Adrian, trebue să intre în scenă îmbrăcat cu o blană de lutru...

N'am vrut să capitulez şi repetiţiile se opriră aici. De altfel era şi târziu.

După masă ne întâlnirăm însă din nou.

— Treacă dela mine... Dar de atâta încăpăţânare fără rost, zău că nu te-aş fi crezut în stare.

Cedă — ca să vină îndată cu altă pretenţie.

— Nici nu vreau să aud. Cu Marietta în scenă nu joc... Mai ales în finale! Nu vreau să-mi fure aplauzele.

Am izbucnit în râs.

— Bine, dar trebue să vă certaţi pentru acelaş bărbat. Amândouă îl iubiţi doar!

— Nu joc cu ea. Am zece ani de teatru, am premii de creaţie... şi ea o... o...

— O debutantă aproape, e drept, dar elogiată de presă şi public.

— Ah! Elogiile!... Le ştim noi preţul!

— Un mare talent!

— Ea şi talent! Ei, nu! Aici mi-ai plăcut!

— Atunci retrag piesa.

— Asta n'ai s'o faci... Eu mi-am comandat toalete... Doamne! cât de persecutate sunt femeile... Auzi, eu să fiu învinsă... Pentrucă vezi că-mi place rolul... n'ai ştiut ce să mai inventezi ca s'o ridici pe Marietta...

— Aşa e rolul. Nici nu mi-a trecut prin gând... Eşti învinsă pentrucă...

— Pentrucă piesa e o stupiditate... n'ai simţul teatrului... altfel n'ai fi scris atâtea enormităţi.

Ne-am împăcat. Ea, să joace cu Marietta. Eu: să schimb şi să adaug o tiradă în care să renunţe Ea la iubit.

Pe la jumătatea actului al doilea fusei tras de o parte — de data asta de a doua protagonistă.

— Parcă spuneai că rolurile noastre sunt egale?

— Chiar sunt.

— Păi Popeasca vorbeşte de un ceas şi n'a mai isprăvit?

— E scena ei cea mare.

— Am înţeles. Bine, să ştii că eu nu mai joc.

— Bine frate, dar în actul al treilea are un rol şters. In schimb eşti în scenă dela început până la sfârşit.

— Poate că ai fi vrut să fie tot ea? Să mă acopere mereu? O iau de păr fir'ar a dracului să fie de paţachină...

O împăcai.

Se serviră ceaiuri. In iatacul elegant şi intim care constituia decorul actului al doilea colaboratorii mei nepreţuiţi luară loc în jurul meu, mărturisindu-şi fiecare părerea despre piesă.

— E piesa cea mai inteligentă din câte am jucat până acuma — declară Marietta.

— Nu-i aşa? întrebă Popeasca. E o lucrare delicioasă... Scena cea mare din actul al doilea este o minune.

— Ba mie mai bun mi se pare duelul dintre Adrian şi Negulescu — interveni în discuţie Brancu. Spune atâtea adevăruri...

Popeasca zâmbi îngăduitoare.

— Dar nici nu se compară. Scenele mele au poezie pătrunzătoare şi proaspătă, psihologie ascuţită, cugetări subtile... E o adevărată plăcere să joci într'o asemenea piesă.

— Un cuvânt n'are de prisos, sau ne la locul lui — adăugă Vasileasca.

— Trebuiau doar unele accente în scena de iubire.

— Da de unde! E una din cele mai frumoase din tot teatrul contemporan.

— Tu, Popeasco, de mult n'ai mai avut o asemenea creaţie. Vibrezi toată ca o harfă. Orice ar spune unii zgârietori de hârtie, eşti singurul nostru temperament dramatic.

— Te-am admirat tot timpul — răspunse generoasă Popeasca. Ai o prospeţime în joc!... Fără sufleur aş fi uitat să-ţi dau replica. Şi pe Vasileasca, deşi are un rol greu de compoziţie. Il joacă, parc'ar fi genul ei.

— Marietta este o mare artistă!

— Ca şi tine, Popeasco!

— Ca şi tine, Vasileasco!

Sărutări. Beau din acelaş pahar. Ciripesc.

Asemenea repetiţii sunt o adevărată plăcere.

Cercul se strânse şi mai mult în jurul meu.

— Maestre, în viitoarea piesă să scrii un rol special pentru mine.

— Şi pentru mine!

— Şi pentru mine!

— M'am şi gândit... Am trei piese... trei răsunătoare şi durabile succese. Fiecăreia i-am rezervat rolul principal...

— Nici nu te puteai gândi mai bine! cântară câte şi trele.

— Serios? mă întrebă Popeasca, după un timp, trăgându-mă de o parte. Vrei să strici două piese pentru gâsca de Vasileasca şi cocota de Marietta?

— Nici nu-mi trece prin gând. O singură piesă am şi... o scriu special pentru iubita mea protagonistă, fără care...

Şi-i sărutai galant mâna.

— Victoraş, reîncepem scena de iubire — spuse Popeasca, mulţumită adresându-se lui Victorian.

— Vreau să cred că totul a fost o glumă — îmi spuse Marietta, abia ascunzându-şi necazul. N'ai să-ţi nenoroceşti piesele scriindu-le pentru cămila de Popeasca şi tâmpita de Vasileasca!

— Nu, nu — piesa o scriu numai pentru tine. Dar, tăcere!

— Am să viu să-mi ceteşti din ea. Chiar mâne!

— A doua zi după premiera „Dragostei". Te aştept cu...

Veni Vasileasca. Mă luă de braţ ducându-mă în altă parte a scenei.

— I-ascultă! Ce-a fost cu gluma?...

— O taină care trebue să rămână între noi. Piesa o scriu pentru tine. Numai pentru tine!

— Tocmai mă miram. Un scriitor atât de inteligent să-şi compromită cariera cu mahalagioaica de Popeasca şi idioata de Marietta.

Marea scenă de iubire din actul al treilea merge bine. Textul scapă fără modificări.

Pe divan, lungită, cu mânile sub cap, Nanina, în rochie de seară, ascultă cuvintele de dragoste pe care i le spune Adrian. Accente fericite, gesturi adequate — iluzia realităţii este deplină.

Mă gândesc la succes, şi-l văd grandios.

Eroii se ridică, se pregătesc de fugă. Servitoarea aduce capa şi în faţa oglinzii, eroina, tulburată, caută să se înfăşoare, fără să-şi strice ceva din atitudinea-i plastică.

Deodată zâmbetul de beatitudine dispare. Consult textul. In text există.

— Acum nu mai poţi susţine că piesa nu-i o idioţie!

— De ce?

— Nu vezi? Doamne, ţi-am spus dela început că scena trebue schimbată. E o tâmpenie! Uite! Mi s'a mototolit rochia!...

CONSTANTIN PELMUŞ

HELADA

Hecata

Ţâşni din nori drept înainte,
Strălucitoare şi fierbinte
In peplosul ei negru tivit cu şerpi de aur,
Ca mugetul din gura de foc a unui taur.

Purta pe frunte drept cunună
O fină seceră de lună
Şi risipea cu gesturi, în iarbă, jucăuşe
Luceferi stinşi în zgură de-azur şi în cenuşe.

Juca în freamătul de frunze,
In umbra văilor ascunse,
In creştetul granitic al munţilor şi 'n fundul
Isvoarelor cu steaua, cu vântul şi cu prundul.

Târa sacerdotal în urmă,
Intr'o grohăitoare turmă,
Pe sub desişuri stranii de ierburi şi de plante,
Şerpi sunători, pantere 'mblânzite şi bacante.

Urla Tesalia întreagă
Şi căuta să se 'nţeleagă
In bacanala 'ntinsă pe crini de idealuri
De capul dus spre Lesbos, al lui Orfeu, pe valuri.

N. DAVIDESCU

Studiile filosofice ale poetului M. Eminescu

Corespondenţa germană între Eminescu şi Maiorescu

Propunerea lui Maiorescu. — Răspunsul lui Eminescu.—Poetul şi şcoala filosofică germană.—Problema doctoratului. — Intre Kant şi Schopenhauer. Confesiunile lui Eminescu. —Funcţionar de legaţie.—Epilog: darea în judecată a lui Maiorescu şi Eminescu

Sunt mai bine de douăzeci de ani de când a apărut în „Convorbiri Literare" un schimb de scrisori între Maiorescu şi Eminescu. Această corespondenţă, redactată în limba germană, datează din anul 1874, pe când Eminescu îşi continua la Berlin studiile filosofice începute la Viena.

Scrisorile acestea, care apar acum pentru prima dată în româneşte, sunt de o deosebită însemnătate, căci ele arată în ce măsură a fost absorbit poetul de studiul filosofiei— el însuşi autentic filosof — şi cât de profund a pătruns şcoala filosofică a lui Kant şi Schopenhauer; iar în ce-l priveşte pe Maiorescu, se va observa din scrisorile sale cît de mult a dorit şi stăruit ca poetul să-şi treacă doctoratul în filosofie spre a-l putea numi la catedra de filosofie, vacantă la Universitatea din Iaşi.

Nutrind această idee, încă înainte de a fi venit la conducerea Ministerului de Culte şi Instrucţiune, Maiorescu dorea să-i asigure poetului o carieră bine definită şi corespunzătoare firii şi culturii sale, scoţându-l din mizerie şi nevoi. Pontiful Junimii era convins că Eminescu avea suficientă ştiinţă pentru o atare catedră, dar îi cerea doctoratul ca să aibă formalitatea necesară de a putea face o numire perfect legală de care nimeni să nu se poată atinge — mai ales că Maiorescu avea atâţia adversari!...

Presimţind că se apropie intrarea sa în guvern, cum s'a şi întâmplat, Maiorescu îi trimite lui Eminescu, la Berlin, următoarea scrisoare, scrisă în româneşte:

Bucureşti, 17/29 I, 1874

Domnule Eminescu,

Cum stai cu doctoratul de filosofie? Il faci la Berlin? Nu vreai mai bine să-l faci altundeva? Se 'nţelege numai în caz când nu ai avea încă pentru Berlin trienniul cerut de care la alte Universităţi mai mici ai fi dispensat.

Fă bine, respunde-mi la aceste întrebări, adresând scrisoarea la Iassi.

In timpul din urmă mai mulţi dintre noi încep a avea oarecare influenţă asupra direcţiei lucrurilor în Ţară, şi se poate ca Ministeriul Cultelor în deosebi să fie încredinţat vre-unuia din noi. In acest caz am dori să-ţi propunem Dumitale catedra de filosofie la Universitatea din Iaşi, căci după cît te cunosc gimnaziul nu este pentru D-ta.

Cum ştii însă, Doctoratul — în sine o nimica toată! — este folositor pentru regularitatea unei asemenea numiri.

Te rog să nu vezi în această întrebare mai mult decît cuprinde, în privinţa realizării practice. Sigur nu este încă nimic, deşi este foarte cu putinţă. In orice caz însă te rog să vezi şi în această întrebare un semn de atenţiunea şi considerarea ce o avem toţi cei din cercul nostru pentru D-ta; asemenea cuvinte ar fi de prisos pentru alţii, căci ei ar simţi dela sine ceeace se cuprinde în ele; dar pesimişti de felul d-tale trebue, poate să fie din când în când deşteptaţi din visul prea concentrat al microcosmului lor interior şi îndreptaţi în atenţia lor spre legăturile intime ce-i uneşte cu nouele încercări de viaţă în patria comună.

Al d-tale ca totdeauna

T. Maiorescu

* * *

Precum se observă, o propunere clară şi un îndemn stăruitor, ca poetul să poată fi numit la catedra din Iaşi. Trebuia însă titlul de „doctor", pentru ca numirea să se facă în lege. Titlul pentru Eminescu? O nimica toată! pentru poet caşi pentru Maiorescu, întrucât Eminescu era apreciat de dânsul caşi de ceilalţi membri ai Junimii ca un adânc cugetător şi un filosof autentic.

Scrisoarea aceasta mai cuprinde, pe lângă grija de viitorul poetului şi preocuparea de a-i asigura o existenţă corespunzătoare firii şi dispoziţiilor sale sufleteşti, o deosebită precauţiune faţă de firea delicată şi susceptibilă a poetului, şi o vădită încurajare pentru „pesimişti de felul său" care trebue treziţi din visul „prea concentrat al microcosmului".

Maiorescu îi scrie din Bucureşti, dar cere ca răspunsul să-i fie adresat la Iaşi, ca să fie adus la cunoştinţa membrilor *Junimei*, cu grijă de soarta şi viitorul poetului pe care îl adorau numai după primele inspiraţiuni pe care *Eminescu* le publicase pân'atunci în „Convorbiri Literare".

Transcriem acum răspunsurile lui *Eminescu*, după textul scrisorilor germane trimise lui *Maiorescu*.

I.

Chalottenburg 5 Februarie 1874

Mult Stimate Domnule,

Vă mulţumesc din inimă pentru perspectiva eventualităţii unei numiri a umilei mele persoane în mult făgăduitoarea demnitate de profesor de filosofie, deşi o asemenea propunere e atât de măgulitoare pentru mine şi poate fi foarte convenabilă pentru toată fireasca mea inclinaţiune, totuşi cred că pentru conştiinţa mea poate fi prematură. Formalitatea unui titlu academic ar fi piedica cea mai neînsemnată şi care ar fi foarte lesne de înlăturat, dar este ea oare unica? Fără un anumit plan de studiu, pe care l'aşi aplica complect, n'aşi putea oare la vrîsta mea, să mă dedau la o astfel de lucrare?

O docenţă privată, deci liberă, în vederea prelegerilor asupra unui anumit teren al filosofiei, cum ar fi de pildă unul despre filosofia lui Kant sau Schopenhauer, aşa cum resultă din aceste scrieri, aşi fi cutezat să interprind, fiindcă te poţi abate mai puţin dela text, şi fiindcă constă mai mult într'o vastă perfecţionare a numitelor sisteme. Dar a reda filosofia lui Schopenhauer în acest sens, ca să însemne un curs complect, cum l-a prevăzut însuşi autorul, aceasta reclamă cunoştinţi ştiinţifice şi antropologice pentru care ar trebui să mă pregătesc special.

Şi mai e ceva. Kant mi-a căzut relativ târziu în mână. Asemenea şi Schopenhauer. Cu toate că-i port în mine, dar renaşterea intuitivă a cugetărilor lor în interiorul meu cu starea specifică a sufletului meu încă nu-i desăvârşită. La Viena am stat subt influenţa filosofiei lui Herbert, care prin natura ei te dispensează de studierea lui Kant.

In această prelucrare a noţiunilor, intelectul meu propriu a fost prelucrat şi şlefuit ca o noţiune herbart-iană. Iar când după luni de zile de cercetări şi studii a venit în cele din urmă Zimmermann, susţinând că există un suflet şi că acesta e un atom, am dat dracului caetul meu de cursuri şi n'am mai dat pela curs. Evident, dacă n'aşi fi fost un oriental probabil că numitul domn nu mi-ar fi apărut ca un totalizator al tuturor înţelepciunilor posibile. Am fost victima vremelnică a imaginaţiunilor mele exagerate despre ceeace este un profesor universitar.

Revin la chestiunea mea. Metafizica lui Schopenhauer în diviziunea ei, în lumea ca voinţă şi reprezentare e justă. Obiectul în sine, atâta vreme cît nu poate fi descoperit în interior şi exterior, trebue lăsat în pace. Insuşi Schopenhauer nu găseşte pentru aceasta alt termen decât acel Nimic ce nu exprimă nimic, ceva relativ, dar totuşi nimic.

In ce priveşte principiile unor eventuale prelegeri aş fi dară de acord cu mine insu-mi; dar când mă gîndesc la executare trebue să mărturisesc că tocmai aceea cu care ar trebui să încep, îmi lipseşte: cunoştinţele ştiinţifice şi în special antropologia. Din punctul de vedere personal lucrul e justificat. Niciodată nu m'am gândit la posibilitatea unei eventuale numiri ca profesor al acestei ştiinţe şi n'am procedat aşa cum trebue să procedeze un viitor profesor, ci am luat lucrurile din acel punct de vedere cum mi s'a părut mie, după sistemul meu, că materialul e prea puţin perfecţionat.

Filosofia Dreptului ş'a Istoriei sunt numai indicate la Schopenhauer, şi totuşi cheia unui fundament drept este aceeaşi pentru metafizica sa. „Omul e din fire o fiinţă sociabilă" a spus Aristotel şi din antichitate fiecare a devenit cel puţin un politician teoretic, căci nu trebue lăsat neterminat ceeace are mai ales interes practic, cu toate că aceasta nu înseamnă că întrebuinţezi această disciplină pentru apoteoza obiectelor amintite.

Cred dară a fi găsit soluţia acestei probleme după ce grupez fiece fază de desvoltare a intuiţiei conducătoare şi a sistemelor doveditoare în antinomii, în jurul timpului liber în Istorie, Drept şi Politică, dar nu în sensul desvoltării hegeliane a ideii.

Căci la Hegel a cugeta şi a fi este identic; aicea însă nu. Interesul practic pentru patria noastră constă dară numai în înlăturarea teoretică a tuturor privilegiilor pentru importul lipsit de critică, a tuturor instituţiunilor străine care nu sunt altceva decât nişte organizaţiuni speciale ale societăţii omeneşti, în luptă pentru existenţă, care în principiile lor generice pot fi un recipient, dar a căror cazuistică trebue să se supună empiric raporturilor dintre ţară şi popor.

Nu mă pot apropia mai mult de această chestiune, dar ea a fost aceea care în cea mai mare parte m'a absorbit studiului şi cugetării, aşa că pân'acum nu mi-am putut însuşi o serie şcolastică suficientă a preocupărilor mele.

Trebue dară înainte de toate să studiez Anatomia şi Fiziologia cel puţin un semestru spre a cunoaşte atât cât e necesar a cunoaşte prolegomena Filosofiei.

Acestea sunt considerentele mele. Directiva noastră se distinge printr'o conştiinţiositate ce nu e suficientă faţă de condiţiunile exterioare ce se pot imagina. Un titlu de doctor m'ar pune în conflict cu lumea şi cu aşezarea ei legală şi chiar cu mine însumi, care deocamdată nu mi-l îngădui. Tocmai această concretă ocaziune mi-a pus limpede seriozitatea problemei, şi motivul avantajului ce mi s'ar oferi în felul acesta nu întrece imaginea datoriei. Deaceia voi cere timp. Cît, — aceasta depinde iarăşi de împrejurările mele.

Am ajuns astfel la împrejurările mele care nu sunt de loc de invidiat; dar nu sunt de loc nemulţumit din această cauză, deşi ele îmi produc unele resemnări. De acasă am puţin, actualmente nu mă pot aştepta la nimic şi d-tră ştiţi: primum vivere, deinde philosophare [1]). Din acest punct de vedere, ci nu de bunăvoe, ar trebui ca, pentru cursul acestui semestru sau la inceputul celuilalt, să-mi amân doctoratul ca să obţin vre-un post modest la stat, panem et circenses. Mi s'a oferit prilejul de a-mi amâna studiul cel puţin un an şi anume prin aceea ca să obţin indirect un post la Ministerul nostru de Externe.

Dacă intr'adevăr Ministerul nostru de Instrucţie ar fi să treacă sub conducerea unui membru al direcţiunii noastre critice, aşi apela deocamdată pentru un alt mijloc de ajutorare, care să-mi redee timp şi libertate, ceeace n'am avut pân'acum sub titularul [2]) de până astăzi, lipsit de suflet şi arhi-birocrat.

Aceasta e chestiunea principală. Depinde în ce mod ea ar putea fi schimbată.

Al d-tră leal supus

EMINESCU

II.

Charlottenburg 26/2 1874

Mult Stimate Domnule,

O paralizie reumatică a mânei drepte mi-a impus involuntara nepoliteţă de a nu vă putea respunde mai grabnic.

Bazat pe consideraţiuni concrete ale împrejurărilor, mi-aţi pus o chestiune, într'o plăcută lumină, aşa că nu-mi mai rămâne decât îndeplinirea condiţiunilor formale.

Pentru examenul de doctorat se cer trei specialităţi; pentru două, aşa dară, trebue să mă prepar. Nu ştiu cât timp îmi va trebui pentru aceasta, mai cu seamă în situaţia mea actuală de alergător [3]).

Inainte de plecarea d-lui Rosetti [4]) mi-am propus în acest scop un concediu de 5—6 luni; dar fiindcă mi-am amânat proectul am făcut tot ce am putut aşa că lecturile mele actuale mi-au dat cea mai bună dovadă cât de îndepărtat poate fi un om de ideia unor condiţiuni academice în vederea unui oficiu profesoral, căci întrucât nu mai speram în ceva bun, nu mai eram dorit a intra în prea onorata şi filistina corporaţie botoşăneană şi mă gândeam: cu cât mai târziu, cu atât mai bine!

Ca un fulger luminător de pe cerul senin mi-a venit prima şi stimata dumneavoastră scrisoare, îndrumându-mă în altă direcţie. Dar ibi jacet lepus în pipere. Cum s'o şterg din Berlin? De dragul acestui oraş al sfântului drept roman de naţiune germană am săvârşit numai greşeli; în primul rând că am venit încoace, în al douilea că n'am plecat de mult de aicea şi 'n al treilea condiţionez toate posibilităţile et caetera — şi ele sunt multe, unele ce nu se pot exprima.

Mă întrebaţi cât timp şi ce mijloace îmi necesită? Prefer să inversez întrebarea, anume: cât timp şi ce mijloace mi s'ar putea acorda binevoitor, ca să mă pot pronunţa cu anticipaţie că voi îndeplini cu cinste totul în vederea titlului meu academic?

Căci e mai bine să mă aranjez aşa fel şi să-mi măsor cu cotul realităţii timpul şi locul. Acesta e punctul lui Archimede ce poate fi înălţat din lumea mea puţin cam împotmolită. Dacă e s'o spun, deobicei nu spun nimic şi felul meu natural se spovădueşte făţiş: devin ticăit.

De situaţiunea mea actuală nu mai vorbesc. Ea e foarte insuportabilă şi trebue radical schimbată. Zeul [5]) meu infim nu e un creator ci o creatură!

Vă salut de nenumărate ori şi rămân cu toată înalta mea stimă,

EMINESCU

III.

Charlottenburg 28/3, 1874.

Mult Stimate Domn,

După îndelungată meditare, fiindcă fiece scrisoare a d-tră îmi oferă alte puncte de oprire, m'am putut decide mai de grabă pentru cel din urmă prin care mi-aţi pus alternativa, şi anume, pentru următoarele motive: luna Aprilie îmi va servi numai pentru a-mi schiţa o schemă a prelegerilor complectând-o cel puţin cu cuprinsul general, ceeace este absolut necesar pentru tratarea şi fineţa materialului. In afară de aceasta se ţin de pe acum prelegeri cari hotărăsc capacitatea sau incapacitatea în această privinţă.

Pe când dacă aşi sta la Iaşi m'aş putea ocupa de cele două specialităţi ale examenului de doctorat şi astfel lucrul de căpetenie al împărţirii timpului ar fi nimerit.

Suntem în corespondenţă de şase săptămâni. Gândiţi-vă că aceste şase săptămâni aparţin, după mine, timpului pierdut, după cum pierd cel mai bun timp sub actualul titular [6]). De aceea veţi înţelege bine de ce îmi este cu neputinţă, sub aceste condiţiuni, să iau o hotărîre definitivă fără a renunţa la actuala mea funcţiune, dacă ea poate fi numită astfel. Dar voi renunţa acum la ea, numai pentru a putea începe serios în luna Mai. După aceea voi pune totul în ordine. Aşi avea astfel şi prilejul de a economisi mijloacele băneşti care să acopere călătoria în Octombrie, taxele şi celelalte, fără a cădea în sarcina binevoitoare a nimănui.

Aşa dară optez pentru alternativa preliminară a unei docenţe, ca să pot începe dela 1 Mai. In caz contrar hotărârea mea, tocmai din cauza unui timp prea scurt, nu va putea fi realizată.

In ce mă priveşte m'am pus pe lucru, cu toate că limba îmi

(Continuare în pag. VI-a)

[1]) Mai întâi să trăim ş'apoi să filosofăm.

[2]) Titularul a fost agentul nostru diplomatic la Berlin, N. Kreţulescu, şeful lui Eminescu.

[3]) „Alergător" — în sensul că aleargă din loc în loc după o situaţie.

[4]) Th. Rosetti, predecesorul lui N. Kreţulescu la Berlin.

[5]) Aluzie ironică la N. Kreţulescu, agentul diplomatic al României la Berlin.

[6]) N. Kreţulescu.

pricinueşte unele mistificări; totuşi ea are darul de a sili pe oricine să vadă clar şi intuitiv şi a evita abstracţiile inutile.

Şi cu acesta vă doresc sănătate şi mulţumire sufletească, şi rămân al d-tră prea supus

EMINESCU

IV.

Scrisoarea lui T. Maiorescu
Cernăuţi 19/1 Mai, 1874

Lui Mihail Eminescu

Charlottenburg lângă Berlin
Orangenstrasse 6

De comun acord cu amicii de aici, trebue să te rog iar să-ţi faci mai întâi doctoratul. Numirile mele trebue să fie absolut corecte. De fapt doctoratul nu insamnă absolut nimic, dar tot e mai mult decât un ne-doctorat.

In ziua în care îmi vei face cunoscut titlul doctoratului, eşti numit profesor suplinitor de filosofie la Universitatea din Iaşi, pe un an, după care te prezinţi la concurs. Aştept doctoratul d-tale pe la mijlocul lunii Iulie. Regret că din cauza ezitării d-tale trebue să mai menţin la catedră pe insuficientul Leonardescu [1]) în timp ce am reintegrat pe N. Ionescu în locul lui Florescu.

Şi acum: câţi bani îţi trebue? Ca avans pentru ca să-l plăteşti apoi în rate din viitorul d-tale salar de profesor. Sub forma aceasta chestiunea nu poate avea nimic neplăcut pentru d-ta.

Aşa dară te rog: nu „ticăit" ci o precisă indicaţiune a sumei şi a timpului necesar doctoratului d-tale. Prefer telegrafic, la Bucureşti. Sunt mâne acolo şi rămân al d-tale supus.

T. MAIORESCU

IV.

Răspunsul lui Eminescu
Charlottenburg, 7 Mai, 1874

Mult Stimate Domn,

De o lună am încetat activitatea la agenţia noastră şi lucrez izolat la Charlottenburg. Deoarece am aflat mai târziu despre numirea d-tră [2]), decât ceilalţi muritori ea m'a surprins şi bucurat, cu toate că această numire era sigură cu doi ani în urmă. Sincerile mele felicitări sosesc dară post festa.

La stimata d-tră scrisoare din întâi a acestei luni am răspuns telegrafic [3]). Suma de 300 taleri ce am indicat e de altfel maximă şi prea mare faţă de această funcţiune, dar ea face abstracţie numai când ai în vedere ciudata mea individualitate. Dacă voi sfârşi cândva ruinat, aceasta se va întâmpla numai din cauza unei micimi, căci acestea sunt cei mai răi adversari ai mei.

Aşa dară voi pleca cât de curând posibil la Iena şi sper că la începutul lui August să-mi trec doctoratul. Aceasta nu însamnă că sper, căci nu sper niciodată nimic, ci voi încerca cu siguranţă.

Nu ştiu dacă nu vă displace titlul de „Excelenţă". Deşi n'ar fi nici o primejdie, căci pur şi simplu îl reprezentaţi, dar pentru motivul că aveţi de a face cu oameni a căror comunitate firească este exclusă faţă de d-tră, acest titlu poate să nu vă placă.

Valoarea acestei uzanţe locale a necesitat această mică notiţă ca să nu treacă în ochii d-tră drept o linguşire vulgară.

Dar destul despre mine. Imi aduc aminte c'a fost cândva vorba să vă procur o listă a forţelor ştiinţifice care eventual ar putea fi întrebuinţate pentru ridicarea nivelului nostru cultural. In această privinţi am şi notat pe atuncea câteva nume dintre care unele foarte însemnate, altele numai din auzite şi sub impresiunea unor profunde descrieri a capacităţii lor extraordinare.

(Aici urmează o listă de tineri români pe care Eminescu îi considera destoinici a ridica nivelul cultural în ţară. Restul scrisorii lipseşte. Mai urmează un post-scriptum în care poetul recomandă elogios pe Nicolae Oncu, fost deputat în parlamentul maghiar).

* * *

Din prima scrisoare a lui *Eminescu* se poate vedea cât de pasionat a fost poetul pentru noile curente filosofice ale şcoalei germane, atuncea la modă. Pe *Kant* şi *Schopenhauer*, scrie el, îi poartă într'însul, dar fără ca prin această mărturisire să se creadă posesorul materiei necesare unei catedre.

Ii surâde propunerea lui Maiorescu, dar în faţa lui stau piedici mari şi grele: în primul rând situaţia sa materială, nenumăratele lipsuri şi privaţiuni, apoi lipsa de timp, căci la Berlin poetul este un prea modest funcţionar la legaţia română, funcţionând sub conducerea prea birocratului „agent" diplomatic N. Kreţulescu, care pare a fi fost de o extremă severitate şi de care poetul se plânge în scrisorile sale către *Maiorescu*, ironizându-l, cu destulă amărăciune, că nu e un „creator" ci o „creatură".

Din această corespondenţă lipsesc celelalte scrisori de la *Maiorescu*, cărora poetul le răspunde regulat; se poate deduce însă că *Maiorescu* stăruia mereu în propunerea sa din înseşi scrisorile lui *Eminescu*, care cu neîncredere în sine, în geniul şi talentul său, ezită şi mărturiseşte că e *„ticăit"*.

Pentru a nu fi nevoit să recurgă la bunăvoinţa altora şi pentru a nu pierde salarul ce-l primea dela legaţia română din Berlin — pe atuncea încă simplă „agenţie diplomatică" — *Eminescu* se gândeşte la un moment dat la o simplă docenţă, în locul doctoratului. Dar *Maiorescu* îi răspunde din Cernăuţi, unde se afla în trecere, stăruind mereu pentru titlul de doctor în filosofie, spre a-i putea face o numire *„absolut corectă"*.

Acum *Maiorescu* era ministrul instrucţiei şi-l grăbia pe poet să-şi treacă doctoratul. El primeşte răspunsul lui *Eminescu*, hotărît să plece la Iena cu avansul de 300 taleri asupra viitorului său salar de profesor.

Poetul, în această scrisoare, păstrează o semnificativă rezervă faţă de Maiorescu, scriindu-i tot „Mult Stimate Domn" ca şi în scrisorile anterioare, ci nu „Excelenţă" ca să nu aibă aerul unei *linguşiri*, cum singur se explică în ultima sa scrisoare din care ar rezulta că chestiunea e definitiv tranşată şi că poetul îşi va trece doctoratul.

Or lucrurile nu s'au terminat aşa. Poetul n'a obţinut titlul şi întors la Iaşi a fost numit tot de *Maiorescu*, ministrul respectiv, directorul „bibliotecii centrale" din Iaşi care funcţiona în vechiul local al Universităţii (astăzi Facultatea de Medicină).

Epilogul? E în bună parte cunoscut. Au urmat două procese, pe atunci senzaţionale, astăzi istorice

Maiorescu a fost dat judecăţii, pentru risipă şi deturnare de fonduri, iar lui *Eminescu* i s'a intentat un proces pentru lipsa unor volume, care nu se ştie cine le luase dela bibliotecă şi a căror valoare nu trecea de o sută de lei...

C. SATEANU

[1]) C. Leonardescu, care a rămas apoi definitiv la această catedră, inscriindu-se şi el la „Junimea" ieşană.

[2]) Maiorescu era acum ministrul Instrucţiei.

[3]) Iată şi textul acestei telegrame, scrise tot în limba germană şi adresată „Excelenţei Sale Maiorescu ministrul cultelor la Bucureşti":

— „Prefer Iena. Necesit pentru voiaj şi trei luni şedere, taxe şi întoarcere în ţară 300 taleri. Examen la începutul lui August. Multe salutări, *Eminescu*".

Cronica teatrală

TEATRUL MARIA VENTURA: „Miky şi Niky" operetă în 6 tablouri de Hans Mueller, muzica de Ralph Benatzky

Criticul nu poate judeca un spectacol decât după arta pe care spectacolul o desfăşoară, iar nu cântărind posibilitatea (sau imposibilitatea) de a-l categorisi după un gen literar. Dacă spun că o poezie de Eminescu nu-i piesă de teatru, ori nici măcar epopee, nu-i scad cu nimic valoarea. Şi apoi judecarea după gen literar are un criteriu elastic. Să ne amintim că „Voevodul ţiganilor", jucat şi cântat de Nicu Leonard, era — hm! — o operetă; dar când, nu de mult, a pus-o în scenă Opera noastră, specialiştii au gustat-o ca pe un spectacol artistic.

„Miky şi Niky" este o operetă. Şi fiindcă genul operetei a fost de-atâtea ori deservit de pene mediocre, nu putem pretinde că, prin definiţie, constitue un spectacol prost. Dar nici nu ni-i permis, gândindu-ne că sunt şi atâtea operete fermecătoare, s'o socotim spectacol bun. Trebue să reţinem numai un lucru: este operetă — şi s'o judecăm ca atare.

Intenţia autorului de operete este, în primul rând, să amuze. Şi libretistul şi compozitorul fac, în genere, ce pot ca să procure spectatorului câteva ore agreabile. „Miky şi Niky" e agreabilă. Rîzi şi, cum se spune, uiţi de necazuri. Iar dela spectacol pleci cu mulţumirea în suflet că totul se sfârşeşte bine, căci — vorba veche — *tout est bien qui finit bien*.

Intr'atâta uiţi de necazuri la această operetă, că treci peste un „bonjur" care, pe note, devine *bonju-u-ur* şi sună fals, nu atât din punct de vedere muzical, cât artistic.

„Miky şi Niky" pare că obţine succes. Ceiace nu înseamnă că teatrul Ventura era obligat s'o reprezinte. Căci dacă — de pildă — revistele d-lor Vlădoianu şi Constantinescu sunt bune la „Alhambra", nu mai pot fi, dacă s'ar reprezenta la Naţional. Adică valoarea lor în sine, care porneşte dela intenţia de-a amuza, intenţie pe care autorii o realizează, nu scade. Ceiace poate scădea este intenţia de artă pe care o are Naţionalul.

In ce priveşte interpretarea, avem aprobări şi unele rezerve.

Am avut balet „pus la punct"; am avut orchestră de atâtea zeci de persoane; am avut o înscenare de d. Soare Z. Soare — şi a fost bine.

TEATRUL REGINA MARIA: „Mariette" comedie muzicală în 4 acte de Sacha Guitry, muzică de Oscar Strauss

Sacha Guitry este unul din cei mai străluciţi reprezentanţi ai fericitului spirit galic. Humorul lui, niciodată gratuit, dă mâna cu ironia şi observaţia psihologică.

„Mariette sau Cum se scrie istoria" este o comedie franţuzească, în care jocul fanteziei şi spiritul sclipitor se desfăşoară cu grija artei şi grija de-a nu jigni bunul simţ.

Primul act este o incisivă parodie după spectacolele teatrale de pe vremea lui Napoleon al III-lea şi ştie să sublinieze tot ridicolul operetei sau mai precis al corului de operetă. Aminteşte pe-alocuri de „Comedianul", piesă de acelaş Sacha Guitry.

Al doilea act descoperă cabotinismul actorilor de provincie, care seamănă adesea cu acel al actorilor din metropolă.

Actul al treilea îl prezintă pe prinţul Louis-Napoléon, după ce s'a îndrăgostit de cântăreaţa Mariette, în preziua loviturii de Stat care avea să-l facă împărat al Franţei. Sacha Guitry râde împreună cu spectatorii săi pe seama celebrei lovituri de Stat.

In ultimul act, împăratul e mort de mult, iar actriţa Mariette, fosta lui amantă efemeră, a împlinit o sută de ani. Cum în acelaş timp se comemorează data restaurării imperiale, un ziarist are fericita ideie să ia un interview bătrânei Mariette. Relaţiile pe care Mariette le dă despre Napoléon al III-lea şi despre seara loviturii, sunt alterate în adevărul lor istoric de memoria slăbită a centenarei. Totuşi ziaristul e fericit de aceste informaţiuni şi le ia de bune. Aşa se scrie istoria. Acest act poate fi semnat şi de Bernard Shaw.

E păcat însă că această ingenioasă şi veselă comedie are atâtea monoloage muzicale, care era mai bine să lipsească. Numai primul act nu se putea dispensa de orchestră şi, putem spune, de compoziţia lui Oscar Strauss, care a slujit ironia lui Sacha Guitry cu o ironie personală şi un humor autentic muzical.

In traducere românească, „Mariette" a suferit, cum s'a întâmplat şi cu „Marius" a d-lui Pagnol, care-i şi ea o comedie specific franţuzească. Trebue adesea să retraduci textul în limba lui Molière ca să preţueşti spiritele atât de abundente şi de fericite.

Apoi, ni se pare, compania dela „Regina Maria" n'a jucat cu entuziasmul care se cere. In primul act, d-na Nya Roma a cântat cu dezinvoltură şi tinereţe, dar în celelalte trei a părut obosită. In actul al doilea, actorii dădeau impresia unor marionete. Dacă lucrul acesta putea fi acceptat în actul întâiu, când se aflau pe scenă, — acum, în foaier, trebuiau să deslănţue un joc cu totul degajat şi firesc.

D. Maximilian însă, care a ştiut totdeauna să spună un cuplet de operetă, a fost un strălucit cabotin provincial în primul act şi un ridicul rege Jérôme în al treilea.

Pe d. Bulandra l-am văzut în ajun în „Trei şi una" şi am arătat la timp cât a fost de tânăr şi de plin de vervă. In Napoléon al III-lea, d. Bulandra s'a păstrat grav, închizând într'însul o dublă taină: aceia a iubirii şi a evenimentelor istorice pe care le trăia. Trecerea cu uşurinţă şi cu talent dela verva din trecut la gravitatea aceasta, dovedeşte încă odată marele talent al acestui neostenit actor, vândut definitiv scenei.

Deşi „Mariette" a avut nevoie de orchestră, ca şi „Miky şi Niky", comedia lui Guitry nu poate fi comparată cu a lui Hans Mueller.

L. SEBASTIAN

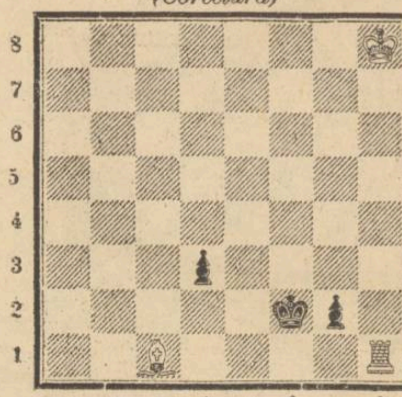
P. S. — In numărul viitor ne vom ocupa de spectacolul oferit de tânăra grupare „Treisprezece şi unu" cu ***Molima tinereţii*** de Ferdinand Bruckner.

Cronica Şahului

PROBLEMA No. 540 *)

de **H. Kahl**, Elmenhorst.

(Corectură)

3 + 3 = 6

Mat ajutor în 3 mutări.

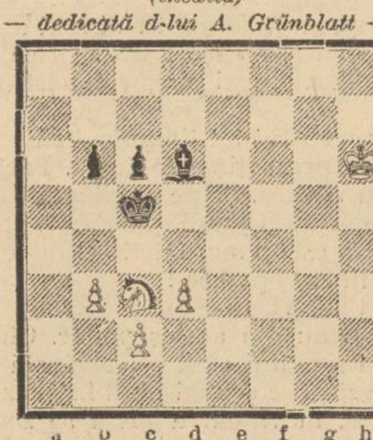
*) Publicăm din nou această problemă, care a apărut greşit tipărită într'un număr anterior.

PROBLEMA No. 549

de **A. Nagy**, Bucureşti.

(inedită)

— dedicată d-lui A. Grünblatt —

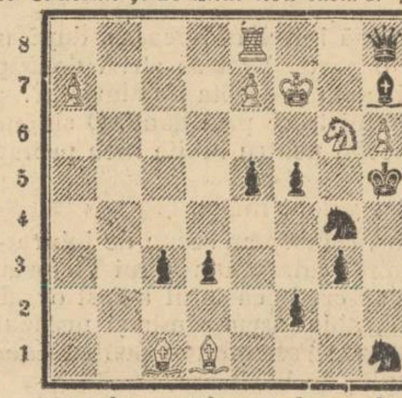
5 + 4 = 9

Mat ajutor în 3 mutări.

PROBLEMA No. 550

de **dr. N. Kovács**, Budapesta.

— Felicitare de Crăciun şi de Anul nou tuturor problemiştilor —

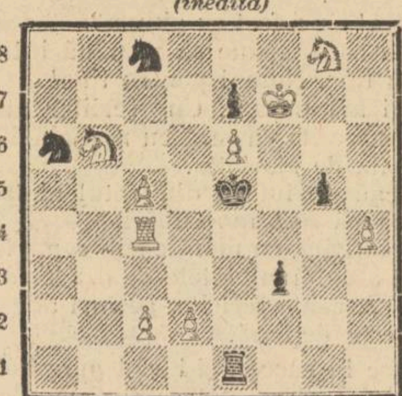
8 + 11 = 19

Mat ajutor în 2 mutări.

PROBLEMA No. 551

de **R. Svoboda**, Praga.

(inedită)

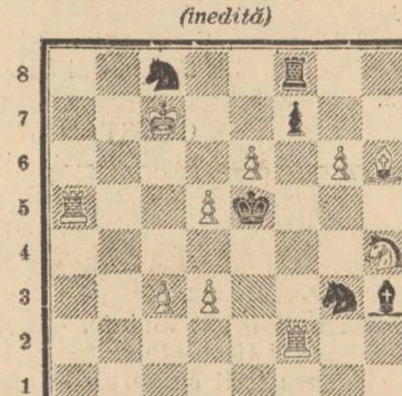
9 + 7 = 16

Mat în 3 mutări.

PROBLEMA No. 552

de **O. Costăchel**, Iaşi

(inedită)

10 + 6 = 16

Mat în 2 mutări.

P. I. NEGREANU
S. THAU

A apărut
RĂSCOALA
roman de LIVIU REBREANU
VOL. I — SE MIŞCĂ ŢARA
„ II — FOCURILE
Ed. „Adeverul" Preţul ambelor vol. Lei 160
De vânzare la toate librăriile

Curiozităţi

Potopul în mitologia egipteană

Religia vechilor Egipteni nu era nici ea lipsită de legenda potopului, care, după cum se ştie, se întâlneşte nu numai în Biblie, dar şi în credinţele greceşti şi asiriene. E adevărat, nu se vorbeşte tocmai de un potop, iar evenimentul e mascat, totuşi în povestea mâniei lui *Ra*, al doilea rege legendar şi zeul-soare al ţării Nilului, se poate destul de uşor recunoaşte unul din acele cataclisme care au făcut imense ravagii în vechiul Orient.

Acest Ra, la sfârşitul unei vieţi de binefaceri, prin care omenirea îşi găseşte fericirea în civilizaţia creată de el, îmbătrâneşte, cu toată divinitatea persoanei sale, intr'atât, încât „oasele Majestăţii Sale sunt de argint, carnea de aur, perii de lazur, saliva pică la pământ". Vrând să profite de această senilitate înaintată, *Isis*, o zeiţă inferioară întrebuinţează mijloace din cele mai puţin oneste pentru a-i smulge talismanul cel mai preţios care îi rămăsese, secretul numelui său magic. La această operă îşi asociază chiar pe oameni, care încep să comploteze în contra stăpânului lor, fapt care înfurie atât de mult pe Ra, încât hotărăşte să distrugă întreaga rasă omenească. După ce consultă consiliul de familie, care era şi adunarea zeilor, ordonă lui *Sekhet*, zeiţa cu capul de leu, să măcelărească fără milă tot ce va găsi în cale. Dezastrul fu aproape general şi cine ştie ce s'ar fi ales de bietul nostru pământ, dacă noaptea n'ar fi pus o barieră bestialităţii neînfrânte a zeiţei. Atunci Ra, contemplând rezultatul, fu cuprins el însuşi de milă şi hotărî să ierte restul oamenilor. Pentru a potoli setea zeiţei, amestecă bere cu suc de mandragor şi cu sânge omenesc şi răspândeşte acest lichid pe o mare întindere. Când Sekhet se scoală, îl bea, se îmbată şi îşi uită astfel victimele.

Şi tocmai precum Dumnezeu i-a cerut lui Noe o jertfă după potop, Ra institue mai târziu cultul sacrificiului, pentru răscumpărarea păcatelor supuşilor săi.

Din tehnica animalelor

Călătorii care se apropie pe mare de unele puncte depe ţărmul Australiei, au priveliştea unei câmpii acoperite cu piramide identice şi regulate, întinzându-se pe o suprafaţă mare dealungul ţărmului. Inălţimea acestor coline ajunge până la 4 metri şi călătorii n'au de unde să bănuiască opera unei insecte care nu e mai mare decât o albină: termita, locuitoarea tuturor regiunilor tropicale şi care s'a găsit, dar cu înfăptuiri mult mai reduse şi la noi în ţară.

Locuinţele ei, termitierele, ajung uneori la mărimi fantastice. In Africa centrală cele de 6 metri nu sunt rare, dar nu lipsesc nici cele de 7 şi 8 metri. Puneţi pe scara omenească aceste dimensiuni şi veţi căpăta monumente de 1000 şi 1200 m. Pe lângă acestea, marea piramidă, care are 138 m. şi sgârie-norii de azi nu merită nici măcar numele de cocioabe.

Soliditatea materialului apără aceste locuinţe gigantice de cele mai neaşteptate atacuri. Fiarele savanei sunt neputincioase. La construcţia unei căi ferate a fost nevoie de dinamită pentru a dărâma o astfel de termitieră. Insuşi omul întrebuinţează cimentul lor ca material din cele mai durabile. Şi toată această construcţie, e făcută, fără formule chimice şi fără maşini, din minuscule bucăţele de lut amestecat cu salivă.

Matematică apicolă

O simplă privire în interiorul unui stup trezeşte admiraţia pentru minunata regularitate şi ordinea perfectă a celulelor. Dar examinarea ştiinţifică a dimensiunilor şi formelor dă rezultate surprinzătoare.

„Geometrii ştiu, — scrie un specialist, D-rul Ried — că nu sunt decât trei feluri de figuri care pot fi adoptate pentru a diviza o suprafaţă în mici spaţii asemenea, de formă regulată şi de aceeaş mărime, fără interstiţii. Acestea sunt triunghiul echilateral, pătratul şi hexagonul regulat, care în ceeace priveşte construcţia celulelor e superior celorlalte două figuri, din punctul de vedere al comodităţii şi rezistenţei. Or, tocmai aceasta e forma pe care o adoptă albinele.

„De asemeni, fundul celulelor se compune din trei planuri care se întâlnesc într'un punct şi s'a demonstrat că acest sistem de construcţie permite a se realiza o economie considerabilă asupra lucrării materialelor. Mai rămâne chestiunea de a şti ce unghiu de înclinaţie a planurilor corespunde economiei celei mai mari, problemă de matematici înalte, care a fost rezolvată de câţiva savanţi". S'a găsit că între celulele hexagonale cu fund piramidal, compus din trei romburi egale, aceea care oferă o economie maximă de material trebue să aibă fiecare unghiu mare al rombului de 109 grade şi 26 minute şi fiecare unghiu mic de 70 grade, 34 minute. Măsurându-se atât de exact cât s'a putut unghiurile romburilor construite de albine, s'a găsit pentru unghiurile mari 109 grade şi 28 minute şi pentru cele mici 70 grade şi 32 minute. Intre cele două soluţiuni nu e decât o diferenţă de 2 minute, eroare care se datoreşte instrumentelor de măsurătoare, mai exacte decât ale albinelor.

Iată un aspect inedit al stupului: albine matematicieni.

A apărut Ediţia I a
IN PREAJMA REVOLUŢIEI
LUTUL...
roman de C. STERE
Editura „Adeverul" S.A. Preţul Lei 80

CITIŢI AZI:
LECTURA No. 413
FLOAREA LITERATURILOR STRĂINE
HENRI DUVERNOIS
CHEMARE TÂNĂRĂ
Lei 5. Scrierea completă la chioşcari şi librari.

Cărţi şi Reviste

Dr. C. VLAD: Mihail Eminescu din punct de vedere psihanalitic

M'am ocupat de opera d-lui dr. Vlad, mai pe larg, în altă revistă. Am procedat astfel, pentrucă lucrarea aceasta nu are nimic de a face cu literatura şi cu cultura şi ca atare nu poate forma obiectul cronicei de faţă. Cel mult cititorul poate fi încunoştiinţat de concluziile defavorabile pe care le trăgeam acolo.

„Tot studiul d-lui Vlad e plin de astfel de baliverne, ce ar face pe Freud să zâmbească şi care în fond sunt înrudite mai mult cu teoria lombroziană a geniului ca formă de demenţă. Eminescu degenerat, impotent, homosexual, incestuos cu mama şi cu sora, făcând... filozofie, grandoman, zănatic şi scrântit, iată frumoasa contribuţie pe care o aduce d. dr. Vlad şi care nu mă indignează pentrucă ar murdări o imagină ideală ce mi-am făcut despre poet, ci fiindcă înrădăcinează şi mai mult, şi fără vreun folos ştiinţific, concepţia populară că poeţii sunt nişte nebuni, fără măcar să poată dovedi câtuş de puţin că are dreptate, chiar dacă lucrurile ar fi fost întocmai aşa".

Felul straniu cum îşi adună autorul elementele tabloului simptomatic, decretându-le cu dela sine putere sau deducându-le după o logică simplistă este dintre cele mai hazlii. Bunăoară, autorul decretează că romanticii n'au contact sexual. De aci deduce fireşte că Em. n'a avut asemenea contact. Din lipsa raporturilor normale deduce invertirea şi de aci formidabila descoperire că „mediul în care a trăit şi a murit (poetul) a fost cel masculin". D. dr. Vlad decretează că Em. a fost narcist. Fiind narcist a fost impotent. Fiind impotent a fost incapabil să satisfacă dragostea unei femei. De unde concluzia că femeile au rămas „dezamăgite" de el. Din toate aceste elemente deduse după metoda de mai sus autorul trage concluzia că Eminescu a suferit mai mult sau mai puţin, toată viaţa, de demenţă precoce.

Ceeace e îngăduit a forma totuş obiectul unei cronici literare este chestiunea dacă *opera de artă* poate fi document pentru psihanaliză. Eu susţin că nu, pentru motivul că psihanaliza urmăreşte descoperirea complexelor subconştiente, pe dedesubtul afecţiunilor şi impulsiunilor noastre, în vreme ce opera de artă este un produs al conştiinţei pure. Având o finalitate şi o tehnică, opera de artă este un produs *obiectiv*, ce nu poate documenta decât cu excesivă analiză şi prudenţă, sufletul nostru, ca stare individuală. Chiar numai pe cale deductivă trebue să respingem examenul medical al operei de artă, căci altfel operele s'ar împărţi automat în *sănătoase* şi *nesănătoase*, ceeace ar răpi libertatea stării estetice. Există o fantezie subiectivă, activă, şi una estetică, obiectivă, supusă unor legi a parte. Aceasta din urmă nu poate fi obiect de studii medicale pentru că atunci... sănătoşi la minte ar rămânea numai oamenii mărginiţi şi necreatori.

Cu o naivitate şi, aş zice, cu o lipsă de complexitate intelectuală, delicioase, d. dr. Vlad ia speculaţiile metafizice ale lui Dionis, drept simptome de demenţă şi anume de grandomanie, după cum tot astfel interpretează meditaţia obiectivă a poetului asupra deşertăciunii gloriei omeneşti.

De-oi muri, îşi zice'n sine, — al meu nume o să-l poarte
Secolii din gură'n gură.

Aşa zice dascălul din Scrisoarea I şi de aci d. doctor deduce grandomania lui Eminescu. Multiplă eroare! Dascălul nu este Eminescu! Dascălul însuş nu e grandoman ci dimpotrivă un om convins de vanitatea măririlor umane. Dar chiar dacă Dascălul ar fi Eminescu, încrederea în opera proprie nu se poate numi grandomanie.

Trăind în cercul vostru strâmt
Norocul vă petrece —
Ci eu în lumea mea mă simt
Nemuritor şi rece.

strofa aceasta e interpretată de d. doctor ca grandomanie! Expresia obiectivă a nefericirii omului superior, grandomanie! Dar grandomania este diferenţa între amorul de sine şi puterea de realizare. Este evident că atunci când Eminescu ironizează critica sterilă, face un act cuminte, de sănătoasă încredere în puterea-i creatoare, ştiindu-se mai ales cui erau îndreptate acele versuri. Nu tot astfel ar fi cu un poet mediocru, respins cu unanimitate. Sentimentul lui Dan de a fi devenit, *etern, atotştiutor* şi *atot puternic*, faptul de a pune pământul devenit bob în salba iubitei şi de a se crede Dumnezeu, toate acestea sunt pentru d. doctor grandomanie „lucruri ce le spun paranoicii". Atunci şi Kant şi toţi filozofii au fost şi sunt nişte nebuni. Pentrucă Eminescu nu exprimă aci, sub acoperământul imaginilor, decât o serie de speculaţiuni metafizice, asupra relativităţii temporale şi spaţiale a lumii, caracterului spiritual, subiectiv al universului. Scăpat din determinaţiunile de timp şi spaţiu Dionis-Dan *visează* esenţa lumii, are o bănuială asupra naturii divinităţii, face într'un cuvânt metafizică. Grandomanie nu e asta a lui Eminescu, ci aceea a d-lui dr. Vlad de a îndrăzni fără suficientă, sau probabil fără nici o cultură filozofică, să interpreteze pe Eminescu. Iar când d. doctor citând ştiutul pasagiu „Oare, fără s-o ştiu, nu sunt eu însumi Dumne..."; comentează aşa: „I se întâmpla ceeace li se întâmplă tuturor muritorilor cari ajung cu mintea până acolo să li se pară că *ei* sânt Dumnezeu, adică se prăbuşea definitiv în noaptea psihozei, a nebuniei..."; când vasăzică ia ca document o operă de luciditate, de tinereţe sănătoasă şi de înaltă semnificaţie filozofică, crezând prin urmare că Em. se credea Dumnezeu şi că Fichte, punând esenţa lumii în Eu, se credea Universul, atunci d. dr. Vlad dă dovadă de o insuficienţă deconcertantă, pe care nu vreau s'o numesc.

G. C.

ION PETROVICI: Deasupra sbuciumului

Ion Petrovici este un cugetător de fină stofă, o inteligenţă subtilă şi un spirit senin perfect echilibrat. Aşa se desprinde din toate cărţile sale, publicate până acum. Un calm magistral şi o anumită monumentalitate se desprind din scrisul său, care ştie să fie în cele mai aride chestiuni cum sunt cele ale speculaţiei, vioiu şi colorat. Bogăţia fondului de idei se aliază cu eleganţa stilată a formei.

Ultima sa lucrare publicată „De-asupra sbuciumului" (un titlu prea puţin adecuat conţinutului, care este de filosofie pură) e o sumă de studii şi savuroase esseuri. D. Petrovici nu se desminte nici cu această ocazie în privinţa atitudinii sale filosofice. A fost întotdeauna — şi e greu de bănuit schimbări în această direcţie — un convins şi luminat raţionalist. La un om adăpat la izvoarele culturii germane, a cărei atmosferă de misticism nu se discută, e chiar curios că se întâlneşte o aşa de remarcabilă luciditate. In formularea raţionamentelor sale, autorul „Teoriei noţiunilor" e aproape cartesian. Să fie influenţa formaţiei sale în disciplina, per excelentiam a gândirii corecte, logica? Posibil. Dar văd aci şi influenţele curentului neokantian căruia-i aparţine spiritualiceşte. Logismul său şi epistemologismul, despre care am vorbit şi cu altă ocazie, este secretul original al clarităţii sale cu adevărat clasice. Ordonarea aşa de impecabilă a ideilor sale, este una dintre urmările acestei discipline spirituale, eminamente formative, care este logica şi ştiinţa Teoriei Cunoaşterii.

Contemplativul Petrovici şi-a păstrat aceiaşi poziţie şi acelaş fond.

„De-asupra sbuciumului", titlu care indică aceiaşi seninătate pe care i-am întâlnit-o în toate manifestările sale intelectuale, cuprinde câteva studii şi esseuri filosofice. La studii: „Teoria Cunoştinţii şi Logica"; „Wilhelm Wundt"; „Contribuţii la filosofia lui Eminescu"; „Comemorarea lui Hegel"; La esseuri se grupează: „Adevăr şi originalitate", „Reflecţii despre popularitate", „Dinamismul contemporan" şi „Puterile culturii".

Chiar când tratează subiecte erudite, autorul ştie să discute, atrăgător, fluent, instructiv, fără să obosească sau să provoace plictiseală. Şi aceasta pentrucă gânditorul rafinat este dublat de un artist adevărat. Aceasta se observă mai ales în esseurile sale. Originalitatea ideilor şi reflecţiilor sale este augmentată şi întărită în efect prin forma în care se îmbracă. Stilistul se conturează puternic. Ideea cu accent personal şi formă plastică (ceia ce-i dă şi mai multă pregnanţă) sunt combinaţii fericite. A fi şi un bun scriitor pe lângă un gânditor autentic, e una din marile calităţi cu care este înzestrat Ion Petrovici. Maiorescianul de prestanţă s'a realizat până acum frumos. Intre atâţia elevi, îl socotim ca pe cel mai strălucit.

Abundenţa de reflecţii personale, de idei originale nu se poate nega. Chiar când discută gândirea unui filosof (ca Hegel, Fichte, Kant sau Bergson), ştie să presare şi grăuntele unei meditaţii personale. Foarte plăcut şi agreabil e şi faptul că nu face prea mare caz de referinţe. Trimiterile prea dese sunt neplăcute, obositoare şi dau un caracter prea fad scrisului. Totdeauna e mai interesantă o părere personală, chiar când nu e excepţională, decât invocarea unei mărturii savante şi consacrate. O personalitate, cu cât e mai bogată şi variată în aspecte, cu atât e mai inepuisabilă şi mai fecundă. Şi cu cât e mai fecundă, cu atât simte mai puţin nevoia de sprijin şi isvoare externe. E cazul lui Ion Petrovici, inteligenţă de elită în câmpul literelor noastre.

„De-asupra sbuciumului" e o contribuţie preţioasă pentru o operă luminoasă şi de ţinută olimpiană.

EMIL LUDWIG: Entretiens avec Mussolini

Celebrul scriitor, autorul atâtor remarcabile monografii istorice şi strălucite esseuri portretistice, îşi experimentează metoda atât de fecundă pe material viu. Mussolini este un subiect interesant pentru o curiozitate infatigabilă cum este aceea a lui Emil Ludwig. Convorbirea aceasta cu dictatorul cămăşilor negre, trebuia să-l introducă în intimităţile de gând, acolo unde se motivează şi se găsesc resorturile acţiunii politice. Abilitatea de mare reporter, dovedită în multe bucăţi literare valoroase îl apropie de cele mai discrete colţuri psihologice ale interlocutorului.

Cele cinci capitole: 1) Şcoala unui om de guvernământ; 2) Convorbiri asupra unor metamorfoze; 3) Convorbiri asupra problemelor puterii; 4) Despre unele domenii ale şi 5) Convorbiri asupra geniului şi caracterului, pun probleme destul de interesante şi aduc mărturisiri edificatoare despre omul care-a pus la index libertatea de gândire şi de acţiune a unui întreg popor, monopolizat pentru cont propriu.

Biografic, Mussolini are educaţia a trei şcoli: şcoala sărăciei, a soldatului şi jurnalistului şi şcoala istoriei. Faza aceasta de efervescenţă corespunde cu timpul în care Mussolini aparţinea extremei stângi ideologice şi activa în sindicatele muncitoreşti, intrate pe linia de acţiune a marxismului revoluţionar. („Purtam totdeauna în buzunarul meu o medalie cu efigia lui Karl Marx. Credeam că era un fel de talisman". Şi azi crede altfel că întemeietorul socialismului ştiinţific a fost „un mare spirit critic şi în parte chiar un profet", p. 52.).

Ludwig nu destăinueşte şi nu insistă asupra mobilelor, de o discutabilă valoare etică, ce-au determinat trecerea dela crezul muncitorimii la cel care stă, şi azi, în serviciul capitalului de oprimare. Cicatrizarea ei definitivă, dacă e posibilă, e necesară pentru liniştea orgoliului fără scrupule.

Pentru cei care nu le cunoşteau, indicarea surselor spirituale postmarxiste care formează pe Mussolini, este utilă. Cei trei directori spirituali: Hegel (teoretician al dictaturii), Nietzsche (profetul voinţei de putere) şi Sorel (doctrinar al sindicalismului revoluţionar) cărora li s'ar putea adăuga şi Nicolo Machiaveli, revin în repetate rânduri în gura ducelui. In mediul lor spiritual îşi găseşte cele mai solide argumente pentru temperamentul său brutal, egoist, dominator şi dictatorial. Convertirea socialismului în naţionalism sălbatec şi teroare cumplită nu ţine seamă de scrupule teoretice. Interesantă, aci, şi justificarea demagogiei, ca acţiune asupra masselor, faţă de care îşi manifestă dispreţul în mod deschis. „Toată chestiunea constă în a stăpâni massa ca un artist". Sigur că este de notorietate publică mondială, modul „artistic" în care Mussolini domină massele italiene, vârîte cu tunul în fericirea ordinei corporatiste.

Abil, Emil Ludwig a încercat să împingă pe Duce în apele politicei externe. Planurile lui Mussolini în privinţa unei cuceriri a continentului — iată ceva care ar putea fi senzaţional. Evocarea şi compararea, felină, a dictatorului cu Napoleon I şi Briand, cei doi fondatori ai Europei, întinde cursa. „Mussolini, fondator al Europei: aţi putea fi cel mai mare om al secolului". Răspunsul primit nu este lipsit de abilitate. Ducele se strecoară printre degete: „Da, sunt mult mai aproape de această idee decât acum cinci ani. Dar momentul nu a venit încă. Trebue lăsat ca criza să producă efecte mult mai profunde. Noui revoluţii vor veni. Numai ele vor forma noul tip al Europeanului" (162).

Problema rămâne deschisă, prin urmare.

Convorbirile asupra geniului şi caracterului nu sunt lipsite de interes. Mussolini pretinde că acţiunea sa se sprijină pe o gândire, pe o doctrină, indiferent că aceasta este cristalizată sau „în devenire". Pe sine se prezintă ca un om ros de demonul neliniştei. „M'am convins că primatul aparţine acţiunii. Chiar când acţiunea este ratată. Negativul, eterna imobilitate, iată nenorocirea. Eu sunt pentru mişcare. Sunt un voiajor".

Nietzscheanul cu cap de Colleone nu se sperie de singurătate. Societatea prietenilor nu o cunoaşte, pentrucă nu-i simte necesitatea.

Din aceste convorbiri portretul lui Mussolini se degajează relativ clar. Fireşte că este o întrebare dacă Ducele s'a destăinuit până în cele mai adânci ascunzişuri ale sale. Pentru cunoaşterea unor aspecte, sunt însă un document interesant.

n. t.

D-NII PROFESORI

cari sânt pe deplin convinşi că lectura extra-şcolară a elevilor lor nu este de cel mai bun gust, au astăzi prilejul să le recomande o lucrare vastă, în formă de roman, la baza căreia stă o fantezie ştiinţifică, ce nu desminte realitatea.

Dacă munca d-lor profesori din toate unghiurile ţării, muncă ce a ţintit totdeauna să consolideze o cultură serioasă pentru şcolari, s'a văzut până acum contrazisă de interesul pe care şcolarii îl arătau pentru romanele criminale, de o fantezie dubioasă, astăzi, romanul *Aventurile lui Paturel* va să meargă mână'n mână cu opera de educaţie a d-lor profesori, care vor trebui să recomande elevilor acest roman.

Intr'adevăr, *Aventurile lui Paturel* formează romanul unui savant francez în căutarea unei insecte rare. Romanul e clar, luminos, cu multe aluzii la descoperirile ştiinţifice şi cu incursiuni în locurile depărtate ale pământului.

Intrucât *Aventurile lui Paturel* au fost recomandate la vremea apariţiei lor, de însuşi Ministrul Instrucţiunii al Franţei, avem convingerea că vor fi deasemenea recomandate de d-nii profesori, întregului tineret al ţării.

A apărut

Roman super-modern de I. MINULESCU

250 pagini — 50 lei Editura „Adeverul" S. A

CRONICA LITERARA

T. TEODORESCU-BRANIŞTE: Domnul Negoiţă, roman

D. Teodorescu-Branişte, cunoscut îndeajuns cititorilor ca gazetar cu fraza facilă şi amabilă şi cu o largă putere de orientare în toate domeniile culturii, mai scrisese cărţi de literatură. Sunt doisprezece ani de când am citit nuvele de d-sa *(Suflet de femee, Şovăiri)*, dar fie vârsta d-sale prea fragedă pe atunci, fie o nesiguranţă în mijloacele sale, am avut impresia unei prea mari nudităţi a materialului şi a unui diletantism blazat. De altfel nu-mi amintesc decât foarte puţin conţinutul acelor volume pe care nu le mai am. Era într'unul — de nu mă înşel — priveliştea sumbră a vieţii de prostituţie, ceva crud şi realist în chipul fraţilor Goncourt şi a lui Huysmans. Un lucru este cert: cu nuvelele lui din tinereţe. d. T.-B. nu izbutise decât să făgăduiască fără să se „situeze", dar îşi definise de pe atunci filozofia vieţii, unghiul său de vedere în univers.

Şi într'adevăr, recentul roman *„Fundătura Cimitirului No. 13,* revela aceiaşi atenţie pentru viaţa umililor, cu o simpatie amestecată cu oarecare sarcasm. Dar nu mai avem deaface cu un realism servil, pitoresc, ci cu unul abstract, transfigurator, cu o reportare din realitate a atât cât poate căpăta semnificaţia unei ficţiuni. In romanul în chestiune, abia creionat, întâlnim tipuri generale de oameni, posibile în orice medii şi localizate întâmplător la mahala. D. Teodorescu-Branişte dovedea aci preocupări „morale", adică interes pentru cazurile de conştiinţă ale indivizilor, în măsura în care sunt provocate de mediu. Un singur lucru ne lasă încă în nedumerire: slaba apăsare a creionului pe hârtie, efemeritatea momentelor caracteristice, care făcea dintr'o scriere menită să fie grea, copleşitoare, un mic jurnal, scurt, fără cusur.

Iată de ce noul roman *Domnul Negoiţă sau individul împotriva statului,* ne surprinde. Fără îndoială că aşteptam dela d. T.-Br. scrieri bune, pline de interes, ca şi citata *Fundătura Cimitirului No. 13,* dar aceasta de acum, aşa de repede apărută, e mai mult decât o carte bună: este diploma unui *scriitor* cu o viziune originală şi cu personalitate.

T. Teodorescu-Branişte

Renunţând la orice element spectaculos şi de atmosferă, d. T.-B., cu simplitatea stilistică pe care i-o dă lunga sa exercitare, intră în analiza pură, abstractă, a unui caz moral, tratându-l rece, franţuzeşte, adică cu înalt humor.

D. Negoiţă este un om liniştit şi pasiv, rentier, care vrea să se bucure în tihnă de micile bucurii ale vieţii, fără să uzurpe drepturile nimănui. El face însă această constatare uimitoare şi atât de adevărată: că societatea nu îngădue în sânul ei pe indivizii inerţi, că libertatea este rezultatul unei lupte şi că în sfârşit e de ajuns ca cineva să fie simţit incapabil de luptă spre a fi asmuţit şi nimicit. Este cazul omului, atacat de câne fiindcă fuge de el şi lăsat în pace, dacă îl înfruntă. D. Negoiţă e maltratat de nevastă şi înşelat de ea, fiindcă nu vrea să-şi ia răspunderea autorităţii casnice, şi dat în judecată pentru „bolşevism", fiindcă nu vrea să ia atitudine fermă într'o discuţie asupra formei politice de mai sus. El nu este însă nici Boubouroche, amantul credul al lui G. Courteline, nici un inadaptabil al d-lui Brătescu-Voineşti. Negoiţă e un lucid, un filozof stoic, pentru care fericirea stă în contemplarea răului şi învingerea lui prin indiferenţă. El îşi dă foarte bine seama că marea lui intensitate raţională este incompatibilă cu lupta şi că unica lui armă de rezistenţă este voluptatea de a suferi.

D. T.-Br. a creat aşadar un tip integru, uimitor de posibil şi de reprezentativ, de o putere simbolizatoare şi de o siguranţă analitică remarcabilă. Negoiţă, cu acest nume aşa de umil, va putea deveni tot aşa de simbolic ca şi Niculăiţă-Minciună. El e emblema oamenilor contemplativi, ironici, fără sentimentul oropsirii, fiindcă cea mai înaltă formă de viaţă pentru ei este conştiinţa), a *individualiştilor,* prin urmare, în conflict veşnic cu societatea fiindcă nu-i pot împărtăşi locurile comune sentimentale.

Ca un exemplu de ironie anti-socială, citām rândurile în care Negoiţă refugiat la Buşteni, este maltratat de primar, căruia îi făcuse o danie de bani, fiindcă n'avea actul de identitate.

— „Eu, chiar dacă am câştigat, cedez câştigul pentru comună.

In clipa aceia, d. Vârtolaş încruntă sprâncenele:

— Foarte frumos, neică, dar pentru astea trebue să facem o hârtie.

— Să facem! Se grăbi d. Negoiţă. Iacă, eu iscălesc şi cedez câştigul...

D. Vârtolaş îl întrerupse:

— Ca să fie totul în regulă, înţelegi că trebue să ne arăţi actul...

— Care act? — întrebă d. Negoiţă speriat

— Ei, care act. Actul d-tale... Trebue să ai un act...

. . . .

— Acu, îmi dai un act, ca să scriu aici că eu, ca părinte al comunei, am constatat pe baza actului cutare... care-l ai d-ta... că eşti persoană onorabilă şi putem primi câştigul, adică... dania d-tale! Fiindcă o comună nu poate primi danie, decât dela o persoană cum se cade... D-ta ştii doar, că eşti om umblat!

D. Negoiţă tuşi de două ori, încă de două ori şi, apoi, spuse:

— Eu n'am nici un act...

— Cum? — întrebă fioros d. Dumitrache Vârtolaş

— Nu ştiu cum s'a făcut că am plecat aşa... fără nici un act... Pot să vă trimit de-acasă...

— Nu se poate! — zise aspru primarul.

— Atunci, îmi retrag dania...

— Nici asta nu se poate. Ai iscălit hârtia? Gata. Iscălitura e ca bătaia: ai dat-o, nu se mai întoarce!

— Păi atunci...

— Păi atunci, scoate actul!

D. Negoiţă repetă încurcat:

— N'am!

— Nu se poate... răspunse d. Vârtolaş. Intr'un stat cu legi şi cu cetăţeni, fiecare cetăţean are actul lui după lege!

D. Negoiţă înţelese în clipa aceia că se află iarăşi în conflict cu Statul".

Domnul Negoiţă este una din cele mai bune cărţi apărute în colecţiunea *Rosidor.*

G. CALINESCU

P. S. — Deţinătorul acestei cronici are obligaţia de a recenza numai operele depuse în acest scop la redacţie. Iată cărţile primite până acum şi care vor forma subiectul cronicilor viitoare:

I. Pilat, Caetul Verde, Anabasis; *Caragiale,* Opere, III, ed. P. Zarifopol; *Dragoş Protopopescu,* Iarmarocul metehnelor; *C. C. Giurescu,* O nouă sinteză a trecutului nostru; *V. Ciocâlteu,* Adânc împietrit; *Horia Oprescu,* Floare neagră; *Al. Westfried,* Tălmăciri din Baudelaire; *Radu Boureanu,* Sbor alb; *Ion Dongorozi,* Reprezentaţie de adio; *Octav Dessila,* Noroiu.

INSEMNĂRI

Pentru pace

Un gest pentru pace — de-o rară nobleţă — s'a petrecut în America.

Supravieţuitorii vasului englez „Tuscania", — torpilat şi scufundat lângă coastele Irlandei de submarinul german U-77 în ziua de 5 Februar 1918, — s'au constituit într'o asociaţie amicală.

Această asociaţie îşi ţine în Februar congresul.

La congres preşedintele asociaţiei a invitat — ca „musafir de onoare" — pe căpitanul german Wilhelm Meyer, care a torpilat vasul.

Preşedintele explică foarte bine frumosul gest de reconciliere:

— „Căpitanul Meyer nu şi-a făcut decât datoria, caşi voi, ca oricare soldat. Orice animozitate împotriva lui a dispărut".

Mai e nevoie de comentar?

Folklor

Revistele „Satul" şi „Ţărănismul" publică în numerele de Sărbători frumoase colinde şi pluguşoare inedite.

In aceleaşi numere, s'au publicat şi diverse poezii poporane.

Citâm următoarele din „Satul":

Bade, dorul dumitale
E ca frunza pe cărare:
Suflă vântul şi-o ridică
Cine ştie unde pică...?
La neveste,
Pe ferestre,
La fetiţe
Pe cosiţe...

Bădiţa care ţi-e drag
Nu-ţi face tină la prag,
D'apoi care ţi-e urât
Face-ţi tină până'n gât.

Ce au Ieşii

La o anchetă întreprinsă de revista „Cronicarul", d. Mihail Dragomirescu — întrebat „dacă există o dificultate reală de apropiere între Capitală şi Iaşii intelectuali", — a răspuns următoarele:

„Iaşii au fond, n'au destulă formă — şi nu vor să înţeleagă că lustrul formei numai în Capitală se găseşte. Iaşii crede pe nedrept că au întâietatea literară, şi tratează cu dispreţ Bucureştii. Iaşii nu-şi dau seama că sunt doar *precursori*, iar nu *realizatori*. Din pricina aceasta, Iaşii nu vor să se subordoneze Bucureştilor, decât politiceşte. Literariceşte, nu. Aceasta este cauza răcelii culturale între Iaşi şi Bucureşti. Când Iaşii vor pricepe că, în evoluţiunea culturii, nu au decât al doilea loc, oricât ar fi sediul unor buni scriitori, atunci apropierea se va face dela sine. De atâta vreme se trâmbiţează o ediţie a lui *Eminescu* din partea Iaşului. Dar n'a apucat să iasă una, că acum sântem îmbiaţi la alta. Ei bine, Iaşul nu are mijloace nici de limbă, nici de concepţiune pentru asemenea lucrări. Sânt peste puterile lor. Şi vor avea încă de învăţat de la Bucureşti. Şi tot aşa în alte chestiuni literare, pe care, deocamdată, nu le mai amintesc".

Nu ştiu dacă Iaşii au fond sau formă. Un lucru însă — sigur că îl au: gramatică...

Cincinat Pavelescu

„Braşovul literar" închină un număr d-lui Cincinat Pavelescu, care a împlinit şaizeci de ani. Eveniment, desigur, foarte important în viaţa oricărui om — şi mai ales a unui poet al iubirii...

Din numeroasele reproduceri, citâm două poezii — care ne-au impresionat în deosebi prin frescheţa sentimentelor lor, tinere încă: „Farniente" şi începutul celebrei „Serenade".

Farniente

Mie însu-mi.

Nu sunt nici rău, nu sunt nici blând
Nu m'am târît, n'am pismuit,
Am fost şi sunt un biet smintit
Care visează chiar mergând.

Eu niciodată n'am muncit.
Noaptea nu dorm şi ziua casc,
Poate-aş fi vrut să nu mă nasc,
Dar nu mă plâng că n'am murit.

Şi nu ştiu dac'am suferit,
N'am fost sărac, n'am fost bogat;
Am şi iubit, am şi uitat,
Am şi uitat, am şi iubit.

Serenadă

Ca să-ţi cânt dintr'o chitară
Sub fereastră ţi-am venit,
Era vară!
Liliacul înflorit
Şi cu rozele semeţe
Risipeau printre alei
Un fior de tinereţe.
Iar în părul tău cel blond
Caldul soare vagabond
Raza vrând să-şi poleiască,
S'a încurcat în adevăr,
Şi'n zadar vrea să ghicească
In al buclelor tezaur,
Care-i raza lui de aur
Care-i firul tău de păr!

Şi acum — de-odată — şaizeci de ani...

Gavril Muzicescu

In Decembrie s'au împlinit trei decenii dela moartea lui Gavril Muzicescu, fost director al Conservatorului de Muzică din Iaşi şi şef al corului metropolitan.

„Săptămâna C. F. R." are un distins articol în memoria lui Muzicescu.

In acest articol sunt date asupra lucrărilor sale. Iată-le:

„Autorul numeroaselor opere religioase care secondează impunător serviciile religioase, — spune „Săptămâna C. F. R.", — el a compus pentru Biserica noastră: *Axioane, heruvice, tropare, ectenii, liturghii,* multe imprimate, altele rămase în manuscris. *Răspunsurile corale* la serviciile bisericeşti sunt vestite, după cum nu mai puţin celebru e răspunsul „Doamne miluieşte!" de 100 ori cântat de cor. Tot astfel sunt celebre *Concertele* sale religioase: „Rugăciunea către Prea sfânta Născătoare", „Inoeşte-te, noule Ierusalime", „Cine se va sui în muntele Domnului", „Pre tine te lăudăm" şi diferite opere psaltice.

„Intre altele a tipărit: *Anastasimatarul, Rânduiala Liturghiei, Axioanele, Catavasiile,* şi foarte multe motive populare româneşti".

Acelaşi?

Vorbind de „Uvar", ultimul roman al d-lui Mihail Sadoveanu, — o publicaţie (Discobolul) spune că d-sa „e static, închis în formula personalităţii sale fără multiple prisme, epuizat de posibilităţi originale faţă de sine".

Autorul recenziei — regretând lipsa noutăţii — citează totuşi drept pagină bună următorul tablou de natură din „Uvar":

„Era într'o zi caldă de Noembrie. O zi de prietenie şi de despărţire de sezonul fericit, cugeta doctorul Iacob. Stoluri de grauri amestecaţi cu ciori treceau din când în când pe deasupra iazului, în lucirea aurie a zilei. In răstimpuri de linişte, când pămătufurile trestiei rămâneau neclintite. Isbucneau dintr'un cotlon aproape măcăituri de raţe sălbatice, apoi se auzeau din fund, de departe, răspunsurile, ca nişte ecouri înăbuşite de sub pământ. La ochiuri line de apă se arătau crihance, răţuşte mărunte şi vioaie, care se cufundau sub undă caşicum s'ar fi jucat, apoi băteau din aripi spre înălţimea cerului, făceau un ocol până în zarea dealurilor şi se întorceau în grabă; pluteau câteva clipe asupra locului lor, apoi iar plecau spre alt orizont. Cei doi prieteni priveau toate fără de a-şi conteni sfatul şi povestirile".

Nu-i nou acest tablou?

Deşi d. Sadoveanu ne-a dat zeci de tablouri din baltă, — scena de mai sus (cu răspunsurile raţelor, „ca nişte ecouri înăbuşite de sub pământ") nu se potriveşte cu nimic scris de d-sa.

Şi tocmai aici se arată noutatea d-lui Sadoveanu, şi i se vădeşte marea-i originalitate.

Cronici rimate

Remarcăm în revista „Săptămâna C. F. R.", rubrica „cronicilor rimate", semnate *Jap.*

Intr'un număr recent, găsim un sugestiv tablou de iarnă — la casa de bilete, într'o gară mică.

Reproducem sfârşitul poeziei:

Patru călători îngheaţă
strânşi la casa de bilete,
sfătuind cu glas de taină,
cu tristeţe şi regrete,

că pe-aceste vremuri grele
e păcat să n'ai o hartă
care să-ţi arate, unde
poţi să bei o ţuică fiartă!

„Spiritism"

Revista spiritistă „Astralis" — pe lângă bucăţi de pe lumea ceialaltă dela cei mai mari scriitori ai lumii— publică şi câteva şedinţe de spiritism, la care au participat doamne şi domni.

Scena şedinţei din 15 Oct. 1932, din sala aşezată în Calea Brestei No. 58 (Craiova), este astfel descrisă de procesul-verbal respectiv:

„Se face rugăciunea către Dumnezeu şi invocarea Spiritului ghid, apoi ne prindem toţi mâinile lanţ, fiecare cu ale vecinului din dreapta şi din stânga strânşi în cerc în jurul măsuţei de spiritism şi facem contact cu picioarele şi genunchii aceloraş vecini, în aşa chip încât nimeni să nu facă vre-o mişcare cu mâinile sau cu picioarele".

Dacă-i vorba de făcut contact, între domni şi doamne cu picioarele şi, mai ales cu genunchii, — ni se pare că se obţine un spiritism foarte materialist... — *M. Sevastos.*

Cum scrie d. Liviu Rebreanu

Intrebat de un interviewer cum scrie, d. Liviu Rebreanu a spus următoarele:

„Foarte greu de răspuns precis la întrebarea d-tale. Totuşi să încerc. Mai întâiu de toate trebuie să am linişte complectă şi fiindcă n'o găsesc decât noaptea, scriu noaptea, ca să pot trăi realmente cu personagiile mele pe care vreau să le evoc. Dorinţa de cât mai multă linişte mă face să scriu în diverse locuri. Inainte de a avea via, scriam unde mi se punea la dispoziţie o cameră sau un apartament, în care stăteam complect izolat, pentru a face opera aceasta de incubaţie şi creaţie literară.

Iau loc la birou, între orele 9 şi 10 seara, în faţa unei pagini albe. Scriu până la 6—7 dimineaţa. Iţi închipui că trebuie să fii foarte rezistent ca să poţi face aceasta multe nopţi de-arândul. In Bucureşti fac mai mult opera de transcriere, care pentru mine e mai dificilă decât cea de creaţie. Ca să pot rezista atâtor nopţi albe, mă întreţin cu cafele şi ţigări. Aceasta nu înseamnă că dacă iau loc la birou scriu neapărat. De multe ori nu isbutesc decât să înşir câteva rânduri şi recitindu-le în zori, să mă văd nevoit de a le arunca la coş. In medie, într'o noapte scriu cam patru, cinci pagini.

... Scriu destul de greu. Opera de transcriere e mult mai grea pentru mine. La început, în focul scrierii, e ca să zic aşa acel foc sacru care te mână, pe urmă intervine răceala criticului, acea operă de ajustare care e cea mai grea. In orice caz, faţă de mulţi din colegii mei, scriu greu şi-ţi mărturisesc că greutatea provine şi dintr'o încăpăţânare: ţin să nu ocolesc adevărul, expresia sau situaţia, ţin neapărat să descriu ce gândesc. Asta mă face să am dificultăţi

— *Cui citiţi manuscrisul?*

— „Nu-l citesc nimărui. Nevastă-mea mi-l citeşte deseori pe furiş. Dar de cele mai multe ori, aproape în majoritatea cazurilor, primul care îmi citeşte manuscrisul este culegătorul tipograf".

De vorbă cu Jean Giraudoux

C. Benedek, corespondentul lui „Neues Wiener Journal" a avut o convorbire cu poetul-diplomat Jean Giraudoux, autorul mult discutatei piese de teatru: „Siegfried".

Reproducem aci, câteva fragmente mai interesante:

M'am născut într'un oraş de provincie — spune Giraudoux — dar am studiat la Paris pentrucă m'au atras totdeauna marile centre şi străinătatea. In timpul studiilor liceale am economisit atâţi bani, încât, după luarea bacalaureatului, am putut face o călătorie în Belgia şi Germania. Ca student am rătăcit apoi opt ani de zile prin Germania, Elveţia, Italia, Austria, Danemarca, Rusia şi am vizitat şi America. Cu trei ani înaintea războiului am intrat în Ministerul de Externe. In 1914 am fost avansat la gradul de soldat, iar cu timpul la cel de ofiţer. După demobilizare am trecut la ambasada din Berlin; iar Briand mi-a încredinţat conducerea Biroului Presei din Ministerul de Externe. Acum mă ocup cu Reparaţiunile. Asta-i tot....

— Şi literatura ? — întreabă corespondentul.

— Literatura a fost ceva lăturalnic. Am început să scriu încă de pe vremea când mă aflam în America şi Suedia. După sfârşitul războiului a apărut „adorable Clio", cartea mea favorită. Acesteia i-au urmat o serie întreagă de romane, până ce am scris piesa de teatru „Siegfried", care a înregistrat succese şi în Germania.

— Aţi avut un model viu, când l-aţi zugrăvit pe Siegfried ?

— Modelul ar putea fi considerat bunul meu prieten şi coleg André Dufrenois. Acest om întrupa toate virtuţile naţionale franceze. Era un spirit eminamente francez şi extraordinar de înzestrat. El a dispărut în timpul războiului. Nimeni nu ştie dacă a murit sau dacă a căzut prizonier. Dela dispariţia lui am auzit povestindu-se despre răniţi care şi-au pierdut memoria; de atunci m'a stăpânit gândul că s'ar putea ca Dufrenois să-şi fi uitat trecutul şi să fi devenit german. Din această idee burlescă şi sguduitoare totodată a luat naştere figura lui Siegfried.

— O piesă de război, care însă a fost scrisă în vederea păcii... Ce părere aveţi despre influenţa războiului asupra literaturii ?

— A făcut-o mai umană. In ultimii douăzeci de ani, literatura întregii lumi a suferit o schimbare.... La noi, în Franţa, literatura „l'art pour l'art" e pe cale să dispară. Nu mai e suficient să amuzi publicul. Cititorul nu se mai mulţumeşte cu simplul joc al fanteziei poetice, el pretinde soluţii şi concepţii despre idealuri mai înalte. Căci şi cititorul s'a schimbat. Azi nu mai citeşte o clasă privilegiată a literaţilor profesionişti şi a bogătaşilor, ci aproape toate lumea, în special femeile.

Din frământările războiului s'a născut o generaţie nouă, care nu se lasă a fi alimentată cu superficialităţi frivole, ci care vrea să ştie dacă şi poetul e preocupat de problemele ei sufleteşti. Nu mai există literatura „Vie Parisienne", după cum nu mai există nici şcoli literare sau curente pornite din cafenele şi saloane. Epigonii sunt lăsaţi în umbră; publicul cere personalitate. Poetul actual nu imită pe nimeni, nici în fond, nici în stil.

In Franţa trebue relevată o surprinzătoare apariţie. Omul simplu *l'homme de la rue,* a început să se intereseze şi de ceiace se petrece dincolo de graniţa franceză. Inainte de război, poporul nostru nu vedea străinătatea. Războiul însă a unit naţiunile de cultură, morală, religie şi limbă deosebită, punându-le să lupte laolaltă spre o ţintă comună. Astfel s'a trezit interesul reciproc al unor rasse deosebite. Ele au învăţat să-şi cunoască calităţile şi defectele; şi acest interes a rămas treaz şi după război, datorită dorinţei de pace a unei omeniri obosite şi chinuite de moarte, şi care vroia linişte şi cultură.

In altă ordine de idei Giraudoux spune:

— Nu există o criză teatrală ! Totul se reduce la intenţia câtorva comercializatori ai teatrului care vor să atragă publicul în sfera intereselor lor. Directorii de teatru vând arta în virtutea legii cererii şi ofertei, ceiace, desigur, e o pagubă numai pentru ei.

Asta nu-i criză. Despre o criză teatrală poate fi vorba numai atunci când nu ar exista destui autori dramatici şi spectatori. Dar publicul spectator e mereu în creştere; iar operele autorilor dramatici nu sunt câtuşi de puţin inferioare celor dinaintea lor.

Astăzi, ca şi pe vremuri, teatrul reprezintă desăvârşirea spirituală a zilei. După o zi de eşec şi de nelinişte, încerci să-ţi recapeţi echilibrul în atmosfera vaporoasă a scenei, unde fiecare întrebare îşi găseşte răspunsul, unde reuşeşte totul şi unde toate-s complect rotunjite.

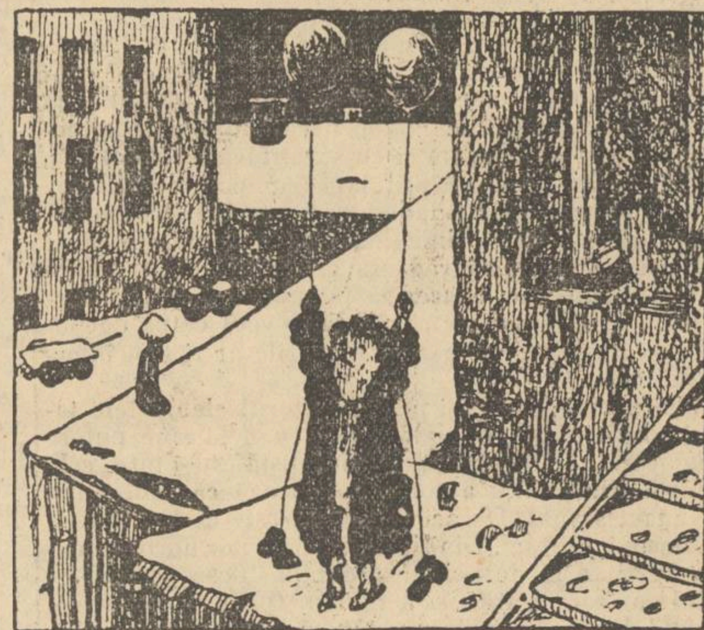
Vina atmosferei apăsătoare care domneşte în lumea teatrală, o poartă specialiştii teatrului, care fie dintr'o oarecare rezervă, fie din calcul comercial, împart teatrele în categorii: în teatre artistice, teatre de avant-gardă, sau — dispreţuitor — în teatre, fără alt calificativ. Din această pricină, gustul şi puterea de judecată a publicului sunt induse în eroare, nervii spectatorului fiind luaţi cu asalt, de pe scenă, cu tot felul de axiome false despre artă şi politică. Şi totuşi, cred, n'a existat niciodată o epocă mai înţelegătoare faţă de teatru şi arta dramatică, decât epoca noastră.

Mărunte

— „Flori din Grădina Copilăriei" este titlul unui volum de duioase amintiri din copilărie, pe care-l tipăreşte d. Constantin Kiriţescu şi care va apărea în cursul acestei lui la „Cartea Românească".

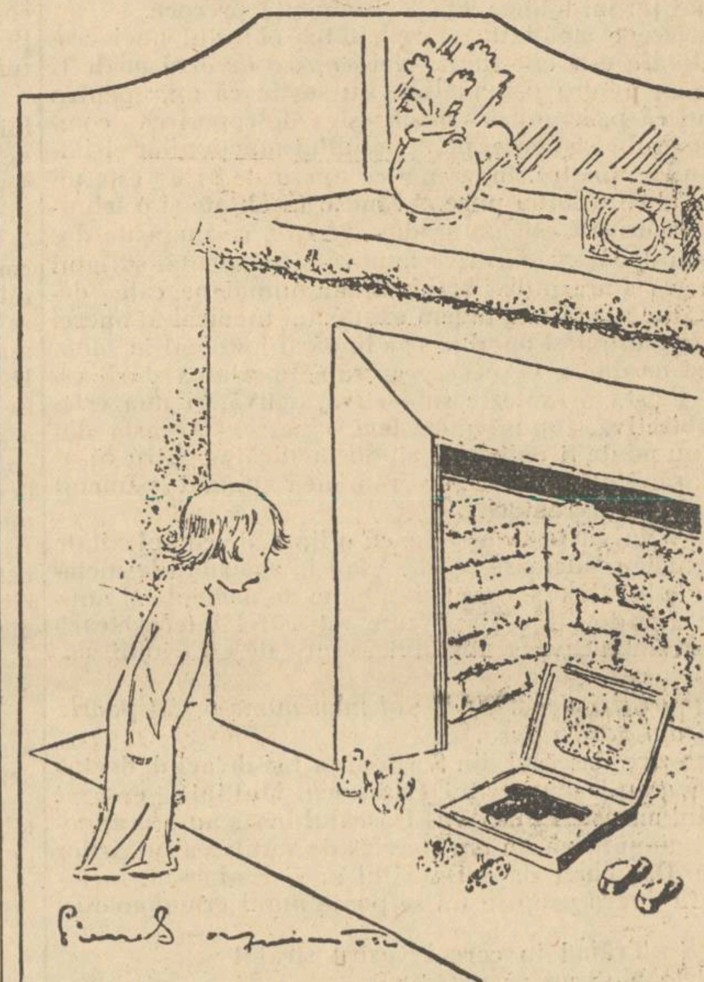
— S'a pus sub tipar şi va apărea în curând: „Calculator de dobânzi" de M. Drimer, contabil autorizat, — cu o prefaţă de d. Prof. Gr. Trancu-Iaşi, fost ministru, decanul corpului contabililor din România

Rugăciune de Crăciun

— Moş Crăciun, îţi trimit pantofii ! Te rog să mi-i aduci tălpuiţi...

Confuzia lui Moş Crăciun

— Nu se poate ! Desigur că m'a luat drept o femeie măritată !...

Copiii teribili

— Dar ce e mai nostim e mutra tatei, care se crede obligat să se deghizeze în Moş Crăciun.

Citiţi

V. BLASCO IBANEZ: Călătoria unui romancier în jurul lumii, traducere de H. Sanielevici.

Deşi pare un simplu jurnal de călătorie al marelui romancier spaniol de reputaţie mondială, această carte compactă este mult mai mult.

Blasco Ibanez a cutreerat întreg pământul şi descrierile sale nu sunt numai peisaje reci, fie africane, fie americane, europene sau asiatice. Pretutindeni, romancierul a căutat să observe omul şi moravurile lui, mizeria eternă şi încercările de înălţare ale omului.

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7

L XII.-SERIA II-a.-No. 632

7 LEI EXEMPLARUL IN ŢARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 15 Ianuarie 1933

Adevărul Literar şi Artistic

FONDATORI: | AL. V. BELDIMAN 1888 - | CONST. MILLE 1897 — 1920

FONDAT IN 1893

Ziarul Abon. dv. exp. Oficiu Biblioteca — TÂRGU ... 15 IAN 33

Darul de ziua ta

Te-ai obicinuit cu ziua ta, poete, repetată zeci de ani. Ea nu are măcar meritul să iasă singură în calendar şi să pară că orânduieşte săptămâna. După ce s'au isprăvit toate sărbătorile iernii, iată-o venind în coadă, ca un soldat îmbătrânit, ros la picioare de bocanci şi cu spinarea jupuită de o raniţă grea. Oaspeţii s'au sculat dela toate mesele, scaunele sunt singuratice, paharele răsturnate şi damigenele culcate. Tocmai când vine mătura să cureţe, te iveşti şi tu, sfinte, de ziua lui. Nu mai e de mâncat şi de băut nimic, după niciun tarif.

Ar fi putut sări să te întâmpine lăutarii cu un hohot de unelte şi un ţigan cu mustăţile rase nemţeşte până la nas, care stă frumos pe două virgule de păr, ţi-ar fi cântat, şoptite la urechea legănată, măscăriile boiereşti bâzâite pe cobză. Aş! lăutarii dormeau cu gura căscată pe scaunele din colţul sobei, alături de contrabasul, monumental ca un catafalc. S'a isprăvit, s'a făcut şi plata şi s'au împărţit şi toate bacşişurile.

Veneai, poate, dela bal, în costumul, cam decolorat de romantism al naivului tău predecesor, fardat cu pudră ieftină, sprincenat şi cu buzele boite. Mandolina spânzura de o panglică pe cămaşa de mătase largă, cu pufuri de ciucure, prinse dela roata gulerului de organtin, pe piept, până la ultimul bumb. Erai în pantaloni subţiri de atlaz şi în pantofi de piele de mănuşi — şi fără umbrelă, Pierrot! ud leoarcă de ziua ta şi pribeag. Cu scripcarul şi cu muscalagiul glasul coardelor s'ar fi înţeles dacă nu dormeau, sătui şi beţi, de splendorile zilelor celorlalte, care o luaseră sfântului tău înainte. Aşa a fost aşezată ziua ta, că în ceasul în care soseşte, se pregătesc şi oamenii să se întoarcă la muncă, pentrucă toate sărbătorile s'au isprăvit. Urlă răgetul uzinei şi toacă vioi ciocanul de fier. Stelele de beteală au căzut din pomul Crăciunului, jucăriile s'au stricat, s'au veştejit sorcovele şi sărbătoriţii zilelor petrecute s'au ales dela craii veniţi din Răsărit şi aducători de cadouri, cu o cutie de buzunar cu bicarbonat.

Ai fi cântat de bună seamă sub un balcon, chiar la vârsta tâmplelor tale albe, deghizat în lunatec şi în amorez. Tichia de catifea şi sulimanul puteau să înşele ochii strecuraţi prin reţeaua perdelelor către cântăreţul de jos. Inima lui e spumantă şi harurile impetuoase ale tinereţii i-au rămas credincioase.

Nu, poete ! Ai aflat, par'că în treacăt şi ai stat acasă. Poetul nu mai străbate oceanul în costum de carnaval, călare pe un catarg: s'a isprăvit şi acest poet. El stă pe teren, înconjurat de o familie, care-i zice „tată" ca pe uscat, lângă o nevastă care-i zice „mă", ca în agricultură, şi se uită'n sus, de unde pogoară porumbeii luminii şi presimţirile, printre şuri şi glugi de coceni. Miile de ciori au trecut peste casa lui, fugărite de mirosul gheţarilor, porniţi din pustietăţile reci şi împinşi de vânturi. Dezolantul lor ţipăt de primejdie şi izgoană a durat toată ziua şi val-vârtejul părea că nu mai sfârşeşte niciodată. Ca şi cum ardeau pădurile lumii şi se răzvrătiseră vârtejurile de zguri şi cenuşă, flocoştina funinginii se vărsa din zările de miază-noapte în furtuni de petice negre. Deasupra zilei tale, poete, trecea întunericul sfâşiat către noaptea de apoi.

Tu te-ai primenit de ziua ta, ca un ţăran care şi-a pus de gând să fie alb de ziua lui şi proaspăt, ţi-ai aprins luleaua şi te-ai hotărât să-ţi sărbătoreşti sfântul în ...lul tău, pe câmp, vorbind cu buruienile şi vrăbiile, c... ştiu mai multe decât privighetoarea, scormonind p...ntul cu băţul şi întorcându-te la masa prânzului, c... ospătezi cu ai tăi şi să bei o ulcea de vin.

— Nimeni nu şi-a adus aminte de mine, ai întrebat, poete.

— Afară de noi, au zis copiii.

— Mai e nevoie de cineva ? a întrebat nevasta.

— Nu e nevoie de nimeni, te-ai gândit, dar par'că era mai bine să împărţim pâinea noastră de azi şi cu alţii, ai zis.

Ai pus zece bliduri, zece linguri şi zece pahare, pe masa lungă, pentru cine o să poftească să vie şi nu a veni...

— Să le lăsăm toată noaptea puse, ai zis: în spre ziuă or să dea fecioarele fără undelemn în candelă, pe la n... Să fie casa deschisă. Ele or să intre în vârful picioarelor desculţe să-şi astâmpere foamea. Şi să fie lampa aprinsă.

Când te-ai ridicat dela masă, a zgâriat o labă la uşe, în miezul zilei.

— Au mâncat cânii? ai întrebat. Cânii mâncaseră mai de vreme. Păruse laba mare gospodărească a lui Bursuc.

Ai dat uşa de perete şi s'a arătat un câne, dar un câne străin. Roşu, cum nu era niciunul roşu în tot ţinutul şi un neam nemaicunoscut, mare şi zvelt, grumazul lui semăna cu 7 şi cu 2 şi spinarea, încovoiată la mijloc şi ridicată neted pe şolduri amintea litera *S* răsturnată. Picioarele înalte şi subţiate după tipare alese aveau un răspuns în prelungirea de tulpină moale a cozii şi cânele era ca un şarpe devenit căprior. Uitătura lui mai presus de frumuseţea mărginirilor trupului, era mai ales ciudată, gălbuc şi aţintită ca spre un ţel şi spre o săvârşire, în ochii tăi. Cânele veni de-adreptul la tine, alăturându-şi obrazul de mijlocul tău, unde îi ajungea capul şi ţi se culcă la picioare, uitându-se numai în ochii tăi. Ai înţeles numaidecât că de unde, de neunde, el a venit pentru todeauna.

Ochii lui te turburară cu deosebire, lumina lor nu-ţi părea neştiută. O mai văzuseşi, nu-ţi aminteai unde, în muşeţel, în steaua cerului sau noaptea în fulgerul iazului. Era totuş o căutătură pe vremuri familiară. Ai căutat ... cui era, judecând, apropiind, împerechind. Ducându-l la pipă, ai rămas cu chibritul aprins în aer, până ce te-a fript şi ţi-a căzut din degete.

— E de necrezut ! ţi-ai zis.

Ai strâns din pleoape, voind să-ţi fugă gândul şi ţi le-ai deschis, voind par'că să chemi gândul înapoi. Ochii tăi uimiţi se închideau, se deschideau, ca mâna unui prunc în leagăn, care s'ar fi jucat cu un fulg de păpădie, încercând să-l prindă şi, fiind aproape prins, să-l scape. Ochii cânelui erau ca ochii lui Iisus Hristos, în timpul minunii din Cana-Galileea şi când a sculat pe fata lui Iair...

Se petrecuse unul din acele lucruri de presimţire şi bănuială, de tresărire a pietrii, şi de întoarcere a unei rădăcini, sucită într'un pământ al simţirii, lucruri ivite de scăpărarea îndată stinsă a tainelor grele, pe neaşteptate. Te simţişi de ziua ta obosit...

— E darul meu de ziua mea, ai zis, mângâind cânele lin. Ia uitaţi-vă la giuvaerile astea. Ochii ăştia nu se poate să nu poarte sufletul cuiva de mai departe. Cânele ăsta n'a venit singur, a fost trimis.... Mi l-a trimis aici de-adreptul, de ziua mea.

Şi ţi-ai zis că poate cu poeţii se petrece oarece de felul licăririlor, scrise cu pensula de aur pe icoana, din jurul capetelor Evangheliştilor, care au luat vorbele din văzduh şi le-au pus în carte. Şi ţi-ai chemat cânele Ion Botezătorul.

T. ARGHEZI

Plecare

Ştii, drumul meu spre tine porneşte dintr'o gară
Atuncia când e ceasul cel cenuşiu de sară,
Când oamenii sunt umbre prin sălile înalte,
Şi's palizi ca bolnavii într'un spital sărac.
Luminile se uită la toţi, — şi nu cunosc pe nimeni;
Toţi sunt streini şi singuri.
De acolo începe visul meu.
In urma mea rămân fără de mine, toate.
Vin singur spre tine, aşa precum se naşte omul singur
Nu mai am trecut decât amintirile noastre,
Fragmente dintr'o viaţă pe care trebue s'o fi trăit odată
Şi care mi se pare astăzi departe...
Tot ce-i aici acum nu mai este decât ca o părere,
Decât ca gândurile.
Toţi oamenii în jur sunt lucruri care se mişcă;
Am pentru ei şi pentru mine milă până la lacrimi,
De parcă eu i-aş fi ucis pe toţi.
Toată viaţa pământului a dispărut;
Nu mai sunt decât eu aici şi tu la capătul drumului meu
Şi gândul care merge, nevăzut, ca luna, ziua.
Am intrat în vis:
Toate 'n jur sunt ireale şi îndepărtate,
Merg sus de tot pe marginea omenirei adânci,
Purtat inconştient de mine însumi ca de un somnambul,
Sunt parcă orb şi sunt purtat de mână
Inspre lumina care trebue să-mi dea vedere.
Amintirea ta luminează în mine, ca florile albe, noaptea
Şi, cine mă vede, mă surprinde surâzând singur.
Sunt alături cu lumea nebunilor
In care toate visurile se fac realităţi
Şi e un Dumnezeu care dă fiecăruia ce vrea.

Şi visul meu începe cu gândul că te voi vedea...

DEMOSTENE BOTEZ

Despre dragoste şi despre femei

Indrăgostiţii statornici nu sunt cei mai iubiţi; statornicia le dă un aer grav şi rânduit, care răceşte dragostea.

(Marivaux)

Nenorocirea condamnă aproape totdeauna pe femei la dragoste.

(E. Rey)

Disperările extreme ale dragostei conţin totdeauna speranţă, şi nici un îndrăgostit nu se sinucide fără a se gândi că gestul său va cuceri în sfârşit inima indiferentă.

(M. Houber)

De obiceiu nu se ia în seamă prima aventură de dragoste a unei femei decât când este urmată şi de alta.

(La Rochefoucauld)

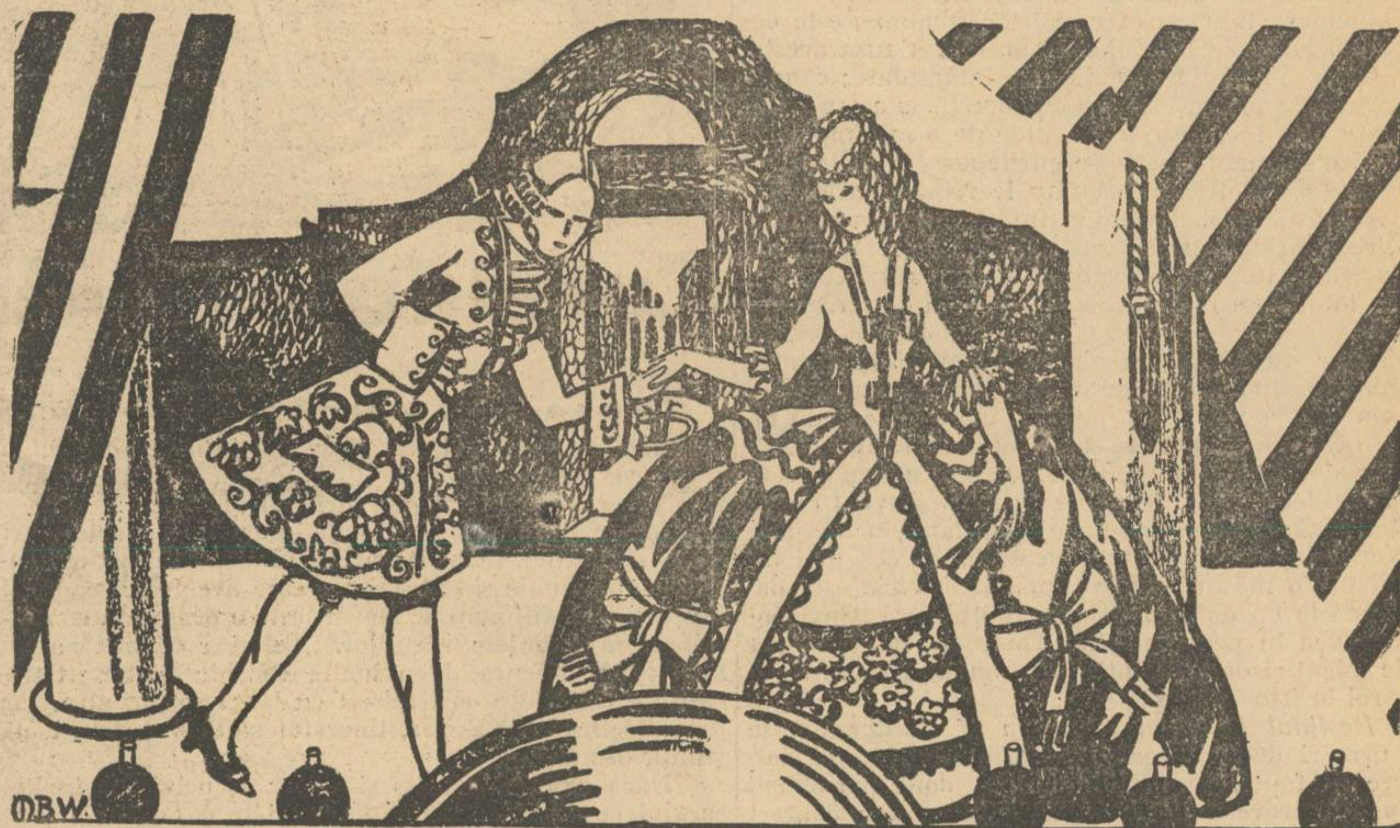
Cel ce iubeşte pentru prima dată, chiar dacă a fost nenorocit, este un zeu; dar cel ce iubeşte pentru a doua oară zădarnic, este un prost.

(H. Heine)

Dragostea cere mai multe drăgălăşenii decât virtuţi.

(Marivaux)

Traduse şi culese de *Aurel George Stino*

Amintiri despre lordul Thomson *

In noaptea de 4 spre 5 Octombrie 1930, marele dirijabil englez R. 101 se prăbuşea la pământ în apropiere de Beauvais, în Franţa. Era în drum spre Indii şi avea pe bord pe Ministrul Aerului, Lordul Thomson of Cardington, membru al guvernului laburist al lui MacDonald. Echipagiul şi pasagerii aeronavei, cincizeci de persoane, pieriră cu toţii, afară de patru oameni; trupurile victimelor erau de nerecunoscut; printre cei morţi se găsea Lordul Thomson. Dorea să ajungă în Indii pe calea aerului şi să viziteze Delhi înaintea conferinţei Mesei Rotunde care trebuia să hotărască de soarta lor şi care urma să se deschidă la Londra la 20 Octombrie; lordul Thomson era, cu siguranţă, încredinţat că raidul său aerian în Indii, prin rapiditatea dusului şi întorsului, era menit să lovească imaginaţiile făcând să sară în ochii participanţilor la Conferinţă că datorită mijloacelor moderne de comunicaţie, metropola occidentală se apropia tot mai mult de coloniile sale.

Nu i-a fost dat Lordului Thomson să se reîntoarcă la Londra ca învingător. In loc de aceasta, cosciugul său, anonim, fu expus la Westminster Hall în rând cu ceilalţi patruzeci şi şase tovarăşi de nenorocire. A fost în Anglia un doliu public la care lua parte şi Franţa căci se cunoşteau simpatiile Lordului Thomson pentru cultura franceză. La Camera Comunelor, MacDonald rosti elogiul funebru al Ministrului său al Aerului. A fost surprinzător de concis, desigur nu pentrucă oratorul n'ar fi avut nimic de spus asupra defunctului; îi era, dimpotrivă, inima prea apăsată şi emoţia prea adâncă. „Era colaboratorul meu cel mai scump, prietenul cel mai bun: el singur ştia cât de singuratecă poate fi viaţa unui Prim Ministru". Această amiciţie proclamată în faţa unui catafalc era cu atât mai isbitoare cu cât MacDonald şi Thomson nu se cunoşteau de multă vreme. Se întâlniseră pentru întâia oară în 1922, cu puţin înainte ca MacDonald să fi format primul său guvern; Thomson era atuncea brigadier general dar îşi dăduse demisiunea şi candidase la alegeri în rândurile partidului laburist, de altfel fără succes.

Din prima clipă, aceşti doi oameni cu experienţa vieţii simţiseră unul pentru altul o profundă simpatie. MacDonald, într'o scrisoare, se exprimă fără rezervă asupra acestei înţelegeri, acestei încrederi reciproce şi, lucru ciudat, explicaţia acestei „armonii prestabilite" au găsit-o în vechea doctrină mistică a preexistenţei:

„Ne-am cunoscut poate într'o viaţă anterioară. Ne-am „recunoscut" la prima întâlnire, ca doi vechi prieteni ce se regăsesc". Nu degeaba a fost evocată, în ce-i privea, amiciţia lui David cu Ionathan.

Ultima lor întrevedere s'a desfăşurat în ajunul plecării pentru călătoria aeriană. Lordul Thomson se dusese să vadă pe MacDonald la Downing Street. Primul Ministru lăsă să se întrevadă temerile sale şi făcu aluzie la riscurile întreprinderii, dar Ministrul Aerului avea încredere în R. 101. „Tu ştii", zise el ** devenit deodată grav, „că niciodată nu mi-am călcat cuvântul dat. Nici de data aceasta nu voi da greş. Iţi făgăduesc să fiu îndărăt la 20 Octombrie, la deschiderea Conferinţei". Şi acest cuvânt de îmbărbătare nu fu cel din urmă al său. MacDonald îl însoţi până la scară şi se aplecă peste rampă pentru a nu-l pierde din vedere decât cel mai târziu cu putinţă; atunci Lordul Thomson, privindu-l cu figura veselă, îi strigă: „Şi chiar de s'ar întâmpla vre-un rău oricât de mare aminteşte-ţi că nu va dura mai mult ca o clipă. Soarta noastră este scrisă mai dinainte".

Era hotărît ca Thomson să trimeată zilnic câte două mesagii prin radio, unul dimineaţa, asupra celor petrecute în cursul nopţii şi altul seara, asupra evenimentelor din timpul zilei. MacDonald nu va primi nici unul din aceste mesagii. In dimineaţa Duminecei din 5 Octombrie, pe când citea în pat, auzi soneria telefonului şi, vesel apucă receptorul, sperând să audă vocea prietenului său. In loc de aceasta o voce necunoscută îi anunţă că de două ceasuri se isprăvise cu R. 101 — că Lordul Thomson murise.

MacDonald zugrăveşte în culori vii personalitatea prietenului său defunct, alcătuită dintr'un amestec rar, captivant şi irezistibil: „soldat prin educaţie şi caracter, artist prin temperament şi simţul frumosului". Acest amestec nu este atât de rar după cât pare să creadă MacDonald. Se poate că s'a gândit la faimoasa amuzicalitate a Lordului Kitchener. Din potrivă, se găsesc mulţi soldaţi înzestraţi pentru arte şi nu numai ca amatori; Moltke însuşi era un estet de o fineţă desăvârşită. Mai surprinzătoare este la Lordul Thomson latura caracterului său desvăluită prin trecerea dela cariera militară la cea politică şi înscrierea lui din acea clipă în partidul laburist. In tinereţe fusese un încântător epicurian; era primul s'o recunoască; era renumit pentru talentul de a recunoaşte după gust diversele mărci de şampanie. Războiul şi pacea mondială deşteptară în el seriozitatea şi-i impuseră convingerea că trebuia să-şi schimbe ocupaţia pentru a se pune în slujba umanităţei. Pentru el aceasta a reprezentat un dureros sacrificiu personal. De sigur, s'au găsit voci care au pus în socoteala unui imbold de ambiţie înscrierea sa în partidul laburist. Mac Donald, a cărui mărturie cu acest prilej este importantă, nu contestă gustul amicului său pentru onoruri dar declară că era de calitatea cea mai respectabilă şi de altfel, pe de-a întregul îndreptăţit. Trebue adăugat că la început, Thomson nu-şi făcea nici o iluzie cu privire la rapiditatea, şi strălucirea viitoarei sale cariere politice. Astfel, dacă ajunse atât de repede la cele mai înalte trepte, fu graţie împrejurării de a fi câştigat prietenia lui MacDonald. Dar desigur nu era un arivist.

MacDonald a fost cel mai apropiat amic al Lordului Thomson. Dar acesta avea şi o amică, care, din anumite puncte de vedere îi era tot atât de apropiată. Era Principesa română Marthe Bibescu căreia îi scria către sfârşitul vieţei: „A fi alături de dumneata îmi risipeşte oboseala sufletului. Cred în adevăr că dumneata şi MacDonald sunteţi, în lumea de azi, singurele fiinţe vii cu care simt plăcere când stau de vorbă". Prietenia sa cu Principesa Bibescu era mai veche decât acea cu MacDonald; ea data din primăvara anului 1915, când Thomson sosise la Bucureşti în calitate de ataşat militar britanic.

Principesa Bibescu aparţine uneia din acele familii române fanariote care, de mai multe secole, ocupă unul din locurile mai de frunte ale ţării; tatăl său era şef al partidului conservator. Ca pe mulţi dintre compatrioţii săi, cultura ei o înrudeşte în întregime cu Franţa; de vre-o zece ani, ea se numără printre autorii francezi. Renumele câştigat de ea nu este uzurpat; se găseşte la ea o abundenţă de sensibilitate artistică, de bogăţie de imaginaţie, de vivacitate care iese din comun. Ea posedă în acelaş timp o natură de poet şi un creer limpede. Unele din cărţile sale au fost traduse chiar în limba suedeză, între altele acel roman plin de spirit şi graţie. „Catherine Paris" în care istoriseşte fragmente din viaţa sa plină de diversitate, zugrăvind cu un rar simţ de observaţie şi de fină ironie, atât medii pariziene cât şi româneşti.

De data aceasta, după trecerea a doi ani dela moartea Lordului Thomson, Principesa Bibescu publică biografia prietenului său dispărut şi fără îndoială este una din cărţile cele mai interesante şi mai frumoase.

Este greu de găsit un roman care să fie atât de captivant şi plin de emoţiune cum este această istorie a vieţii Lordului Thomson. Fără îndoială se vor scrie în viitor biografii mai detaliate şi mai profunde ale Lordului Thomson, căci figura sa nu este din acelea ce se întâlnesc zilnic; şi cu toate că n'a avut timpul să joace în politică un rol cu adevărat mare, personalitatea sa, din punct de vedere intelectual, avea mare im-

(Continuare în pag. II-a)

* Foileton de Frederik Böök, fost profesor al Universităţii din Lund şi critic cu mare autoritate, foileton publicat în „Svenska Dagbladet" din 7 Septembrie 1932.

** Această tutuială prea puţin englezească, este a lui Böök ; (N. T.).

portanţă. Chiar dacă mai târziu se va arunca, asupra evenimentelor istorice la care a luat parte, o lumină vie, biografia sa scrisă de Principesa Bibescu va păstra valoarea clasică a mărturiei venită dela una din persoanele care l'au apropiat mai mult. In volumul francez, acest portret este complectat de alte documente, de o valoare tot atât de mare. Căci Lordul Thomson scrisese şi el însuşi o istorisire a aventurilor sale din timpul răboiului, cu toate că într'o formă în aparenţă uşoară. El intitula această povestire *Smaranda* şi o pune în socoteala unui brigadier general Y., mort între timp; la epoca când a scris-o, Thomson putea cu drept cuvânt — el care intrase în partidul laburist, — să considere ca mort „eul” său trecut.

Smaranda pe româneşte însemnează smarald — şi este Principesa Bibescu care, sub acest nume, este desemnată în lucrarea Lordului Thomson. Cauza acestei denumiri fu în realitate o simplă întâmplare; când a văzut-o pentru prima oară la Bucureşti, la un concert la Palatul Regal, ea purta smaralde de o mărime şi de o strălucire minunată. Şi de sclipirile acestor pietre preţioase gândul său trebuia să rămâie robit pentru toată viaţa. Admiraţiunea, devotamentul care îl legau de dânsa, se resfrângeau asupra ţării căreia ea aparţinea — de aceia în jurnalul brigadierului general Y., România este totdeauna numită Smarandaland — ţara Smaraldelor.

Desigur sunt puţini străinii care au simţit pentru România o simpatie atât de caldă ca aceia a Lordului Thomson cu toate că nu se poate spune că a fost în întregime orb faţă de părţile slabe ale locuitorilor. Exaltarea cavalerească care-l însufleţea a avut chiar consecinţe politice... vai!... se poate cu drept cuvânt exclama, căci dacă România, cu prilejul tratativelor de pace dela Versailles, a fost tratată ca naţiunea cea mai favorizată într'o măsură... să zicem... fantastică, este datorită până la un oarecare punct, faptului că „Smarandaland” avea în persoana lui Thomson un apărător plin de talent şi de influenţă. Aci, romanul intim a jucat un rol în istoria lumii.

In *Destinul Lordului Thomson of Cardington*, se poate urmări deasemenea curioasa şi interesanta desfăşurare de fapte, descrise de cele două personagii principale, fiecare după felul său de a vedea: şi acest paralelism al punctelor de vedere capătă un surplus de interes prin faptul că cei doi eroi sunt şi unul şi altul autori de mâna întâi; Lordul Thomson sub raportul fineţei, al pătrunderii şi al perfecţiunii artistice a stilului, nu cedează decât foarte puţin prietenei sale.

Ca şi dânsa, el se arată a fi un ironist plin de spirit; el poate da curs liber umorului căci n'are acelaş motiv de a pune surdină şi nici de a întinde un văl de doliu asupra culorilor.

Acest volum capătă, în fine, un surplus de valoare prin prefaţa scrisă de MacDonald pentru noua ediţie a „Smarandei” şi care însoţeşte traducerea franceză. Ceiace omul de Stat englez nu putuse exprima când pronunţase în Camera Comunelor discursul funebru al prietenului său dispărut, spune cititorului astăzi, şi seriosul adânc care alcătuia baza caracterului Lordului Thomson reese din această analiză, venind dela un om care avea cu dânsul o strânsă legătură de sentimente şi idei. Şi astfel se încheie acest prim portret.

Această carte, aşa cum a fost publicată de Principesa Bibescu, este încă una din numeroasele dovezi de libertatea de judecată şi de sinceritatea cu care istoria războiului mondial este interpretată de către generaţia care a luat personal parte la evenimente. Se poate constata că această libertate merge foarte departe. Dar, în cazul de care ne ocupăm, ar fi greu de făcut vre-o obiecţiune; în volumul Principesei nu se găseşte nimic care să trădeze cel mai slab gust pentru scandal sau indiscreţie; nici urmă de setea de a produce senzaţie. Cu greu se poate închipui, că interesul psihologic şi biografic poate fi satisfăcut până într'atât cu aşa tact în exprimare. Naturaleţa uşoară care se pare că dădea tot farmecul personalităţii Lordului Thomson este de asemenea una din calităţile remarcabile ale cărţii pe care prietenii au dedicat-o memoriei sale.

FREDERIK BÖÖK
(dela Academia Suedeză, Stockholm)

Din Rimele lui Petrarca

După moartea Laurei

Poetul îşi dojeneşte sufletul că se întoarce prea des cu gândul şi amintirea spre purtările Laurei şi îl îndeamnă să se îngrijească mai degrabă de lucrurile cereşti.
LEOPARDI

Ce gânduri ai? şi ce faci? de ce priveşti în urmă
La vremurile duse ce n'au să se întoarcă,
Nemângâiate suflet al meu? Tu însuţi parcă
Ai vrea s'adaugi vreascuri la focul ce te scurmă!

Privirea ei cea dulce, cuvântul ei cel viu,
Ce-au fost turnate'n versuri de-atâtea ori de tine,
De pe pământ sunt duse; şi azi (tu ştii prea bine!)
Să le mai cauţi este zădarnic şi târziu.

Ah, nu, să nu dai viaţă din nou durerii mele;
Nu re'nvia gândirea amăgitoare, vagă:
Urmează gânduri limpezi ce duc la bun sfârşit!

De-i tristă viaţa 'n lume, noi să cătăm spre stele;
Căci pentru noi fatală a fost femeia dragă,
Când, şi trăind şi moartă, ea pacea ne-a răpit.

Trad. de L. Sb.

Ultimul număr apărut al revistei
„MAGAZINUL“
întrece în cuprins şi eleganţă cele mai frumoase reviste din străinătate
în condiţiunile în care a apărut acum
MAGAZINUL
constitue cel mai minunat dar de Sărbători
Lei 40

Caleidoscop intelectual

Cum se scrie o bună piesă de teatru

Sub titlul de mai sus, şi cu subtitlul „*caracterul şi valoarea pointei dramatice*”, Rudolph Lothar publică în „Neues Wiener Journal” următorul articol:

In vremurile bune circula credinţa că arta unei piese dramatice se poate învăţa. Existau chiar o mulţime de manuale şi catechisme care aveau de scop să-i înveţe pe neofiţi cum se construeşte o dramă în conformitate cu cerinţele regulilor. „Tehnica dramei” a lui Freytag se bucura de o înaltă consideraţiune. Catechismul lui Prölss era folosit cu toată seriozitatea. Iar din „Poetica” lui Beyer, tineretul studios sorbea toată ştiinţa dramaturgică.

Dacă Freytag, Prölss şi Beyer ar privi din înaltul cerului spre pământ, desigur că i-ar cuprinde groaza de halul de sălbăticire în care a ajuns teatrul. Nu vorbesc câtuşi de puţin despre aşa numitele crize teatrale, despre falimentele şi catastrofele financiare ale întreprinderilor teatrale, ci despre starea haotică a dramaturgiei actuale, întrucât mai poate fi azi vorba despre o dramaturgie.

Tot ceiace părea odinioară lege de neclintit azi a fost zdruncinat şi nimicit. Nici măcar sfânta împărţire în trei, patru şi cinci acte nu mai e luată în seamă. Piesa din zilele noastre e alcătuită din tablouri; scena a fost cucerită de idei şi imagini de film. Nici chiar legea fundamentală a vechii dramaturgii, care enunţa că orice dramă reprezintă o succesiune, nu-şi mai are curs.

...Nu cred să fie cineva în stare să scrie o dramaturgie a zilelor noastre, să găsească în chaosul posibilităţilor dramaturgice un fir conducător pentru dramaturgul în devenire. Azi, fiecare autor dramatic se străduieşte să-şi croiască drumul lui şi să se emancipeze de sub tutela predecesorilor.

Legea de eri nu mai contează. Fiecare caută o lege viabilă mâne. Directorii de teatru sunt neîncrezători faţă de tot ce a dat roade eri. „Azi nu-i eri” — spun ei. Publicul vrea să vadă lucruri pe care nu le-a mai văzut, lucruri concepute şi reprezentate într'un chip pe care nu l-a cunoscut eri.

Dar chiar dacă se risipeşte totul, chiar dacă vechea dramaturgie nu are nimic trainic iar manualele de eri nu mai pot fi folosite azi, totuşi un lucru este şi va rămâne intangibil, şi anume: caracterul şi valoarea pointei dramatice.

Această frază îmi răsună în urechi în limba franceză: îl văd înaintea mea pe Victorien Sardou, într'o zi de Mai, în casa lui dela ţară, cu o tichie de mătase pe cap, sprijinindu-se de cămin cu un aier neglijent şi totuşi plin de eleganţă. Sunt aproape cincizeci de ani de atunci. Dar au existat şi pe timpul acela oameni tineri care voiau să se scuture de jugul legilor învechite.

Şi pe atunci a existat o tendinţă de reînoire a artei dramatice. De altfel ea a existat totdeauna. Fără „Sturm und Drang” teatrul nu poate trăi. Şi dacă Stürmer-ii” şi „Dränger-ii” reformatori devin filisteni, atunci îşi face apariţia o generaţie nouă, înspăimântând pe revoluţionarii de eri cu nouile lor idei reformatoare. Aşa tuna şi fulgera Sardou, conservatorul din creştet până'n tălpi, împotriva tineretului obraznic, care se încumeta să nesocotească respectabilele legi ale teatrului.

„Cum vor să construiască o dramă aceşti domni tineri, — îmi spunea Sardou cu surâsul lui caracteristic, sarcastic şi ironic, dar totuşi amabil — asta-i treaba lor. Işi pun doar pielea lor în joc. Dacă experienţele lor sfârşesc cu un eşec, s'au prăvălit ei singuri şi de bună voie de pe stânca tarpeiană. Dar orice înfăţişare ar avea drama de azi sau de mâne, fapt capital rămâne că drama trebue să aibă la bază o pointă dramatică. La bază? Nu, mă exprim greşit. La înveliş vroiam să spun. Este o profundă eroare când se crede că o dramă poate fi construită ca o casă.

O casă se construeşte de jos în sus, pe când o dramă se construeşte de sus în jos! E de mai mare importanţă să cunoşti sfârşitul decât începutul. La pointa pe care o ai, dacă este vorba de o comedie, trebuie să inventezi spiritul. Inodarea e uşoară, deslegarea e grea. Şi azi îl mai poţi vedea pe papa Sarcey la fiecare repetiţie generală, şezând pe jilţul lui. Şi în fiecare articol scrie şi în fiecare zi repetă că scena mare — „la scène à faire”, cum a numit-o el — e lucrul de căpetenie într'o dramă.

E fals! E fundamental greşit. O scenă mare spectaculoasă, cu tunete şi fulgere, se găseşte unul s'o scrie. Dar pe adevăratul dramaturg îl recunoşti în originalitatea pointei finale, în dezlegarea conflictului.

Şi de aceea nu pot repeta îndeajuns: valoarea unei pointe dramatice constă în faptul că dă o soluţie. Acestei soluţii i se caută apoi conflictul, iar conflictului premizele.

Semnul tipic al începătorului — şi mulţi dramaturgi rămân începători toată viaţa lor — e că porneşte dela început. Dacă spune A şi B, crede că în chipul acesta va ajunge până la Z. Aşa iau naştere piesele cu actul final anemiat, cu sfârşitul searbăd, pe care îl ghiceşti cu mult înainte, şi care se produce după ce ...darea şi interesul s'au risipit.

Publicul e nerecunoscător. Actul întâi şi al doilea pot fi oricât de bune. Dacă actul al treilea e prost, calităţile primelor două acte au fost de mult uitate.

„Ende gut, alles gut”. Acest proverb e o lege sfântă a meşteşugului dramatic. Un act final bun face să ţi se ierte multe greşeli şi slăbiciuni anterioare. Totul depinde de ultima impresie cu care laşi publicul să plece. Acest lucru nu trebuie să-l uiţi niciodată dacă vrei să scrii o piesă!”

Sardou, care a construit piesele sale totdeauna de sus în jos, e considerat azi cam învechit. Dar el era un excelent constructor dramatic. Reformatorul de azi încă mai poate învăţa ceva dela tehnica lui.

Inainte de toate însă poate învăţa că: o bună pointă dramatică e totdeauna o situaţie finală din care se deduce dela sine toată acţiunea anterioară — dacă eşti bine'nţeles un dramaturg real. Căci în privinţa valoarei pointei dramatice, timpul n'are ce schimba. Atât timp cât se vor reprezenta piese pe scenă, autorul dramatic va avea nevoie de această pointă dramatică fără de care piesa nu va putea trăi, după cum nu poate trăi omul fără inimă.

Tehnica dramei se poate modifica; legile ei vitale rămân însă aceleaşi.

Dansul spaniol

Marea dansatoare şi cupletistă spaniolă Argentinita, care a dat de curând două recitale la Paris, şi-a rezumat părerea asupra artei sale, în următorul articol foarte original şi'ntr'o formă cu totul pitorescă:

Arta dansului, ca oricare altă artă de altfel, cere o cunoaştere aprofundată a legilor sale. De aici marea răspundere a artistei care-o interpretează. A interpreta un dans nu înseamnă a face mişcări capricioase în vederea aplauzelor. Din contră trebuie să spui unei discipline fizice severe — ceiace gitanele numesc a dansa cu compasul — toate expansiunile libere şi spirituale provocate de muzică.

Muzica spaniolă parcurge lumea, interpretată bine sau prost, dar aşa cum e scrisă. Succesul său este chiar din această cauză un succes cinstit şi corect. Nu tot acelaş lucru se întâmplă cu dansul adecvat acestei muzici.

Dansul nu e scris pe hârtie ca muzica. El e scris în gustul şi cunoştinţele interpretei.

Cea mai mare parte din interpretele spaniole cred necesar să falsifice dansul spaniol, sub pretext că publicul european nu-l agreiază aşa cum este. Acesta nu e decât un motiv de a nu dansa. Dansul curat spaniol are — până 'n cele mai tipice şi mai caracteristice detalii — valori perfect universale.

Cultura unui public se apreciază după capacitatea sa de comprehensiune artistică. In faţa unui public incult, poţi face păcatul de-a populariza arta, adică de-a o aduce la nivelul său. Dar nu e cinstit.

Avantajul e că poţi obţine mult mai uşor succesul în faţa unui public numeros, recurgând la truc. Trucul în dansul spaniol consistă în a-l încărca cu literatură adică cu „curaj”, „furie”, „bandolero”, „toreador“, etc. etc.

Dar atunci când dansul e încărcat de literatură îşi pierde autentica valoare de expresiune.

A face literatură dansând, e ca şi când ai scri cu picioarele.

O dansatoare literară e ca o femee de litere mediocră. In felul acesta de multe ori publicul e pus în faţa unei caricaturi, deoarece multe artiste duc pantomima prea departe. Ele „sunt lăsate de mâna lui Dumnezeu”, cum se spune în Spania, şi se cred în mâna publicului.

Nimic mai neexact. Publicul e impresionat de ceia ce-i mişcă sufletul. In sufletul lui se intră pe poarta principală sau pe uşa de serviciu. Când intri pe neaşteptate pe cea din urmă, întotdeauna te expui să fii dat afară.

Toate acestea se rezumă într'o chestiune de onoare artistică.

Byron, înmărmurit în faţa succesului torerilor din Spania, a întrebat pe un copil de nouă ani care făcea parte din cor:

— Ai vrea să fii idolul poporului?

Copilul i-a răspuns:

— Nu, domnule, aşi prefera să fiu sfânt ca să pot face minuni.

Sfânt sau idol, miracol sau truc. Iată căile pe care trebuie să le aleagă artistul.

Cel mai frumos dar este:

AL. BADAUŢA: Privelişti româneşti. 204 planşe tipărite la Tiefdruck, legat în pânză.

Cei ce nu pot lua trenul ca să cutreere ţara, şi totuşi vor s'o cunoască, trebue să aibă în casă cartea alcătuită de d. Bădăuţă...

Oraşul şi satul românesc... tipuri de ţărani şi ţărance... marea în răsărit ori apus de soare... muntele cu piscuri şi văi... câmpia întinsă şi bogată... Intregul aspect al pământului şi sufletului românesc se deapănă sub ochii celui ce răsfoeşte această carte unică...

Aspectul ei elegant, legătura solidă şi îngrijită, fotografiil executate la Tiefdruck, fac din cartea aceasta o minune estetică, pe lângă o operă culturală...

RENATO FUCI...

Lucia

Cu vocea ei de argint strigă:

— Bianchina, Bianchina, — şi stătu să asculte...

O mierlă speriată fugi fluerând dintr'un tufiş alăturat spre stânca în vârful căreia sta Lucia strigându-şi căpriţa; dar căpriţa nu răspunse.

— O, Doamne! unde-i Bianchina? unde-i Bianchina mea?

Aşezându-se abătută, cu bărbia sprijinită într'o mână, îşi îndreptă privirea spre povârnişul dealului şi, copleşită de tristeţă, căzu pe gânduri.

Soarele îi sărută umerii goi. Adierea serii o învălue, lipindu-i hainele de trupul svelt, năvălindu-i sburdalnic în păr, ca şi cum ar vrea să-i fure floarea de câmp ce roşeşte răsvrătită în cosiţele ei lucioase.

Cât eşti de frumoasă în mijlocul primăverii, o tânără Lucia, şi eşti singură pe lume, sărmană Lucia!

Tatăl ei murise de friguri în Maremma: mama e departe; are o căsuţă pe acei munţi albaştri, acolo în fund, departe, şi e îmbătrânită de nevoi şi bolnavă... dacă în clipa aceasta nu s'o fi odihnind în cimitirul de lângă biserică. Şi fratele? Cine ştie! A plecat soldat; l-au trimis peste mare; n'a scris nimic de doi ani... Unde-o fi?

Gonită de nevoi, după ce-şi îmbrăţişase pe cei dragi, coborî din munţii unde se născuse şi acum, ca servitoare a unui ţăran din vale, toarce, priveşte munţii îndepărtaţi şi duce caprele la păscut.

Pe mamă şi pe frate îi numea ea astfel, dar nu erau aşa. O crescuseră şi o îndrăgiseră, pentrucă Ospiciul copiilor găsiţi le dădea cincisprezece lire pe lună; pe urmă, cu o bucată de pâne şi o pereche de ghete noi, i-au arătat calea şi, închizându-i poarta în spate, i-au zis:

— Dumnezeu să te'nsoţească, copila mea!

Şi Lucia coborî în câmpie; acum toarce, duce caprele la păscut şi priveşte munţii îndepărtaţi.

— Dacă te'ntorci fără capră, vai de tine, — i-a zis deunăzi Rosalba, gonind-o cu lovituri din grajd.

Şi Lucia ştie ce-o aşteaptă, dacă s'ar pierde căpriţa pentru totdeauna; o ştie — şi cu bărbia sprijinită într'o mână, îşi îndreaptă privirea îndurerată spre povârnişul dealului şi se gândeşte suspinând:

— Dacă nu-mi găsesc căpriţa, astăseară nu-mi vor da să mănânc şi Rozalba mă va bate ca data trecută... şi mă doare aşa tare pieptul! O, Doamne, Doamne!

O şopârlă verde ca frunza smochinului sălbatec pe care se căţărase să caute ultimele raze ale soarelui ce apunea, vibrându-şi repede limba, o fixa, nevăzută, cu ochii ei de abanos. Lucia se gândea suspinând:

— Mă vor da afară... mâne, poate astă-seară, şi nu sunt vinovată. Le-am muls azi de dimineaţă la şase, le-am numărat şi erau toate... De ce nu pot avea douăsprezece lire, ca să-i spun Rozalbei: — Ţine! capra s'a pierdut şi aceste douăsprezece lire sunt preţul ei. Dar nu le am! Nu-mi vor da să mănânc. Rozalba mă va bate şi mă vor ocărî... O, Doamne, Doamne!

Un vânt mai puternic îi smulse floarea din păr; se ridică sprintenă s'o prindă şi inima-i bătu de bucurie la freamătul repede ce-auzi printre frunze la câţiva paşi de ea şi crezu că şi-a regăsit căpriţa. Şopârla speriată de mişcarea Luciei, îşi dăduse drumul de pe craca smochinului sălbatec, lunecând ca o săgeată şi alergase să se ascundă în gaura unei scorburi de castan.

Ridică floarea şi şi-o înfipse mai adânc în păr. Luciei îi era dragă floarea aceia, ca şi toate celelalte pe care le culegea în fiecare dimineaţă ca să-şi împodobească capul. Seara le dăruia Madonei ce atârna la capul pătucului ei. Nici în seara aceia nu va lipsi Fecioarei prinosul acelei flori umile.

Lucia privi soarele şi văzându-i discul cufundat pe jumătate sub orizontul îndepărtat, mâhnirea-i crescu şi disperată strigă pentru ultima oară:

— Bianchina, Bianchina mea, beeh!

Un behăit uşor se auzi la o palmă de loc de ea; un fulger de bucurie îi lumină ochii limpezi ca cerul; printre spini, printre pietre, peste mărăcini, ferindu-şi picioarele goale şi strigând vesel:

— Bianchina, Bianchina frumoasă, Bianchina mea.

Alergă, alergă neobosită spre tufişul din care se auzise behăitul şi, vârîndu-se printre ramurile lui stufoase, dispăru veselă şi zâmbitoare.

Din vârful stâncii, Lucia nu zărise doi ochi omeneşti, care de-o oră lăcrimau de oboseală, sorbindu-i cu sete umerii, sânul plin şi crezu că era al căpriţei behăitul pe care sălbatecul Toni îl imitase cu ... Şi alergase... şi alergase, biata Lucia, veselă şi sigură ca privighetoarea neştiutoare, care aleargă ciripind în gura broaştei înfometate ce-o priveşte.

Vântul a încetat. Din pâlcul de frasini nici o frunză nu se mişcă şi soarele îşi târăşte ultimele margini ale mantiei de lumină.

Odată cu noaptea, capra se întoarse acasă, behăind, în căutarea tovarăşelor ei. Toate-i eşiră vesele înainte; numai Lucia nu alergă şi nu se bucură. Avea faţa aprinsă, o vânătaie pe-un obraz şi părul şi hainele în dezordine...

— Dacă te simţi rău, du-te la culcare, — îi zise Rozalba, îmbunată de întoarcerea caprei.

Şi Lucia se'ndreptă obosită spre cămăruţa ei... Căută floarea s'o dăruiască Reginei Ingerilor, dar o pierduse! Simţi o strângere de inimă, isbucni într'un hohot de plâns şi căzu pe pătucul ei, unde aşteptă ziua, suspinând.

Lui Tonio nu-i era somn în seara aceia. Ascuţi toate prăjinile pentru duzii de pe şosea; drese grapa cea veche şi până târziu după miezul nopţii zăbovi tremurând pe arie şi cântând cât îl ţinea gura.

Era un cer înstelat de paradis.

Traducere de JEANA B.

A apărut
RĂSCOALA
roman de LIVIU REBREANU
VOL. I — SE MIŞCĂ ŢARA
„ II — FOCURILE
...everul” Preţul ambelor vol. Lei 160
De vânzare la toate librăriile

Memoriile d-lui I. G. Duca

In volumul „Portrete şi amintiri", d. I. G. Duca publică o serie de articole mai mult ocazionale — scrise în graba unei aniversări sau înaintea unui eveniment neaşteptat. Această împrejurare a imprimat articolelor o anumită pecete. De-aceia ele au un defect şi o calitate în plus.

Defectul — forma uneori nedestul de îngrijită. Calitatea — viaţa şi emoţia din opera scrisă în momentele hotărîtoare în destinul unui om, partid sau stat.

Aceste articole ar fi putut fi uşor corectate. Autorul n'a vrut, şi bine a făcut. Căci stilizările meşteşugite ar fi răpit bucăţilor caracterul spontan şi sincer.

Dar mai avem de făcut o observaţie.

Vorbind despre Alexandru Djuvara, d. Duca — printre altele — spune:

„In improvizaţiile de fiecare clipă, Djuvara era superior manifestaţiilor lui publice. Lucrul se şi explică. In convorbirile intime era numai artistul. La tribună el îşi aducea aminte că trebue să fie şi omul politic şi, vrând-nevrând, omul politic stânjenea spontaneitatea artistului".

Aceiaşi stânjeneală se vede ori de câte ori d. Duca vorbeşte de-un fruntaş al partidului liberal sau al altui partid, fruntaş cu care autorul a avut relaţiuni prieteneşti.

De altfel unele portrete sunt din această pricină incomplecte — ele dând numai unele trăsături simpatice ale personalităţii în discuţie. De altminteri,— recunoaştem, — era şi greu ca d. Duca, lângă catafalc, să facă portretul complect al mortului!?...

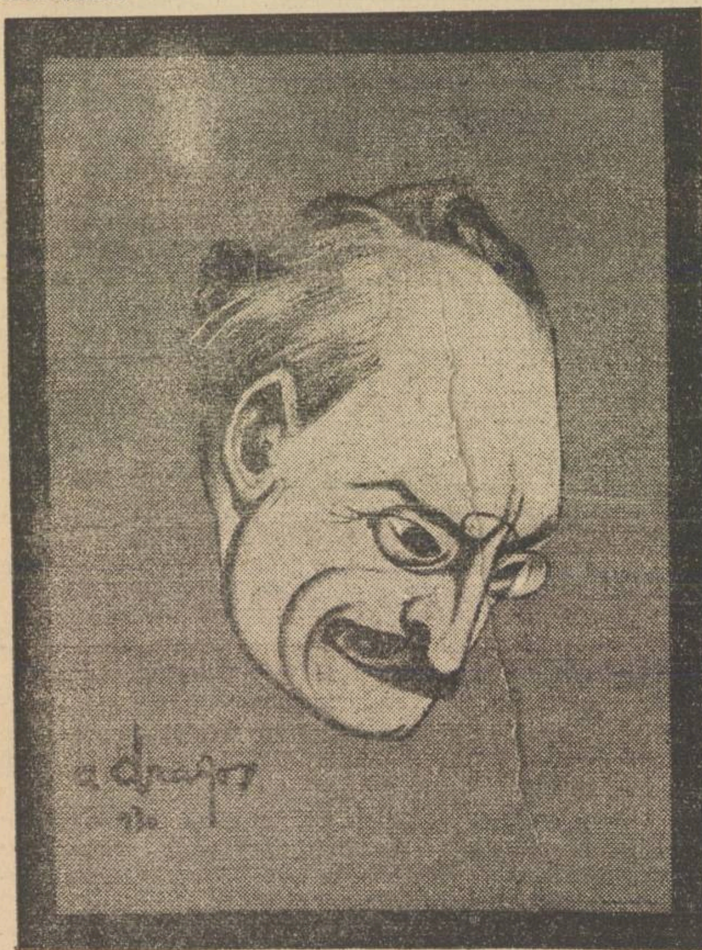
Datorită faptului că d. Duca îşi aduce prea des aminte... că-i om politic, dintr'un anumit partid, am putut ceti în „Portrete şi amintiri" următoarele rânduri despre Ionel Brătianu:

„Generaţiile viitoare vor recunoaşte că Brătianu a prevăzut tot ce se putea prevedea (e vorba de războiu. — *N. R.)* şi că în dragostea lui de neam a făcut tot ce se putea face".

Când însă spiritul politic şi spiritul de partid dispar, — artistul Duca apare în toată amploarea talentului său de fin observator al vieţii şi al oamenilor.

Mai ales când obiectul observaţiei d-sale este un material omenesc de peste graniţă, — atunci elocvenţa d-lui Duca, admirată de-atâtea ori dela tribună, se revarsă în scris — cu aceiaşi sprintenime şi zvelteţă de spirit neastâmpărat în căutarea rostului lucrurilor.

Aşa se explică de ce cele mai bune bucăţi din volum sunt portretele oratorilor şi oamenilor politici străini. Iar dintre Români — cu atât este mai reuşit un portret, cu cât modelul a fost mai depărtat politiceşte de autor. D. Duca are nevoe de perspectivă pentru a scrie bine.

De-aceia din volum am admirat mai mult portretul Lordului Rosebery, căruia d. Duca — după delicate creionări — i-a dat un fond tragic, de-o adâncime şi de-o semnificaţie care esă din comun.

Iar când a fost vorba de caracterizarea oamenilor politici români fără nici o legătură cu vre-o contingenţă de moment, — d. Duca a scris acea minunată operă de artă, intitulată „Mânile".

Cu prilejul conferinţei d-lui Duca dela cercul „Libertatea" despre cele două consilii de coroană, în care s'au declarat neutralitatea şi războiul, — am descoperit din aceste pagini ale memoriilor d-sale, scrise fără intenţia de publicare, că nici o stânjeneală nu-l mai împiedecă pe autor chiar în redarea oamenilor noştri politici.

In descrierea consiliilor de Coroană, d. Duca nu mai este om politic şi om de partid, ci numai artist. Nici o consideraţie subiectivă. Un perfect obiectivism — singura condiţie care poate asigura unei opere de artă durabilitatea. Mulţumită acestei atitudini artistice, d. Duca a putut pune — pe primul plan — pe un adversar politic: P. P. Carp, acea figură morală de-o precizie, proeminenţă şi vivacitate, care apare subt pana scriitorului ca un prim personaj de tragedie.

O parte din memoriile d-lui Duca nu se vor publica decât târziu de tot — când şi autorul va trece în rândul portretelor sale.

Alte pagini de memorii vor vedea lumina mai curând.

Le aşteptăm atât din curiozitate pentru evenimentele politice trăite, cât şi dintr'o dorinţă artistică de a face mai curând cunoştinţă cu opera unui om subţire, inteligent şi cultivat — mare cunoscător de oameni, profund observator al vieţii... un suflet care, în contactul cu oamenii şi cu lupta vieţii, a suferit destule lovituri şi nedreptăţi pentru a-şi crea unghiul filozoficoartistic sub care trebue privită lumea noastră plămădită din soare şi din întuneric.

M. SEVASTOS

PLASTICA

Gândul plastic se exprimă prin linii, forme şi culori: desen, sculptură, pictură.

Desenul şi sculptura pot trăi fără culoare. Pictura însă, nu poate exista fără un suport grafic, fără o arhitectură — chiar numai imaginară — în care să se integreze culoarea.

P. Iorgulescu-Yor — Peisaj

Sunt artişti — ca d. Francisc Şirato, spre exemplu, — care construesc în culoare. Dar construesc. Subiectul nu poate fi definit altfel. Simpla armonizare de tonuri, fără logică şi anecdotă, nu echivalează mai mult decât un exerciţiu.

Moderniştii cei mai avansaţi au înţeles într'o măsură şi ei acest lucru şi s'au întors la subiect.

Pictorii, în mare parte, au continuat totuşi să nesocotească desenul. Urmările se oglindesc în operele artiştilor contemporani de pretutindeni.

Am vizitat în anii din urmă principalele muzee şi colecţii europene, am cercetat numeroase expoziţii de artă, şi peste tot am constatat prezenţa preocupării formale. Numai la moderni figurile sunt complect neglijate, iar construcţia de ansamblu e inexistentă.

Tendinţa aceasta e mult mai gravă şi mai primejdioasă decât deformarea propriu-zisă. Deformarea poate fi explicată, poate fi chibzuită şi determinată de anumite atitudini psihologice. Pe câtă vreme ignorarea pură şi simplă a desenului şi desconsiderarea lui, nu-şi află nici un fel de temeiu.

La noi, s'a început prin alungarea anecdotei, s'a continuat cu descompunerea ei grafică — în maniera Marcel Iancu şi M. H. Maxy — şi s'a revenit în chip lent, prin intermediul simfoniilor coloristice, la un constructivism sugestiv şi, oricât de îndrăzneţ l-am socoti, destul de clar în excentricitatea lui.

Dintre cei care practică astăzi *colorismul,* dar nu cad în extremă, d. *P. Iorgulescu-Yor* — expozantul dela galeria de artă Hasefer — prezintă unele însuşiri asupra cărora se cuvine să ne oprim.

Câştigând tot mai multă fermitate în culoare, în detrimentul calităţilor grafice, pictura d-lui Iorgulescu-Yor e adesea afectată.

Rigiditatea întâilor manifestări a dispărut. Aproape totul în compoziţie e astăzi sacrificat efectului cromatic. Pictorul nu poate ascunde oarecare nesinceritate în interpretare, oarecare exagerare de procedeu.

Găsind şi desvoltând unele teme nouă, d. Iorgulescu-Yor rămâne un pictor abil, cu preţioase transparenţe tonale, dar un desenator mediocru.

Desigur, artistul are mijloace să atenueze virtuozitatea cromatică şi să-şi echilibreze desenul.

In această posibilitate evidentă stă mai presus de toate valoarea operei actuale.

D. Iorgulescu trebue totuşi să continue a se căuta şi a-şi impune sacrificii.

* * *

In sala Clemenceau din piaţa Episcopiei expune pictorul *Henri Visconte.*

H. Visconte — Portret

Artistul a făcut eforturi neîndoelnice ca să se înoiască.

In parte — a izbutit.

Dar ezitările din cunoscutele sale viziuni nocturne perzistă.

P. Iorgulescu-Yor — Pe plajă

Maniera e aceiaşi: peisajul e tratat într'o pastă confuză, în game aproape monotone.

Lipsa de invenţie cromatică face ca vibraţia atmosferică pe care o urmăreşte pictorul să fie abia perceptibilă.

Evitând procedeele fotografice, practicate de atâţia cromolitografi pretenţioşi şi sterpi, studiind meşteşugul compoziţiei, d. Visconte îşi va justifica stăruinţa.

Din actuala prezentare, reţinem uşurinţa şi corectitudinea ce pune în tratarea aspectelor periferice şi centrale ale Capitalei, şi ţinuta făgăduitoare a portretelor.

D. Visconte nu aduce de data aceasta nici viziune personală, nici stil.

E însă tânăr.

H. BLAZIAN

H. Visconte — Statuetă

Filmul francez

Sentimentalismul nostru ante-belic faţă de Franţa era ca o pelerină romantică larg înfoiată şi care se învolbura oridecâteori cineva s'ar fi atins de idealul francez. Astăzi pelerina s'a mai scurtat în poale şi noi am mai scos din falduri. Azi mai economisim entuziasm chiar faţă de marea noastră aliată — şi e mai bine. Judecăm mai nestingherit şi mai drept.

In acest spirit modern, lucid, să încercăm o părere asupra filmului francez. A-l judeca numai după ceeace importăm noi din Franţa, ar însemna să-l nedreptăţim, căci ecranele noastre prezintă prea puţine filme franceze faţă de numărul covârşitor al filmelor germane şi americane aduse la noi. Ar fi greu de stabilit un criteriu din material insuficient, mai ales că nu totdeauna alegerea filmelor franceze importate e o alegere fericită.

Florelele, Anabelele şi Bouboulii francezi, cu farsa şi opereta lor, constituie un prea uşor amuzament, dar nu pe umerii lor se sprijină producţia cinematografică franceză. Ea creează şi filme de reală valoare, dar aceste produse ajung rar până la noi. Un *David Golder,* covârşitoarea creaţie a lui Harry Baur, a fost adus de direcţia cinematografului Vox, şi *Evreul Polonez* i-a succedat. De ce nu stăruie aceeaş direcţie în bunul ei discernământ şi nu ne aduce ultima şi cea mai puternică creaţie a lui Harry Baur (după critica franceză şi însuşi protagonistul) în rolul d-lui Lepie din celebra operă a lui Jules Renard: „Poil de Carotte?"

Speranţa de a o vedea pe „Fany" la noi ne pare zadarnică, de oarece „Marius", cu toată nostalgia lui pentru ţinuturi depărtate, a rămas tot pe cheiurile Marsiliei, jinduindu-l pe fratele lui vitreg german, care a fost mai întreprinzător şi a făcut înconjurul Europei trecând prin România.

N'am deasemenea speranţa că vom gusta şi noi proectarea pe ecran a rafinatei satire de moravuri „Les aventures du roi Pausole" extrasă din romanul lui Pierre Louys, după cum alte filme, de aceeaşi anvergură, s'au învechit deja în Franţa şi ţara noastră nu le-a putut aprecia.

Care să fie misterul acestei favorizări de soartă a filmelor germane, întrucât priveşte piaţa românească? Ţin francezii la preţ şi sunt germanii mai culanţi, sau vina e numai a noastră, a negustorilor noştri care se conduc după gustul majorităţii? Fiindcă altfel, într'o ţară unde limba franceză e universal cunoscută la oraşe, de ce s'ar importa filme vorbite într'o limbă înţeleasă de minoritate?

Şi din alt punct de vedere — nu numai al accesibilului verbal — filmele franceze ar trebui să ruleze mai des pe ecranele noastre: ar reîmprospăta cu firescul, măsura şi echilibrul lor, latinitatea şovăelnică din noi. Şi nu e un fapt fericit pentru un popor să-şi piardă caracterul naţional din fire şi din artă, rămânând un suflet amorf în care cel mai dibaciu îşi poate pune stampila.

Arta germanică de pildă este mai lipsită de măsura latină; un actor, chiar mare, german — când râde, râde şi nu mai isprăveşte; când plânge, trece peste momentul de înduioşare culminantă şi în loc de emoţie, produce enervare. Un exemplu: Janings şarjează, Harry Baur niciodată.

Alt semn de preocupare artistică a filmului francez: nu transpune forţat şi strident un film istoric străin în peisaj şi în limba franceză. Germanul şi americanul filmează revoluţia franceză şi noi am auzit Marseilleza în limba teutonă şi yankee, dar Franţa nu s'ar gândi niciodată să prezinte un „Vechi Heidelberg" galic, sau o „Lady Hamilton" montmartre-oază.

Să mai scuzăm disonanţele americane de acest fel, ştiut fiind că Noul Continent nu prea are istorie şi-i este iertat să împrumute din istoria Vechiului Continent, dar Germania de ce nu se mulţumeşte cu istoria ei? Sau vrea să o maltrateze pe a celorlalte popoare? Atunci urmăreşte un scop, şi arta cu prea multă tendinţă dă greş.

Aşa dar filmul francez are subiect bogat, variat, are măsură şi rafinament, are graţie şi spirit; îi lipsesc şi lui câteva lucruri de importanţă. N'are un prea bogat personal artistic şi nici curajul de a recruta elemente noui. Steaua franceză — cum spune un artist fin într'o piesă de succes parizian şi insucces bucureştean — „elle a dépassé la quarantaine". Da, stelele franceze nu strălucesc prin tinereţe şi asta dă un aer de râncezeală filmului. Gaby Morlay, Huguette Duflos, Alice Cocea, Elvire Popesco, protagonistele ecranului francez — fac la un loc o sumă bunişoară de ani şi — oricât de vioiu şi temperamentos ar fi jocul lor, tot nu-ţi poate sili iluzia să creadă că are în faţă o midinetă minoră, sau o studentă — fără repetenţe — a cartierului latin.

Nici junii primi francezi nu sunt trufandale. Murat, Roanne, Blanchar, Boyer? Francen sau Jean Angelo? Şi mai dubioşi ca tinereţe, iar ca talent? — fără îndoială toţi joacă frumos, dar nici unul nu e un geniu. Rămânem doar cu unul singur şi cam bătrânel, Harry Baur. Maurice Chevalier este incarnarea geniului unui vesel cartier parizian, dar de când Maurice îşi rosteşte glumele şi cântecele în limba încleită cu chewing-gum a fiilor lui Washington, farmecul parizian al lui Maurice a dispărut de tot, sau dacă nu vreţi chiar tot, mai mult de jumătate, în orice caz.

Cu toată lipsa de curaj a filmului francez de a-şi reîmprospăta vedetele, s'a găsit de curând un regizor al Franţei care, zice-se va prezenta un film: „Hotelul studenţilor" cu elemente foarte tinere.

Să vedem cum a reuşit şi mai ales dacă exemplul va fi urmat de ceilalţi regizori în ţara unde tradiţia păstrează în film şi teatru ingenue de cincizeci de ani copios depăşiţi.

Ultima noutate din viaţa filmului francez arată că în Franţa tradiţia e încă ridicul de puternică, de oarece se anunţă apariţia pe ecran a... Ceciliei Sorel! Nu cumva în rolul ei favorit, rolul Celimenei? cu care s'a făcut celebră acum a jumătate de veac?

ZOE VERBICEANU

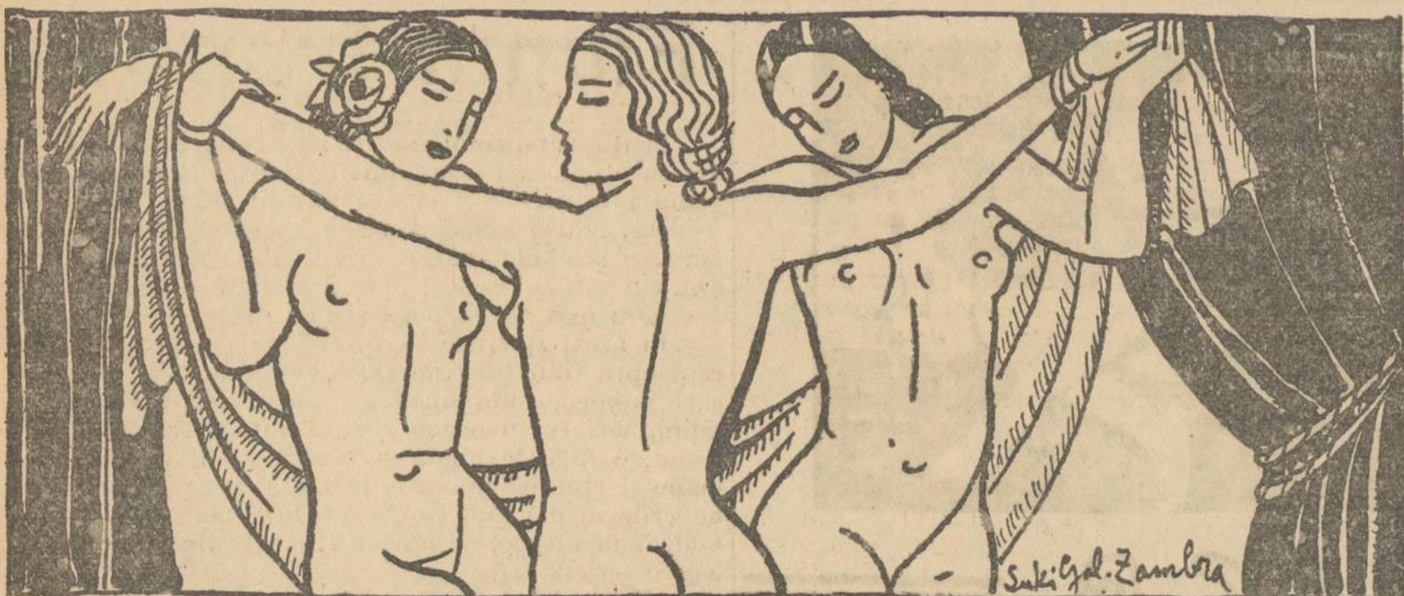
Pentru elevi! Pentru bacalaureaţi!

A apărut:

DIN CRONICARII ROMANI

Grigore Ureche, Eustratie Logofătul, Miron Costin

Biblioteca „Dimineaţa" No. 159 *Preţul lei 5.—*

Spre lumea nouă

Criticile aduse vieţii în secolele trecute se adresau unor forţe dincolo de controlul omului: fatalitatea, firea omului, destinul, etc.

Astăzi criticile sunt mai precise; ele vizează direct (sau indirect) structura societăţii şi mentalitatea izvorîtă din ea.

Obiectivul e mai aproape, mai concret, mai palpabil. Deaceia speranţele de a-l înfrânge -- în locul resemnării romantice de altădată.

* * *

Principiul de adaptare şi selecţiune a speciilor se poate aplica nu numai raselor animale, ci şi societăţilor omeneşti în evoluţia lor. Acele forme sociale, acei indivizi incapabili de a se adapta condiţiunilor de existenţă schimbate sunt condamnaţi pieirii. Ceeace altădată constituia puterea lor, arma lor, devine o piedică care stânjeneşte mersul liber, un balast care îi toceşte, o înlănţuire care îi sugrumă.

Condiţiunile economice noi, atmosfera socială nutrită de alte concepţii, decăderea instituţiilor învechite reclamă o primenire a celulei sociale. Individul care se împotriveşte curentului sau nu i se poate adapta e încolţit, sufocat şi anihilat în cele din urmă.

Colectivităţile care nu se adaptează noilor nevoi pierd întocmai ca şi speciile animale rangul lor şi merg pe o linie descendentă. Impotrivirea lor nu dăunează vieţii noi în marele ei ansamblu, ci iroseşte *mai mult* pe cei ce nu văd, nu înţeleg şi nu pot; pregătind sfârşitul lor cu o oră mai devreme şi mai dureros.

In zorii lumii nouă facultatea de adaptare este rezervată la început unui număr restrâns înzestrat din fire cu o privire mai pătrunzătoare şi o putere de dezvoltare a personalităţii dincolo de limitele maxime atinse în lumea veche. Această minoritate pipăe cu tentaculele ei mai subtile o realitate născândă. Deşi mică ca număr, această minoritate reprezintă o forţă extraordinară prin coeziunea, energia, vitalitatea şi conştienţa ei inebranlabilă. Invincibila sugestie a vieţii născânde, a strigătului spre viaţă a unor forme noi îi dă o putere nebănuită care trece peste obstacole ce par imposibile şi culminează în sacrificiu.

* * *

Dacă ne obişnuim a considera omenirea ca un supra-organism unitar în spaţiu şi în timp, atunci unele inciziuni şi operaţiuni locale sau temporare nu ne vor apare atât de grave şi dureroase.

Spiritul de sacrificiu, deci de creaţie, va creşte când vom fi înţeles că pierderile restrânse la interese locale sau temporare vor fi răsplătite prin câştiguri mai generale, *deci mai reale.*

* * *

Omul vechi (omul copil) simţia nevoia unui zeu care trona undeva în afara lui. Acestuia îi încredinţa soarta şi dela el implora succesul ultim şi determinant al întreprinderilor sale. Această divinitate reprezintă pentru om ceeace pentru copil reprezintă tatăl. Sprijin şi refugiu contra tuturor adversităţilor.

Omul nou pierzând credinţa în Dumnezeul de afară, va fi forţat să se replieze asupra lui. Dacă consolarea ce credinţa de altădată îi dădea, nu va mai legăna sufletul său în iluzii şi exaltări, — va fi nevoit să caute în el echilibrul necesar, să dezvolte în el puterile la maximum, nu numai cele combative sau practice, ci şi cele morale. Acestea din urmă vor fi în funcţie numai de propria lor valoare, iar nu de un ideal proectat în afară.

Va fi o resemnare, o recunoaştere mai precisă a posibilităţilor reale, dar şi un imperativ — condiţiune de existenţă — de a căuta şi a smulge din sine ceeace în afară nu mai există.

* * *

In lumea veche anumite însuşiri erau necesare pentru succes în viaţă şi carieră. Aceste însuşiri, deşi nu făceau parte din codul de morală al lumii vechi (fiindcă conştiinţa nu le admitea), erau totuşi mult apreciate în viaţa de toate zilele, ele singure — şi nu litera moartă a moralei — asigurând izbânzile în lupta pentru existenţă.

In lumea nouă care va fi bazată pe cooperarea colectivă a tuturor, *bunul mers al fiecărui în parte fiind în funcţie de bunul mers al tuturor,* acele însuşiri mai mult sau mai puţin avuabile, dar aproape întotdeauna active în lumea veche, îşi vor pierde eficacitatea, iar morala va deveni cu încetul şi sub imperiul necesităţii o putere vie şi activă.

* * *

Scriitorii, poeţii, idealiştii-visători, oamenii ideilor şi oamenii faptelor cu toţii se obişnuiră a cânta osanale individualismului. Libera desvoltare a personalităţii a fost proclamată postulat pentru fericirea şi desvoltarea individului. O latură a acestei probleme a fost însă neglijată, latura ei etică, nu s'a ţinut seama că în societatea, în organizaţia ei de pân'acum desvoltarea individului peste o anumită limită atrăgea fatal o scădere şi nedreptăţire a altor indivizi. Echilibrul rezulta numai atunci când plusurile unuia însemnau un minus pentru alţii.

S'ar zice că ideologii lumii vechi au înţeles desvoltarea nelimitată numai pe tărâmul ideal al cugetării, artei, ştiinţei. Din păcate, aceste domenii de activitate cerebrală erau strâns legate de altele mai puţin înalte. Exista o interdependenţă între lumea spirituală şi cea economică, care cunoştea numai rare excepţii. Fără concursul acelor care deţineau cheile avuţiilor, omul de litere, artistul, nu putea să facă carieră. Pătura acelor care reprezentau Spiritul era nevoită să sugă sucul de existenţă din straturile care acumulau bogăţiile materiale şi astfel intelectualii şi artiştii deveneau — *cu excepţia unei infime minorităţi care avea puterea de a obiecta resorturile intime ale simţurilor şi acţiunilor proprii* — exponenţi ai mentalităţii născute din concepţia că dreptul individului primează faţă de legile morale afişate în public. *Această concepţie individualistă şi egoistă îmbracă atâtea măşti, se perindă în atâtea travestiuri încât în foarte dese cazuri esenţa de egoism era aproape de nerecunoscut.*

Mai ales contemporanii se înşelau uşor asupra adevărului în această privinţă. Ei erau prea aproape pentru a putea întrezări legăturile ce existau între diversele faţete ale aceluiaşi fel de a fi şi a privi lucrurile.

* * *

In lumea veche bazată pe separatismul individualist, supremele satisfacţii isvorau pentru om numai din mulţumirile eului limitat în timp şi spaţiu.

Omul este însă predestinat dela natură să fie o fiinţă socială. Necesităţile sociale ale firii sale, chiar dacă au fost mii de ani acoperite de porniri egoiste mai puternice, s'au răzbunat pentru neobservarea lor răpindu-i liniştea, seninătatea şi egalitatea sufletească, care sunt condiţiunile esenţiale ale adevăratei fericiri.

Oamenii răi, hrăpăreţi, autocraţi, tirani, n'au putut niciodată fi fericiţi, deoarece premisele pentru fericire lipseau în viaţa lor interioară. *Ceiace numim conştiinţă nu este decât vocea instinctelor sociale ale omului care tresaltă când omul lucrează contra lor.*

Deci omul rău sau tiranic activează contra unor anumite tendinţe ale firii sale, care oricât de slabe, aruncă în balanţa fericirii greutatea protestului lor ascuns.

Mulţumirile provocate de plăcerile egoiste nu aveau durată decât atât timp cât persista factorul care le producea, acesta odată dispărut şi sentimentele de satisfacţie se evaporau mai încet sau mai repede fără a lăsa un răsunet mai prelung în suflet. Consecinţa era vânarea unor noi plăceri, care şi ele trecătoare, nu dădeau decât satisfacţii trecătoare, lăsându-te după dispariţia lor mai dornic, mai ahtiat şi mai nesatisfăcut. Şi aşa se ţinea lanţ alternarea între mulţumiri trecătoare şi noi pofte.

Sentimentele sociale liberate şi afirmate permiţând să vibreze în noi o viaţă mai înaltă şi mai multiplicată care depăşeşte în timp şi spaţiu viaţa noastră îngustă, vor crea satisfacţii din ce în ce mai stabile, aceste satisfacţii nemaifiind legate de biata noastră fiinţă trecătoare şi imperfectă ci de conştiinţa că rolul eului nostru limitat se perpetuă dincolo de limitele acestuia. Atunci vom trăi o viaţă potenţată şi simţurile noastre vor jubila, deoarece nici un instinct din fundurile adânci ale sufletului omenesc nu va mai turbura cântarul supra-sensibil al fericirii.

* * *

Unul din defectele principale ale lumii vechi erau complicaţiunile inutile. Se creiau complicaţiuni în activitate şi cugetare. Cea mai mare parte a energiilor era consumată de aceşti paraziţi.

Curios lucru, omul din generaţie în generaţie a fost astfel crescut, încât ceeace e complicat îi apărea firesc, iar ceeace e simplu, direct şi firesc îi părea dificil sau anormal sau chiar imposibil de realizat. Creerul lui, dresat a căuta căile întortochiate, a desvoltat rafinamentul improductiv şi egoist la o perfecţiune extraordinară.

O adevărată artă de a denatura, minţi, înşela natura şi semenii a luat fiinţă, o artă întinsă asupra vieţii sociale şi a statului având resfrângeri puternice asupra producţiei artistice, literare şi ştiinţifice.

Obârşia acestei stări care ca o vegetaţie parazitară asfixia în îmbrăţişarea ei viaţa socială, familiară şi personală, o găsim fireşte în individualismul strident care înţelegea lumea ca o platformă pentru satisfacerea poftelor egoiste şi se folosea de progres şi cuceriri pentru scopuri limitate la interesele unei minorităţi asupritoare.

Tendinţele egoiste ale firii umane nestăvilite de o contra-reacţie au cauzat tragedia milenară sub al cărui aspect ni se înfăţişează istoria omenirii. Tragicul acestei stări rezidă în faptul că în timp ce pe toate domeniile de manifestare ale omului se înregistrau progrese cantitative şi calitative, instinctele egoiste n'au cedat cu nimic, ci sabotau, falşificau şi escamotau progresul în favoarea lor. *De fapt, ele reprezentau urgisirea omenirii. Ereditatea animală încă neastâmpărată era acel fatum negru care făcea pe pesimişti să nu creadă în izbăvirea omului, ci în condamnarea sa pe veci.*

Omenirea odată operată de aceste rudimente din timpuri preistorice va putea realiza progrese al căror tempo accelerat nici nu-l bănuim, deoarece nu ne putem închipui, datorit tristelor experienţe de până acum, o ascensiune fără reacţii şi obstacole puternice din partea unor forţe oculte.

L. SEREANU

Teza candidatului X.

Da, domnule profesor, mi-am aruncat cursul lângă bancă. Şi mănunchiul de fascicole s'a desfăşurat alb ca un evantai demodat de fetiţă demodată. Peste ele mi-am aruncat poşeta neagră, şi peste poşetă basca bleumarin şi mănuşile maron — amestec de culori dezacordante şi ursuze... — ca un fel de dispreţ modern şi blazat. Rochia îmi acoperă rotund genunchii, îmi urmăreşte piciorul decent şi se revarsă înapoi într'un fel de coadă dezordonată şi caraghioasă, ce are drept *vis-à-vis* tocurile pantofilor — atitudine ce, de altfel, n'are nimic special.

Am mâneci strâmte jos, iar sus bufante — ceeace este la modă şi mai ales îmi avantajează corpul meu cu umeri prea înguşti. Acestor mâneci, domnule profesor, nepriceperea dv. masculină n'ar trebui să le atribuie nici un alt rol decât acela rezervat de modă, şi mai ales nici unul compromiţător pentru obiectivitatea aprecierii adevăratelor noastre cunoştinţe în studiul al cărui discipol sunteţi. Ceas n'am (ceasul meu e în reparaţie la „Cronos", pentrucă de câteva zile. plictisit de veşnica-i mişcare monotonă înainte, a început să-şi trimită minutarele înapoi, lucru pe care, oricât aş aprecia această manifestare de individualitate, n'am putut să-l admit). Am unghiile date cu *Oja*, palmele — poftim: nimic. Caietul, ah, da: l-aţi fluturat şi dv. în aer destul de brutal, şi, cu-o gravă importanţă, l-a scuturat apoi domnul asistent.

Umila studentă din banca a opta a amfiteatrului, din capul băncii, de lângă fereastră, — cu numele Anişoara Odeanu şi No. matricol 1325 — teza purtând No. 29, — n'are de gând să copieze.

Privesc titlul lucrării scris îngrijit cu cretă albă pe tabla proaspăt spălată şi bine ştearsă. Pare a fi întâmpinat o oarecare opoziţie din partea candidaţilor. Toţi cu tocurile în mâna dreaptă şi cu caietul deschis iar în capul primei pagini, naiv sau pretenţios: Teză de examen a candidatului X stud. a. III fac. litere (şi uneori, Bucureşti) — Mie, domnule profesor, fără pretenţia de a fi o interesantă excepţie, îmi place mult titlul lucrării ce ni s'a dat. E atât de frumos caligrafiat. Şi albul acela pe negru, formând cozi şi codiţe, are ceva, ceva din împletire de petale, ceva de arabesc de flori de primăvară, ceva de filigran de vis.

Domnule profesor, dv. ştiţi că vine iarna? Dacă aş fi în liceu, aş mai scrie că vântul ei trist descoperă coliba săracului şi-i flutură prin zdrenţe, şi v'aş mai spune că am întâlnit eri într'un colţ de stradă un cerşetor cu chipul învineţit de frig căruia — asta cu ipocrită modestie — i-am dăruit cei patru lei pe care mi i-a dat mama pentru corn. Aş fi început teza cu „ninge" şi-aş fi sfârşit-o cu „ninge"... şi-ar fi nins, domnule profesor, ar fi nins alb, mult şi ochii dv. s'ar fi umezit şi-aş fi luat un — 10 sau un + 9 variind după greşelile de ortografie, pe care conştiinţa dv. de dascăl bun nu le-ar fi iertat. Acum, ce-aş putea să vă scriu? Vedeţi şi dv. că plouă de săptămâni, că oamenii trec posaci pe stradă, şi câteodată priviţi amuzat în urma câte unei studente cu picioarele ca nişte beţe înfipte'n galoşii largi, cu paltonul scurt şi strâmt, cu capul înfundat în blana de biber şi cu bască în frunte cu *U. B.* sau cu iniţială de tinichea... Şi plouă deasupra studentei şi deasupra ochelarilor dv., şi plouă peste tot, plouă nesfârşit.

De pe-un zid, chipul Miss României, prost litografiat, face reclamă unei mărci de săpun; o maşină vine prea aproape de trotuar şi împroşcă apa din şanţ în picuri murdari. Prin toate ferestrele aburite de stropi ale facultăţilor de litere, ştiinţe şi drept, zădarnic privesc candidaţii la examenele în scris sau oral: deasupra coperişurilor lucitoare, peste tot cade ploaia — de sus pe coperişuri, depe coperişuri jos — şi ideile nu se întruchipează nici în scris şi nici în vorbă pentrucă nu s'au închiegat nici în gând. Inăuntru ca şi în afară nu-i decât pustiu şi întuneric, şi'n pleoape somn.

Domnule profesor, dv. ştiţi că vine iarna? Va fi o zi când ploaia va rămânea suspendată (trebue să adaug şi „brusc" şi, dacă-mi îngăduiţi dv., „în geana norilor"), şi se va limpezi cerul, seara vor fi stele, jos se vor usca trotuarele şi coperişurile, maşinile vor luneca mai sec. Şi-un vânt rece va aduce alţi nori dar norii aceia vor fi luminoşi, surâzători, şi de-acolo, într'o bună dimineaţă, când oamenii vor trece mai înfriguraţi, cu nasurile mai roşii şi cu capul mai înfundat în blană, când tramvaiele vor da semnale mai repezi şi mai puţin stridente, vor cădea întâii fulgi, orgie albă de zâne albe şi mici şi fragede, ca într'un basm pentru o păpuşă mică.

Ce tristă-mi pare acum sala asta în care destinul ne-a vârît pe amândoi! Ce departe suntem de toată comedia asta cu titluri de lucrări şi cu note, pe care am înscenat-o stângaci şi inutil. Dv. aţi deschis „Dimineaţa" şi citiţi acum pagina literară în care aţi publicat un articol despre nu ştiu ce importantă problemă culturală. Oare e frumos şi cald la dv. acasă? Şi soţia dv. e o bătrânică simpatică, mică, cu haine negre, cu guler înalt de dantelă şi cu lanţ cu cruciuliţă pe piept, ca într'un prăfuit portret de familie? Sau vre-o cucoană grasă şi modernizată, strânsă'n corset, cu pălăria cu colţ pe frunte şi preşedintă a unei societăţi feminine cu adunări săptămânale în care se discută, amestecat, chestiuni de politică şi de artă culinară?

Mie, d-le profesor, îmi trec prin minte tot felul de gânduri nelămurite, ca un arabesc de nori în zare, şi toate gândurile astea mă frământă şi mă'ndurerează, cu svârcolirile lor neputincioase, cu destrămarea lor. Aş vrea să pot desprinde ceva din mine, aşa cum ai desprinde un fir de floare dintr'o grădină cu împletiri bizare de tulpini şi frunze, o floare minunată în care pământul şi cerul să-şi fi îmbinat tot idealul lor de frumos, toată vigoarea vieţii şi poezia sufletului. Dar sunt răvăşită ca o mână de scoici pe un ţărm străin, şi simt cum pe rând mi le iau înapoi valurile şi cum mă pierd zadarnic, clipă cu clipă, fără să fi ştiut să mă închieg.

Şi-acum, dau examene cu teze impersonale, din materii ce nu mă interesează, şi păşesc pe calea asta sură şi goală ca un drumeţ pe-un drum prăfuit de ţară: în dreapta se'ntind lanuri verzi şi'n stânga alte lanuri cu spice abia înfiripate şi cu flori sălbatece, dar drumul gol îl chiamă înainte şi drumeţul nu'ndrăzneşte să se oprească, pentrucă la fel n'ar şti ce să facă cu primăvara din jur, cum zadarnic îl oboseşte primăvara sufletului său.

Şi nu ştiu dece, domnule profesor, scriindu-vă aşa, încep să mă'nduioşez de propria-mi soartă. Batista mi-e în poşetă; e ridicul să-ţi ştergi nasul după o înduioşare de esenţă atât de superioară! Poşeta e deasupra cursurilor; vă privesc: peste ziar îmi urmăriţi mişcarea; v'aţi sculat...

. . . .

Peste teza pe care am adus-o cu mine acasă, scris cu roşu, apăsat şi nervos, se ruşinează parcă de ea însăşi, o nemiloasă acuzare materializată într'un cuvânt: „Copiat"

ANIŞOARA ODEANU

Primii paşi

Icoană

Grigorescu, Vlahuţă şi George Enescu

S'a împlinit un sfert de veac de la moartea pictorului Grigorescu şi după Vlahuţă puţini au avut curajul să ia vorba despre opera lui. Gândul care se îndreaptă spre Grigorescu este prins la întâiul pas, de farmecul ţesut de Vlahuţă în jurul acestei vieţi de muncă arzătoare, de poezie şi tăcere. Inţelegerea celor două suflete este aşa de desăvârşită încât în faţa pânzei zugrăvite de Grigorescu — cu iarbă proaspătă, cu cerul albastru şi aburul depărtării — nu ştii dacă vezi, sau îţi tălmăceşte Vlahuţă.

Te întrebi care din doi a dat mai multă frăgezime şi căldură culorilor. Vlahuţă stăpâneşte tot ce graiul românesc are mai expresiv, mai luminos şi mai vibrant. Despre Grigorescu a spus cu dragoste, tot ce se putea spune.

Incercarea de a cerceta singur opera, şi de a vedea cu proprii tăi ochi însuşirile, este un adevărat act de curaj. Fără să vrei îţi răsar pe buze cuvintele de slavă ale lui Vlahuţă, de care tot sufletul ţi-e plin.

* * *

In pictura bisericească, Grigorescu aduce un suflu nou, de umanitate. Sfinţii rigizi ai Artei Bizantine par uitaţi aci pe pământ, înăcriţi de necazurile oamenilor. Privirile ce pornesc de sub sprâncenele îmbinate, sunt nepăsătoare în faţa durerii omeneşti; ochii aceia nu se pot ridica spre Dumnezeu cerând îndurare pentru păcătosul îngenunchiat la picioarele sale.

In bisericile zugrăvite de Grigorescu, sfinţii te impresoară ca scoboriţi atunci din cer, pentru rugăciunea din clipa aceia. Pe capul plecat se lasă o privire senină de înţelegere şi iertare; apoi se 'ndreaptă spre cer rugându-se pentru tine.

La 23 de ani pleacă în Franţa ducând toată tinereţea şi avântul neamului nostru. La Fontainebleau munceşte intens pentru cunoaşterea naturii alături de Daubigny, Courbet, Diaz, Millet, Corot — misterioasa putere a destinului l'a îndreptat spre unicul colţ unde peisajul cucerise geniile pământului.

Ce a putut să facă cu talent, cu dragoste de natură şi cu sinceritatea sufletului său, ne spun pânzele sale — şi Vlahuţă: — „Rapsod al pământului şi neamului nostru. Poet al Adevărului". — Numele dăruit lui Grigorescu i se cuvenea sie-însuşi. Vlahuţă l'a înţeles pe Grigorescu aşa cum numai sufletele înrudite se pot cunoaşte: „sfios ca un copil şi mândru ca un suveran".

Dar şi eu cunosc un rapsod al pământului — un poet al seninului, sfios ca un copil şi mândru ca un suveran.

E George Enescu.

Atâta asemănare în felul lor de a se ţine deoparte de tot ce este sgomot şi laudă — atâta asemănare în profunzimea sentimentului ce-i leagă de pământul acestei ţări; încât îi văd păşind alături la depărtări de un sfert de veac.

* * *

Privirile lor au două drumuri diferite: ochii pătrunzători ai lui Grigorescu căutau arzători în afară, urmărind jocul liniilor şi al culorilor — culegând lumină. Sufletul răsfrângea pe pânză imagina întreagă, aşa cum a desprins-o ochiul; poleind-o cu dragostea lui pentru model.

Ochii maestrului Enescu au pentru exterior o privire distrată; puterea de pătrundere se îndreaptă către interior — acolo unde se îmbină frământarea pământului cu şoaptele cerului.

Imi amintesc că am avut odată credinţa că maestrul asculta sunete misterioase, neauzite de noi ceilalţi care eram alături. Privirea era dusă departe aşa cum numai el ştie s'o piardă. Cu profilul desinat pe lumina unei fereşti, respira parcă aer tare de munte şi asculta — liniştea. Dacă în momentul acela aşi fi văzut plutind în jurul capului său îngeri trimişi de Dumnezeu, nu mi s'ar fi părut ceva nefiresc; svonul venea de sus — cu mult deasupra pământului.

Intr'o noapte de toamnă la Sinaia, în casa luminată de cei mai frumoşi ochi întâlniţi până acum, eram alături de maestrul Enescu; un perete mă despărţea de camera lui de lucru.

Cu ce evlavie am ascultat în noaptea ceia cum picurau din clapele pianului — stropi de viaţă.

* * *

De câteori am vrut să-i urmăresc sborul mânilor, n'am izbutit. Când se apropiau de clape, le vedeam — o clipă numai — şi apoi mânile deschideau porţi înalte prin care intram în peisajul românesc, în pădurile Tescanilor. Dintr'odată te cuprinde foşnetul frunzelor, şoaptele adâncului şi răcoarea înălţimilor. Pe o potecă mergi — mergi până uiţi că ai vrut să vezi cum cântă maestrul Enescu. La Sinaia era o pisică, Luminiţa, pe puful căreia l-am văzut adesea odihnindu-şi mânile.

Despre Grigorescu se spune că le avea mici şi nervoase, mânile muncii nobile.

Mânile lui — nu ştiu cum sunt. Când vibrează nu le poţi urmări; iar pe trupul Luminiţei sunt două pete de lumină.

MARIE-JEANNE STRAJESCU

A APĂRUT
CIOCOLATA
Roman de Tarassoff Rodionoff
Editura Adeverul S. A. Preţul Lei 40.

Urmările unui anunţ

Ion Faur, directorul unei întreprinderi care eşise până acum biruitoare, om trecut de cincizeci de ani, cu o chelie lucitoare, căptuşit cu grăsimi, cu ochelarii călăriţi pe-un nas robust, desfăcea cu înfrigurare poşta în biroul său. De-un ceas sublinia cu creionul roşu, făcea note pe margini, în capul adresei. Ţigara de foi i se stinsese.

Uşa se deschise încet şi servitorul se opri în prag, privind fix la chelia stăpânului, ca şi când din ea ar voi să citească dacă-i poate vorbi. Examinarea cheliei stăpânului îl convinse să se retragă închizând uşa fără nici un zgomot.

Peste o jumătate de ceas, din aceiaşi examinare, înţelese că poate vorbi.

,— Domnule Director, aşteaptă lume, zise el cu un glas plângător.

— Ce lume? Ştii că azi nu e zi de primire.

— E vorba de anunţul acela. Azi e termenul. In anunţ se spunea să se înfăţişeze azi la zece la biroul D-voastră.

— Da. Adevărat. Am şi uitat. Să mai aştepte. Ii voiu primi în grabă. Sunt mulţi?

Omul se scărpină după ureche.

— Vr'o douăzeci până acum.

— Ce spui? Da' se poate una ca asta?

Şi directorul se sculă greoiu din scaun, privind nemulţumit la slugă.

— Nu eu i-am adunat, domnule Director. Năcazul lor i-a adus. Au citit anunţul dat de D-voastră. Sunt oameni de toate vârstele, bărbaţi şi femei, fete.

Directorul făcu semn cu mâna că pot intra.

— Toţi deodată, domnule director? Nu vor încape.

— Ei, toţi! Trebue să vorbesc cu fiecare. Dar cine dracu a adunat atâţia!

— Poate vor mai fi venit şi alţii de când am intrat eu. De azi dimineaţă sosesc mereu.

Ion Faur era om bun de inimă, milos mai ales, ca cei mai mulţi oameni graşi. Isprăvise cu poşta şi se simţi liniştit. Va termina repede. Cu experienţa care o are va recunoaşte dintr'o ochire pe omul de care avea nevoe.

Intră un bărbat înalt, uscat, între două vârste, îmbrăcat curat. Se închină dela uşe, şi se opri respectuos.

— Am venit, domnule director...

— Da, ştiu. Vă rog hârtiile Dv. Luaţi loc.

Străinul urmărea cu ochii tulburi expresia feţii directorului când îi citea hârtiile.

— Da, ai studii frumoase. Numai că eu am anunţat că am nevoie de un om care se pricepe la contabilitate. Dumneata eşti profesor.

— Am fost, domnule director.

— Da. Nu cercetez de ce nu mai eşti. Regret însă că nu te pot angaja. Dumneata n'ai citit anunţul?

— Ba da. Cred însă că în scurtă vreme aş învăţa. Sunt de doi ani fără post, domnule Director. Am avut un viţiu. Nu-l mai am acum. Vă rog!

Lui Ion Faur nu-i displăcea. Il credea un om energic, harnic. Dar dacă nu se pricepea la contabilitate!

— Ascultă-mă, dumneata să reintri în învăţământ. Acolo ţi-i locul. Nici n'ai avea ce face cu salarul dela mine. Ai familie?

— Trei băieţi.

— Apoi vezi! Cum să trăieşti cu două mii de lei?

Străinul avu ochii de ghiaţă:

— Dar fără nimic? Apoi, în învăţământ nu mai pot intra.

Privirea aceea îl mişcă adânc pe director. Simţi că e în faţa unei tragedii.

— Ascultă, nu-ţi spun cuvântul definitiv. Mai sunt şi alţii. Voiu vedea la urmă.

Intră o doamnă de vârstă mijlocie, în rochie sură uzată, c'un fel de pălărie pe cap. Ochii negri erau încunjuraţi de cearcăne alămii, vineţii. Era nervoasă, abia-şi putu prezenta hârtiile.

— Şcoala normală, pe vremuri. Da, frumos atestat.

— Am lucrat şi la o bancă, chiar la contabilitate. Am fost suprimată. N'aş putea să lucrez decât după masă. Inainte, am cursuri.

— A, Dumneata ai slujbă!

— Am. Dar sunt văduvă, domnule director, şi am şase băeţi de crescut. Trebue să muncesc suplimentar.

Directorul o privi. Nici o zare de lumină pe faţa, în ochii ei. Părea că e truda întrupată: cu toată fiinţa ei robită gândului muncii. Să lucreze, să câştige, să-şi poată creşte familia. Nici un alt gând nu exista în ea. Işi pledă cauza cu o înflăcărare bolnavă. Părea că o sapă lăcomia câştigului.

Ion Faur se înfioră:

— Nenorocită trebuie să fie! îşi zise el. O femee care nu mai e decât o unealtă de lucru, care se va toci sau se va arde în truda continuă.

— Să mai vedem, Doamnă, mai sunt şi alţii. Eu aş avea nevoie de un muncitor şi înainte de masă.

Femeia eşi mai uscată şi mai verde de cum intrase.

Intră un om în vârstă cu părul alb, adus de spate, cu priviri neliniştite, cu pasul nesigur.

— Am practică îndelungată. Calculez şi acum repede. Am fost prim-contabil. De zece ani sunt la pensie. Am crescut doi feciori şi două fete. Feciorii mi-au murit în războiu. O fată e bolnavă de doi ani. Cresc şapte nepoţi. Pensia nu ajunge. Sunt om spornic la muncă.

Directorul din hârtii controla şi vedea că tot ce spune e adevărat.

— Câţi ani ai dumneata?

— Şasezeci şi opt. N'am să mint. Atâţia am. Dar pot încă munci. Să mă puneţi întâi la probă, şi dacă nu voiu fi la locul meu, să mă demiteţi.

Cum se uita la el lui Ion Faur i se făcu de-odată rău. Avu senzaţia limpede că bătrânul acela e flămând. Aceasta radia din fiinţa lui. O jale nesfârşită copleşi sufletul directorului. Simţea tot mai grea nedreptatea lumii şi a vieţii.

— Vom vedea, dragul meu. Mai sunt alţii. Vom vedea la urmă.

Intră o fată despre care directorul nu-şi putu da seama dacă e o intelectuală sau o slujnică din oraş. După îmbrăcăminte, după mânile aspre şi roşii, după ghetele scâlciate, după faţa înăsprită de suferinţă părea mai mult o fată din lumea muncitorească. Dar ceva o inobila, ceva inapreciabil, care se desprindea din ochii, de pe fruntea sa, din ţinuta trupului.

Părea o rămăşiţă dintr'o stofă preţioasă.

— Cum? Dumneata bacalaureată?

Fata privi în pământ. Directorul simţi că o rănise, fără să voiască. „Da, desigur" adause îndată. Aceasta e diploma de bacalaureat. Eu nu le cunosc decât pe cele vechi, de-aceea m'am mirat.

— De patru ani, Domnule director.

Sunt acum de douăzeci şi cinci de ani. Am mers târziu la şcoală.

M'am susţinut mai mult singură. Am îndrăznit prea mult, şi acum iată ce-am ajuns!

— Dar ai schimbat atâtea locuri?

— Am lucrat în vr'o cinci cancelarii notariale, pe sate. In satul meu întâi. Apoi în altele. Credeam că pot aduna bani să fac universitatea. Literele. Dar de geaba, cu toată dragostea mea de carte. Am lucrat şi la contabilitate.

— Dece ai schimbat atâtea locuri?

Fata îngălbeni toată. Nu trebuia să spună asta!

— Nu din vina mea, domnule director!

— Da, da! Nu cercetez. Sunt oameni răi în ziua de azi.

O nesfârşită milă îl umplu. Ar mai putea să se aprindă o flacără aproape stinsă?

— Să vedem, până la urmă, domnişoară. Aş vrea să te ajut.

Până la ceasurile două se perindară prin faţa lui concurenţi de tot soiul: bătrâni şi bătrâne care pierduseră acea demnitate proprie vârstei care inspiră respect: biete fiinţe secătuite de ani şi de mizerie, înfăţişând o batjocură a vieţii. Insistau că încă pot munci şi se pricep, să nu judece directorul după înfăţişare. Au încă vlagă în ei! Din toţi se împrăştia o tristeţă grea. Ion Faur se gândi la o vegetaţie bătută de ghiaţă din care nu au mai rămas decât cotoarele.

Veniră bărbaţi şi femei cu priviri întunecate, la spatele cărora mocnea parcă desnădejdea, şi din care ţâşnea uneori duşmănia asupra vieţii.

Se înfăţişă o femee cu ochii tulburi, cu priviri fixe, care auzind că directorul nu-i dă un răspuns definitiv, fu cuprinsă de un râs isteric. Intre toţi solicitanţii, care se ridicară la patruzeci, vreo şase fete veniră cu aere de cochete, sulemenite, binişor îmbrăcate, aruncând bătrânului priviri seducătoare. Ion Faur le concedie repede, fără a le lăsa nici o nădejde. Aşa păţiră şi câţiva bărbaţi care aduseră cu ei un aer de crâşmă şi de viţiu, şi doi tineri foarte eleganţi care lăsau să se înţeleagă că ei ar aduce un serviciu întreprinderii dacă ar fi angajaţi, că ar face cinste directorului. Unii erau din oraş, alţii veniseră dintr'alte localităţi...

La masă directorul nu se atinse de mâncări. Il durea groaznic capul, şi-l lua, din adâncuri, cu greaţă. Lumina orbitoare ce năvălea prin geamuri îl rănea. Trase roletele. Voi să doarmă, dar tulburarea lui era prea adâncă.

Inţelese că anunţul său a fost o nebunie, regreta că l-a publicat, dar era prea târziu. Pe care să aleagă dintr'atâţia? Alta ar fi dacă le-ar fi citit numai cererile şi hârtiile! Dar aşa! Ştia el că sunt mari mizerii, le vedea la tot pasul. Dar mai de aproape nimeni nu-şi desvălui sufletul înaintea lui. Se gândi că în timpul din urmă a fost silit şi el să concedieze pe unii dintre slujbaşii întreprinderii. Vor fi ajuns şi aceştia la fel?

Fură gânduri şi zvârcoliri de toată după amiaza, de toată noaptea. Aţipi abia în zori. Şi în vis i se înfăţişă un nou rând de nenorociţi.

Toată viaţa lui a fost un om milos. Nu avea familie. A tras în ham, aşa prosteşte, viaţa întreagă. Şi acum simţea deşertăciunea vieţii sale şi-l muşcau remuşcări amare. Ce bine a făcut el în lume? Pe câţi nenorociţi nu va fi întâlnit în viaţă?

Apoi începu să se revolte împotriva rânduelii lumii. Cum era cu putinţă ca sub acelaş soare să trăiască lume aşa de deosebită?

Nu era obicinuit cu astfel de gânduri şi-l cuprinse o oboseală de moarte. La ceasurile douăsprezece porni maşinal la berăria unde se întâlnea zilnic cu doi prieteni. Se purta cu mare silă. Il durea tot trupul. Părea că l-a bătut cineva.

Se întâlni în prag cu cei doi prieteni. Veneau cu toţii la acelaş ceas, ca la poruncă.

Ion Faur se lumină văzându-şi prietenii. Vorbi bucuros cu ei. Până în grădina berăriei se uită de câteva ori înapoi: îi trecu prin minte că poate a fost vis ziua de eri. Şi privea peste umăr ca şi când în chipul acesta s'ar fi putut încredinţa.

— Prosit!

Cei trei prieteni ciocniră paharele încununate cu spumă albă, groasă, şi doi băură cu sete.

Ion Faur lăsă paharul pe masă; era cu gândul dus, şi întristarea se presără pe faţa lui, ca o negură sură.

— E păcat să nu o bei proaspătă, până-i aburit paharul, spuse Petru Albu. La ce te gândeşti? Păreai vesel când te-am întâlnit.

Ion Faur tăcu un răstimp, privind departe.

— Mi-a venit în minte ziua de eri şi m'a umplut gustul amar al unei remuşcări. Mă simt vinovat în faţa acestui pahar cu bere.

— Ei, par'că tu faci excese cu băutura!

— Excese nu, dar totuşi îmi satisfac zilnic o plăcere. Şi sunt atâţia în lume care viaţa lor întreagă nu au o bucurie. Cred că noi toţi suntem vinovaţi!

— Dar parcă noi sburdăm prin viaţă, zise Peru Albu oftând. După cât ne frământăm şi ne trudim să nu avem nici dreptul să ne răcorim la un pahar cu bere?

— Alţii se frământă şi se trudesc şi mai mult decât noi! Dar ce stau să spun! Nici nu se poate compara nenorocirea lor cu a noastră. Şi aceştia sunt cei mulţi. Numai ieri mi-am dat bine seama.

— Dar ce s'a întâmplat ieri? întrebă al treilea prieten, care privea desiluzionat la paharul lui golit prea repede.

— După cum ştiţi am dat un anunţ în ziare că am. în biroul meu, nevoe de un ajutor, că-l plătesc cu două mii lunar, şi că e nevoe să aibă şcoala secundară. Ei bine, ştiţi câţi mi s'au înfăţişat ieri, ziua fixată de mine?

— Destui, de sigur! răspunse unul.

— Vr'o duzină, zise celalatt.

— Patruzeci în cap, tineri şi bătrâni, oameni în puterea vrâstei, femei, fete. A fost o nebunie! A, ce spun, a fost o zi nenorocită!

Şi acum, nu ştiu ce să fac. Nu mă pot hotărî pe cine să aleg.

— Aşa eşti tu: suflet moale. Dacă toţi sunt nenorociţi, alege pe ori care, tot atâta e.

— Nu. Nu pot! Dacă nu i-aş fi văzut aş putea.

Cu îndemnuri stăruitoare îl convinseră să guste berea.

Când veni un rând nou de pahare, prietenul de-al treilea care tăcu mereu, după ce-şi şterse mustăţile, zise:

— Trage-i la sorţi. Atunci nu mai ai nici o responsabilitate. Şi viaţa e o tragere la sorţi. Cine-i responsabil de ce iese din pălărie?

Directorul deschise ochii mari. Il privi un răstimp mirat. Apoi se însenină.

— Ai dreptate ,zise el. Iată ce nu mi-a venit mie în gând! Dar nu eu, pe tine te rog.

Prietenul zâmbi trist.

— Pentru ce nu? Primesc. Par'că pe noi ne-a întrebat cineva când ni s'a scos din urnă soarta! Iţi spun că te înduioşezi de geaba. Mâne la zece sunt la tine.

Directorul oftă uşurat. Porunci mâncare şi băutură.

— Azi sunteţi oaspeţii mei, zise el. Ce zi nenorocită! Dar bine c'a trecut!

I. AGARBICEANU

Sărbători de iarnă la Geneva

— Amintiri — **de ISABELA SADOVEANU**

Va rămânea, fără îndoială, în istoria culturii noastre actuale, Institutul J. J. Rousseau din Geneva. Acolo îşi au obârşia, acolo s'au copt şi s'au elaborat toate ideile noi în educaţie, de acolo au plecat toate preînoirile în viaţa de şcoală şi metodele de învăţământ ce s'au revărsat în lumea din Apus după războiu. De pe urma activităţii lui au început să înflorească pretutindeni atâtea şcoli grădină, şcoli paradise, şcoli ale exuberanţei, ale bucuriei de a trăi, de a creşte şi a se creia copilul pe sine însuşi şi universul fiecăruia dintre ei.

In istoria culturii însă Institutul J. J. Rousseau va fi ceiace este un fluture într'o colecţie, sau un mănunchiu de flori într'un erbar. Poate ceva mai puţin decât atât. In adevăr de câte ori mă întreba cineva despre „Institut", cum e organizat, ce se învaţă şi în ce scop se fac studiile de acolo, mă simţeam întotdeauna foarte încurcată asupra răspunsurilor ce trebuiam să dau. Nimeni nu va înţelege, mă gândeam eu, ce fel de instituţie este aceia în care în adevăr nu învăţam *nimic*, în senzul obişnuit al cuvântului. Acolo mai degrabă puteam spune că ne *dezvăţam a învăţa*. Iar ceia ce învăţam realmente era sub formă de sugestie, de îndemn, de îndrumare spre a ne găsi căile proprii. Acestea ne veneau din atmosfera institutului, dela oamenii cu care lucram, camarazii cu care trăiam, profesorii şi conferenţiarii cu care veneam în contact şi care nu ne învăţau propriu zis nimic. Puneau o problemă oarecare o atacau, o cercetau şi niciodată nu dădeau o concluzie definitivă. Sinteza la care ajungeau nu se înfiripa decât pentru a fi cât mai uşor desfăcută, spre a lua altă formă şi a servi ca punct de plecare la alte cercetări, care trebuiau să ne ducă... unde? „Je ne sais pas!?" încheia profesorul, care de cele mai multe ori era un mare cugetător sau savant al vremii. Şi totuş pentru a ajunge la o asemenea concluzie se cerea o minuţioasă şi vastă documentare şi o preciziune de gândire şi de lucru, o conciziune de expresie, pe care nici n'o bănuisem în îngăimările ce se numeau studiile noastre de până atunci.

Ceeace nu se va putea reda niciodată de cei ce vor relata activitatea Institutului în Istoria Culturii, va fi fără îndoială *Climatul său moral, sufletesc.* Veniţi din toate părţile lumii, oameni de toate vârstele, mentalităţile cele mai diverse, nivelul de cultură cel mai denivelat ce se poate închipui, îndată ce intram în Institut ne simţeam într'o patrie comună, o patrie fără nume, o patrie spirituală, în care stăpânea o stranie înfrăţire.

Oricare ar fi fost disensiunile profunde între unii din noi, antipatiile de rasă, aversiunile de la individ la individ, de îndată ce coteam *„Place Tacounerie"* din la Grande Rue, totul se topea într'o cordialitate sinceră şi reală, irezistibilă şi absurdă.

Până şi portăreasa, o cerberă neînduplecată, de a cărei gură ne temeam ca de o furtună cu trăsnete, ne-ar fi lipsit dacă nu i-am mai fi auzit gălăgia infernală, sub care cei mai dârzi şi mai curajoşi, plecau capul şi încovoiau spinarea. Ni se părea firesc să trecem prin acest purgatoriu înainte de a intra în paradisul nostru sufletesc. Nu rezista climatului din Institut nici cinismul, nici fatuitatea pretinşilor savanţi sau aşa zişilor rafinaţi intelectuali şi nu prindea bătaia de joc sau ridiculizarea celor ce nu înţelegeau.

Fiecare zi din viaţa Institutului era aşteptată ca o aventură minunată. Aveam pentru tot ce era Institutul nostru afecţiunea părtinitoare a omului pentru membrii din familia lui şi lucrurile din căminul propriu. Iubeam şi admiram biblioteca destul de sărăcuţă la început, cu aceiaşi duioşie cu care o iubea d. Bovet, care o adunase şi o aşezase volum cu volum sau ca d. Claparède, care, deşi avea, în biroul său de acasă, o minune de bilbiotecă, scotea şi mângâia fiecare volum din biblioteca Institutului ca şi când ar fi fost cine ştie ce odor bibliografic.

Iubeam laboratorul nostru de Psichologie experimentală, deşi era şi el sărăcuţ ca vai de el în instrumente de experimentare mai toate defecte, ceia ce-l făcea pe d. Claparède să scrăşnească din dinţi de supărare şi să trimită cu ciudă în ghehena infernului pe toţi fabricanţii germani, atât de necinstiţi. El singur ştia cu ce sacrificii le cumpăra din chibzuiala unor venituri de mizerie.

Intr'o zi îl găsirăm în jiletcă măturând prin laborator. — Ce faceţi, D-le Profesor?! — „Am dat drumul servitorului, ne răspunse el măturând cu zel mai departe. Cu leafa pe care i-o plătim putem cumpăra până'n primăvară tachistoscopul fără de care nu putem face nimic".

Sosea dimineaţa în timpul ernei, fără palton, cu mănuşile pe mână, crăpa uşa şi-şi vâra capul cu bărbuţa ascuţită, privind în totdeauna cu îngrijorare şi preocupare înlăuntru. Dar noi eram toţi în sală şi-l primeam cu atâta sinceră iubire, încât numaidecât i se destindeau trăsăturile, ochii se strângeau şi zâmbea cum numai el ştia să zâmbească, cu un zâmbet fermecător de bunătate şi candoare şi cu o mică scânteiere de maliţiozitate.

Era o simplicitate şi o naturaleţă atât de autentică în omul acesta ce se număra printre savanţii lumii, încât nu-ţi puteai crede ochilor. Ne permiteam cu el glume şi familiarităţi pe care le primea cu seninătatea şi generozitatea unui adevărat om superior.

— „Ce vă uitaţi aşa la pălăria mea?" ne întrebă el odată văzând că frumoasa D-ra Antipof o luase din cuier şi toate o cercetam cu insistenţă.

— „Pentru că... socot, maestre, i-a venit vremea să treacă la vechituri!...

El o luă în mână, o cercetă atent, apoi o puse în cuier şi răspunse foarte serios şi convins:

— „Poate să mai meargă!"

Dar pe cât era el de econom şi fără pretenţii pentru persoana lui, pe atât era de larg şi generos cu toată lumea şi în special cu noi, membrii Institutului.

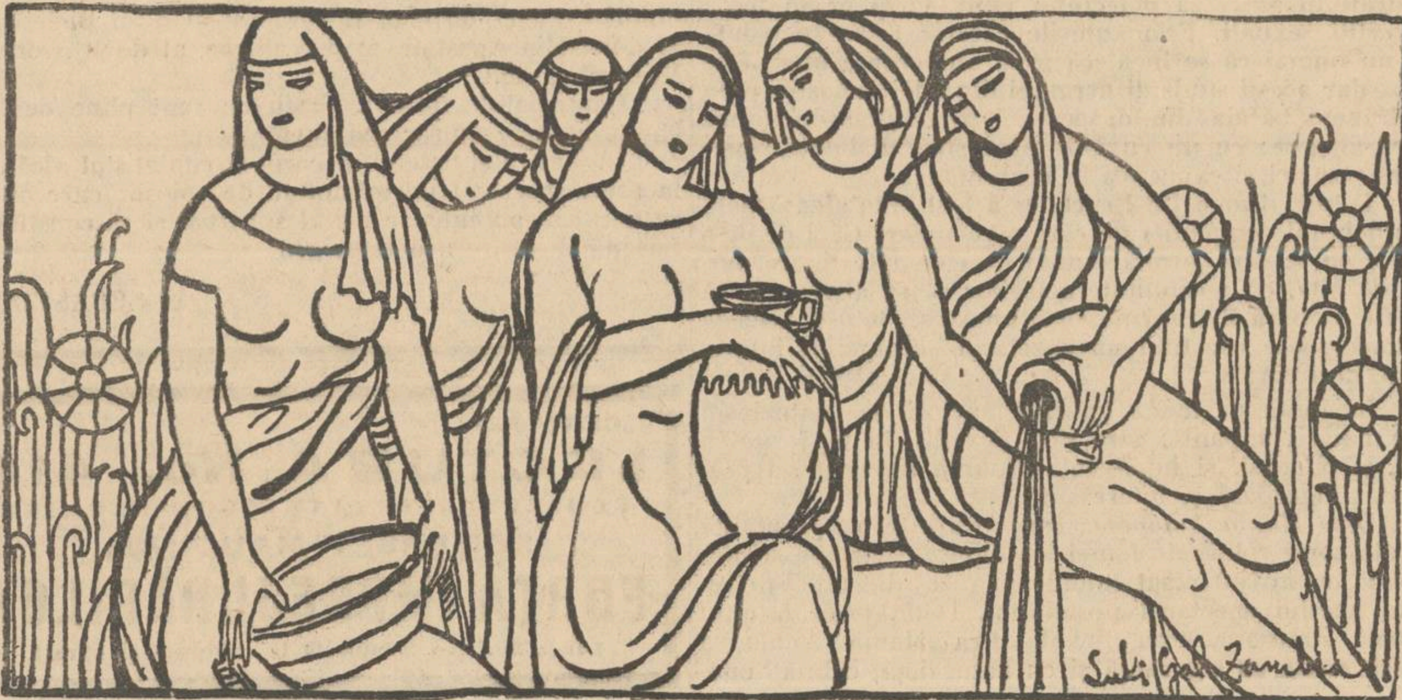
Aproape în fiecare Duminică tot institutul era invitat la locuinţa lui din Champel. Vara în parcul cu arborii seculari, cu peluzele de un verde fraged în mijlocul cărora înfloreau coşuri cu geranium de un roş atât de strălucitor încât numai în Geneva umedă şi răcoroasă puteau să înflorească astfel. Iarna în *chalet*-ul vechiu şi ospitalier în care trăia pretutindeni sufletul atâtor generaţii de intelectuali, savanţi din tată în fiu. Bogăţia imensă a comorilor de artă din lăuntru, la care fiecare din aceşti strămoşi adusese partea lui, era tot atât de discret şi de armonios distribuită în atât de modesta veche locuinţă, ca şi comorile de idei şi de cunoştinţe în sufletul lor. Pretutindeni acea simplicitate care nu e decât realizarea extremă a unei adevărate şi superioare intelectualităţi, a unei vechi şi cristalizate culturi.

Acolo, sub pretextul de a învăţa jocurile pe care trebuia să le introducem în viitoarea noastră activitate educativă, femei şi fete, bărbaţi în toată firea şi băeţi foarte tineri, oameni cu părul cărunt şi copiii din anturajul nostru, subiecţii de experienţă, oameni de toate naţiile, se jucau din toată inima şi se amuzau dumnezeeşte ca în vârsta copilăriei, fugărindu-ne prin parc în de-a ascunsele, mijoarea, baba oarba şi altele, iar pe vreme rea montam şarade, jucam proverbe, strecurând fel de fel de aluzii la maniile, ticurile şi micile defecte ale fiecăruia, chiar ale maeştrilor noştri. Cel ce era mai însufleţit şi se juca mai cu convingere, punând antrenul cel mai irezistibil era tot d-l Claparède.

Apoi, când, obosiţi, ne aşezam la bufetul bogat pe care atât de drăgălaş şi cordial ni-l servea însăşi d-na Claparède şi copiii săi, pe atunci încă foarte mititei, fiecare găsea de povestit o anecdotă, o întâmplare cu haz, o glumă de spirit şi râsul nu mai contenea până seara târziu. Ceasuri neuitate pentru cei care le-au trăit atunci, provizii de bucurie sănătoasă pentru grozăviile care ne pândeau în umbră. Imi amintesc de ultimul Crăciun pe care l-am petrecut în Geneva, în anul când a izbucnit războiul. Lacul şi cetatea Genevei se umpluse de cu toamnă cu o massă de puf alb şi opac al unei ceţe, care de obiceiu nu se mai risipia din Septembrie până în Februarie. In anul acela eram în preajma Crăciunului şi nu mai văzusem soare de cât în scurtele ceasuri când afişe mari vesteau la staţiile de tramvai *„Soleil au Salive"*. Atunci, cuprinşi parcă de o nebunie, plecam cu toţii, pe jos sau cu trenul crémaillère, sus la „Treize Arbres" (1300 m.) şi ne delectam într'o orgie de senin albastru şi soare glorios, până ce ultimul tren coborând se înfunda ca într'o mare cu valurile încremenite în ceaţa ce umplea lacul şi întristata cetate a lui Calvin.

In zilele de lucru, în atmosfera caldă şi simpatică a Institutului, unde munca era atât de intensă încât ocupaţiile se înlănţuiau unele în altele, nu aveai vreme să simţi apăsarea acestei veşnice întunecări. Dar în vacanţă şi mai ales în vacanţa de Crăciun, când toţi se strân-

(Continuare în pag. VI-a)

geau în cămin şi petreceau în intimitatea familiei, pregătindu-se pentru lina şi duioasa sărbătorire a naşterii lui Crist, fiecare-şi simţea mai grea înstrăinarea şi dorul de acasă, iar ceaţa aceia veşnică se lăsa apăsător şi dureros pe suflete. Aveam însă în totdeauna ziua noastră de petrecere şi pomul de Crăciun care se aprindea pentru noi şi copiii noştri în fiecare an la câte unul din profesori.

Anul acela invitaţia pentru pomul de Crăciun era la d-l Bovel şi toţi ne gândeam la ziua aceia ca la o ascensiune în soarele de pe Salive. Niciodată parcă nu ne simţisem mai deprimaţi şi mai fără de nădejde, mai pierduţi în ceaţa fără de sfârşit ca în acele zile de sărbători de iarnă, în care deşi nu bănuiam încă nimic de grozăvia ce avea să izbucnească în 4 August, aveam totuşi negre şi nedesluşite presimţiri.

Abia începuse vacanţa când ne veniră veşti rele din casa d-lui Bovet. Un frate mai mare al profesorului făcuse o meningită urâtă din cauza unui abces la o ureche. Bietul om se prăpădi foarte repede şi de sigur nimeni nu se mai gândea la pomul de Crăciun, când spre marea noastră surprindere, invitaţia se repetă cu o caldă insistenţă. Ne întrebam cu toţii ce fel de petrecere va fi aceia în casa dela poarta căreia abia plecase pentru veşnicie unul dintre cei ce-o locuiseră o viaţă, mai ales că era şi o mamă bătrână de aproape 80 de ani.

D-l Bovet era profesorul cu care membrii Institutului se hărţuiau mai mult. Punctual şi riguros în împlinirea datoriei, nu putea să se împace cu tembelismul şi dezordinea coloniei ruseşti din Carouge, mai ales că lui îi incumba grija micilor îndatoriri administrative ca director. Ironic, cu acea ironie ascuţită a Genevezului, dar mai puţin stăpânită la el decât la alţii pentru că adesori pornea din scrupulozitatea „pointilleuse" a caracterului său, totuşi era foarte iubit pentru reala sa bunătate şi delicateţă sufletească.

In seara aceia a pomului de Crăciun însă am cunoscut altă lature a caracterului complicat al profesorului nostru. Am sosit toţi cu sufletul îngheţat, silindu-ne să părem totuşi veseli ca şi când nimic nu s'ar fi întâmplat. Domnul Bovet palid, cu faţa răvăşită, peste care se simţea că a trecut un vârtej distrugător, era în serviciul nostru al tuturor, găsind pentru fiecare o întrebare prietenească, o manifestare de interes şi simpatie firească, deşi simţeam vântul pustiitor al durerii şi-i vedeam ochii arzători şi colţurile tremurânde ale gurii. Doamna Bovet, cu figura ei fină şi mobilă de franceză din sud, avea încă expresia nedumiririi îndurerate în faţa loviturii neaşteptate. Culmea acestei serate neobişnuite a fost însă apariţia mamei în vârstă de aproape 80 ani. Dreaptă şi corectă în ţinuta ei de bătrână uscată, strânsă într'o rochie neagră de moda veche, a mers din oaspete în oaspete făcându-şi datoria de gazdă şi de creştină care nu are dreptul să facă să treacă înaintea datoriei către aproapele, dreptul ei de a suferi şi a-şi lăsa liberă expresia celei mai crude dureri, durerea de mamă. Era pentru noi, oameni primitivi şi impulsivi, cu sentimente şi efecte explozive în mare majoritate, un spectacol aproape înfiorător. Copiii au intonat cu glasurile lor nevinovate „O! Tannen Baum". Pomul sclipea în mii de lumini de bucurie, clopoţeii sunau lin şi uşurel ca nişte glasuri din alte lumi, pe când în sufletele gazdelor ardeau torţele chinurilor şi ale durerilor. Mama şi băiatul stăteau stane de piatră şi numai ochii reflectau, lumina torţelor din lăuntrul lugubru şi înfrigurat...

— E vechiul stoicism hughenot, ne lămurea glasul limpede al unei tinere fete geneveze, pe când eşeam de la pomul nostru de Crăciun, înfioraţi şi nedumiriţi faţă de acest eroism, care ni se părea inutil. Ea şi familia ei, urmă tânăra genevează, trebuiau să aducă mărturia credinţei neclintite în viaţa viitoare şi a nădejdei unei revederi apropiate cu copilul plecat în veşnicie înaintea lor. Şi apoi trebuia să afirme datoria creştinului de a-şi călca pe inimă, chiar dacă ar trebui să se sfarme, când e vorba de a fi în serviciul aproapelui, iar datoria lor era clară. Trebuia să vă dea prilejul să sărbătoriţi Naşterea Domnului, vouă care sunteţi departe de ţara şi căminul vostru, după datină şi aşa cum se cuvine, deoarece se angajase. Ceiace e în sufletele lor le aparţine şi îi priveşte numai pe ei.

In lumina acestei lămuriri am înţeles multe din gesturile lumii geneveze în jurul nostru. Astfel ne-am explicat de ce familiile vechi de nobleţă intelectuală genevează invitau la ele acasă pe toate tinerele fete străine, fără nici un fel de deosebire, în zilele de sărbătoare şi mai ales în sărbătorile natalităţii. Inţelegeam atitudinea lor care ne intrigase mult şi ne fusese uneori neplăcută. Intre obligaţiile unui protestant autentic era şi aceia de a pune în practică morala creştină. In ajunul sărbătorilor de iarnă, fiecare casă bogată genevează îşi făcea programul petrecerilor familiare, intime, într'un cerc foarte restrâns, în care destinderea trebuia să fie complectă şi veselia pură şi neturburată. Dar îşi făceau şi inventariul datoriilor către aproapele. Astfel se achitau în primul loc furnisorii şi-mi amintesc de o scenă foarte interesantă în zilele Crăciunului din primul an de războiu. Am arătat simplicitatea vieţii marilor patriciani genevezi. Timp de trei ani cât am locuit acolo nu am văzut nici un genevez de marcă în primblare pe străzile Genevei, cu trăsura sau cu automobilul. Şi iată că spre marea mea mirare întâlnesc de vre-o trei patru ori în nenumăratele mele curse pe una din fiicele marelui Flournoy, trecând în sus şi în jos într'o trăsură. Era ceva extraordinar, cu totul extraordinar în aceste zile ale unui crăciun de amară şi groaznică mizerie a lumii. Domnişoara Flournoy avea un aer de resemnată ispăşire creştină şi, întâlnindu-mă pentru a nu ştiu câtea oară, opri vehiculul şi-mi dădu următoarea explicaţie.

— Inchipuieţi, îmi zise ea, că tata voind să achite furnizorii a băgat de seamă că birjarul nostru obişnuit nu avea de primit nici un ban. Nu se putea să nu aibă şi el o notă de achitat tocmai anul ăsta, când mizeria e aşa de mare! Atunci a avut ideia aceasta ingenioasă să vază ce sumă a primit anul trecut şi m'a obligat să mă plimb pe străzile Genevei până la concurenţa acestei sume!

Eram şi noi străinii nişte debitori morali pe care, cu toată repulzia uneori abia reţinută faţă de nişte oameni pe care-i bănuiau că nu cred în „viaţa viitoare", trebuiau totuşi să-i *achite* invitându-i la masa şi în casa lor, din obligaţie morală, în zilele de o aşa mare însemnătate creştină, ale crăciunului.

Acestea sunt însă formele inferioare ale unei atitudini care atunci când coincide cu o iubire reală de omenire şi o simpatie pentru semenii săi trăită în adevăr, ca la Institutul nostru, creiază o atmosferă de înaltă şi adevărată spiritualitate fără de care nici o operă nouă de renovare sufletească nu se poate naşte şi mai ales nu poate via.

IZABELA SADOVEANU

CRONICA TEATRALĂ

COMPANIA „TREISPREZECE ŞI UNU": Molima tinereţii, dramă în 3 acte de Ferdinand Bruckner

In faţa unei manifestări de debut, şi a unei manifestări cu totul tinereşti, judecata trebue să se oprească mai ales la intenţia dela care această manifestare a pornit. Debutul — în afară de cazuri excepţionale — ne obligă la îngăduinţă şi largă înţelegere.

Evident că despre spectacolul oferit de gruparea tinerească „Treisprezece şi unu", în sala Sindicatului ziariştilor se pot spune destule lucruri defavorabile, dacă nu ţii seamă că e un debut şi încă unul făcut în condiţii cu totul nefericite. De pildă, se poate sublinia lipsa unei discipline scenice, ca şi când actorii n'ar constitui un ansamblu, ci fiecare ar juca pe contul său propriu; regia debilă (dealtfel explicabilă, având în vedere scena care stătea regizorului la dispoziţie); o afectare a jocului ce pretindea să fie interiorizat, când ar fi trebuit să fie pur şi simplu natural, şi aşa mai departe.

Mania Antonova

Aceste obiecţiuni le poate aduce numai rigurozitatea caracteristică unui critic obişnuit să scrâşnească dinţii.

* * *

Tinerii actori care au interpretat *Molima tinereţii* au jucat într'o sală care nu e amfiteatru, pe o scenă cu intrări infame, cu un părete în fund care nu permite decorul şi de dimensiuni infime. Dar cu deosebire, tinerii actori au jucat neplătiţi, nesubvenţionaţi, ci susţinuţi numai de invincibila lor pasiune pentru scenă.

Intenţia care a prezidat la acest spectacol, chiar dacă cineva ar voi să strâmbe din nas în faţa realizării stricte, a fost de-o nobleţă artistică ce răscumpără pe deplin toate lipsurile tehnice (de care dealtfel nu este responsabilă gruparea) şi cele câteva debilităţi (de care ar fi responsabilă).

In ceasul de faţă, când teatre subvenţionate, cu vechi experienţe şi trecut glorios, au cotit drumul care trebuia să rămână drept şi reprezintă operete mai mult sau mai puţin amuzante, — manifestarea companiei „Treisprezece şi unu", se face vrednică, chiar numai prin intenţie, de toate laudele iubitorilor de teatru.

E adevărat că nici norocul, nici Statul nu au pus la îndemâna tinerilor actori bani grei; e adevărat că scena şi sala sunt mici, dar pasiunea, talentul impetuos şi tinereţea lor autentică au înlocuit ceiace în chip legitim ar fi trebuit să existe în sprijinul lor.

Faptul de-a fi ales pentru reprezentare *Molima tinereţii*, dovedeşte intenţia de-a imprima teatrului o ţinută intelectuală. Cum misiunea unui teatru nu este numai să facă să se îmbulzească lumea pe două rânduri la cassă, ci mai ales să impună spectacolul artistic până şi publicului de un gust dubios, — intelectualizarea spectacolului, încercată de această grupare, este infinit meritorie. Ceiace în Apus există de mult, anume: teatrul de artă, trebuia să existe şi la noi, nu numai din obişnuinţa imitaţiei servile, ci dintr'o necesitate firească.

Mărturisim că *Molima tinereţii* ni s'a părut o piesă grea de exagerări, cam obscură şi cu personaje a căror psihologie are prea slabe legături cu realitatea. Studenţii pe care ni-i prezintă Ferdinand Bruckner se iubesc cu schimbul, înflăcăraţi în chip ciudat şi atât de distraţi în alegerea obiectului iubit, încât devin lesne invertiţi sexuali. Frământările acestor tinere personaje nu numai că se încalecă prea numeroase una peste alta, dar aceşti studenţi germani din zilele noastre prea îndrăgesc bătaia din dragoste, veronalul, seducţiunea fără alegere; cu un cuvânt: prea sunt diabolici, perverşi, tragici şi exageraţi în sentimente.

Totuşi, drama lui Bruckner a fost bine aleasă pentru debutul companiei de care ne ocupăm. Căci pe de-o parte ea se cere jucată numai de elemente tinere, iar, pe de alta, dă posibilitate actorilor să se afirme. Fără să fie o operă literară pe gustul nostru, totuşi această dramă poate constitui un spectacol dramatic interesant, deşi curios.

Incăpută pe mâna tinerilor actori de entuziasm din noua companie, care s'au dovedit, în majoritatea lor, şi talentaţi şi inteligenţi, *Molima tinereţii* s'a prezentat viguroasă şi interesantă.

D-ra *Mania Antonova*, care nu este o debutantă şi ale cărei roluri de femei ispititoare, senzuale şi diabolice, ne-au interesat întotdeauna, a dat un sprijin real acestui spectacol promiţător. Deţinătoare a unui talent dramatic excepţional, d-ra Mania Antonova calcă scena cu siguranţă şi cu naturaleţă, calină uneori, alteori viforoasă, concentrată şi degajată pe rând şi în chipul cel mai potrivit. Deşi e silită să joace pe scena Sindicatului ziariştilor, această actriţă cu joc autentic şi personal e vrednică de oricare scenă, naţională sau altfel.

O actriţă tânără, d-ra *Tantzi Cocea*, pe care n'am putut-o preţui într'un rol ingrat dintr'o piesă şi mai ingrată, reprezentată nu de mult la teatrul Maria Ventura, a lăsat de data asta să se întrevadă că, fiind călăuzită de un regizor priceput, d-sa nu e străină de scenă şi de priceperea actoricească. Deşi, poate, apăsat dramatică în scena de după luarea veronalului, d-ra Tantzi Cocea a avut totuşi un joc vibrant şi cald, pe care îl preţuim.

Degajarea scenică a d-lui *I. Gheorghiu* ne-a vorbit despre un talent în desvoltare, cu elemente iniţiale preţioase.

Din acest ansamblu, se desprinde cu deosebire jocul ponderat şi plin de nuanţe al d-rei *Lucia Demetrius*. Am urmărit, câştigaţi treptat, trecerea firească a acestei actriţe dela o slujnică umilă la femeia care iubeşte şi care vrea să-şi trăiască viaţa. Dacă dicţiunea i-ar fi mai clară, iar timiditatea i-ar dispărea, d-ra Lucia Demetrius ne-ar pune în imposibilitate de a-i sublinia vreo slăbiciune. Aceste două scăderi, fiind însă cu totul remediabile, nădăjduim în d-ra Demetrius un element valoros, ce va fi vrednic să fie folosit.

* * *

Regia d-lui George Mihail Zamfirescu n'a putut exprima nimic, întrucât scena pe care s'a reprezentat drama lui Bruckner este absolut impracticabilă, ori cel puţin defavorabilă unei regizări oarecare. In ce priveşte însă, punerea la punct a ansamblului şi, cum se spune, atmosferizarea spectacolului, regizorul nu s'a făcut resimţit în chip deosebit.

Dacă facem aceste observaţii este dintr'o dorinţă sinceră de frăţească discuţie şi punere la punct. Căci spectacolului acestuia nu i se pot face observaţii decât cu prietenie şi cu entuziasmul pe care-l cere dorinţa de perfectare.

Aşteptăm al doilea spectacol al companiei „Treisprezece şi unu" cu îndreptăţită speranţă şi nerăbdare.

TEATRUL ALHAMBRA: „Alhambra 1933", revistă în 2 acte de d-nii N. Vlădoianu, N. Constantinescu şi P. Andreescu

Aducem cu plăcere elogii companiei dela „Alhambra", ca şi autorilor nouei reviste.

Ştim că întreprinderea aceasta nu afişează în frunte pretenţia de a face artă înaltă, care să treacă la nemurire pe revuişti şi pe interpreţii revistei; că pe de altă parte nu se primeşte nicio subvenţie, ca să poată avea o asemenea pretenţie.

Dimpotrivă, d-nii Vlădoianu, Constantinescu şi Andreescu, dimpreună cu trupa ce le stă la dispoziţie, îşi pun în gând să amuze publicul timp de două ore — şi nimic altceva.

N. Vlădoianu

Dacă această intenţie n'ar fi realizată, fără îndoială că publicul amator de spectacole amuzante ar trebui să-i ocolească.

Adevărul este însă, că amuzamentul e deplin şi din plin la spectacolul uşor al revistei „Alhambra 1933".

O muzică bine alcasă, variată, vie înviorează textul cupletelor vesele, ironice, de multe ori cu *pointes* izbutite.

Picante, aceste cuplete nu cad niciodată într'o pornografie supărătoare.

Aluziile la personalităţile politicei şi literaturii noastre sunt abundente şi foarte adesea juste în ironia lor.

Autorii, cari au o experienţă bogată a genului, au izbutit cu „Alhambra 1933" o revistă spirituală şi plină de vervă.

Din interpretarea foarte bogată, — desprindem numele d-nei Marilena Bodescu şi al d-lui Bîcleşeanu, al d-nei Mia Apostolescu şi N. Stroe, al d-lor Groner şi Vasilache, etc.

Compoziţiile d-lui I. Vasilescu sunt pline de fresche ţă, humor şi uşor sentimentalism.

Orchestra şi baletul, decorul şi cupletistul alcătuesc la acest spectacol un ansamblu de voioşie, care nu face decât să accentueze textul spiritual şi să constitue o fericită ilustrare a acestui gen.

L. SEBASTIAN

CITIŢI AZI:
LECTURA No. 414
FLOAREA LITERATURILOR STRAINE
SOMERSET MAUGHAM
FORŢA IMPREJURĂRILOR
Lei 5. Scrierea complectă la chioşcari şi librari.

Cronica Şahului

O mică „revoluţie" şahistă

De mulţi ani se cercetează de către istorici şi teoreticieni logica problemelor de şah.

S'a observat că în matul ajutor — aşa cum îl cunoaştem noi — *negrul trage întâi.* Dela început a apărut aceasta ca o anomalie de oarece în toate problemele normale şi feerice alb mută întâi, conform unei regule fundamentale în partidele de şah. Cum se presupune că problemele în general sunt nişte situaţiuni de moment într'o partidă şi că în această situaţie începe o nouă partidă, care trebue rezolvată după o normă şi într'un număr de mişcări dinainte stabilite, faptul că începe întâi negrul este — cum am spus mai sus — o anomalie.

Acum peste 70 de ani S. Loyd a compus, mai mult în glumă, prima problemă de mat ajutor. Spre a o complica şi mai mult, a prevăzut că negrul să joace întâi. Acum însă problemele de acest fel nu mai sunt socotite ca glume, căci în ele se găsesc frumuseţi ca şi în problemele directe.

Din această cauză propunem: în problemele de mat ajutor albul începe întâi şi ajută pe negru să-l dea mat. Titulatura cea mai adcvată va fi — credem — mat ajutor invers.

Atragem atenţia că în fond nu se schimbă absolut nimic. Piesele rămân aceleaşi, numai culoarea lor se schimbă, aşa că problemele construite de d-nii problemişti — pot fi foarte uşor modificate.

Nu ne am fi hotărît poate la această «revoluţie», dacă n'am fi avut drept îndrumare sfatul prietenului nostru — marele maestru problemist W. Pauly — care este de aceeaşi părere D-sa ne-a declarat că şi d. dr. Birgfeld, conducătorul cunoscutei şi apreciatei reviste «Die Schwalbe» este pentru această transformare, care a fost propusă pentru prima oară de d. Ed. Schildberg din Berlin.

Toţi d-nii problemişti cari aderă la această mişcare, sunt deci rugaţi:

1) Să ne comunice dacă putem schimba în acest fel problemele ce ne au trimes spre publicare şi 2) să ne trimeată de acum înainte problemele de mat ajutor în această formă. Pentru edificare publicăm mai jos câteva probleme de acest fel.

Eine kleine „Schachrevolution"

Seit vielen Jahren untersuchen Historiker und Theoretiker die Logik der Schachprobleme.

Es ist nun aufgefallen, dass im Hilfsmattproblem, so wie wir es kennen, *Schwarz den Anzug hat.* Dies scheint eine Anomalie, da in allen normalen — und Märchenschachaufgaben, Weiss zuerst zieht, nach einem Grundsatz aus der Partienschach. Man nimmt an, dass im Allgemeinen die Probleme Augenblickstellungen der Partie sind, nach dass von dieser Stellung aus eine neue Partie beginnant, die nach festgesetzten Regeln in einer bestimmten Anzahl von Zügen gelöst werden kann. Wie wir sagten, scheint daher der Schwarzanzug als eine Anomalie.

Vor über 70 Jahren hat S. Loyd, mehr als Scherz, das erste Hilfsmatt verfasst. Um es verwickelter zu gestalten, liess er dabei Schwarz anziehen. Jetzt wird aber diese Problemart nicht mehr als Scherz angesehen, da sich in ihr Schönheiten finden, wie im normalen direkten Mattproblem.

Wir schlagen daher vor: In Hilfsmattproblemen beginnt Weiss und hilft den Schwarzen, da s dieser ihn matt sefzt. Die entsprechendste Bezeichnung scheint uns Hilfsselbstmatt.

Wir bemerken, dass sich im Grunde nichts ändert, es bleiben die gleichen Steine, nur die Farbe derselben sind gewechselt Die Probleme der Verfusser welche uns gestimmen, könen daher leicht nach der neuer Regel geändert werden.

Wir hätten vielleicht uns nicht zu dieser „Revolution" entschlossen, wenn nicht unser Freund, der grosse Problemmeister W. Pauly, derselben Meinung gewesen würde. Er teilte uns mit, dass auch Herr Dr. Ed. Birgfeld, der Leiter der angesehenen Zeitschrift „Die Schwalbe" für diese Aenderung ist, die zuerst von Herrn Ed. Schildberg. Berlin, vertreten wurde.

Alle Herren Problemverfasser werden gebeten:

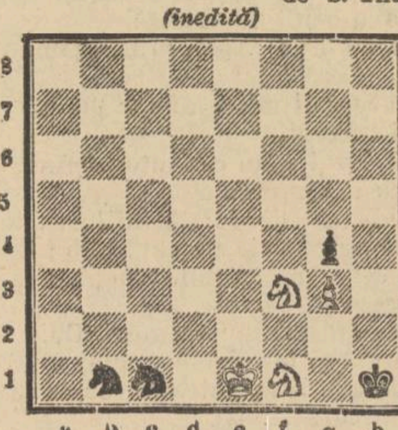
1) uns anzugeben, ob wir ihre Hilfsmattprobleme, die wir noch zur Veröffentlichung besitzen, nach der neuen Regel umändern können,

2) uns künftighin ihre Aufgaben nur in obiger Form zu schicken. Zur Erläuterung versöffenblichen wir hier einige Probleme dieser Art.

PROBLEMA No. 553

de S. Thau, Bucureşti.

(inedită)

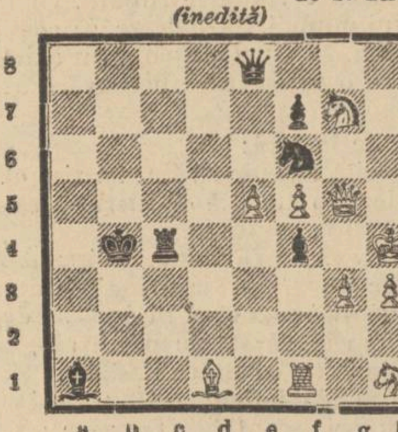
4 + 4 = 8

Mat ajutor invers în 2 mutări.

PROBLEMA No. 554

de S. Thau, Bucureşti

(inedită)

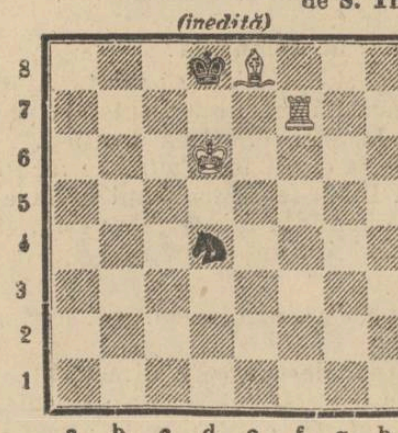
10 + 7 = 17

Mat ajutor invers în 2 mutări.

PROBLEMA No. 555

de S. Thau, Bucureşti.

(inedită)

3 + 2 = 5

Mat ajutor invers în 3 mutări.

P. I. NEGREANU
S. THAU

Cărţi şi Reviste

ION MINULESCU: 3 şi cu Rezeda 4
(Edit. „Adevărul")

Personagiile pe care d. Ion Minulescu le înfăţişează în romanele d-sale aparţin unei lumi fanteziste, ducând o viaţă capricioasă şi bizară, o viaţă de marionete amabile. Nu ne întrebăm niciodată care este starea lor civilă. Puţin ne pasă de unde vin, trecutul lor nu ne interesează şi nu vrem să le verificăm hârtiile de identitate. Simpla lor prezenţă, în cele câteva sute de pagini ale cărţii, ne este suficientă. Sunt personagii de câteva ceasuri, care satisfac fantezia noastră şi care dispar după ce ne-au amuzat, ca un vis plăcut şi uşor, lăsându-ne o amintire nu prea profundă, nu prea durabilă, ca amintirea unei femei cu care ai petrecut o noapte agreabilă, de care te desparţi fără nici-un angajament pentru viitor, dar pe care eşti sigur că ai s'o doreşti din nou oridecâteori ai s'o mai întâneşti.

Impresia aceasta o produce, în chip intens, noul roman al d-lui Minulescu: *3 şi cu Rezeda 4*.

Cartea e compusă din patru spovedanii. Trei bărbaţi interpretează pe aceeaşi femeie, pe această stranie, capricioasă şi contradictorie Rezeda, eroină inconsistentă şi paradoxală, căreia auţorul i-a dat (poate fără intenţie precisă) un vag caracter simbolic. Rezeda ar fi femeia neînţeleasă, adică (cu foarte puţine excepţii) femeia în general. Aflăm aceasta din a patra spovedanie, care este a ei.

Nu credem totuş că această spovedanie este cea mai concludentă din volum. Nu ne desvălue prea mult din caracterul ciudatei Rezeda. Căutând să se analizeze şi să se pună singură la punct, ea nu face decât să se complice şi să se falsifice. Spovedania ei este, însă, ca realizare a autorului, interesantă. O defineşte tocmai prin nedefinitul ei.

Chipul în care Rezeda se răsfrânge în cei trei amanţi ai ei formează, în fond, toată structura romanului. Căutând s'o interpreteze, aceşti trei bărbaţi se interpretează, în realitate, pe ei înşişi. E amuzant portretul fizic pe care fiecare dintre ei îl face Rezedei. Iată-l pe cel care se intitulează singur „candidat la sinucidere":

„Rezeda e tunsă şi are părul roşcat. Când doarme pare o vulpe împăiată. Prin casă pare o boabă de argint viu, scăpată dintr'un termometru spart sub subţioara unui bolnav de gripă, iar pe stradă flueratul unui gardist care urmăreşte un hoţ de buzunare..."

Şi iată-l pe celălalt amant, „candidatul la crimă" cum tot el singur se botează:

„Imbrăcată într'o rochie verde îmbibată de un parfum pipărat, Rezeda m'a primit în picioare, ca şi cum s'ar fi înfipt numai pentru mine într'un ghiveci de faianţă. Capul ei însă nu seamănă deloc a floare. Are obrajii pistruiaţi ca două piersici bătute de grindină înainte de a se fi copt, părul tuns băieţeşte, privirea încruntată ca un tirbuşon ce s'a înţepenit într'un dop de plută, unghiile ascuţite ca nişte unelte de tortură cu intenţii agresive şi buzele umede încă de un „rouge-feu" ca o felină tropicală care în ziua aceea s'ar fi ospătat cu câteva duzini de rodii coapte şi cu un copil de trupă din armata colonială engleză".

Fără îndoială, în amândouă aceste portrete apare, în primul rând, stilul volubil şi spumos al d-lui Minulescu. Totuş interpretarea fizică a Rezedei la cei doi „candidaţi" nu e aceiaşi. Autorul a ştiut să varieze cu tact şi meşteşug această interpretare, după caracterul fiecărui personagiu. Această deosebire se accentuiază şi mai mult când e vorba despre interpretarea sufletească a eroinei.

Dar mărturisim că nu intriga, nu „ceiace se întâmplă" în acest roman, interesează. Vorbeam de stilul d-lui Minulescu. E câteodată sclipitor de vervă, neprevăzut şi plin de o delicioasă uşurinţă de expresie. D. Minulescu face voltije cu vorbele, cu imaginile, cu ideile. Tocmai când te aştepţi să-l vezi domolindu-şi Pegasul şi luând-o liniştit la trap, tocmai atunci te pomeneşti că o ia la goană răsturnând imaginile, agăţându-se în fugă de vre-o comparaţie neaşteptată, trezind asociaţii şi metafore acrobatice şi întotdeauna amuzante.

Cu noul d-sale roman d. Ion Minulescu se afirmă încă odată drept unul dintre rarii noştri scriitori fantezişti.

AL. A. PHILIPPIDE

HORIA OPRESCU: „Floare Neagră", roman

„Floare Neagră" e romanul unui tânăr care intră în viaţă cu cele mai luminoase iluzii, dar cade sub povara realităţii, pe care nu este destul de pregătit s'o suporte. Titlul romanului simbolizează întunecarea iluziilor pe care şi le făurise eroul, aşa cum „florile albe" ale coroniţei de premiant oglindeau imaginea unei lumi ideale, plină de izbânzi pentru cei „muncitori, cinstiţi şi corecţi".

Orfan de mic copil, crescut mai întâi de bunica lui săracă, iar la moartea acesteia de un bogat om politic, Traian Mirea are o singură ţintă în viaţă: să ajungă departe numai prin muncă, cinste şi corectitudine, potrivit preceptelor insuflate de profesorul claselor primare. Dezamăgirea îl cuprinde însă de cum intră în liceu, unde protejaţii ajung să ia premiul cuvenit lui.

Fire sensibilă, Traian e zdrobit de această nedreptate; dar ambiţia lui de a stărui pe drumul croit îi dă puteri mai mari. Infruntând dificultăţile tot mai numeroase, el îşi încheie studiile liceale şi universitare, satisfăcut de sine însuşi, mulţumind totodată aşteptările protectorului său.

In acest răstimp, eroul a avut posibilitatea să cunoască viaţa sub aspectele ei şi mai frumoase şi mai urîte, şi s'a deprins cu gândul că lumea nu poate fi alcătuită numai din exemplare ideale. El a rămas însă convins că „societatea e bazată pe morală" şi această convingere, — cum notează în jurnalul lui, — „e singurul lucru ce sprijină speranţa noastră, a celor care, acum abia, putem spune că intrăm în viaţa cea adevărată".

In această „viaţă adevărată" Traian Mirea încearcă cele mai crude deziluzii.

Intre erou şi nepoata protectorului său se încheagă o dragoste puternică. Dar când să-şi făurească planul unei căsătorii trainice, Traian află că logodnica lui are un amant şi că iubirea ce i-o arătase era doar un joc de teatru pe placul unchiului ei. Nu trece mult, şi-i apare în adevărata lumină şi generozitatea protectorului său, care-l creştea pentru a se supune unei clauze testamentare.

Desgustat de calculele meschine ale celor din jurul său, Traian renunţă la toate avantajele materiale şi începe să se întreţină prin munca lui cinstită. Dar tocmai atunci când crede că şi-a ajuns idealul, realitatea îl zgudue din nou, şi cu atâta putere, încât îl face să-şi piardă minţile.

Romanul d-lui Horia Oprescu, căruia i se poate reproşa deprimanta atmosferă ce o degajă, e o aspră satiră îndreptată mai ales împotriva şcoalei. „De ce înşelaţi copiii? De ce nu-i învăţaţi să se poarte perfid şi mincinos? De ce nu-i dumeriţi să ştie ce e laşitatea şi falsul? Asta ar fi, într'adevăr, o pedagogie cinstită. l-aţi pregăti pentru viaţa reală... De ce amăgiţi copilul cu lauri mincinoşi, cu flori albe!...", — îşi strigă eroul durerea.

Sunt însă în cartea d-sale şi pagini pline de optimism, ca cele consacrate prieteniei cu fostul coleg de şcoală, dar mai ales acele frumoase descrieri ale peisajului elveţian şi ale priveliştilor din goana trenului.

D. Horia Oprescu a pus în cel dintâi roman al d-sale toată căldura şi revolta unei generaţii dezorientate, şi prin asta opera d-sale are o incontestabilă valoare socială.

J. BYCK

SIEGFRIED KRAUS: Bedürfnis und Bedürfnisbefriedigung
Eine Untersuchung über die Hintergrundmächte der Gesellschaft. Verlag Iulius Springer, Wien*

Lucrarea cu titlul de mai sus e o reuşită şi interesantă schiţă a unei sociologii culturale.

Ideea de a explica mecanismul vieţii sociale din punct de vedere al trebuinţelor, nu e nouă. Amintim în treacăt încercările lui Platon şi Turgot. Aşa numita şcoală a trebuinţii limitate (Grenznutzschule) are la bază tot o teorie a trebuinţelor. Dar în timp ce teoreticienii ei vor să explice numai fenomenele economice, Kraus tinde să tălmăcească, din punct de vedere al teoriei sale, toate sferele vieţii sociale şi culturale.

De asemeni nouă e încercarea de a cerceta problema trebuinţelor pe cale psihanalitică.

Autorul tratează în primul rând latura generală a trebuinţelor, condiţiunile preliminare şi formele de îndeplinire, precum şi cauzele de neîndeplinire ale trebuinţelor.

Prin trebuinţi, Kraus înţelege o corelaţie a funcţiunilor sufleteşti.

Trebuinţa contopeşte voinţa, simţirea, gândirea şi conştiinţa centrală a eu-lui, în conformitate cu anumite legi, manifestându-se printr'o înşiruire de senzaţii complimentare şi logice.

Foarte bogate în concluzii sunt observaţiile autorului asupra culturilor vechi indiene şi chineze, precum şi a celor judaice şi creştine.

Deosebit de interesante sunt şi deducţiile în legătură cu procesul de desagregare al familiei moderne. Pentru preîntâmpinarea acestei desagregări, Kraus propune organizarea familiilor cu interese înrudite în asociaţii de ajutor reciproc.

ALICE RÜHLE GERSTEL: Das Frauenproblem der Gegenwart, eine psychologische Bilanz
S. Hirzel-Verlag, Leipzig*

In admirabilul cuvânt introductiv, autoarea spune între altele că volumul de faţă e o încercare de „a privi sexul feminin ca şi când ar fi un individ", determinându-i şi regulându-i, dacă e cu putinţă, cauzele şi ţelurile atitudinii lui în viaţă.

Ca toţi psihologii individualişti, Alice Rühle-Gerstel tinde spre un rezultat direct şi pozitiv, spre o unificare a diagnozei şi remediului.

Dar înainte de toate, autoarea atacă punctul capital şi nevralgic al problemei. Consideraţiunile biologice sunt neapărat decisive pentru poziţia femeii în mijlocul societăţii?

Femeile rezolvă ele înseşi problema lor în trei chipuri:

Fie că admit punctul de vedere impus de „sexul tare" şi se socotesc fiinţe pur sexuale, accentuând această ţinută şi folosind-o; fie că se apără şi năzuesc, reuşind pe alocuri să obţină drepturi egale, trecând peste piedicile fizice; sau caută posibilităţile unei orânduiri libere în societatea omenească, dincolo de deosebirile fizice şi psihice.

Aceste trei tipuri sunt orânduite puţin în genul schemei lui Adler, dar sunt schiţate caracteristic:

Femeea „ideală", „caritabilă", femeea mamă şi zeiţa iubirii, care tinde spre ţelul feminin — femeia „destoinică" şi cea „protestatoare" care tinde spre ţelul masculin, şi „femeea furie", destoinică şi exaltată, care caută să-şi trăiască personalitatea supersexual.

Cartea devine extrem de interesantă în special acolo unde materialul a fost adunat din contactul direct cu viaţa, din răspunsurile şi mărturiile personale ale femeilor din diverse straturi sociale, vârste şi caractere, pe care autoarea le-a cercetat şi studiat cu răbdare şi mult tact.

Consideraţia aproape generală a inferiorităţii sexului feminin nu e deplânsă de autoare, ci e relevată şi expusă cu sinceritate şi claritate.

Având ca preocupare de căpetenie îndemnul de trezire al conştiinţei feminine spre o sinteză natural-colectivă şi cultural-individuală, cartea Alicei Rühle-Gerstel e chemată să devină un valoros ghid al problemei feminine.

OSWALD MENGHIN: Weltgeschichte der Steinzeit
Verlag Anton Schroll, Wien

Oswald Menghin şi-a creat faima prin reeditarea şi complectarea clasicului tratat de preistorie al lui Hoerne, şi prin descoperirea civilizaţiei primitive nordice *Knochenkultur* — descoperire care însemna un pas însemnat în elucidarea vieţii omenirii dinaintea epocii monumentelor scrise.

Menghin e un specialist. Dar e şi ceva mai mult. El e un spirit universal şi sintetic ,un cercetător care dispune de darul şi curajul de a pune în legătură rezultatele specialităţii lui cu rezultatele celorlalte ştiinţe înrudite.

Ceeace lipsea până acum era o privire generală care să pună în legătură rezultatele arheologice preistorice cu etnografia, antropologia fizică, linguistica, etc., şi care să lumineze şi să fructifice un domeniu prin celalt. Căci ştiinţă înseamnă stăpânirea cunoştinţelor şi orânduirea lor după cât mai puţine legi de îngrădire; deoarece, în ultimă ipoteză, nu există decât o singură ştiinţă, un singur imperiu ale cărui provincii sunt diversele discipline. Vrem să spunem că în epoca noastră de împărţire a ştiinţei pe specialităţi, sinteza devine tot mai imperioasă.

Pe de altă parte, Menghin se exprimă figurat în prima pagină a cărţii lui: „Sunt adânc pătruns de convingerea că numai pe calea cercetărilor pozitiv-critice nu se poate determina nimic. Ştiinţa pozitivă o socotesc un teren de amăgire şi de cunoaştere momentană. Ea nu reprezintă adevărul, ci lupta tragică, nesfârşită după adevăr"... Numai pe terenul unde se întâlneşte ştiinţa şi speculaţiunea poate fi întrezărit adevărul — bine înţeles la o distanţă nedeterminată şi adesea înşelătoare...

Epoca civilizaţiei primare cuprinde trei caractere de civilizaţie deosebită: al totemiştilor sau al vânătorior superiori, al cultivatorilor şi al crescătorilor de vite. Prin descoperirea civilizaţiei osului, Menghin a reuşit să determine echivalentul preistoric al acestor caractere de civilizaţie, păstrate mai mult sau mai puţin inalterate încă şi azi la popoarele primitive.

Leagănul primar al acestor civilizaţii, Menghin îl demonstrează cu argumente convingătoare ca fiind în Asia, de unde s'au răspândit apoi peste toate celelalte continente.

Intr'un ultim capitol întitulat: „Sinteză a istoriei universale şi consideraţii filosofico-culturale", el împarte istoria omenirii în trei stadii: al copilăriei naturale *(Naturkindschaft)*, al înfrăţirii naturale *(Naturverbrüderung)* şi al stăpânirii naturale *(Naturbeherrschung)*, corespunzătoare caracterelor civilizaţiei primare.

„Eu cred, — spune profesorul Franz Oppenheim într'o critică a lucrării lui Menghin, — că va mai urma un stadiu, pe care l-aşi numi „al stăpânirii de sine" Am îmblânzit toate forţele primitive, în afară de una, care e cea mai violentă şi mai primejdioasă dintre toate: forţa elementară deslănţuită în desfăşurarea procesului social.

Dar aci, nu pot fi aşteptate hotărîri decisive decât în urma unei lupte comune, pusă în slujba adevărului raţiunii pure şi practice". — *Ad. B.*

* In depozit la librăria *„Alcalay"*.

Arhiva pentru ştiinţa şi reforma socială (No. 1-4, 1932)

Ultimul număr apărut din organul Institutului Social Român se prezintă în adevăr excepţional. Se aduce un material, sub raportul cantitativ, considerabil (peste 900 pagini de text mărunt).

Economia cuprinsului îmbrăţişează un capitol nou: arhiva monografică, în care se publică materialul brut cules în campaniile monografice întreprinse de vre-o câţiva ani, şi al căror rezultat ştiinţific se aşteaptă. Materialul este repartizat după cadrele stabilite în planul cercetărilor monografice: cosmologic, biologic, istoric, psihologic, economic, spiritual, juridic şi politic, întregite cu capitolele: unităţi, relaţii, procese.

Citǎm deocamdată, din Arhiva monografică, studiile lui Tr. Herseni, despre: „Individ şi societate în satul Fundul Moldovei" şi „Categoriile sociale cornovene".

Mircea Vulcănescu semnează un studiu sociologic.

Restul aparţine mai mult muncii empirice monografice: înregistrări oneste de material cu rost pur documentar.

Numărul acesta mai aduce colaborarea unor distinşi intelectuali şi personalităţi străine: W. E. Rappard publică un studiu despre: „Problema coloniilor şi a mandatelor" iar Chr. Lange scrie despre „Democraţiile scandinave".

Aşa cum se prezintă, această revistă este un vast laborator de cercetare ştiinţifică a problemelor sociologice, juridice, economice, politice, statistice şi filozofice.

Este însă cu totul remarcabil materialul mărunt, în acest număr extraordinar de bogat. Cronicile, recenziile şi buletinele sunt un tablou informativ fidel care îmbrăţişează aproape toată mişcarea ştiinţelor sociale. Străduinţele aci depuse, nu pot fi decât foarte fructuoase: pot pune la curent pe cititor, cu cercetări din aproape toate domeniile de cultură.

Mai subliniem o noutate a acestui număr: partea de contribuţie a tineretului este foarte largă. Arhiva monografică aproape în întregime este scrisă de elemente tinere. Prin acest lucru, vechea revistă, care a încheiat al zecelea an de existenţă, respiră aer proaspăt, inviorător. Unde pătrunde energia tânără, pătrunde şi prospeţimea, sub toate raporturile. Pentru prima dată, şi acest lucru se observă la „Arhiva pentru ştiinţa socială". Este, fără îndoială o mare cucerire, de natură a-i da o orientare nouă.

Pentru excepţionala lui înfăţişare, acest volum trebuie înregistrat.

CRONICA LITERARA

RADU BOUREANU: Sbor alb (versuri)

Printre versurile de tineri (le zicem tineri fiindcă aşa le place domniilor lor să se numească), apărute în ultima vreme, acelea ale d-lui Radu Boureanu (Sbor alb) sunt cele mai originale, atât de originale încât produc şi oarecare supărare cu acel chip de a spune mereu printre rânduri: „Ia te uită cum ştiu eu să mă deosebesc de alţii!". Intr'un cuvânt poeziile acestea revelă o prea mare disproporţie între sforţarea iniţială şi puterea lor de sugestie lirică. E în ele câteo eşarfă ţipătoare, câteo aducere din condei silnică, o ritmică mereu căutată şi neprevăzută şi un vocabular prea de zile mari. Autorul confundă până la un punct originalitatea cu ineditul în vreme ce noi cerem dela poezie personalitatea organică. El scrie de pildă astfel:

Lasă-mă! lasă-mă
Duh al nălucilor,
care adormi, în braţele crucilor,
şi fără tine, ochiul din gând se încumetă
să-i gândească gura roşie şi umedă,
înălţarea şuie de fum,
gând, amin, adormi acum!

bizuindu-se pe puterea de adormire a cantilenii. Dar spiritul nostru nu poate adormi de hârâitul pedant al stilului *(ochii din gând, a gândi gură roşie)* care e muncit, dar nu e melodic.

Aş face însă negreşit o mare nedreptate dacă oprindu-mă la impresia generală de manierism, n'aş nota cum se cuvine ceeace este personal şi viu în poezia d-lui Boureanu. Intâi de toate în tânărul poet găsim acel substrat emoţional, care singurul explică poezia. Emoţia sa e mai mult un tumult, o frenezie cosmică şi mai puţin analiză, dar este prezentă oriunde şi se exprimă printr'o halucinaţie de mare lumină şi culoare.

Peisagiul d-lui Boureanu e apocaliptic şi dinamic ca acela al lui Van Gogh. Iată de pildă, *Calul roşu* (care e fără îndoială un Pegas). Acest poem este vrednic de antologie pentru viziunea meteorică a calului simbolic, pentru magica elevaţie astrală, pentru lumina cu care răneşte ochiul şi sensul ascuns cu care miră sufletul.

L-am aşteptat pe o colină neagră,
sub cerul ca un clopot ce prindea să se afunde
Să vină de neunde,
l-am aşteptat pe o colină neagră.

S'a prelins ca o lumină
ce curge'n văsduh printr'un jghiab nevăzut,
în curgerea-i lină,
ca un bolid
Ce-şi mută tăcerea minţită prin vid.

A căzut ca un bloc urias de mărgean,
n'a glăsuit cu glas pământean,
Sub coapse rotunde, două flacări roşii,
i-au ţâşnit ca două aripi roşii.

Şi nu i-am întins ca'n legende străvechi,
din talgere mari de jăratec să soarbă,
n'avea răpciugă nici trupul schilod,
nici privirea oarbă.

Şi-am sburat,
printre stele mai mari ca pământul
pe care-am umblat.
Erau stele moarte în drum; le-a atins
cu aripa de foc şi din nou s'au aprins.

Zadarnic apoi am bătut,
la porţi albastre şi grele de vis,
nici o poartă nu a gemut,
nici un vis nu s'a deschis

Joc de stele căzătoare s'au încrucişat pe cer,
Undeva fără zvon, o lume s'a năruit,
Şi singur, m'am trezit,
sub clopotul care prindea mai greu să se afunde
Calul roşu se mistuise spre neunde,
şi m'am trezit ca un copac fără frunze
pe o colină neagră.

Acest poem pe care l-am citat în întregime fiindcă e indivizibil ca un vis straniu, arată toată puterea autorului de a organiza viziuni de alt tărâm.
Frenetic uneori,

O! herghelii nebune în mine sunt legate
foşnesc precum în mare albastrele troiene.

alteori apocaliptic şi meteorologic,

Cu chipuri moarte norii, cu pleoapele lăsate,
încremeniţi în aer ca nişte îngeri morţi
cum n'au putut să treacă prin cele şapte porţi
ameninţau pământul să-i poarte'n veci în spate

capabil de stări pure, de sentinţe lirice,

Această aşezare arămie a serii,
peste lanurile verzi
către nici un liman curgând
e o tristeţe în inima verii.

de viziuni abstract-epice şi de somptuozităţi descriptive

lazuri moarte,
unde prin negre nomoale
se târăsc ţestoase domoale,
sau lunecă negru crapii cu ochii de aur.

de splendori eterice

Cocori cu vâsle albe au vâslit
pe râuri lungi de soare prin văsduh,
au dat un timp ocol
în rotocol
şi'n urmă stol de stol — s'au risipit,
căzând ca o ninsoare rară'n stuh.

precum şi de tablouri grele, fumurii, cinegetice (Mistreţul), d. Radu Boureanu făgădueşte multe, dar şi prin ceiace dă acum nu este mai puţin decât un remarcabil poet.

G. CALINESCU

Alte cărţi primite: *Cezar Petrescu: Ursul polar; D. V. Barnoschi: A suta necredinţă; B. Iordan: Normaliştii.*

INSEMNĂRI

Generaţia „ritmului mondial"

Cultura românească modernă a suferit, în cursul unui secol de existenţă, de multe boli şi de multe metehne. Unele au fost mai grave, altele, inofensive, au trecut fără să aibă vre-o înrâurire mai adâncă asupra evoluţiei noastre culturale. Un lucru, însă, e sigur! toate aceste boli şi metehne au avut o latură humoristică. Suntem un popor care ştie să râdă şi să evite cu o zeflemea sau o ironie bine plasată păcatul seriozităţii pretenţioase şi sterpe şi ridiculul gravităţii emfatice şi îngâmfate.

Maiorescu vorbea despre beţia de cuvinte. A fost una dintre bolile cele mai nostime de care a suferit cultura noastră acum vreo şaizeci de ani. S'ar fi putut crede la un moment dat că această meteahnă era o pacoste trecătoare. Dar o cât de sumară trecere în revistă a manifestărilor noastre culturale dela Maiorescu încoace ne îndeamnă să credem că această beţie de cuvinte apare la noi cu oarecare regularitate, sub forme variate, dar dovedind în fond acelaş lucru: gustul pentru vorbăria goală.

Am remarcat aceasta şi într'un articol al d-lui Mihail Polihroniade, apărut în ultimul număr din „Azi" şi intitulat „Generaţia tânără şi ritmul mondial". Mărturisim că articolul ne-a amuzat. Credem că nu aceasta a fost intenţia autorului. A fost amuzant fără să vrea. Prin asta, dealtfel, humorul articolului apare mai proaspăt şi mai spontan.

Autorul acestui articol sufere de câteva obsesii. E halucinat de câteva mituri pe care crede că le-a cules din realitate, dar care sunt, în bună parte, expresia fierbinţelii d-sale şi a unui spirit de coterie într'adevăr exagerat.

E vorba în acest articol de un conflict care s'ar părea că există între generaţia tânără (adică scriitorii „care n'au apărut în publicistică decât dela 1925 încoace") şi... toţi ceilalţi, pe care d. Polihroniade îi califică sumar şi superb, de „bătrâni".

Nu vom aminti decât în treacăt că această afirmaţie este foarte criticabilă. In primul rând pentrucă acest aşa-zis conflict nu există decât în imaginaţia bătăioasă a câtorva tineri, însufleţiţi de un spirit de zâzanie şi de o îngâmfare nejustificată cu nimic. In al doilea rând, pentrucă formula pentru calcularea vârstei unei generaţii ni se pare absolut arbitrară. De ce numaidecât această dată de 1925, aşa de precis fixată şi limitată? De ce nu 1923 sau 1927?

Am asistat dela război încoace la o mulţime de socoteli de acest fel. Este o adevărată manie, de care sufere epoca noastră. Generaţiile se înoiesc la fiecare doi sau trei ani. Nerăbdarea aceasta o fi un semn al timpului? Avem acum generaţii cu anul. Pe când cele cu luna sau cu săptămâna?

Dar partea amuzantă a articolului o formează rolul pe care îl atribue autorul generaţiei pe care o consideră d-sa tânără. „Rostul acestei generaţii este de a ne integra definitiv culturaliceşte în ritmul mondial".

Şi aici intervine beţia de cuvinte. D. Polihroniade este obsedat până la manie de „integrare" şi de „ritm mondial". Ce-o fi acest ritm mondial nu explică niciodată. Sau când crede că explică se mărgineşte să enunţe formule tot atât de vagi şi de precare. Despre un cirac al d-sale, pe care îl consideră drept „adevărat bacil cultural", d. Polihroniade spune că „trăeşte şi realizează în ritm mondial" şi că „prin tot ce a realizat şi tot ce a vorbit, a dovedit integrarea sa definitivă în spiritualitatea lumii". Despre altul spune că „nu face decât să-şi accentueze ritmul esenţialmente european". La altul recunoaşte o „deliberată aderare la occident". Despre critica altui coleg de generaţie spune că ea „pleacă dela criterii occidentale şi emite în literatura noastră judecăţi de valoare bazate pe o scară de valori mondiale". Domnul Emil Cioran „revendică şi el dreptul de-a actualiza în România o problematică mondială". Iar despre Mircea Vulcănescu ni se spune că e „o inteligenţă excepţională, larg deschisă tuturor tendinţelor lumii".

Este o adevărată intoxicare de occidentalism şi de mondialism. La fiecare aliniat, aproape la fiecare frază nu ni se vorbeşte decât de „integrare", „angrenare" în „ritmul mondial". Dar — încă odată — nicăieri nu ni se explică ce-o fi fiind acest *ritm mondial* şi cam cum se va fi făcând această „integrare" şi „angrenare".

Ba da. Este o încercare de acest fel. La sfârşitul articolului autorul afirmă: „Avem azi o literatură care stă pe acelaş plan cu literatura europeană... Aceasta nu ne-o putea da o literatură preocupată exclusiv de cultul bălegarului strămoşesc".

Carevasăzică dacă avem astăzi o literatură, etc. etc., asta e numai din pricină că... ne-am angrenat (datorită iluştrilor care au debutat la 1925) în... ritmul mondial, bine înţeles!

Dar asta nu e o explicare.

Şi credem că, cu toată scârba d-lui Polihroniade pentru ciobănismul autohton, epatarea d-sale şi a generaţiei d-sale în faţa divinului Ritm Mondial, este, în fond, tot o atitudine de autohton cioban, speriat de cultura occidentală. — *Al. A. Ph.*

Petre Sturza

După Iancu Petrescu, teatrul românesc, atât de trist în acest an, pierde prin moartea lui Petre Sturza, încă o forţă stingheră şi personală.

Dacă vom închina câteva rânduri de elogiu postum pentru acest actor de-o distincţie artistică autentică, n'o facem fiindcă Petre Sturza a murit acum, şi aşa este convenabil să se procedeze într'o asemenea împrejurare tristă.

Petre Sturza se face vrednic de amintire prin realizările lui din trecut în domeniul teatrului românesc.

Dacă într'o viitoare istorie a teatrului nostru, va trebui să se caracterizeze într'un oarecare fel jocul lui Petre Sturza, nu se va spune decât atât: joc firesc. Pentru acei care au avut norocul să-l vadă pe Sturza la lumina rampei, această prea puţin complexă caracterizare va spune, fără îndoială, mult, dacă nu totul.

Nu cunoaştem în rândul actorilor noştri, vreunul care să deţină mai complect şi mai desăvârşit tainele jocului firesc, de cum le-a posedat Petre Sturza.

Cei ce l-au avut dascăl de dicţiune la Academia „Stoenescu", prietinii şi familia, desigur că n'au putut face nicio deosebire între omul străzii şi omul scenii. Nu pentrucă Petre Sturza „făcea teatru" în viaţă, ci pentrucă ştia să aducă în teatru viaţa firească, de fiecare zi. Evident, viaţa sensibilităţii lui particulare şi a inteligenţii lui de artist, fără să adauge niciun artificiu, nicio notă convenţională obişnuită artei actoriceşti.

Accentele lui cele mai puternice pe scenă erau acelea care nu depăşeau naturaleţa şi cursivitatea.

Dar pe lângă virtuţile jocului său propriu, mai este ceva care-l face vrednic să rămână în istoria teatrului românesc. Anume: încetăţenirea la noi a teatrului ibsenian şi cel al lui Björnstierne Björnson, ca şi atâtea piese italiene.

Abil traducător de teatru, ne rămâne în româneşte dela Petre Sturza *Duşmanul poporului* de Ibsen şi *Omul, bestia şi virtutea* de Pirandello.

Din preferinţele şi din alegerea rolurilor pe care le interpreta, ghicim în Petre Sturza un actor care ştia să şi gândească, iar cu temperamentul lui care refuza să se amestece printre culisele teatrului, acest mare actor dovedea o singularitate prielnică artei.

Deşi în ultima vreme Petre Sturza nu mai juca, cei ce l-au urmărit în trecut şi cei ce au legături cu teatrul, au învăţat mult din arta lui în aparenţă atât de simplă, în fond atât de complexă. — *L. Sb.*

„Săptămâna C. F. R."

In vremurile acestea atât de vitrege pentru toată lumea, dar mai ales pentru publicaţiunile literare şi de specialitate, o revistă cu caracter profesional, „Săptămâna C. F. R.", a împlinit 52 de numere, intrând în al doilea an de existenţă.

E un eveniment cu atât mai îmbucurător cu cât revista aceasta nu s'a putut sprijini decât pe o anumită categorie de cititori — ceferiştii — care singuri au întrebuinţat-o şi încurajat-o.

Revista şi-a atins prin urmare ţelul, devenind tribuna slujitorilor marei administraţii a drumului de fier şi dovedind că existenţa ei răspunde unei reale necesităţi.

„Săptămâna C. F. R." s'a tipărit în condiţiuni tehnice excelente, cu un cuprins variat şi cu colaborări alese.

Au apărut astfel în paginile ei numele d-lor: Tudor Arghezi, Otilia Cazimir, I. Nistor, Corneliu Moldovanu, Al. T. Stamatiad, Victor Eftimiu, Romulus Dianu, Gr. Patriciu, C. Săteanu, Petre Sturdza, Arhim. Scriban, G. M. Vlădescu, Fulga, I. Maxim, M. Sevastos, etc.

Deschizând larg coloanele tuturor talentelor începătoare şi recunoscute, indiferent de culoarea lor politică, nepotolindu-şi entuziasmul în faţa nici unei greutăţi, „Săptămâna C. F. R." şi-a câştigat un loc de prestigiu între hebdomadarele noastre, şi suntem încredinţaţi că va şti şi în viitor să şi-l menţină. — *h.*

I. Pop Florentin

D. I. Pop Florentin — născut la 1843 în Popteleacu-de-Craine din judeţul Someş — a împlinit 90 de ani.

Profesor de filosofie încă din 1868 la liceele din Botoşani, Bârlad şi Iaşi, d. Pop Florentin — care este şi un distins publicist, — a introdus în predarea disciplinei filosifice metode nouă, pe care le descrie însuşi într'un interview acordat ziarului „Adevĕrul":

„Mă întorceam dela Viena, după 5 ani de studii. Eu am avut ca profesori pe Dr. Robert Zimmermann şi Dr. Johann Vahlen. La „Facultatea din Beci" (cum îi ziceam noi foştii gimnazişti dela Cluj) eu mă purtam cuviincios. Dar mintea mea nu vroia să accepte *momentismul şi obiectismul* care se predicau depe catedră. Pentru mine fenomenele psihice nu existau *depuse* ca nişte obiecte; ci se înfăţişau ca *procese*, întâmplări ce se succed. Atunci s'a cristalizat în creerul meu acea psihologie *consecutistă, heuristică, serială*, şi de *precizare cantitativă* pe care am predat-o zeci de ani de-arândul.

„Am început-o, acum 64 de ani, la liceul *Laurian* din Botoşani. Aveam ca director pe Ioan Venianim Adrian despre care s'au scris în „Adevĕrul" şi în „Dimineaţa" pagini foarte frumoase şi pe care le-a meritat, căci a fost un caracter nobil, punctual la datorii, deşi cam răsfăţat de femei. Dar a avut un sfârşit misterios.

„Din capul locului am înlăturat manualul tipărit cu cirilice al lui Ion Zalomit după Charma.

„Şi am început să învăţ cu elevii mei întrebuinţând cele patru feţe novatoare ale psihologiei mele. Am utilizat metodul *heuristic*, adică cel cu întrebări — mai târziu mi-am întocmit cursul din 500 de întrebări şi tot atâtea răspunsuri! — am uzitat metodul *serial*, nu petrificat sau uniform. Cât despre *consecutism*, am luat drept bază părerea unui gânditor care a chibzuit mult până a formulat cugetarea că: *prezentul nu este decât o poartă deschisă prin care viitorul se precipită către trecut!"*

Lord Thomson of Cardington

In Martie 1915 a sosit în Bucureşti un ofiţer englez, însărcinat de guvernul ţării sale să prepare intrarea în războiu a României alături de Aliaţi. El se numea Cristof Birdwood.

Ofiţerul şi-a îndeplinit misiunea fără mare încredere în eficacitatea intervenţiei româneşti, fiindcă — după părerea sa — România lăsase să treacă ora prielnică. Ea trebuia să intre în războiu odată cu Italia atunci când Ruşii erau victorioşi în Carpaţi. Acum era prea târziu şi ofiţerul englez vedea bine în ce pericol se găsea ţărişoara aceasta bogată, sortită să mărească cu producţia ei, resursele Germaniei....

După ce şi-a terminat misiunea, ofiţerul a fost trimis, pe jumătate disgraţiat, în rândurile armatei generalului Allenby pe frontiera egipto-palestiniană. Nu mult după aceea a fost reabilitat şi trimis în delegaţia engleză însărcinată cu prepararea tratatului de pace dela Versailles.

După acestea, Birdwood şi-a dat demisia şi a intrat în politică.

Ales deputat la Bristol, s'a întâlnit cu Ramsay MacDonald şi din primul moment s'a stabilit între cei doi bărbaţi politici o prietenie strânsă, care creştea pe fiecare zi.

Când a fost ales MacDonald ministru, Birdwood se afla tocmai în urma eşecului avut în alegerile precedente. MacDonald i-a favorizat intrarea în Camera Lorzilor, dându-i titlul de pair.

Birdwood devenea în felul acesta Lord Thomson of Cardington. In acelaş timp noul Lord era numit şi ministru al aerului.

Câteva luni mai târziu, Birdwood — devenit Lord Thomson — se îmbarcă pe bordul dirijabilului R. 101, care era însărcinat cu asigurarea legăturii, pe calea aerului, dintre Anglia şi India.

De abia părăsise coasta când, printr'un accident fatal, Lord Thomson şi-a găsit moartea aproape de Beauvais.

Aceasta e în linii mari viaţa omului al cărui destin tragic îl povesteşte Principesa Bibescu în pagini minunate şi care sunt o adevărată capodoperă.

Volumul poartă titlul „Le destin de Lord Thomson of Cardington".

Marta Bibescu a reuşit să facă portretul acestui englez excepţional într'un chip cu totul desăvârşit.

Alături de portret, ea a ştiut să redea minunat starea de spirit ce domnea la Bucureşti în momentele grele ale intrării noastre în războiu. In acelaş volum se găseşte o operă rară. E jurnalul pe care l-a scris însuşi Lordul Thomson în tot timpul cât a stat la Bucureşti. Aceste două opere, a Principesei Bibescu şi a Lordului Thomson, se complectează şi se confirmă una pe alta. Ele nu atrag numai prin psihologia, poezia şi delicateţa lor, dar ne redau cele mai preţioase ştiri asupra unei situaţiuni politice, pe care nu o cunoşteam decât din rapoarte oficiale. — *(Candide).*

Din viaţa lui Sardou

Sardou era un maestru regisor. Cu tichia pe vârful capului, înfăşurat cu un fular alb, conducea deaproape pe toţi artiştii. El nu tolera nici o întârziere şi nu admitea vreo obiecţie în schimbul observaţiilor sale.

In prima zi de repetiţie a piesei „Madame Sans-Gêne" toţi actorii se găseau la ora fixată înşiraţi într'un rând perfect spre marginea scenei. Fiecare ţinea în mână un teanc de foi, pe care-şi transcrisese rolurile în rânduri cât mai distanţate.

— D-ta, Galipaux, nu ţi-ai copiat rolul? a fost prima întrebare a lui Sardou.

In adevăr, Galipaux, care nu avea de spus decât puţine cuvinte şi care suferea din cauza nedreptăţii ce i se făcuse, a răspuns prompt:

— Ba da, maestre. Iată-l. Şi scoase numaidecât din buzunar o marcă poştală.

Sardou avea un duşman declarat: Catulle Mendès.

Când a isbucnit în 1900 marele incendiu la Comedia Franceză, provocat de un calorifer defectat, Catulle Mendès a dat nenorocirii următoarea explicaţie umoristică:

— In seara aceea se juca o piesă de Sardou şi bietul calorifer, liniştit de obiceiu, a început deodată să se agite....

Sardou era un om extrem de plăcut în societate, dar nu admitea sub nici un cuvânt glume asupra spiritismului, în care credea. El era şi superstiţios şi se ferea mai ales de cifra 13.

La cina dela 4 Ianuarie 1904, sculptorul Gérôme, care era vecin de masă cu Sardou, îi şopti:

— Suntem treisprezece.

Erau la masă Galliffet, Casimir-Périer, Albert Sorel, Pozzi, Detaille, Frédéric Masson, Guyon, Gaston Boissier, Sardou, Gerôme Voguë, Jules Claretie.

In noaptea de 9 spre 10 Ianuarie a murit Jérôme.

La una din mesele următoare, comesenii erau tot în număr de treisprezece. Sardou i-a înştiinţat că nu va mai lua parte la mesele lor.

Opt zile mai târziu era încă un mort.

Mărunte

— *„Flori din grădina copilăriei"*, volumul anunţat al d-lui Const. Kiriţescu, a apărut zilele acestea în editura Cartea Românească.

Curagiosul roman a lui

D. H. LAWRENCE

AMANTUL DOAMNEI CHATTERLEY

a apărut în II-a ediţie şi e din nou pe cale de epuizare

De acelaş autor vor apare în curând

Armăsarul St. Mawr şi Femei Indrăgostite

La Institutul de frumuseţe

Secţia genelor.

Cadouri de Anul Nou

— Poftim, domnule, procesul-verbal de impunere, somaţia portăreilor, câteva trate, scrisoarea proprietarului, chitanţa de gaz, de electricitate şi — pe deasupra — sincerele mele felicitări...

Interview

— Soţia d-voastră a plecat să traverseze oceanul în avion. Care sânt impresiile d-voastră ?

— O ! Sânt foarte liniştit. Are s'ajungă teafără.

Pentru elevi! Peutru bacalaureaţi!

A apărut No. 158 din *Biblioteca „Dimineaţa"* cuprinzând:

Vesile Cârlova şi Al. Sihleanu

de LUCIAN PREDESCU

Intr'un stil clar, pe înţelesul elevilor, d. *Lucian Predescu* expune, amănunţit, vieţile şi operele celor doi poeţi din prima jumătate a secolului al XIX-lea, care au făcut primul pas spre poezia cultă.

Astfel concepută, broşura se adresează cu succes pentru uzul şcoalelor şi în special al bacalaureatului.

Preţul lei 8.—

A apărut Ediţia I-a

IN PREAJMA REVOLUŢIEI

LUTUL...

roman de C. STERE

Editura „Adeverul" S.A. Preţul Lei 80

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR.CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11

ANUL XII.-SERIA II-a.-No. 633

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 22 Ianuarie 1933

„ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

Adevěrul Literar și Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888 — 1897
CONST. MILLE 1897 — 1920

FONDAT IN 1893

Regina Maria

Medalion

La 23 Ianuar, copiii mei, se împlinesc 40 de ani dela intrarea în țara noastră a Reginei Maria. Sfioasa Prințesă venea dintre talaze, din țara împresurată pretutindeni de povești. Nu e numai o țară, ca oricare alta, cu mărginiri pământești și cu poteci în afară: ea dă sus în văzduh și dejurîmprejur în mare. Drumurile-i sunt deschise de bărci și lopeți și numaidecât închise la loc și sigilate și fiecare om care pleacă din această casă a lui își croiește singur și drumul și călătoria, luptând cu furtuna și cu seninul, ca Regina Maria...

Acolo, crapii cât bivolii și șalăii cât căprioara cerbului, vin până la pragurile țării, scot capul din valuri și se uită cum se pregătesc tinerii de plecare, care încotro, mânați ca râurile către râuri cu guri depărtate. Ea când a plecat de acasă, din castelul ei cu turnuri și clopotnițí, purta la deget inelul unui Prinț dela noi și care descântat românește avea să-i aducă stăpânire trainică și noroc, frumusețe și slavă. Și a mai luat plecând într'o luntre, gingașe ca și dânsa și tot atât de sprintenă și de neliniștită, Leul. Țara ei e străjuită pe toate coastele, zguduite de cutremurele vântului izbit în goluri și creste, de un leu, care nu doarme niciodată, de veghe zi și noapte pe înălțimi. Leul ăsta a întovărășit-o până'n munții noștri, pe unde odinioară se arătase cu suliți și pieptare de fier lucii, Radu Negru între voinicii călări. Făcând drumurile de apă și pe urmă drumurile de uscat, el a păzit-o până ce nu a mai fost nevoie, prin cele 9 mări și 9 țări, pe unde a trecut. La poarta munților leul a îngenunchiat pe doi genunchi și Regina sărutându-l pe frunte i-a spus: Acum poți să te întorci: du-te sănătos. Și leul s'a întors în țara lui, unde se găsește și azi.

Regina Maria

Ce mai putea să facă el aci, deprins cu gustul vântului larg și cu apele amare? Mai ales că aștepta între brazi vulturul nostru mic, pe care vi l-am arătat tipărit în cărțile călugărești pe foaia Domnitorului, cu o cruce'n cioc. El făcu întâmpinarea Reginei pe limbă gospodărească de plugari și ea văzu numaidecât că la noi e țara făpturilor mici, a vrăbiilor, a cailor de Teleorman, a țăranilor de o șchioapă, îmbrăcați la cinci ani ca la șaptezeci, lămurite de șes — și rîse de plăcere că intra într'o țară de păpuși, care făceau întocmai ca oamenii mari, ca păsările mari, ca jivinele mari. Pe dârele albe ale câmpiei grase se târau poverile de grâu trase la juguri, de boi întovărășiți de câini între care. Au cântat naiul, cobza și frunza până la Bucureștii lui Bucur. Pâinile ieșeau pline ca niște ploști din cuptoare, strugurii, ceapa și usturoiul făceau movili și clăi, oalele cu vin se vărsau ca de belșugul ciuturilor de fântâni și prisaca noastră adormea în greierișul serii.

Reginii îi plăcu felul nostru și rămase cu noi până azi și până totdeauna, cu neastâmpărul Leului de-acasă și cu șuierul încetinat de amurg al porumburilor și câmpului uscat.

O viață cu foarte multă greutate ar putea fi mai vie și mai felurită decât cei patruzeci de ani românești ai Reginii. Mă uit în desimea timpului și în adâncul țărilor și nu găsesc: numai în basme și cărți se află împărăcherile însuflețirilor și vitejiile de care a fost în stare o femeie, chemată de șoapta pământului să-l stăpânească întreg și nu numai în părticică. Prințese și Regine cu steaguri mai învăluitoare decât al nostru, întinse de vânt cu ciucurii lor până dincolo de răsărit și apus, peste zările din urmă, și-au împlinit viața cu o firimitură dintr'un nimic, lăsând aducerii aminte o mănușă de dantelă sau cele două scântei din vârful urechii. Ele n'au înviorat vremea mai mult decât cu crâmpeiul vocii cărbunelui care se stinge.

Regina Maria a clădit ca Neagoe, ca Manole, ca Ștefan. A zidit cetăți, a clădit împrejurări și oameni, a ridicat vremuri, neostenită, înverșunată în stăruință și blajină... Ei i se datorește veacul suit, întâi tiptil, apoi tîrîș și drept în picioare, pe talpă. Tăcerea pe care o auziți are un glas și glasul când va vorbi dela sine va spune lucrurile noi. Și după ce a clădit, a scris, ca David psalmii lui de împărat și stihurile de bucurie și de întristare. Ea stă și în rândul întemeietorilor de popoare și al zămislitorilor de vorbe, de ghiersuri și frumuseți, urzite cu pana cât și cu pensula înmuiată în lacrima de rouă a unui crin. Nicio răutate, nicio pismă, nicio ură nu va fi în stare să întunece și să micșoreze o lumină.

Ar încerca în deșert să încapă în vorbe mai gângăvite povestea pe care m'aș sili să o înjgheb auzului vostru copilăresc, la 40 de ani de viață cu noi laolaltă a Reginei. Sunt prea slabe àcele voastre ca să ducă pe gherghetul, potrivit cu izvoadele, firul de aur gros, care împunge singur în canava iar timpul de-acum nu înțelege și nu ghicește. Dar vă voi spune, pentru că atât putem pricepe împreună, că Regina Maria a fost o mamă fără păreche în lumea regească și neasemuită în lumea de mai jos, a bunurilor îngrămădite. Piciorul Reginii a mișcat copaia cu mătase a fiecăruia dintre copiii regali, mânile ei i-au scăldat și înfășat, inima ei i-a cuprins și strâns, mintea ei le-a dat învățăturile, apucăturile și zestrea care nu se poate pierde.

Cântați o rugăciune de tinerețe și mângâiere, acasă la voi, pentru Regina Maria...

T. ARGHEZI

Odihna

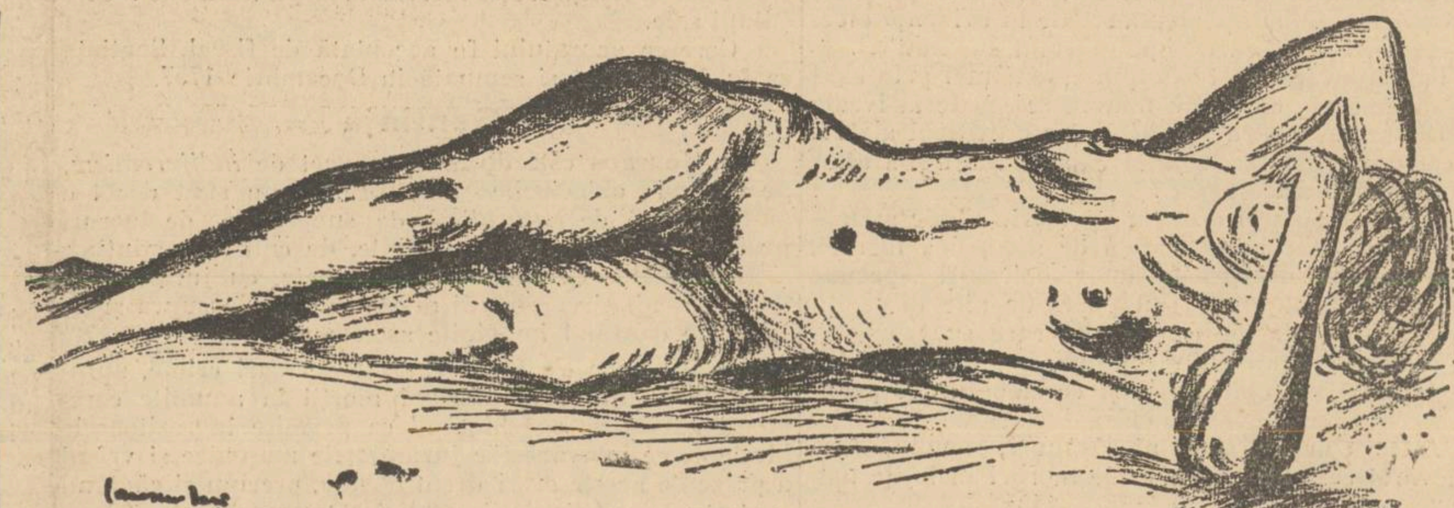
Chemi tăcerea joasă strânsă sub cupole
și privești secunda sigilată 'n ceas.
Din melancolia gravelor viole
ți-a rămas apusul, goluri ți-au rămas.

Spiralate liniști inundară spații
ascunzând voluta templului imens.
In oglinda nopții albe constelații
urcă 'n simfonia cântecului dens.

Luna ca o lance înfioară ape
vântul peste mlaștini lunecă fetid,
ci închide-ți ochii și sub pleoape
vei găsi odihna mărilor de vid.

Cizelat de stele, descompus de soare
isgonit de umbra veșnicului drum
către transparența fără de hotare
să pătrunzi asemeni plan lor de fum.

MIRCEA PAVELESCU

Al. Ionescu-Iași — *Desen*

O pagină din Istoria Francmasoneriei

Astăzi orice om cultivat, poate cunoaște esențialul asupra acestei celebre tagme, ori căutând o carte dintre multele care explică ideologia masoneriei, ori parcurgând pur și simplu un articol de enciclopedie. In țările apusene cu nivelul intelectual mai ridicat, glasurile obscurantiștilor, ale interesaților, ale paraziților ignoranței au trebuit să tacă. In Anglia instituția aceasta cu caracter spiritual e înconjurată de respect; clerul și nobilimea fac parte din ea; e în tradiție ca pietrele fundamentale ale marilor așezăminte de binefacere să fie așezate de masoni. Fotografia unei asemenea ceremonii, la care au luat parte membrii familiei regale, a fost publicată în vara trecută de revista franceză „L'Illustration". Peste canal, disciplina spiritualistă a Masoneriei a ajutat la potolirea luptelor religioase. Pe continent, catolicismul, mai bănuitor și netolerant ca totdeauna, a persecutat pe francmasoni, punându-i alături cu sectele religioase și cu reformații. Polițiile regilor, excomunicările papilor i-au lovit în veacul al optsprezecelea în deosebi.

Clement XII, Benedict XIV, episcopatul de Avignon, Filip V al Spaniei, Carol II al Neapolului, Ferdinand VI al Spaniei dau bule și decrete de urmărire, de execuții capitale, de sechestrare, de suprimare. In deosebi inchiziția din Spania nu se mulțumește numai să urmărească adunările francmasonilor, dar pătrunde prin spionaj în familii și ateliere și, fără a mai aștepta fapte, pedepsește numai presupuse intenții.

Un proces original

In *Istoria filosofică a francmasoneriei* de Kaufman și Kerpin (Lion, 1850) se găsește relatat un episod interesant al acestor vremuri.

Un francez, d. Tournon venise să se statornicească la Madrid, pentru a fonda o fabrică și a forma lucrători spanioli. In 1757, fu denunțat de către unul dintre lucrătorii săi, ca *suspect de erezie,* deoarece își îndemnase elevii, cuvintează actul de denunțare, să devie francmasoni, promițându-le că-și ia el însărcinarea de a-i face recunoscuți ca atare de către sediul masonic din Franța. Câțiva dintre ei consimțiseră; d. Tournon le arătase o diplomă pe care erau zugrăvite instrumente de arhitectură și astronomie; le vorbi de un jurământ prin care se legau a păstra tăcere asupra oricărui lucru pe care îl vor vedea ori auzi; drept care, ei crezură că-i vorba de vrăjitorii; d. Tournon fu arestat, încarcerat în închisorile secrete ale Sfântului Oficiu care-i judecă procesul. Interogatorul lui, extras din procesul verbal al registrelor inchiziției, zugrăvește de minune atitudinea morală a acestui tribunal.

Interogatorul

Inchizitorul. — Juri înaintea lui Dumnezeu și a sfintei Cruci de a spune adevărul ?

D. Tournon. — Jur.

Urmează întrebarea numelor, a țării, a profesiunii, a motivului șederii sale în Spania (trei ani), și răspunsurile.

— Știi pentru ce ai fost arestat și întemnițat în închisorile Sfântului Oficiu ?

— Presupun că-i pentru faptul că am declarat că sunt francmason.

Apoi el amintește de propunerile făcute lucrătorilor săi.

— Le-ai spus deci adevărul?

— Da.

— Ești deci francmason ?

— De douăzeci de ani.

— Ai luat parte la adunările francmasonilor ?

— Da, pe când mă găseam la Paris.

— Ai luat deasemeni parte și la cele din Spania ?

— Nu, eram departe de-a ști că există și aici loji francmasonice.

— Dar dacă ai fi știut, ai fi asistat ?

— Da.

— Ești creștin catolic roman ?

— Da, am fost botezat în biserica Sfântul Paul din Paris, parohia tatălui meu și a maicii mele.

— Atunci cum ai îndrăznit, în calitate de creștin, să iei parte la adunările masonice, știind că ele sunt potrivnice religiei ?

— Nici când n'am știut de acest lucru, de care mă îndoesc și acuma, deoarece n'am văzut nici n'am auzit nimic care să fie potrivnic religiei.

— Cum poți nega acest lucru, când știi foarte bine că masonii profesează indiferența în materie de religie, ceeace este contrarul articolului de credință (în afară de biserică nu există salvare) adică ceeace ne arată că oamenii nu pot fi salvați decât profesând religia catolică apostolică și romană ?

— Masonii nu profesează indiferența de care ați pomenit. Dar este adevărat că pentru a fi primit în rândurile lor, e indiferent de ești catolic sau nu.

— Deci, francmasoneria este un *corp anti-religios ?*

— Aceasta nu poate fi; căci scopul instituției acesteia nu este nici de a combate nici de a nega necesitatea sau utilitatea unei religii, ci de a îndrepta binefacerea asupra aproapelui nenorocit, de orice religie ar fi el și mai ales dacă-i membru în societate.

— Faptul că ei nu confesează Sfânta Trinitate a Dumnezeului Părinte, a Dumnezeului-Fiu și a Dumnezeului Sfânt Duh, trei persoane deosebite într'un singur Dumnezeu veritabil, dovedește îndestul că indiferentismul este trăsătura de căpetenie a francmasoneriei; deoarece francmasonii nu recunosc decât un singur Dumnezeu pe care îl numesc Marele Arhitect al Universului, ceeace arată, cu alte cuvinte, că asemeni filosofilor eretici naturaliști, nu există altă religie mai adevărată decât *religia naturală,* prin care se recunoaște existența unui Dumnezeu creator, ca *autor al naturii,* considerând toate celelalte drept invenții pur omenești.

Francmasoneria și religia

Inchizitorul somează apoi pe acuzat, ca pentru respectul ce-l datorește lui Iisus Christos și apoi mamei sale să spue adevărul.

Acuzatul răspunde că în acele loji pomenite nu se ocupă nimeni cu combaterea misterului Trinității, pre-

(Continuare în pag. II-a)

Premiile Academiei Goncourt și Femina

Autorii premiați cu diversele premii literare sunt arareori necunoscuți. De obiceiu ei sunt gazetari, colaboratori la marile reviste, reprezentanți de grupuri literare, cu un oarecare trecut în carieră.

Astfel Ramon Fernandez care a luat premiul Femina, cu romanul său „Pari", deși este la prima sa încercare de roman, are la activ până în prezent numeroase esseuri, studii literare și considerații asupra technicii romanului, care i-au dat nu numai un renume destul de răsunător, dar i-au constituit și o ucenicie literară ce i-a îngăduit izbânda odată cu apariția primului său roman.

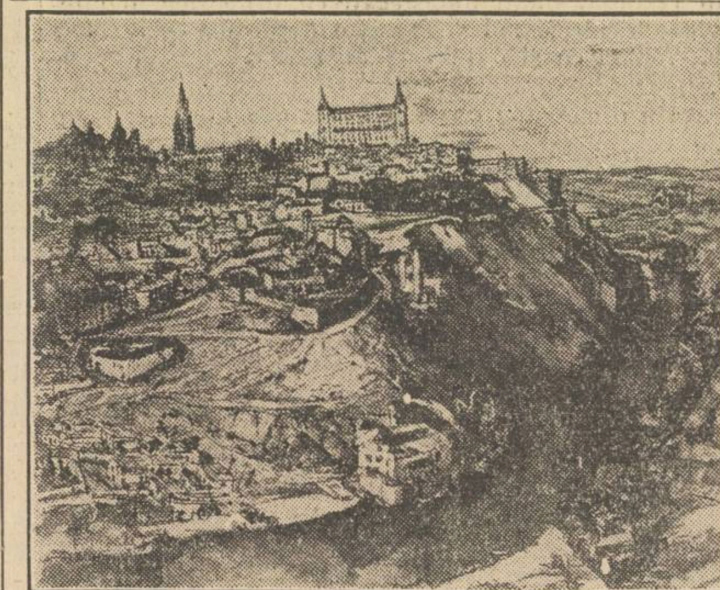
Subiectul romanului „Pari" este aproape tot situat în domeniul automobilului, sport pe care autorul îl socoate cel mai oropsit, pe nedrept, în literatură.

Reputația literară a lui Fernandez este a se stabili de acum înainte, pe când reputația de filosof și talentat essayst este solid așezată atât ca permanent colaborator al revistei *„Nouvelle Revue Française"*, cât și ca autor al unei foarte apreciate *„Vie de Molière"* în care autorul caută să reconstituiască personalitatea marelui clasic, nu din date biografice foarte puține în adevăr privitor la viața lui, ci din analiza operelor și interpretarea lor. De altfel, pe lângă studii asupra lui Stendhal, Gide, Balzac, problema care l'a preocupat mai mult din punct de vedere filosofic a fost problema personalității, în care a emis păreri originale și a dat dovadă de multă pătrundere în cugetare și mare ingeniozitate în analiză. Intr'un studiu „La Personnalité", pe care l'a publicat ca studiu preliminar în această problemă, Ramon Fernandez ia ca punct de plecare opoziția între *eu,* stare brută și necoordonată, și *personalitatea,* funcție unificatoare. Lipsurile, deficiențele personalității, afirmă el, vin din cauză că nu funcționează bine această putere de unificare în purtarea sau acțiunea cuiva. Atunci se creiază un eu fictiv pe care un tip ca Rousseau de pildă îl transformă cum cere vanitatea sa. Și de aceia este tipic omul care nu se recunoaște în acțiune și care este împins a crede că tot ce a făcut rău sau neizbutit este opera altcuiva care-l persecută și-l face să cadă în greșeli. Echilibrul estetic și moral după acest spirit briliant și ingenios stă în armonizarea unui stoicism îndulcit ca acel al lui Marcu Aureliu, cu eroismul lucid al femeii, așa cum o descrie Meredith: „conștiință și forță în creștere a propriului ei suflet. *Georges Mazeline,* premiul Goncourt în ultimul tur de scrutin, s'a format în insulele Seychelles din Oceanul Indian în prima tinerețe și apoi în școala de marină studiind matematici și trăind în severa sa disciplină. Normand, fiu de normand, Viking, rece la prima înfățișare, deși mediteranian ca și sud Americanul Ramon Fernandez, sportivi, înalți și bine făcuți ambii, cu mișcări sobre și gesturi rare, adevărate tipuri din generația de azi.

El a debutat ca reporter în *Petit Marseillais.* Apoi a trimis manuscrisul primului său roman în 1927 la *Nouvelle Revue Française,* unde a fost primit. A continuat a fi ziarist la *l'Intransigeant,* socotind ca adevăratul său debut romanul *„Le Royaume près de la mer"*. Romanul din urmă „Les Loups" l'a purtat în gând doi ani, în care timp și-a continuat cariera de ziarist, observând o disciplină riguroasă în organizarea vieții sale supra încărcate spre a răspunde și necesităților carierei de ziarist și cerințelor muncii creatoare de literat.

Dintre ceilalți candidați, *Louis Fernand Céline,* pe care Dorgelès îl recunoaște drept „candidatul inimii sale", deși nu l'a votat pentru premiul Goncourt, despre a cărui carte „Le voyage au bout de la nuit" Edmond Jaloux spune că este „Véritablement la grande découverte littéraire de l'année qui est en train de finir", a luat premiul *Théophraste Renaudel,* Simonne Ratel premiul Internațional cu *„La maison des Bories"*.

Ceiace este interesant e faptul că doi dintre candidați Louis F. Celline și Constance Colline (*„Chacun pour soi"*) erau medici cunoscuți. Constance Colline este atașată la serviciul unui spital parizian și va scoate în curând un tratat asupra cordului, studiu riguros științific, după raita pe care a dat'o în cursa pentru premii literare și în care a obținut oarecare succes.

Cecilia Cuțescu—Storck — *Desen*

cum nici a aproba sau a respinge sistemul religios al filosofilor naturalişti.

Dumnezeu este arătat cu numele de Marele Arhitect al Universului; aceasta constitue doar una dintre numeroasele alegorii aşa de frecvente în masonerie şi având legături cu arta arhitecturală. Adaogă apoi că nimeni nu se ocupă, în loji, de disertaţii religioase, ci de subiecte străine religiei.

Deoarece inchizitorul întrebase de nu cumva crede, în calitate de catolic, că a confunda lucrurile sacre cu cele profane, înseamnă a comite un păcat de superstiţie, el se scuză mai întâi de-a nu fi destul de instruit în tot ceeace priveşte puritatea credinţii, dar recunoaşte că acel care ar confunda aceste lucruri, fie din dispreţ sau din altă pricină, numai pentru a scoate în evidenţă efectele naturale, ar comite desigur păcatul superstiţiei.

— Este adevărat că în timpul ceremoniei prin care se face primirea unui nou mason, se scoate la iveală chipul Domnului nostru Isus Christos crucificat alături de-un cadavru omenesc, a unui cap de mort şi-a altor obiecte profane de acest gen ?

— Statutele acestui ordin nu prescriu nimic asemănător. Dacă se face uz câteodată de asemenea lucruri, este fără îndoială din pricina unor obiceiuri speciale care au fost împrumutate sau poate de alte dispoziţii arbitrare ale membrilor corporaţiei care sunt însărcinaţi cu toate preparativele recepţiunii candidaţilor, căci fiecare lojă îşi are obiceiurile şi ceremoniile ei particulare.

— Altceva ar fi trebuit să răspunzi; spune dacă este adevărat că există toate acele lucruri în lojile masonilor ?

— Da şi nu, potrivit pregătirilor făcute de-acei care sunt însărcinaţi cu ceremoniile de iniţiare.

— Aşa s'au petrecut lucrurile când ai fost primit ?

— Nu.

Jurământul francmasonic

— Ce jurământ trebue să faci ca să fii primit între francmasoni ?

Inculpatul răspunde că a jurat să păstreze secret asupra celor ce a văzut sau a auzit. La întrebarea: dacă jurământul este întovărăşit de afurisenie şi cum se face acest lucru ? el răspunde că masonii preferă să sufere toate chinurile fizice şi morale decât să-şi calce promisiunile.

— Ce importanţă poate avea această promisiune pentru ca să pretindeţi să aibă loc, fără să fie indecent, un jurământ cu afurisenie atât de cumplită ?

— Importanţa unei perfecte ordine în societate.

— Şi pentru ce un crucifix, dacă recepţia unui francmason nu este considerată ca un act religios ?

— Pentru a pătrunde sufletul de cel mai profund respect în momentul când novicele trebue să jure. Nici nu-l are orice lojă. Nu apare decât când e vorba de-a conferi anumite grade (roza-cruce).

— Şi pentru ce aduceţi un cap de mort ?

— Pentru ca ideia morţii să inspire mai multă groază celor sperjuri .

— Şi'n ce scop apare sicriul ?

— Pentru perfecta complectare a alegoriei lui Hiram, arhitectul templului din Ierusalim, care-a fost ucis mişeleşte şi pentru a ne face să urîm şi mai mult omorul şi toate viţiile dăunătoare aproapelui.

Inchizitorul întreabă dacă e-adevărat că masonii şi-au ales de patron pe Sf. Ioan şi că-i celebrează ziua ; care este cultul pe care i-l aduc.

Acuzatul răspunde că această ceremonie se mărgineşte la un ospăţ între fraţi după care se citeşte o cuvântare, cu scopul de-a îndemna mesenii la binefacere.

La întrebarea dacă se onorează în aceste loji soarele, luna şi stelele, el răspunde că imaginile lor sunt expuse pentru a scoate mai bine în evidenţă alegoriile adevăratei lumini pe care lojile o primesc dela Marele Arhitect al Universului. Aceste reprezentări instruesc fraţii şi-i îndeamnă la bine.

Inchizitorul spune acuzatului că explicaţiile pe care le-a dat sunt false şi contrarii celor mărturisite mai înainte. Trebueşte ca el să-şi ia obligaţia să spue adevărul, să-şi mărturisească *erezia şi indiferentismul, superstiţia* şi *idolatria,* să-şi solicite ertarea prin mărturisire, înainte ca fiscalul să-l acuze pe bază criminală din pricina acestor oribile păcate. După care va fi urmărit cu rigoare, după normele sfintelor canoane.

— Am urmărit adevărul în toate răspunsurile mele, zise d. Tournon; şi dacă sunt martori care au depus lucruri împotriva mea, s'au înşelat în interpretarea cuvintelor mele, căci n'am vorbit de obiectul despre care sunt interogat decât cu lucrătorii fabricii mele şi niciodată în alt sens.

I se reproşează că ar fi vrut să atragă şi pe alţi oameni să fie primiţi în rândurile lor şi să îmbrăţişeze erorile lor eretice, superstiţioase şi păgâne. El nu tăgădueşte acest lucru, dar adaogă că o făcuse în interesul lor; s'ar fi putut să le fie de folos, mai ales acelora care călătoresc în ţări străine. Totuşi, declară ca neadevărat faptul că i-ar fi împins să îmbrăţişeze erori contrare credinţii catolice, căci acest lucru nu există în masonerie, unde nu se dogmatizează.

Inchizitorul spune că s'a dovedit că aceste erori nu sunt lucruri himerice. Pune în vedere acuzatului că trebue să-şi facă mărturisirea cu umilinţă, să ceară ertare şi absoluţionarea cenzurilor ce-l ameninţă, contrariu va fi singur el cauza nenorocirii sale prin pierderea corpului şi-a sufletului său.

Aci se termină prima audienţă. I se recomandă să reflecteze şi să se prepare pentru celelalte două audienţe care-i vor fi acordate, *numai din mila şi din mizericordia pe care sfântul tribunal o acordă întotdeauna celor acuzaţi.*

Impotriva ereziilor

D. Tournon se întoarce iarăşi în închisoare. In cele două audienţe următoare el persistă în răspunsurile sale. Fiscalul prezintă actul de acuzaţie care, după obiceiu, era împărţit în articole conform cu declaraţiile martorilor. I se propuse acuzatului să-şi aleagă un avocat care să-l apere, dar el refuză spunând că avocaţii din Spania nu ştiu ce va să zică o lojă şi, fiind în această privinţă de aceeaşi părere poate cu Sfântul-Oficiu, nu vor şti să-i apere cauza. I se propuse să-şi stabilească probele sau să recuze persoanele pe care le socoteşte c'au depus împotriva lui, fie din ură, din interes sau din oricare alt motiv personal. Dar el refuză, spunând că pricina nenorocirii sale stă numai în prejudecăţi şi în falsa interpretare a celor petrecute. De altfel, după ce reflectă serios asupra stării sale şi asupra urmărilor pe care le putea avea persistenţa sa, el se gândi că-i mai cuminte să convie că a greşit şi să-şi mărturisească neştiinţa sau primejdiosul spirit al statutelor şi-al obiceiurilor francmasonice.

Din aceste motive, el declară din nou că n'a văzut nimic care să fie protivnic religiei catolice în tot ceeace îndeplinise el ca mason; dar că, înşelându-se poate din necunoştinţa unor anumite dogme, e gata să respingă dela sine toate ereziile în care poate că zăcea, cerând să fie scutit de cenzuri şi oferindu-se a îndeplini penitenţa la care va fi supus. Spera că în acest chip pedeapsa-i va fi micşorată căci întotdeauna se purtase cu bună credinţă auzind veşnic recomandându-se şi practicându-se binefacerea prin loji; nicicând se atinsese cineva de credinţă iar el lucrase în deplina linişte a conştiinţii sale.

Cererea acuzatului fu acceptată de fiscal. Sentinţa sa fu pronunţată şi semnată în Decembrie 1757.

Sentinţa

D. Tournon este declarat suspect de *indiferentism,* practicând obiceiurile masonice, ce nu sunt decât o amestecătură de *naturalism,* de superstiţie, de lucruri profane alături de lucruri sfinte, de cult al sfinţilor şi-al icoanelor cu înveseliri de ospeţe, cu jurămintele de afurisenii şi ceremonii masonice; pe deasupra şi de idolatrie onorând imaginile astrelor.

D. Tournon s'a făcut vinovat de mari crime, aprobând întrebuinţarea imaginei morţii în anumite ceremonii masonice, considerând ca permise îngrozitoarele blesteme ce întovărăşesc jurămintele masonice şi vrând a prezenta aceste erori drept dogme, precum şi căutând a atrage pe credincioşii catolici către masonerie.

Sfintele Canoane şi bulele îi excomunică şi legile Spaniei îi lovesc prin diferite pedepse temporale, printre altele cu cele rezervate criminalilor de stat, în deosebi şi în special pe acei care formează asociaţii secrete fără permisiunea şi bunul plac al regelui.

D. Tournon merită o severă condamnare, făcându-se vinovat de toate aceste delicte şi mai ales fiindcă a încercat a perverti pe credincioşii catolici.

Având în vedere totuşi că nu este născut în Spania şi că şi-a recunoscut greşala comisă din neştiinţă, că a cerut ertare şi împăcare prin penitenţă, este condamnat prin mila şi mizericordia Sfântului-Oficiu, numai la un an închisoare pe care o va face în temniţa ocupată în prezent; iar îndată ce acest termen va fi expirat, va fi întovărăşit sub escorta preoţilor Sfântului-Oficiu până la frontiera Franţei şi alungat pentru totdeauna din Spania, nu mai înainte de a i se aduce la cunoştinţă că de se va mai încumeta vreodată a călca prin regat fără învoirea regelui sau a Sfântului-Oficiu va fi aspru pedepsit, după toate rigorile legii.

Dacă d. Tournon va avea nevoe de bani, i se va vinde o parte din bunurile sale confiscate pentru a i se achita astfel cheltuelile făcute sau pe care le va face, deasemeni costul călătoriei sale până la frontierele regatului.

Sentinţa mai cuprinde condamnarea la felurite exerciţii de pietate, ordonând să-şi facă o spovedanie complectă, să citească cartea *exerciţiilor spirituale* a Sfântului Ignaţiu de Loyola şi pe aceea a lui Ioan Eusebiu Nierenberg asupra *deosebirii dintre cele temporale şi cele eterne,* să recite rugăciunile Preacuratei Noastre Virgine Maria, să mai repete din timp în timp şi actele de pietate, de speranţă, de caritate şi de pocăinţă, să înveţe pe derost catechismul părintelui Astèle, să se pregătească a primi cuminicătura la sărbătorile de Crăciun, de Paşti şi de Rusalii.

Şi pentru ca d. Tournon să se pătrundă mai pe deplin de această credinţă, se va celebra un *auto-da-fé* special, în sălile tribunalului, cu uşile deschise, în prezenţa secretarilor sălilor secrete, a funcţionarilor Sfântului-Oficiu şi-a persoanelor cărora le va fi permis Marele Inchizitor să asiste.

D. Tournon va apare în acest *auto-da-fé,* fără să poarte *san benito* şi va asculta în picioare cetirea sentinţii sale, va primi o aspră dojană din partea Marelui Inchizitor, se va lepăda apoi în genunchi de toate ereziile şi în special de erorile pentru care a fost găsit suspect; va ceti şi va semna *abjuraţia,* deasemeni profesiunea sa de credinţă conform dogmei catolice, apostolice şi romane, cu făgăduinţa de a nu mai asista niciodată la întrunirile francmasonice, de-a nu se mai înfăţişa nici de-a se purta ca frate al ordinului şi de-a consimţi, în caz de recidivă şi dacă este surprins de către Sfântul-Oficiu, a fi tratat ca *relaps* şi supus pedepselor rezervate acelor care cad în acelaş păcat criminal.

Această sentinţă a fost executată întocmai după aceste dispoziţii după care d. Tournon se reîntoarce în Franţa, în căutarea unui cămin mai ospitalier.

Caleidoscop intelectual

Dragostea şi banii

Iată răspunsul pe care l-a dat Henry Bordeaux, membru al Academiei franceze, la întrebarea dacă există o legătură directă între dragoste şi bani.

„Raporturile dintre inimă şi bani sunt aceleaşi şi nici viitorul nu le va schimba, de oarece nu există.

Dragostea adevărată, căci la ea mă refer, nu se apropie de interes.

Ea-l suprimă.

Fără îndoială, renumele unui bărbat, inteligenţa şi felul său de exprimare fac parte din fiinţa lui.

De asemenea arta unei femei de-a se împodobi îi favorizează succesul.

Dragostea însă merge mai departe. Ea descopere adevăratul fond omenesc.

Fiinţele care se iubesc cu adevărat, observă că se completează una pe alta şi că erau destinate să se întâlnească. Obstacolele financiare nu sunt decât complicaţii care se pun în curmezişul sentimentelor şi dorurilor noastre".

In privinţa tendinţei bărbatului modern de-a suprima ajutorul femeii, privind-o ca pe o rivală, Henry Bordeaux răspunde:

„Nu există o egalitate perfectă între bărbat şi femee. Asta nu din cauză că bărbatul ar fi mai inteligent.

Există între femee şi bărbat o diferenţă naturală. Natura a făcut pe bărbat pentru muncă, rezistenţă şi efort. Femeea e destinată să asigure viitorul prin cămin şi copii. Deci bărbatul e dator s'o ocrotească. Catolicismul a înţeles acest lucru foarte bine când a pus statuia Sfintei Fecioare pe altar. In felul acesta a învăţat pe bărbat să respecte femeea. De asemenea a pregătit cavalerismul care conţine cultul femeii — supunerea celui mai tare. Bărbatul nu trebuie să se îndepărteze niciodată de acest cavalerism, care e o onoare pentru el. Să nu privească pe femee niciodată ca pe-o rivală, ci din contra s'o protejeze.

Astfel vor fi rezolvate raporturile dintre dragoste şi bani.

Dacă femeia e mai bogată şi vine 'n ajutor bărbatului — trebue să facem o distincţie. Căsătoria e diferită de dragoste. Ea poate să conţină dragostea, dar se adaogă creiarea unui cămin, înţelegerea pentru viitorul celor doi şi asigurarea rassei.

Căsătoria e în plus o asociaţiune şi 'n asta-i constă forţa.

Un bărbat se poate căsători cu o femee mai bogată decât dânsul, dacă-i aduce 'n schimb cariera, devotamentul şi sprijinul său în viaţă.

S'a întâmplat ca o femee să-şi ajute amantul. De exemplu d-na Berny şi Balzac. Cazurile aceste sunt excepţionale, explicate prin împrejurările vieţii, totuşi excepţionale.

In rezumat banii amestecaţi cu dragostea, o alterează neapărat. Şi noi vorbim de dragostea adevărată, curată. Astăzi ca şi odinioară nu se împacă cu interesul.

Acesta o conrupe de îndată ce parvine s'o domineze.

Turghenev în româneşte

Cunoaştem o mediocră şi veche traducere românească a celebrului roman „Ape de primăvară" al lui Ivan Turghenev, genialul scriitor din strălucita falangă a romancierilor care au constituit epoca de aur a literaturii ruse de stil vechiu (perioada ţaristă).

In repertoriul clasic al literaturii în genere şi al literaturii ruse în special, Turghenev rămîne un nume încrustat cu litere indelebile. Sunt anumite lucruri ce nu se pot învechi niciodată, probleme imperimabile prin natura lor, care vor trezi totdeauna curiozitate şi interes palpitant.

Analizele impecabile ale marilor scriitori vor trece în patrimoniul spiritual etern al umanităţii. Dostoiewsky şi Turghenev sunt prin opera lor documente psihologice imperisabile, deşi aparent ei sunt integraţi organic într'o epocă. Sub haina de temporalitate se ascunde însă disecarea unor date fundamentale şi constitutive ale sufletului omenesc.

Actualitatea lui Turghenev este din acest punct de vedere, eternă.

D-na Zizica-Patraşcanu-Pandrea, subtila traducătoare a romanului dostoiewskian „Idiotul", unde şi-a dovedit talentul remarcabil şi capacitatea de tălmăcire, a selectat din seria operelor lui Ivan Turghenev, poate cea mai expresivă bucată: „Ape de primăvară".

Romanul acesta de fine analize a unor sentimente vechi cât omenirea, întruneşte toate calităţile unei perfecte opere de artă, care-l vor face totdeauna citibil. Aci capacitatea de creaţie artistică a lui Ivan Turghenev s'a dovedit mai puternică chiar decât în romanul său „Părinţi şi copii", citat mai mult pentru valoarea lui pedagogică şi autenticitatea istorică (oglindă perfectă a unei epoci precise, cu problemele ei sociale, din istoria prerevoluţionară a Rusiei).

„Ape de primăvară" este poate, cea mai fermecătoare şi reuşită descriere a poeziei iubirii şi tinereţii din câte cunoaşte literatura rusă clasică. Acest merit, ar fi fost suficient să-i justifice traducerea într'o românească mai perfectă decât cea veche nereuşită.

Pentru elevi! Pentru bacalaureaţi!

A apărut No. 158 din *Biblioteca „Dimineaţa"* cuprinzând:

Vasile Cârlova şi Al. Sihleanu

de LUCIAN PREDESCU

Intr'un stil clar, pe înţelesul elevilor, d. *Lucian Predescu* expune, amănunţit, vieţile şi operele celor doi poeţi din prima jumătate a secolului al XIX-lea, care au făcut primul pas spre poezia cultă.

Astfel concepută, broşura se adresează cu succes pentru uzul şcoalelor şi în special al bacalaureatului.

Preţul lei 8.—

A apărut **Ediţia I-a**

IN PREAJMA REVOLUŢIEI

LUTUL...

roman de C. STERE

Editura „Adeverul" S.A. Preţul Lei 80

Daţi copiilor să citească frumoasa şi instructiva revistă *„Dimineaţa Copiilor".*

Astăzi a apărut No. 466 al revistei cu un cuprins extraordinar de bogat şi variat.

Un exemplar în 16 pagini mari, cu toate textele însoţite de ilustraţiuni, Lei 5.

CITIŢI AZI:

LECTURA No. 415

FLOAREA LITERATURILOR STRAINE

GASTON CHERAU

CRIMA TĂCERII

Lei 5. Scrierea complectă la chioşcari şi librari.

Cronica ştiinţifică

O rachetă de salvare, de informare şi de bombardament aerian

Asemenea rachete au mai fost fabricate şi experimentate. Dar de fiecare dată au fost găsite nefolositoare, din pricină că efectele lor nu se adaptau niciodată trebuinţelor practice.

Ceiace nu le-a reuşit multora, i-a reuşit însă unui inventator austriac, care a izbutit să facă din rachetă un instrument practic şi aplicabil celor mai diverse întrebuinţări.

Nu e vorba de racheta pe care o visează generaţia noastră în vederea sborurilor în lună, ci despre o rachetă mult mai simplă, dar tot atât de utilă. Constructorul ei se numeşte Rudolf Zwering şi e inginer.

Noua rachetă are un mers de o preciziune uimitoare. In timpul sborului, viteza ei se măreşte în loc să scadă. Racheta se poate ridica de pe acum când se mai lucrează încă la perfecţionarea ei, la două mii de metri înălţime şi poate fi aruncată cu cea mai mare preciziune până la o distanţă de cinci mii de metri. Această lungime va fi sporită în curând până la opt mii de metri.

„Racheta contra grindinei" e îndreptată împotriva nourilor de grindină, care provoacă pretutindeni pagube imense. Ea atinge straturile de nouri, explodează în mijlocul lor şi sparge nourii cu atât efect încât căderea grindinei devine o imposibilitate.

„Racheta informativă şi poştală" transportă în cel mai scurt timp comunicări, scrisori sau medicamente, la distanţe variând între cinci până la opt kilometri.

In viitor, nenorocirile întâmplate în munţi vor putea fi comunicate unui sat din apropiere sau unei staţiuni aflate la şes. Cu ajutorul unei alte rachete sinistraţii vor putea primi medicamentele cerute, iar o echipă de salvare va putea porni în ajutorul lor.

De asemeni, se poate organiza un serviciu poştal regulat, mai ales în regiuni greu de umblat sau în timpul unor catastrofe, când comunicaţia e împiedicată şi când trecerea într'un anumit punct e legată de primejduirea vieţii.

„Racheta de salvare", în timpul naufragiului unui vapor, trimite peste ape un cablu de salvare naufragiaţilor sau înlesneşte legătura telegrafică peste un obstacol greu de învins, prin întinderea cablului dincolo de acel obstacol.

Această rachetă minune este perfect construită din punct de vedere tehnic; astfel încât fabricaţia ei în serie a şi început.

Rezolvarea problemei e tot atât de simplă pe cât e de genială.

Incărcătoarele cu pulbere neagră sunt astfel orânduite încât prin explodarea lor succesivă dau rachetei un impuls continuu în direcţia dorită. In acelaş timp, atât propagarea vitezei cât şi puterea de tracţiune câştigă în intensitate. Aceasta explică şi pentruce racheta nu suferă în sborul ei nici un fel de deviaţie oricât de furtunoasă ar fi atmosfera.

Explicaţia practică a reuşitei nu se datorează numai cunoştinţelor tehnice şi tenacităţii inventatorului, ci mai ales concursului unui particular, anume Hermann Stofla, care a pus la dispoziţia inventatorului vila şi parcul lui din apropierea Vienei, unde au avut loc primele experienţe.

Interesul pe care acest eveniment ştiinţific l-a trezit atât în Austria cât şi în celelalte ţări, ne face să întrezărim posibilitatăţi incalculabile de realizare.

Varia

O carte de „mostre" literare

Inovaţia vine, natural, din America, leagănul excentricităţilor şi al năzbâtiilor, ţara senzaţiilor forte.

Un magazin parisian anunţă marea noutate publicistică din lumea editorială americană.

Zece case de editură, bine cunoscute, au publicat de curând, un volum cuprinzând *capitole-eşantioane,* extrase din douăzeci şi una de lucrări de tot soiul, care vor fi editate de către aceste case, în cursul anului în curs.

Volumul se află de vânzare în toate librăriile marilor case americane şi conţine un bon care permite cumpărătorului să obţină o reducere de 25 cenţi (10 lei) la preţul volumelor anunţate.

In afara celor douăzeci şi unu de capitole, cartea cuprinde câte o notiţă asupra fiecărui autor, care e studiat, nu ca o fiinţă reală, ci ca un personagiu fictiv.

Inutil să arătăm câtă ingeniozitate cuprinde noul procedeu de lansare a cărţii. Trăim o epocă de raţionalizare atât de excesivă a producţiei de tot soiul şi tendinţa de standardizare a obiectelor de consum, de artă a indivizilor-*numere* în nesfârşitele fişiere de anonimi — este atât de absolută, încât şi cartea, după ce muzica a fost dusă la gradul maxim de maşinism, a trebuit să se supună acestui destin de neînlăturat al apariţiei în serie.

Pe semne că, peste Ocean, cartea nu mai constitue un eveniment izolat, menit să *individualizeze* un nume şi să afirme o temă. Asistăm, dela o vreme încoace, la o barbarizare până şi a producţiei cărţii, înghiţită de oboseala mulţimilor şi de lipsa lor de discernământ.

Antologia pe care au publicat-o cele zece edituri americane poate inova un reviriment al curiozităţii publicului. Lectorul citeşte un capitol, reţine o pagină, notează o frază, un nume, o imagine şi, în momentul când apare cartea, se poate hotărî s'o cumpere ori nu. Ştie ce legătură ori repulsie sufletească îl îndepărtează de autor. E o încercare lăudabilă de a fixa gustul publicului, de a-i pipăi capacitatea de discernământ, de a afla încotro trebueşte dată ofensiva.

America, ţara gumei de mestecat şi — afirmă proştii europeni — a deşteptăciunii şablon reuşeşte, încăodată, să ne trimită o inovaţie spirituală şi rodnică.

Cartea „mostrelor" literară: iată o experienţă care ar trebui încercată şi la noi. — *M. Gr.*

Incercări asupra fenomenelor psihice anormale

de Inginer Henri Tillmann, membru al Institutului General Psihic din Paris. La Şaraga. Episcopiei 3 bis. Bucureşti. Volumul lei 25. Provincie contra ramburs sau mandat.

Aspecte bucureștene

Spectacole

— Fiecare seară petrecută la spectacol începe neplăcut: cu sila de a trece pe la garderobă unde dai în mod obligator pălăria pe care abia ai cumpărat-o, paltonul de care ești mândru și-l atârni acasă în cuer cu precauții, șoșonii și mănușile noi, fularul în culori fragile, toate adunate apoi grosolan de o mână grăbită și înghesuite undeva ca niște lucruri de nimic. Umilința persistă și atunci când te vindeci de teama că garderobierul ar putea încurca numerele.

„La cinematograf? Da, acolo ai voe să stai în temperatura de 25 Celsius cu toate blănurile în spate, dar nu aceasta te supără întâi, ci orbirea întunericului brusc, prin care o luminiță mobilă te conduce cei cinci pași până la scaun, dacă depui costul unei curse cu trăsura într'o palmă deschisă care aparține probabil cuiva. Bagi apoi de seamă că tot în suma aceasta, fantoma cu felinăraș ți-a mai dat și o hârtie tipărită, programul, scris *aproape* în românește, care nu-ți va servi însă, filmul început rulând până la urmă fără pauze.

„La teatru, e drept, intri pe lumină, căci dacă ai sosit o clipă după începerea actului, ești pedepsit să aștepți trei sferturi de ceas pe la uși, sau sus, într'o sală cu statui, rece și ostilă, care mai păstrează numirea deplasată de foyer=cămin, în amintirea unui obiect care, zice-se, a existat cândva.

„Dar să presupunem că dumneata ai ondulație permanentă și n'ai mai pierdut timp la coafor, că la masă te-ai lipsit de desert și taxiul l-ai găsit chiar la poartă. Intri la opt și-un sfert în sala de teatru în plină lumină și priviri convergente asupră-ți, și-ți găsești locul care însă, are totdeauna un cusur, provenind fie de la poziția oblică spre scenă, fie de la ușile deschise la fiece moment în amândouă laturile, ceea ce-ți dă senzația de curent, sau numai din cauza vecinului de scaun care, fără excepție, totdeauna displace.

— In cazul acesta, de ce nu stai acasă? am întrebat pe persoana care cârtea.

— In București nu poți să stai acasă. Stau cu răbdare și plăcere trei-patru luni, izolat la o țară undeva, minunându-mă și blamând agitația de care, la oraș, au nevoe oameni simpli la fel cu mine și cu Moș Florea, și cel dintâi lucru pe care-l fac în ziua sosirii, după o primă bae de desmorțire pe Calea Victoriei, este să citesc afișele și să-mi iau un bilet de spectacol. Te cuprinde atmosfera, și mai mult ca oriunde când intri în teatru, într'o sală bine populată, te ia, te ridică aerul acela ușor de vie-dispoziție, de brațe goale, de priviri iuți și convorbiri zvârlite, de frumusețe și veselie — artificială, poate vrei să zici, convin — dar cu atât mai excitantă. Și apoi trebue să revezi actorii, care, vii sau pe pânză, ți-au redevenit necesari ca niște prieteni, — și ca să nu rămâi fără aprecieri definite când cineva te întreabă:

„Cum o găsești pe Leny în stagiunea asta?"

Sau să nu faci gafa unei laude la adresa unei mari artiste, care, după ultima piesă, nu mai e decât o fostă mare artistă.

— Mai este și piesa.

— Da, și piesa. Și mai e uneori și un autor care rătăcește pe undeva pe culuare, privind numai oblic înăuntru, prin ușile întredeschise. A fost un timp, mă mir acum, când l-am invidiat.

— Dar piesele...

— Din stagiunea asta? De ce ar fi diferite de cele din alți ani? Piesa este cadrul, indiferent realist sau feeric, cu subiect actual sau antic, psihologic sau polițist. Așa, cu verdele pomilor săi de carton și scările de marmoră care tremură, cu interpreții deasemeni de carton, sau apți să ne convingă că sunt reali, în timp ce glasul sufleurului răzbate din cușca dosită, necruțător ca un denunț anonim — piesa este justificarea grupării noastre în sală comună, este elementul care hrănește amăgirea devenită nevoe, tonicul de nervi luat seara pentru a ne trezi dimineața bine dispuși.

— Nu ai o fire atât de sucită cum păreai. Găsești la început cusururi, dar pe urmă treci indulgent peste toate și îngădui lucrurile așa cum sunt.

— Aceasta este și deosebirea dintre mine și spectatorul care vine la teatru anume pentru piesă.

— Care ?

— Acela își păstrează până la sfârșit reaua dispoziție.

ALICE GABRIELESCU

Pentru copii și tineret

au apărut sub titlul

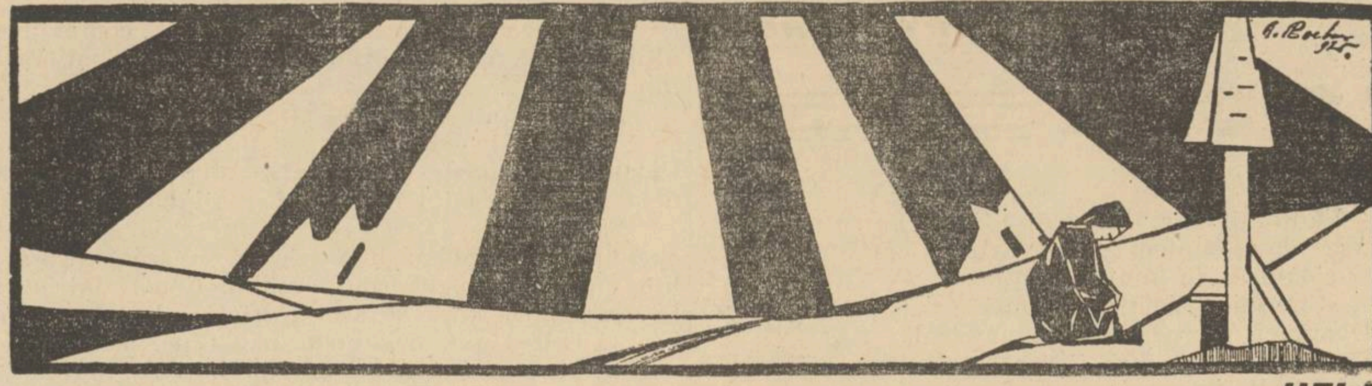
„Aventurile lui Paturel"

următoarele 25 de romane ilustrate în culori instructive, comice, senzaționale

No. 1 „Un strigăt în pustie"
No. 2 „Muzica misterioasă"
No. 3 „Oamenii-pantere"
No. 4 „O noapte tragică"
No. 5 „Schimbare de decor"
No. 6 „Atacul postului"
No. 7 „O gravă imprudență"
No. 8 „Prizonierii"
No. 9 „Liberarea"
No. 10 „La întâmplare"
No. 11 „In plin mister"
No. 12 „Vrăjitorul"
No. 13 „Tigrul sfânt"
No. 14 „Colonelul Bishoff"
No. 15 „Noüi primejdii"
No. 16 „Ganwarii"
No. 17 „Jungla în flăcări"
No. 18 „O expediție primejdioasă"
No. 19 „O surpriză"
No. 20 „Un tâlhar abil"
No. 21 „O întâmplare neplăcută"
No. 22 „Peripeții nesfârșite"
No. 23 „O surpriză neplăcută"
No. 24 „Crocodilii"
No. 25 „Negrul trădător".

Fiecare fascicolă-roman este ilustrat în culori și costă numai 2 lei.

De vânzare la chioșcuri și depozite de ziare.
Editura „Adevĕrul" S. A.

HELADA

Vraje tesaliană

— Râde luna magică
Sus ca un nebun
— Vrăjitoare tragică
Uită-te'n ceaun.

— Au pornit izvoarele
Farmecului greu
— Urmărește soarele
Sufletului meu.

— Joacă la foc oalele
Pe spinări de țap
— A plecat cu poalele
Zorilor în cap.

— Sboară arătările
Despletite'n vânt
— Caută-i cărările
Pe'ntregul pământ.

— Țipă cucuvăile
Sure la izvor
— Cercetează văile
Și-adâncimea lor.

— Cade cheia punților
Neagră din azur
— Urcă vârful munților
Și vezi împrejur.

— Gem înșiruirile
Apelor de cald
— Strălucesc privirile
Ei ca un smarald

— Orele se scutură
Vișinii în lac
— Buzele ei flutură
Purpură de mac.

— Noaptea ca o flamură
Cade din senin
— Ia-o dintr'o ramură
Verde de măslin.

— Șueră furtunele
Aspre pe vâlcea
— Mi se tae strunele
Minței pentru ea.

— Cerul e ca pântecul
Unui stins vulcan
— A fugit în cântecul
Naiului lui Pan.

— Joacă luna magică
Sus ca un strigoi
— Vrăjitoare tragică
Adu-mi-o 'napoi.

N. DAVIDESCU

PLASTICA

Fundația Dalles are saloanele ocupate de trei expoziții de pictură și de una de artă decorativă. Le vom cerceta pe rând.

Sala cea mare adăpostește opera copioasă a pictorului *Emilian Lăzărescu.*

Distingem câteva baluri tratate cu mare bogăție cromatică, în manieră impresionistă. Izbutite — în deosebi cele de dimensiuni reduse.

In celelalte lucrări, artistul — repetând motive și formule — practică un ilustrativ minor și fără esență.

* * *

D-ra *Rodica Dimiu* marchează pe câteva panouri improvizate un debut pictural cu vagi făgădueli.

Vecinătatea d-lui Lăzărescu poate să-i fie însă, un avertisment.

* * *

O altă sală e oprită de d. *Lt. Știubei.*

Evoluția cromatică a d-lui Știubei se face lent, fiindcă probabil nici-artistul n'o vrea bruscă. Dar o evoluție lentă implică frământare și studiu. Și acestea nu se văd în chip destul de convingător în marinele expuse.

Viziunile din port și din larg înfățișate aci laolaltă, fără un sever discernământ critic, dovedesc o dată mai mult cât de greu este genul acesta, în care efectul nu e capabil să egaleze aproape niciodată efortul.

Pentruca să nu rămână diletantism și să nu ajungă industrializare, activitatea plastică a d-lui Știubei — din care vom reține unele accente prețioase — trebue întregită de studiul intens al surselor cromatice și de adâncirea semnificației afective a momentului sau fenomenului pictat.

* * *

Sala consacrată artei decorative cuprinde covoarele de artă ale d-nelor *Maria Colonel Șoarec* și *Maria Nisipeanu.*

D-na Șoarec prezintă o serie de compoziții executate în stil antic și modern: „Vânătoarea", „Paradisul", „Ardebil", „Tăbris", — toate de dimensiuni mari, reprezentând influența civilizației chineze și indiene asupra civilizației persane din secolele XVI, XVII și XVIII.

Opere asemănătoare se găsesc și în muzeele din Londra și Viena.

Dintre celelalte lucrări remarcăm „Simfonia de violet", „Evantaiul", compozițiile „Lotus", „Poincaré", „Rotary", „Magnolia", — toate în stil modern, dovedind mult gust atât în alegerea motivelor cât și în realizarea lor coloristică.

O mare bogăție de modele aduc și scoarțele d-nei Maria Nisipeanu.

D-sa expune covoare oltenești cu colorit vegetal, punând în valoare o tehnică savantă și un rar talent de execuție artistică.

Ne-au plăcut mult basarabeanul copiat după colecția d-lui G. Olszewsky și două dintre covoarele oltenești: cel copiat din colecția lui Nicolae Filipescu și cel din colecția dr. Slătineanu, având chenarul împodobit cu cornițe din flori de câmp, iar fondul stilizând ritmic *pomul vieții.*

Astfel cum e înțeleasă aci, arta decorativă românească dobândește un nou prestigiu.

* * *

In sala Ileana a Gărții Românești expune d-ra *Lizette Ulvinianu*, absolventă a Academiei Julian din Paris și fostă elevă la Royal Art School din Londra.

Trecerea artistei prin școlile amintite nu se relevă prin însușiri deosebite. D-ra Ulvinianu se înfățișează tot atât de neorientată ca și cum debutul de astăzi ar însemna înscrierea în școală a unei eleve cu oarecare aplicațiune.

Nu-i putem tăgădui însă stăruința, care, cu îndrumări serioase, ar putea-o duce la stil.

Deocamdată, despre așa ceva nici nu poate fi vorba. Simpla trecere prin fața panourilor convinge pe vizitator că se află înaintea unui temperament fără vibrații proprii și fără conștiință de sine.

E pictură pentru meserie, nu pentru emoție.

Totuși, din numeroasele lucrări expuse, notăm calitățile bune ale peisajului acuarelat și unele portrete.

Sunt dovezi că d-ra Ulvinianu trebue să continue. Dar — altfel.

* * *

Caricaturistul *Luigi* a împodobit foyerul Teatrului Ventura cu o frescă de figuri politice și artistice dintre cele cu mai multă popularitate.

Linia, încă șovăitoare, nimerește adesea șarje izbutite.

Sunt însă și multe alunecări pe deasupra, unele „răutăți" eftine, și unele exagerări lipsite de spirit.

Amabil sau ironic, speculâd slăbiciunea morală ori defectul fizic, caricaturistul trebue să fie consecvent în acțiunea sa estetică, deducând forma din conținut, iar nu limitând fondul la aparență.

Caricaturistul trebue să spună mai puțin — dar mai esențial — decât ceiace vede, și să sugereze mai mult decât ceiace se bănuește.

Sub acest raport, d. Luigi e abia la început. Dar promite...

H. BLAZIAN

Ștefan Dimitrescu — *Maternitate*

Anatole France și d-na Caillavet

J. H. Rosny, președintele Academiei franceze, a publicat un articol în care relevă cu mult spirit, influența hotărâtoare a doamnei Arman de Caillavet asupra activității literare a lui Anatole France. Redăm mai jos câteva fragmente cu titlul de curiozitate.

„Când am întâlnit-o pentru prima dată, spune Rosny, d-na Caillavet avea o vârstă destul de înaintată și căpătase oarecari forme rotunde. Dar trăsăturile ei trădau încă neîntrecuta splendoare de odinioară. Ochii ei strălucitori, de culoare albastră-cenușie, îi împrumutau feții expresia unei voioșii blânde. Tenul, umerii și brațele îi erau de o frăgezime admirabilă. Nasul de vultur îi dădea obrazului o ușoară trăsătură orientală și trăda o anumită încăpățânare. Combativitatea firii ei era atenuată printr'o grație cuceritoare. Totodată, poseda o mare doză de scepticism, nu suferea nici un fel de contrazicere și avea un dar aparte să însuflețească cu vorbe de spirit orice discuție fără ca să devină totuși jicnitoare.

Ambiția ei culmina în conștiința mândră de a-l fi ridicat pe Anatole France — al cărui geniu îl recunoscuse ea cea dintâi — dela începuturile lui modeste la gloria universală de mai târziu. In salonul ei, care te ducea cu gândul la animatele și spiritualele „Bureaux d'Esprit" din secolul al optsprezecelea, d-na Caillavet se menținea în centrul celor mai spirituale discuțiuni.

La strălucitoarele serate din Avenue Hoche, soțul juca, cu aproximație, rolul bătrânului din casa doamnei de Geoffrin, a cărui lungă absență fusese remarcată, într'o bună zi de către musafiri și care aflară spre uimirea lor că cel absentat e stăpânul casei, dar că a părăsit lumea asta vremelnică încă de acum trei săptămâni.

Domnul de Caillavet de altfel, nu l-a avut nici odată la inimă pe Anatole France. Dar în privința aceasta exista reciprocitate. Dacă d-l Caillavet se întâmpla să i se adreseze câte odată poetului, acesta îl expedia de tot atâtea ori cu ironia lui.

Ascensiunea literară și succesele materiale ale lui France îi procurau d-nei Caillavet extraordinar de multe griji. Căci protejatul ei leneș și visător din fire își risipea timpul lui prețios scormonind bibliotecile și librăriile, unde stătea ceasuri întregi făcând tot felul de reflexii spirituale asupra unor opere pe jumătate uitate, cucerind sincera admirație a acelora care ascultau multilateralitatea cunoștințelor și bogăția ideilor sale. Doamna Caillavet ajunse treptat să-l convingă pe maestru, să pună mai mult preț pe aparența lui exterioară, să se îngrijească de veniturile lui și să-și plaseze în mod avantajos onorariile primite.

„Scrie un roman de dragoste"

Deși Anatole France recoltase cu „Thais" recunoașterea unanimă a publicului cititor, sfetnica lui neobosită nu înceta de a-l îmboldi să scrie o operă de pură imaginație; plăcut i-ar fi fost însă să scrie un roman de dragoste. Rezultatul a fost „Crinul roș".

La început, France s'a opus cu toate puterile să scrie un astfel de roman, pentrucă nu se socotea apt. Chiar în timpul când lucra deja la el, nu înceta să repete că acest gen literar îi e cu totul străin. Dar incomparabilul succes al cărții îl convinse că prietena lui îl sfătuise bine. Cu toate acestea el reveni la vechea lui pasiune a filozofării ironic-contemplative, căreia îi datorăm existența minunatului fragment al unei epoci în care domnul Bergeret deține rolul principal.

Dar d-na Caillavet a influențat și concepțiile politice ale poetului, care mi-a mărturisit odată că convertirea lui dela royalism la republicanism e opera puterii ei de convingere. De altfel, scepticismul lui de neînvins care îl făcea să recunoască imediat slăbiciunile programelor tuturor partidelor, îl punea la adăpost de unilateralitatea politică.

Când doamna de Caillavet începu să manifeste oarecari simpatii față de Boulangism, France o urmă și pe acest drum.

Pe vremea procesului Dreyfus ideile ei politice suferiră o nouă orientare spre radicalism. France o urmă și de data aceasta cu toată supunerea. Pe timpul acela, Jaurès, era un oaspe bine văzut în salonul din Avenue Hoche și Anatole France se prenumără curând printre admiratorii cei mai aprinși ai conducătorului socialist.

Pe la sfârșitul vieții, France era socotit în cercurile șoviniste drept un francez lipsit de patriotism, pentrucă se exprimase în repetate rânduri în cercul prietenilor săi, că cel mai bun patriotism constă în a nu purta războaie. Deasemenea ura concurența și hărțuelile oricărei lupte politice. Dovada irefutabilă a acestui adevăr ne-o face renumitul său roman „Zeilor li-i sete". Intreaga operă a lui France este un manifest înflăcărat împotriva oricărui fel de violență, față de care și-a manifestat întotdeauna numai desgustul și de care de bună seamă că se temea totodată

Deoarece Anatole France se declarase din toată inima pentru nonviolență, se simțea sufletește departe de orice partid politic.

D-na de Caillavet, dimpotrivă, înclina totdeauna pentru o acțiune în sânul partidului. Așa se explică, cum această femee, din casă bogată și dintr'un cerc luxos, a devenit în cele din urmă social-democrată, convertindu-l și pe poet la această credință.

In locul muzei, cameristă

Din motive necunoscute, în culmea gloriei, Anatole France rupse brusc relațiunile cu această femeie plină de spirit. Poate nu putuse să-i ierte că-l împiedicase să-și rămână credincios înclinărilor sale literare; silindu-l să-și înfrângă „divina lenevie" — cum își poreclise el însuși această predispoziție — vagabondajul său intelectual, la care ținea cu toate fibrele ființei

Dintr'o singură lovitură, maestrul înlocui prietenia profund legată în decursul atâtor ani printr'o înstrăinare completă. Ba ceva mai mult: maestrul nu se sfii să-și ia de tovarășă de viață pe camerista aceleia pe care o venerase cu atâta abnegație. Deși France s'a căsătorit mai târziu cu această femee complect neînsemnată — care în cercul lui era comparată cu Therese Levasseur, iubita lui Jean Jacques Rousseau — el a tratat-o neîncetat cam de sus în jos, făcând adesea ironii dintre cele mai mușcătoare la adresa ei. Dar cel puțin, ea nu-l tulbura cu „spiritul" ei, putându-și dedica amurgul vieții pasiunii sale bibliofile si colecționării de obiecte artistice antice.

HENRY F. URBAN

Corcoran-Ogarul

Prietenii îl porecliseră: ogarul. Părea făcut anume pentru porecla asta. Corcoran era lung, slab și chiar figura sa avea ceva de câne în ea: era prelungă, cu bărbia ascuțită, cu maxilarul eșit în afară, cu nasul subțire, coroiat. Din fericire avea sub nas o mustață stufoasă și bălaie, altfel, asemănarea sa cu un ogar putea da loc la confuzii. Prietenul său Jack Bullinger, susținea cu toate astea că pe stradă cânii se leagă de Corcoran și vor să se joace cu el. Chiar felul său de a se mișca era ca al unui ogar: nu mergea; sălta toată ziua pe picioarele sale lungi și subțiri. Fie că se ducea la biroul său de pe Broadway, fie că mergea la restaurantul francez „Martin" unde prânzea, fie că era în drum spre teatru, el alerga totdeauna. Goana aceasta îi intrase în sânge ca mai tuturor americanilor. N'avea niciodată timp. Jack Bullinger spunea că nu e deloc mirat, căci Corcoran se grăbise și când a venit pe lume: era din „șapte luni".

Intr'un rând se răspândi despre acest Corcoran vestea că s'a căsătorit.

„Știi de însurătoarea lui Corcoran-ogarul?", sau: „Ai aflat cum și-a găsit Corcoran-ogarul o nevastă?"

După informațiile mele, faptele s'au petrecut astfel:

Intr'o bună zi, către amiază, Corcoran sosi gâfâind la restaurantul „Martin", palid, mai palid decât de obiceiu. Se năpusti spre masa la care ședea prietenul său Bullinger, trosni din degete, își îndesă un șervet în guler și strigă, chemă chelnenul, îi smulse lista din mână, o privi grăbit și comandă o friptură.

— O halbă? — întrebă chelnerul.

— Nu, — zise Corcoran, — prea e rece. Dați-mi un punch.

Și întorcându-se către Bullinger, care-l privea întrebător prin ochelari, adăugă:

— Mi-i cam stricat stomacul. O criză de dispepsie sau așa ceva. Poveste veche!

— Hm! Pari un adevărat ogar, glumi Bullinger, făcând aluzie la porecla lui Corcoran și un zâmbet diabolic îi jucă pe față.

Asta-i din cauza lăcomiei tale blestemate, din cauză că luăm masa în galop, dacă asta se mai poate numi masă!

— Ce să fac? dacă n'am timp? O să-mi iau iarăși hapurile. Tot îmi mai ajută la ceva.

— Prostii — nu-ți ajută la nimic. Intr'o bună zi ai să capeți un ulcer stomacal sau un cancer, și... ai să alergi în cer. Ție îți lipsește o nevastă. Te-ar dezobicinui de alergatul acesta, care nu-ți dă răgaz nici în timpul mesei.

— Să mă căsătoresc?

— Bineînțeles. Dar nu cu o prințesă a dolarilor, slabă, nervoasă și cu toane, care să socoată pe bărbat o mașină de bani. Căsătorește-te cu o femeie sănătoasă, cu obrajii îmbujorați, dintr'o familie simplă și dacă se poate germană. Un neam sănătos. Cunoști destui nemți!

Chelnerul aduse friptura și Corcoran începu să înfulece.

— Mai încet, ce dracu', — zise Jack.

— Mănânc destul de încet, — răspunse Corcoran, scoțându-și agenda din buzunar și începând s'o răsfoiască.

— Aha! Uite una cum îmi trebuie mie: Ella Werner. Splendidă fată. Mignonă, cu bujori în obraji, drăgălașă și muzicală. O cunosc foarte bine.

— Tatăl ei a fost contabil la Rockfeller? A murit anul trecut!

— Exact, — zise Corcoran.

— O fată minunată! Căsătorește-te cu ea și fac prinsoare că într'un an te îngrași cu 25 de kilograme. Vei avea atunci 95 kgr. Atunci s'a terminat cu alergatul, te asigur. Din ogar vei deveni un bernardin respectabil. Bernardinii nu pot galopa, n'au dispepsie și nici ulcere stomacale. Cu alte cuvinte vei fi un câne sănătos. Cum îți pare?

— 95 dekg!... Minunat! zise Cocoran, respirând sgomotos și mulțumit pe nasul său de ogar. Bine! Să ne căsătorim cu Ella.

Goli dintr'odată jumătate de pahar cu punch, își șterse mustața și dădu să fugă dela masă.

— Ce s'a întâmplat? Und' te duci?, — îl întrebă Jack nedumerit.

— Ella locuește la Hiawatha, nu-i așa? Are telefon. Mă duc să întreb dacă e acasă.

— Pentru Dumnezeu; dar mai ai timp!

— Da' de unde! Eu și timp! Ce? ai înebunit?

Până să-i răspundă Jack, el se afla în cabina telefonică și chema Hiawatha; ceru legătura cu familia Werner și întrebă dacă d-șoara Ella e acasă. El Corcoran, ar dori să vorbească d-șoarei Ella într'o chestiune personală. Doamna Werner îl pofti. El făgădui să sosească imediat la Hiawatha. Reveni apoi foarte fericit la masa lui Bullinger:

— S'a făcut, băiete, plec imediat la Werner. Chelner, socoteala! La revedere, Jack!

Și înainte ca Bulinger să-i poată spune ceva, părăsi restaurantul, sări într'un automobil și porni, după ce smulse din mâna unui băiețaș cu jurnale ultima ediție a lui „Sun". Mașina porni cu viteză pe a 5-a avenue.

— Ce mai faceți, doamnă Werner? Dar dumneavoastră, duduie Ella? Infloriți ca cei șase piersici din grădina unchiului meu din Florida. Ce voiam să vă spun? — hm! hm! Cu voia dumneavoastră, doamnă și domnișoară, îmi permit să cer mâna d-șoarei Ella.

Doamna și d-șoara Werner, neștiind ce să facă, se priviră zăpăcite una pe alta.

— Vă înșelați, doamnele mele, sunt în toate mințile. Dar trebuie să știți că sunt totdeauna grăbit. Asta-i din cauza afacerilor. Dar sunt foarte serios. Vă rog să vă decideți imediat.

— Da, dar așa repede, — un lucru ca ăsta trebuie chibzuit, — răspunse doamna Werner.

— Pentru ce? Dumneavoastră și d-șoara Ella mă cunoașteți pe mine și familia mea. Am 190.000 de dolari și-i promit d-șoarei Ella că voi fi un soț ideal.

— Dacă-i așa, zise doamna Werner, — dacă totul trebuie să se petreacă așa în grabă și dacă Ella e mulțumită, eu n'am nimic de obiectat.

La rândul ei, Ella zise:

— Bine, fie, sunt a dumneavoastră, d-le Corcoran! Și îi întinse zâmbitoare mâna.

— Vă mulțumesc, îi răspunse Corcoran entuziasmat: Așa dar, suntem înțeleși! In ce privește cununia și călătoria de nuntă...

— Cununie? Voiaj de nuntă?

Doamnei Werner îi vine amețeală.

— Exact! o asigură Corcoran. Nu mi-ar fi nimic mai nesuferit decât să o aștept pe Ella luni de zile, până s'o capăt într'adevăr. Asta mi-ar fi cu neputință. Pierderea de vreme m'ar face să-mi pierd și mințile.

Și cum doamna Werner făcea impresia că vrea să spuie ceva, continuă grăbit:

— Totul este în ordine. Mâine dimineață la ora zece pleacă transatlanticul „Germania". Următorul vapor-expres pleacă abia peste o săptămână și eu nu pot aștepta atâta. Prin urmare, nu ne rămâne altceva de făcut decât să plecăm cu „Germania". Perfect! Mâine la ora zece fix vin aci cu un automobil. Mergem la pastor să ne cunune. Pe pastor îl înștiințez telegrafic, apoi plecăm în port. Despărțirea de mama, călătoria până la Cherbourg, Cherbourg-Paris, Elveția, Italia și peste zece săptămâni suntem înapoi. Mai mult nu pot lipsi. Cum vi se pare?

— Minunat! — strigă Ella și bătu fericită din palme. E ceva într'adevăr neobicinuit, dar nu face nimic. La urma urmei are și el dreptate: dacă ne căsătorim, de ce nu ne-am căsători imediat?

Mama se gândi la cei o sută nouăzeci de mii de dolari și suspină:

— Faceți ce vreți; eu nu mă pot opune; am amețeli; totul se petrece prea repede pentru mine.

— Dar n'am rochii, — izbucni deodată Ella.

— Rochii, dragă Ella, cred că-mi permiți să-ți spun așa, sună minunat! Așa dar, dragă Ella, câte ai îți vor ajunge până la Paris. Acolo îți cumperi câte rochii vrei.

— Bine. Și câte cufere să iau?

— Unul singur, altfel e prea multă pierdere de vreme. Dar eu trebue să plec. Am o sumedenie de chestiuni importante de discutat cu tovarășul meu. O să fiu ocupat până târziu noaptea. La revedere, scumpă Ella, dragă mamă, și încă odată: mâine la ora opt fix.

Sărută mâna mamei, o îmbrățișă pe Ella și plecă în goană. Doamna Werner se prăbuși pe un fotoliu și abia putu spune:

— Nemaipomenit! Ți-ai închipuit vreodată?

— Ce noroc, mamă! — zise Ella. E un om tare bun și de graba asta îl descotorosesc eu. Acuma însă trebue să încep să împachetez.

A doua zi dimineața, la ora opt fix Corcoran sosi cu un automobil. Doamnele îl așteptau. Puse geamantanul Ellei lângă șofer și porni cu cea mai mare viteză spre locuința pastorului. Jupâneasa acestuia îi asigură că d. pastor va sosi imediat: era la un bolnav. Luară loc cu toții în salon: d-na Werner, Ella și Corcoran. Mama Werner și ogarul erau nervoși de abia stăteau locului.

— Numai de nu ar întârzia pastorul, — zise Corcoran, urmărind pe ceas scurgerea minutelor. „Germania" pleacă la ora zece fix!

— Nu te irita, — îi răspunse Ella calmă.

— Ah! tu îmi trebuiai într'adevăr, — zâmbi Corcoran. Nu ești de loc nervoasă?

— Câtuși de puțin, ogărașule.

Timpul trecea, pastorul n'avea de gând să vină, Corcoran alerga ca un adevărat ogar prin cameră, și deschidea când o fereastră, când alta pentru a privi în stradă după pastor. Șoferul îi strigă de jos:

— Domnule, sosim prea târziu la debarcader.

— Ingrozitor!, oftă d-na Werner și se așeză pe alt scaun.

— Zece fără zece minute. Trebue să plecăm. Ne vom căsători pe bord sau la Cherbourg.

— Ingrozitor!, — oftă din nou d-na Werner, agitându-se pe scaun.

— Ba de fel, mamă, replică Ella. Ai curaj. O să fie bine. Eu am toată încrederea în Beniamin. Dar trebue să plecăm.

Porniră. Când să se urce în mașină, sosi și pastorul, gâfâind și cu fața roșie ca sfecla.

— Scuzați!... întreruperea circulației... din cauza tramvaiului...

In definitiv poate era adevărat. Corcoran îl urcă în mașină. Porniră în goană nebună. Din fericire portul era aproape.

— Trebue să ne cununați undeva în port, poate într'o sală de așteptare: — propuse Corcoran. Pastorul fu de acord. Corcoran privea necontenit ceasul. Când sosiră pe cheiu, tocmai se ridica ultima punte mobilă și „Germania" se punea încet în mișcare.

— Stați, stați! — urlă Corcoran.

Mulțimea care se afla pe cheiu începu să se agite. Prea târziu. Toți rămaseră fără cuvânt: pastorul, Corcoran, d-na Werner aproape leșinată și Ella. Numai Ella râdea și spunea:

— Ce ghinion! Ei și?

Mulțimea holba ochii la ei, unii îi compătimeau, alții făceau reflecții ironice asupra punctualității feminine.

— Luați alt vapor, — zise pastorul.

— Prostii! — îl întrerupse Corcoran dezolat. — Călătoria nu poate fi amânată, nu putem pierde vremea. Dar nu-i totul pierdut. Urmați-mă cu toții!

Și, repede ca un ogar, se îndreptă spre capătul cheiului, îmbrâncind lumea care se grămădea și saluta pe cei de pe bordul vasului. Coborî într'un salt la malul apei, unde se afla acostată o barcă cu motor.

— D-le căpitan, suntem patru persoane și două cufere, cât ne iei ca să ne duci pe bordul „Germaniei"?

— Treizeci de dolari!

— S'a făcut! Ella, d-nă Werner, d-le Pastor, îmbarcați-vă.

Intr'o clipă erau în barcă. Mulțimea de pe cheiu râdea și striga ura. „Germania" era departe în mijlocul fluviului strălucitor ca argintul. Barca porni, șueră strident, signalizând și vâjâind ca o săgeată peste ape.

— Așa! Acuma cununați-ne, dar repede — zise Corcoran pastorului.

Pastorul nu se lăsă rugat de două ori, îi cunună și le dădu binecuvântarea sa. Actul de cununie îl va trimite d-nei Werner. Se apropiară de vapor. Puntea mobilă coborî. Barca fu fixată de ea și pluti alături de colos. Pe puntea superioară a vasului se grămădiseră toți pasagerii, urmărind cu încordare întâmplarea senzațională. Intâiu urcă scara o femee tânără și drăguță, urmată de un domn înalt și slab ca o prăjină. Ajunseră pe punte. Câțiva pasageri strigară ura. Se aduseră și bagajele. Barca porni înapoi cu d-na Werner și cu pastorul. Mama flutură batista și-și șterse din când în când o lacrimă. Din cele patru coșuri ale vasului sbucni fum negru. Viteza fu mărită. Barca cu motor dispăru în depărtare.

— Așa, — zise Corcoran, luând-o pe Ella de braț, și pornind spre salon.

Cumpără un teanc de ilustrate, se așeză la o masă și spuse:

— Ella, hai acum să scriem repede *faire-part*-urile. Trebue să terminăm până la Sandy-hoock ca să le poată lua pilotul înapoi la New-York..

Amândoi scriau acuma grăbiți cărțile poștale, după adresele din agenda lui Corcoran și abia se puteau ține de râs.

— Domnul meu, pilotul părăsește bordul, — anunță stewardul.

— Suntem gata! — răspunse Corcoran și îi dădu teancul de ilustrate.

Apoi, privind ceasornicul, îl întrebă:

— Spune-mi, te rog, când ajungem la Cherbourg?

— In vreo cinci zile!

— Cât? Cinci zile? Și dumneavoastră numiți asta un vas expres?

Și luând-o de braț pe Ella îi șopti drăgăstos:

— Acum hai repede în cabină. Trebue să-mi mai dai câteva sărutări înainte de masă.

Trad. de AL. CALISTRAT

ANDRÉ LAMANDÉ

Trei vinovați

— Dragă Tournel, trebue să-ți împărtășesc o veste uluitoare: nefericitul nostru prieten, Clairedelune, a murit!... Adică, mai bine zis, s'a omorît!... Un artist cu viitor atât de strălucit... Ce pierdere ireparabilă pentru artă și pentru noi!... Nu mai târziu decât Dumineca trecută, chiar la ora asta, era pe scenă, alături de mine, în rolul lui Rodrigo. Aud parcă și-acum vocea lui puternică și expresivă... Ah! Spune-mi, Tournel, cum de și-a atras astfel urgia zeilor, pentru ca viața lui hărăzită gloriei și triumfului să se curme în chip atât de dureros?...

Și Jacques Rougemont, ilustrul artist tragic, faimos în toată Europa, își înălță capul, întinzând brațul amenințător spre o divinitate nevăzută. Rougemont era un mare actor, dar neînstare să spue, departe de scenă, nici cel puțin „azi plouă". Ca să exprime ideia cea mai neînsemnată, cea mai banală, era nevoit să-și însușească totdeauna vocea lui Oreste sau Ernani. Acasă, în salonașul lui, i se părea că pășește tot pe scândurile scenei, că poartă greutatea unei toge sau a unei coroane, pe când el nu era decât în pijama...

— Ah!... Clairedelune! — Nefericitul Clairedelune!...

Lângă el, Valentina, soția lui, plângea cu hohote, iar Tournel, cufundat în gânduri, mângâind în neștire o barbă închipuită, nu răspundea decât cu o clătinare dureroasă din cap.

— Dar voi, — urmă Rougemont, — nu știți totul. Ziarele au scris: „Clairedelune a murit; s'a omorît din pricina unor neplăceri intime..." Iată o explicație ce poate să mulțumească pe mulți... Dar eu, numai eu, știu tot adevărul!

Rougemont făcu o pauză, ca și cum ar fi fost pe scenă și apoi, în șoaptă:

— S'a săvârșit o crimă!... E oare cu putință ca la douăzeci și cinci de ani, când ai fost iubit, alintat și sărutat de soarele gloriei să te omori? Dacă un om, într'o clipă de desnădejde, își curmă firul vieții, trebue neapărat ca cineva să-l fi împins la un asemenea act nesocotit... Și acesta este chiar cazul scumpului nostru prieten, Clairedelune. Vă repet: s'a săvârșit o crimă! Și eu îl cunosc pe vinovat...

Cei doi ascultători se priviră încremeniți. Apoi, când socoti că emoția auditorului ajunsese la culme, Rougemont se aplecă sub greutatea cine știe cărei fatalități și adause:

— Vinovatul sunt eu!

— Cine? Tu?

Două exclamații, două protestări. Trecută clipa de nedumerire, Valentina și Tournel clătinară din cap, neîncrezători. Urmă un răstimp de tăcere adâncă, apăsătoare, întreruptă numai de tic-tac-ul pendulei de bronz.

Și cu vocea zdrobită, Jacques Rougemont le destăinui:

— Prieteni, se întâmplă uneori că o singură vorbă poate să rănească mai cumplit decât un pumnal... Fiece spusă a noastră, e asemenea unei stânci prăvălită într'o apă stătătoare: răsunetul ei se multiplică până în cutele cele mai adânci ale sufletului nostru... Nu spun aceasta ca să-mi ușurez o vină, ci spre a vă face să înțelegeți mai bine. Iată faptul: Marțea trecută, Clairedelune a venit la mine, după ce-mi ceruse întâlnire prin telefon. Trebue să știți că cea mai mare pasiune a acestui nefericit tânăr, născut parcă pentru arta tragică, era aceia de a compune versuri, — o nenorocire de versuri! „Poezia, spunea el adesea, e singurul rost al vieții mele pe pământ!" Cum vă spuneam, Marțea trecută, venise tocmai ca să-mi citească un poem. Recită actul întâi cu un brio, o înflăcărare și un avânt, încât am fost nevoit să-i zic: — „Clairedelune, tu declami ca și marele nostru Talma, dar lucrarea asta nu merită atâta osteneală!..." „— Nu vă place drama mea?" întrebă el. „— Pentru mine, e văduvă de orice gust artistic..." „— Și versurile mele, poezia mea...?" „— Timp pierdut... lipsește nervul, inspirația.."

Atunci, afundându-și pălăria până peste ochi, îmi zise: — „— Maestre, cuvintele dv. m'au rănit de moarte... Sau laurii de poet, sau nimic! De-acum, știu ce-mi rămâne de făcut... Mai bolborosi câteva vorbe, pe care eu nu le 'nțelesei; totuși, văd și acum gestul lui de disperare! Și eu nu l-am oprit, n'am știut să îndulcesc sentința maestrului cu balsamul alinător al prieteniei... Ințelegeți acum de ce mă socotesc vinovat de moartea lui.

Și se trânti, zdrobit într'un fotoliu... Pe chipul lui se prelingeau două lacrimi adevărate: Atunci, soția lui îmbrățișându-l, îi zise:

— Jacques, dragul meu, șterge-ți lacrimile, înfrânează-ți durerea. Știm toți că Parisul te aclamă, provincia te adoră, dar cum să credem oare că o hotărîre a ta ar fi fost în stare să-l împingă pe Clairedelune la gestul fatal? Cunoști în repertoriul nostru teatral vreun erou care să se fi omorît pentru niște versuri șchioape? Dimpotrivă: pentru o iubire mare neîmpărtășită, pentru o flacără stinsă fără veste... Jacques, trebue să-ți spun tot adevărul. Nu vreau ca tu să te învinovățești de-o crimă pe care numai eu singură am săvârșit-o...

Sculpturală, se înfășurase în kimonoul ei verde ca în actul al treilea din *Andromaca*.

— Urmează... îi spuse Jacques.

— Clairedelune mă iubea de aproape șase luni de zile... Tu știi cât de nobilă i-a fost rezerva și loialitatea... N'a cutezat nici odată să-mi destăinue această iubire. Dar Marțea trecută, așteptând sosirea ta, l-am primit. Părea nespus de fericit că întârziaseși și, cu mii de precauțiuni, mii de subînțelesuri și mii de tăceri cărora eu le pricepeam prea bine rostul, își dădu sentimentele pe față... Ii răspunsei cum se cuvenea, cu o atitudine demnă, oarecum mâhnită, care, fără îndoială, a sfârșit prin a-l face să-și piardă mințile... Sărmane Clairedelune!... Pentru mine te-ai omorît!... Nici odată n'am să-mi iert păcatul acesta!...

— Dragi prieteni, — se amestecă atunci Tournel.

Amândoi se întoarseră spre el. Clătina mereu din cap pe când din gene îi aluneca o lacrimă.

— Dragi prieteni, durerea voastră mă zdrobește, silindu-mă să vorbesc. Valentina are dreptate: un tânăr nu se îneacă pentru un sonet nereușit, dar nici nu se aruncă în gura peștilor pentru o dragoste neîmpărtășită. Epoca romanticilor s'a stins de mult. Voi sunteți nevinovați. Vinovatul, singurul, adevăratul vinovat sunt eu!... Da, eu! L-am văzut pe Clairedelune Miercuri dimineața; mi se plânse că are nevoe urgentă de bani: era vorba de-o sumă importantă. Atunci, eu îi răspunsei, fără milă, cu o glumă răutăcioasă. El mă privi lung și cu un rânjet ce răsună încă lugubru în urechile mele, îmi zise: „— Tournel, păstrează-ți banii. Iar ca să-ți dovedesc că refuzul tău e departe de a mă jigni, te invit la masă, mâne, la Chaton. Te aștept la douăsprezece, la restaurantul „Fagilor roșii"... Și chiar acolo i s'a găsit ceasornicul și pălăria! Vedeți, prin urmare, că singurul vinovat de această moarte sunt eu....

Soții Rougemont îl priviră chiorâș, ca și cum le-ar fi furat ceva.

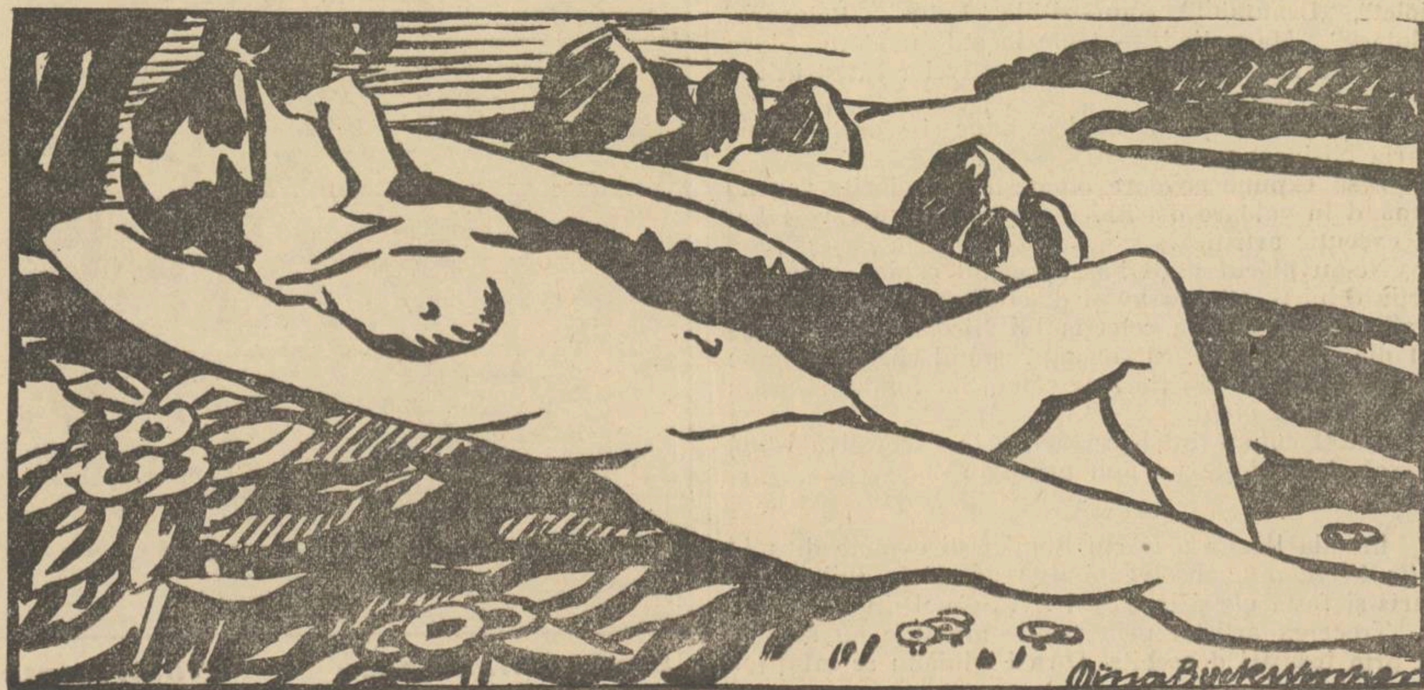
* * *

La vreo câteva zile după scena aceasta, iată ce scria un mare cotidian al Capitalei:

„Se știe că după dispariția actorului tragic, Clairedelune, dispariție care a impresionat atât de viu cercurile noastre teatrale, s'au făcut cercetări minuțioase de către organele polițienești. Pălăria și ceasornicul actorului găsite pe malul Senei, lângă Chaton, au făcut să se creadă într'o sinucidere. Dar astăzi, misterul e desvăluit: ilustrul tragedian s'a lăsat să fie răpit de o tânără miliardară americană. In așteptarea căsătoriei, perechea gustă din plin iubirea și farmecul legendar al insulelor Boromee...

„Dar pălăria și ceasornicul? Sinuciderea simulată? Mâne vom avea plăcerea să divulgăm cititorilor noștri și acest mister"...

Trad. de G. RADULESCU

Noapte parisiană

...Ploaie subțire, stăruitoare. Intrerup uneori lucrul (căci m'am decis să rămân toată ziua în această cameră bătrânească) și, dela fereastră, am priveliștea grădinilor desfrunzite din Asnières-sur-Seine.

Orele trec cu acea plenitudine ce mă face să uit Parisul. Dar, spre seară, Paltil mă avertizează că trebue să-mi schimb papucii cu pantofi negri și să mă gătesc iarăși cu cea mai frumoasă cravată: — are musafiri, și crede că voi fi bucuros să observ o duzină de figuri din societatea franceză...

Noroc că sosiau câte unul, câte doi — altfel nu mi-aș fi putut face o intrare după toate regulele mondene, în salonul cu tapete moderniste însă cu câteva bibelouri din vremea Regelui-Soare. Firește, nu puteam să înfrunt o conversație generală, vioaie, sclipitoare ca un joc de artificii; eram mulțumit să răspund corect la o întrebare amabilă... Câțiva din domnii aceștia în negru aveau convingeri radicale, chiar extremiste. Unul, profesor de matematici, mă asigura că logica algebrică duce de-a-dreptul la comunism! Un pensionar — quaker — mi-a expus o concepție personală asupra Statelor-Unite ale Europei; mi-a dat și un memoriu cu paragrafe în care problemele mondiale sunt formulate definitiv. Păcat însă că Briand se mulțumește să încânte pe diplomații dela Geneva cu discursuri patetice... Un colonel, dela ministerul de războiu, autor de studii strategice, a îmbrăcat pentru astă-seară — odată cu fracul — o ideologie avansată, pacifică, generoasă chiar față de foștii adversari din războiu. M'au interesat mai mult lămuririle unui tânăr inginer, funcționar la stabilimentele technice M. C. B. — inițiale cunoscute de orice francez: am aflat istoria acelei familii de miliardari, a cărei avere creștea... dela sine. Numai bunica acestor M. C. B. are trei limuzine pentru uzul propriu!

Abia când ne-am adunat în jurul mesei din sufragerie, am cunoscut savoarea adevăratei conversații franceze, fantezistă, înspumată, cu acele isbucniri de voioșie, cu acea ironie care — deși fină — nu e lipsită de orgoliu sau de răutate. Intelectualii francezi, mai exact: titrații se cred „realiști": sânt raționaliști, dialectici, prudenți. Idealismul lor, chiar când are elanuri universaliste, nu depășește Franța — patria tuturor libertăților și progreselor. Și, dacă vor să fie generoși cu alții, sânt înainte de toate practici cu ei înșiși...

Aceasta a recunoscut-o și d. C., fost socialist și, acum, industriaș, francmason și membru în comitetul „Ligii drepturilor omului". Tinerețea artificială a soției sale (o fumătoare pătimașe, cu aproape toate degetele diamantate) domină glasurile: debit verbal uimitor și fatal ininteligibil. O pereche de curând căsătorită — el e profesor de liceu, cu mustăcioară de adolescent — se giugiulește ca în luna de miere. Dar această Odette cu priviri agere și râs cristalin, ascunde cu bravură o singurătate harnică: orfană, ea își câștigă viața ca secretară. Duduia roză și voinică de lângă mine vrea să mă învețe cum se vorbește neîncetat fără a înceta de a mânca, reînoind friptura, salata creață și mai ales, cupa cu vin... Și, după ce ananasul a fost aprins (flacăra albăstrie juca în întunericul pe care gazda l-a provocat pe neateptate), voioșia generală a fost punctată de acele sărutări franceze, spontane, dar bine potrivite după simpatii care n'au nimic de-aface cu „starea civilă".

Când s'a revărsat iar lumina, duduia roză mi-a aruncat o privire de ciudă și dispreț. Numai ea a rămas nesărutată! E adevărat, nu devii parisian în câteva zile! Și nu poți judeca, numai după o duzină de persoane adunate la un dineu, ceiace se numește intelectualitatea și burghezia franceză...

Inainte de miezul nopții, când credeam că mă voi putea retrage, ca să meditez la stângăciile și, poate, la impoliteţile mele, m'am pomenit într'un auto. Toți invitații și-au dat întâlnire în rue Pigalle.

După ce am străbătut ulițele adormite din Asnières, am fost purtat într'un Paris iluminat, frenetic, răsunător. Paltil vroia să-mi arate cum petrece această lume care a muncit dârz toată săptămâna — și care se destinde acum în feeria dansului, a jazzului, a teatrului, a barului... Lângă biserica anachronică a Madeleinei, într'un vast subsol, am zărit acel târg al amorurilor tarifate, plin de fum de tutun, de aburi de alcool, în căldura înăbușitoare a instinctelor pervertite și a pasiunilor meschine. Am mai avut timp să surprindem finalul unei hiper-reviste la „Folies Bergères": într'un fantastic decor electric, sute de pulpe și de brațe, standardizate de regisorii senzației, galvanizau un public cosmopolit, că părea contopit în penumbra unor spasmuri colective... In piața primăriei, ale cărei mansarde și arcade erau conturate de becuri, altă mulțime fremăta sub ghirlande de lumini și faruri orbitoare, în așteptarea jocurilor de artificii, a fântânilor colorate ce vor sbucni în cerul ireal — căci nu mai știu care corporație organizase o serbare în această capitală ce pare în veșnică sărbătoare... Silueta turnului Eifel a apărut deasupra acoperișurilor, săgeată străvezie de care s'au prins câteva zeci de mii de becuri: șapte litere se aprindeau vertical, una după alta, pentru gloria de nabab a unui fabricant de automobile.

Lumini, lumini — iluzie pulverizată și totuși statornică într'un ansamblu grandios, inepuisabil — ca o moară ce macină inimile și cugetele, trupul și sufletul milioanelor de oameni veniți din toate colțurile planetei, ca musculițe atrase de flacără. Aripile sângerii dela „Moulin Rouge" se învârteau în cerul livid—și, pe bulevardul urlător, reflexe de sânge și de aur dădeau mulțimii aspectul unei reptile ce undoește, se desface, se adună, posedându-se și devorându-se pe sine într'o proteică beție..

Ne regăsim în rue Pigalle. Uliță tixită de baruri, taverne, dancinguri și lupanare de lux. Ne înfundăm într'o „boîte": Sevilla, ale cărei lampadare resfrâng pe păreți fosforescențe fluide și lasă dâre de putregai pe draperii, pe mătăsurile colante ale femeilor, pe frunțile asudate ale bărbaților. Căci, în această mică încăpere, sânt înghesuite la mesele de lângă zid vre-o sută de persoane, ale căror figuri se înoesc neîncetat. Numai câteva grupuri rămân în colțul lor — ca și al nostru — ore în șir...

Pe careul din mijloc, apar dansatoarele spaniole (care sunt poate creole sau argentiniene) — și jocul lor e insinuant și dârz, spiralat și lasciv, întrerupt uneori de unicul lor partener în costum de torrero. Sec, unghiular, el ritmează dansul cu isbituri de talpă — și pare un manechin mecanic ce se răsucește, grotesc, fudul, sub ațâțările castagnetelor care răsună ca un concert batracian.

Și ce chipuri, ce trupuri, ce gesturi! Le urmăresc pe îndelete lăsând ca vecina mea exuberantă să golească și cupa mea de șampanie. Chiar clientul cel mai anost, mai provincial, mai naiv, capătă aci expresie frapantă, ținută excentrică — pătruns fiind de aerul morbid, de acea electricitate sexuală ce dă privirilor lucire jinduitoare și degetelor tresăriri de caracatiță. Muzica susură și râcâe neîncetat, stârnind acea mâncărime lăuntrică — a organelor congestionate, biciuind mușchii care își cer destinderea în dans.

Și mesenii se ridică, se împerechează: nu numai bărbați cu femei, ci bărbați între ei, femei între ele — și se învârtesc, se ciocnesc, se macină pe acești câțiva metri pătrați. Mănunchi de trupuri într'o baie acidă, gâfâind în acea exasperată prelungire a dorinței, ascunzând, sub masca ce vrea să fie impasibilă, fluxul și refluxul senzațiilor. Orgie ce întârzie să se deslănțue, ce juisează în acel duel al privirilor, în acele atingeri întâmplătoare și totuși savante — care multiplică posesiunea și fac din toate perechile de dansatori o massă de spasmuri deghizate, ignorându-și destinul, dar sudate în pasiunea biruitoare a clipei...

In minutele de răgaz, văd masca lucitoare a acelui negru gras, cu nări resfrânte, cu ochi bulbocați, dominând o civilizație în descompunere. Și chipul pal, crispat al acestei fete îmbrăcată băiețește, pe care o păzește cu gelozie o femelă scânteietoare de diamante. Și aceste plastroane cu fețe purpurii, — bancheri și speculanți, — cari tratează generos o bandă de „fete" cu păr roș sau albastru, cu buze ca o rană și cu ochi de viperă... Și aceste ultra-elegante intrate în acest moment — mari actrițe urmate de admiratori bine garnisiți—stele care au apus și altele care se înalță pe firmamente de mucava aurită... Directorul localului trece adesea pe la grupul nostru, să ne șoptească numele iluștrilor financiari și al doamnelor înalt cotate. El însuși, îmi spuse un comesean, a fost cel mai mare acționar al unui trust de teatre pariziene — și socoate că-și reîncepe cariera cu acest umil post de dirigent al unui dancing tixit ca un coș de languste. Aceiași poveste: ascensiune pe scările spiralate ale bogăției sau celebrității — și prăvălire care nu se oprește numai într'o „selectă" tavernă, ci lunecă mai adânc, mai adânc până la acele canale în care se scurg murdăriile concentrate, rafinate și ele, ale unei metropole clădită peste catacombe și peste cimitire mereu înoite...

Orele trec — și mă cufund într'o toropeală biciuită de imagini și sgomote. Urmăresc această umanitate ce vrea să evadeze din ea însăși — și recade în animalitate pervertită, se cramponează de himerele voluptății, creind un univers dincolo de logică și de morală, dincolo de bine și frumusețe, zadarnic, absurd — și totuși atrăgător ca o prăpastie plină cu vârtejurile iluziei... Ca să ne rețină, directorul — mereu jovial, corect și poate singurul treaz și infailibil în această perpetuă kermeză — ne anunță o surpriză. Așteptăm destul ca să avem fiecare câte-o farfurie cu supă de ceapă (echivalentă ciorbei de burtă a chefliilor de pe malurile Dâmboviței) și care, potolind foamea, dă gust pentru o nouă serie de băuturi corosive, halucinante.

Când sântem iarăși afară, pe trotuarul îngust, zorile ne isbesc proaspete, deși strada e încă încinsă de atâtea orgii. Fâșia de cer pare nefirească, între fațadele livide, fardate și ele. Grupul nostru se risipește, cordial, dar cu acea grabă care ascunde jena unei regăsiri. In automobil, între Paltil și Ginette, străbat un Paris neadormit, cu cârciumi încă deschise, cu trecători care revin la culcușul lor — dar și cu alții care reîncep munca lor. Măturători de stradă, spălători de localuri și vitrine, culegători de cârpe, de hârtii și de cioburi, cocoțați pe camioanele care, din ușă în ușă, primesc rămășițele puturoase ale unei uriașe bachanale... Halele, larg deschise: se orânduesc grămezile de fructe, de legume, de cărnuri. Pântecul Parisului! Mi-am reamintit de paginile lui Zola — și am simțit inepuisabila vitalitate a unei metropole care știe să renască după bătăliile cumplite ale zilei și după voluptățile ucigătoare ale nopții.

EUGEN RELGIS

O prăvălie de încredere

Prăvălia domnului Schor e un „magazin de haine gata". Firma de tablă, zugrăvită de-o mână stângace, înfățișează un bou diform, cu capul mare, trupul mic, cu coarnele răschirate, cu zgardă și zurgălău la gât. Litere oacheșe, cu umbre și liniuțe deslușesc:

„La Schor"
„Magazin de haine gata"

In vitrina prăvăliei stau atârnate hăinuțe de marinar, tivite cu șirete albe, pentru copii; costume pentru adulți, pantaloni și surtuce stinghere, aranjate astfel ca să ispitească ochiul trecătorului. Un costum de reclamă spânzurat de-asupra ușii, decolorat de vreme, se răsucește în adierea vântului, bălăbănindu-se convulsiv ori de câte ori îl ating cu capul, clienții care intră în prăvălie.

Domnul Schor, un omuleț uscățiv, șiret, cu țăcălie și repezit la vorbă, stă în fața magazinului și cu ochii lui verzui pândește clienți. Cu rutină îndelungată în această branșă, ghicește numaidecât „calitatea" clientului, adică, — cum spune dumnealui — „numaidecât știe cu cine are de-aface", și-i sare în cale: — „Poate doriți un costumaș frumușel pentru copil?... Un costum pentru dumneavoastră? bun și eftin!"

Pe cei dela țară, domnul Schor îi ia cu „maniera cuveniță": — Poftim în'untru, bade, să-ți dau un șeiac cum îți trebue dumitale, bun și eftin; șiac de mănăstire, lână'n lână, bătut la chiuă; n'ai să găsești în altă parte așa ceva... Un pantalonaș bun, bun de tot... O blăniță bună de miel... Poate-o burcușoară... Zeu așa!... Poftim în'untru"...

Dacă trecătorul își caută de drum, domnul Schor se ia după dânsul: — „Avem asortiment complect. Marfă prima din țară și străinătate; așa s'ajung eu!" Și vorbele curg mereu, fără sforțare, fără întrerupere, reclamă învățată încă de pe vremea uceniciei lui și repetată mașinalicește ani de-arândul ca să momească clienții.

La colțul prăvăliei, domnul Schor se oprește, încercând iarăși să moaie intransigența clientului:—„Ai să te căești, domnișorule; așa să am bine cât n'ai să te căești!" Și dacă trecătorul se tot duce, domnul Schor se întoarce și iar se așează la pândit mușterii.

In răstimpuri liniștite, domnia-sa converseează, tare, în jargon, cu vecinii de diferite branșe din preajma prăvăliei sale; iar când căldura zilei e peste măsură de mare și prăvălia-i este scăldată în dogoreala orbitoare a soarelui de amează, domnul Schor trece peste drum la umbră unde, cu ceilalți negustori, ceorovăresc de afaceri. Din timp în timp conversația ia caracterul unei dispute, cu vorbe rostite tare și gesturi amenințătoare; încăerarea pare inevitabilă. Dar deodată totul se potolește, raporturile amicale se restabilesc și conversația continuă liniștit. Domnul Schor însă trage necontenit cu coada ochiului spre magazinul dumisale. Abia s'a oprit clientul în fața prăvăliei și domnia-sa se răpede: — „Poftiți, mă rog, poftiți în'untru, zice, împingându-l ușurel de spate. Pentru ce stați afară?!... Avem de toate... Numai să vedeți: haine bune, paltoane bune, paltonașe... Poftiți, vă rog, poftiți la răcoare; pentru ce să stați în soare!"... Și clientul se pomenește în prăvălie.

Prăvălia e căptușită până'n plafon, cu rafturi în care stau clituite costume. Prin vitrina ticsită de haine de reclamă, se furișează câteva șuvițe de lumină, risipindu-se fără vlagă într'o pulbere anemică ce abea îngădue să se zărească interiorul prăvăliei, lipsită de rezonanță, unde par'că vorbele se lipesc de stofele grămădite în rafturi.

Aranjamentul acesta e o șiretenie a domnului Schor: la întuneric se poate trece ușor marfa de duzină.

— „Șezi, mă rog, colea pe scaun". Și domnul Schor l-apasă pe client pe umăr. Clientul orbit de tranziția de la lumină la întuneric, nesigur în semiobscuritatea răcoroasă a prăvăliei ezită, însă vigilența negustorului îl învinge: „Poftiți jos, mă rog, poftiți... Așa-i când vii de-afară. Nu face nimic, îndată vă obișnuiți". Și apăsat tot mai tare pe umeri, clientul cedează.

Grija aceasta luată, domnul Schor, fără să mai aștepte comanda, strigă autoritar la băiatul din prăvălie, rezemat de tejghea: „Iancu, scoboară un costum bun de la număru' patru"; apoi adresându-se clientului: — „chiar astăzi le-am primit; ceva marfă fină".

Băiatul cocoțat pe scară scormonește în cliturile de haine, trage din raft un costum boțit și se scoboară tacticos cu el pe braț; domnul Schor i-l smulge din mâni. Cu gesturi abile îl desface și'nvârtindu-l în fața clientului:—„Poftiți un costumaș frumos și eftin; jachetă croită șic și un pantalon ultimul model... Și o vestișoară... Aveți o lânișoară bună. Puneți mâna... Vă rog probați să văd cum vine. Poate este nevoe de schimbat un bumb... Să vedem... Se face totul imediat"...

Dacă clientul pare a fi nemulțumit de marfă, domnul Schor care-l pândește mereu, îi ghicește gândul și i-o ia înainte: — „Poate nu vă place culorul?... Sau vroiți o calitate mai fină?... Servim numaidecât"... „Iancu, scoboară un costum dela numărul trei".

— „Tot patruzeci și opt să fie?" întreabă liniștit băiatul din vârful scării.

— „Sigur, tot. Dă și unul dela numărul doi", poruncește domnul Schor din ce în ce mai însuflețit.

Iancu scotocește în raftul de alăturea, în cliturile cu marfă de aceeași calitate, însă de o altă culoare, și trage două costume pe care domnul Schor le smulge din mânile băiatului încă de pe la jumătatea scării.

— „Vă place așa un costumaș *blemarin?...* sau poftiți unul *maro?*"...

Și marfa resfirată când pe-o mână, când pe alta, este plimbată pe sub ochii clientului.

— „Zeu așa! aveți o lânișoară ceva rar, un chilipir. Ascultă-mă pe mine, e păcat să nu iei costumașul aiesta. Am numai două la fel în toată prăvălia... Pe cuvântul meu dacă scot eu la ori și cine marfa asta. Eu cunosc la clienți și știu ce vrai mata".

Clientul abia îngăimă o vorbă și volubilitatea domnului Schor i-o înăbușe numaidecât în nenumărate raționamente și dovezi.

După ce au căzut de acord asupra calității, se începe „probarea" costumului: clientul e dezbrăcat mai mult cu sila de hainele sale și îmbrăcat cu cele de cumpărat.

— Imbrăcați vesta, vă rog... Așa. Acuma și sacoul... Să-l încheiem... Așa".

Clientul, ca un manechin se lasă în mânile domnului Schor.

— **Așa!... Sacoul cade minunat, par'că-i turnat pe** corp... Un costum de boer. Așa un rând de haine în Strada Mare nu-l iei mata nici cu trei mii lei, insinuiază d-sa.

Clientul se cercetează într'o oglingioară atârnată într'un colț de raft, în care se răsfrânge strâmb și nesigur.

— „La guler șade cam rău", obiectează clientul.

— Șade rău?!... se miră domnul Schor. Eu văd că șade foarte bine"; pâturește reverurile și trage de marginile jachetei: „Cum vrai să șadă mai bine, dacă acuma-i luat din raft. Nu poate să cadă chiar ca unul de comandă! De câte ori de comandă vine mai rău! Dar asta nu face nimic, se netezește puțin cu ferul... Iancu, pregătește ferul!... Atâta cusur numai să fie!"...

— Și mânicele-s cam scurte.

— Scurtee?!... Zici mata că-s scurte!... Is mânici de om mare... Ia dă mata mâna încoace să vedem... Așa!... îndoește mata puțin mâna din cot... Așa!... Eu văd că-i numai bun... Da' dacă vrei, numaidecât se poate da drumul; este de unde. Poftim vedeți". Și domnul Schor răsfrânge mâneca: „Se poate da drumul și de două degete, dacă este nevoe".

— Prea mult de două degete, mormăi clientul.

— Ei bine, are să fie de-un deget. Da' eu te sfătuesc să lăsați așa cum este...

— Să văd cum vin pantalonii.

— Pantaloni să nu vină?!... Dacă surtucul vine bine, pantalonul vine dela sine bine... Numai ca să vă convingeți, poftim cercați".

Din dosul rafturilor, în spațiul îngust dintre perete și cliturile cu marfă este locul de dezbrăcat. Clientul înghesuit între rafturi, stingherit de strâmtoare se desbracă și se îmbracă cu mare trudă, cumpănindu-se mereu ca între două tampoane; apoi se întoarce în prăvălie ținându-se de pântece ca să nu-i alunece în jos pantalonii și zice:

— Is prea largi la bată.

— Largi la bată?!... Bine că nu-i strâmtă. Din larg se poate face strâmt... Mata porți pachește ori cură?...

— Cură.

— Atunci îi strângi o lecuță la spate sub curălușă și vine tocmai bine. La ce să strici lucru bun! Dacă pui și-un brâușor atunci vine de minune.

După ce clientul s'a fixat asupra unui costum, se începe târguiala. Și în această materie, domnul Schor este neîntrecut. Tocmeala începe dela prețul fixat, într'o progresie descrescândă, însoțită de jurăminte, mimică și gesticulări, până ce se încheie târgul.

Dacă târgul nu s'a putut încheia în prăvălie așa după cum dorește domnul Schor, tocmeala se continuă în stradă, în gura mare; clientul e tras de mână, rechemat, abandonat apoi iarăși acostat.

— Ai să dai două mii.

— O mie cincisute, dacă vrei.

— Nu pot, zău că nu pot! Știi ce, ți-oi lăsa pentru dumnaata cu o mie nouă sute nouăzeci; nici un ban mai jos.

— Așa cum ți-am spus.

— Și cât ai spus?

— O mie cinci sute.

— Așa să am eu bine cât pot o santimă mai puțin.

— Dacă nu poți nu-l cumpăr.

— Știi ce, fără vorbă multă; ai să dai o mie nouă sute.

— Nici o para mai mult.

Și rar se întâmplă să-și scape domnul Schor clientul.

Târgul odată încheiat, băiatul din prăvălie înpachetează costumul și îl oferă clientului în speranța unui bacșiș: „Să-l purtați sănătos".

— „Aveți un costum *fain*, intervine domnul Schor. Atâta bine să am eu cât v'am înșelat și cât câștig la hăinișoarele acestea mai mult de douăzeci de lei. In altă parte v'asigur că vă costa mai mult și-aveați și o marfă mai proastă. Să vă fie de bine, și mai poftim. Vroim să vă avem de client".

Inainte de Paști, domnul Schor are vânzare multă. Muncitorimea și mahalaua se îmbracă numai cu haine gata. La târguelile acestea cumpărătorii vin cu nevestele. Atunci domnia sa caută să-și treacă marfa proastă rămasă nevândută. Prăvălia e răscolită, aranjamentul schimbat. Tot bracul ghemuit prin rafturi și boțit este scos, călcat și aranjat mai la față, adică la îndemână pentru a fi ușor „trecut".

La probarea costumului trebue să fie mai vigilent, căci are de înșelat supravegherea nevestei, însă domnul Schor are trucurile sale infailibile ce-i asigură reușita.

— Așa!... acuma îmbrăcați vă rog, sacoul să vedem cum vine". Și domnul Schor într'o agitație continuă, când plecându-se, când depărtându-se, când trăgând de poala hainei, distrage atenția cumpărătorilor.

— Așa!... vine tare bine!... Poftim, mădămiță, s'adresează el către nevasta gospodarului, — vezi și mata singură cât de bine cade 'n față". Mușteriul este răsucit cu fața spre nevastă-sa, domnul Schor netezește cu o mână reverurile sacoului, iar cu cealaltă îl strânge cu abilitate în spate ca să se întindă pe piept.

— Poftim!... Turnat, nu altăceva, zeu așa!

Femea se uită cu aer de cunoscătoare, bărbatul se privește și el silit, cu capul în piept; domnul Schor mereu găsește ceva de făcut la sacou.

— Vine bine, Profiră?, întreabă omul.

— Da, vine bine dinainte.

Domnul Schor respiră, apoi apare în replică.

— Nu v'am spus eu că vine!... Vă rog, întoarce-te... Așa!...

Omul răsucit cu deasila se întoarce, bălăbănind din mâni, revenind cu fața spre domnul Schor și cu spatele spre nevastă-sa.

— Poftim, mădămiță, numai vezi cum vine dinapoi!... Poți se te uiți și dumneata, s'adresează celui care încearcă. Clientul cu gâtul răsucit peste umăr se canonește zadarnic să-și vadă spatele, ceiace înlesnește mai bine reușita trucului; domnul Schor strânge acum surtucul de piept ca să se întindă în spate.

— Cum vine, Profiră, la spate? întreabă bărbatul.

— Cum să vie?... Vine bine și la spate.

Domnul Schor e radios, bate ușurel cu palma pe spatele clientului, dând în același timp drumul surtucului din strânsura dela piept.

— La spate-i mai turnat! Așa să am eu bine cât șede el de rău! Parcă era nevoe de probat! Eu am spus dela început că are să vie; da' ca să nu fie vorbă ați văzut și dumneavoastră.

(Continuare în pag. VI-a)

Proba cea grea fiind trecută, celelalte sunt jucării pentru domnul Schor.

— Is lungi mânicele.

— Lungi? zici că-s lungi!... bine că nu-i scurt, replică domnul Schor. Din lung se poate face face scurt, da' din scurt nu se poate face lung. Aşa!... să ia oleacă în'untru şi-i gata. Mai bine lungşor; după ce-l porţi să mai trage pela coate şi se mai scurtează. Da' dacă vrai numai decât, eu îl fac îndată. Şi domnul Schor caută grăbit sub reveru hainei sale, acul cu aţă.

— Dacă-o mai trebui scurtate mânicile, lasă că le-oi scurta eu acasă, zice femea.

— Iaca acuma ai vorbit ca un filozof! un ac şi oleacă de aţă şi treaba-i gata... Clientul pe nesimţite a fost dezbrăcat de sacou.

Vine rândul probării pantalonilor.

— Dacă vine bine haina, vine şi pantalonul, zice domnul Schor; asta-i sigur. Poftim probaţi. Aşa!... Desface pantalonii: Prinde mata de-aici şi de-aci, de capetele pantalonilor, şi întinde înlături cât puteţi. Aşa!... Mai!... Mai!... Mai tare!...

— Nu mai pot, zice clientul, făcând sforţări desperate cu mânele întinse înlături ca să poată întinde cât mai mult cracii pantalonilor.

— Apoi tocmai de asta, am vrut să vedeţi că pantalonul este destul de lunguţ. Şi dacă cumva este prea lung, îl suflicaţi oleacă, ori îl ridicaţi mai sus, îl strângeţi în curăluşă şi aveţi un pantalon minunat.

Proba vestei trece mai uşor. Cu mici şiretenii defectele sunt înlăturate.

Costumul este împachetat în hârtie cafenie, femeia îl ia subţioară şi gospodarii părăsesc prăvălia. Acasă nevasta aşază hainele în ladă, peste ele paneraşul de ceară şi lumânarea de înviere, deasupra aşterne o gazetă. Şi'n aşteptarea marei sărbători, gospodăria îşi urmează calea ei.

* * *

Noapte călduţă şi blândă din Postul Mare.

...Şi deodată în liniştea profundă răsună dulci şi sfioase clopotele, vestind deşteptarea. Inimile înfiorate se pregătesc de bucuria cea mare: *Invierea.*

Noaptea minunată a învierii e răscolitoare de simţiri nouă, de înduioşări şi bucurii ce nu le poate da nici o altă sărbătoare.

De prin mahalale se desprind umbre şi pornesc spre biserică. Biserica se umple. Intunericul dinlăuntru e plin de mister; o taină mare se înfăptueşte. Lumea aleargă să-L slăvească pe Cel înviat din morţi. Aceasta e noaptea slavei; — şi după o aşteptare de post lung şi ascetic, vine dezlegare pentru cele pământeşti.

Făcliile se aprind. „Hristos a înviat din morţi!" Bisericuţa se umple de lumină. „Hristos a înviat!" răsună în lume... Şi târziu se resfiră în toată mahalaua luminiţe şi dispar în căsuţe proaspăt văruite.

. . . .

La învierea a doua, lumea se îmbracă curat. La lumina zilei, mahalaua se iscodeşte; uitând o clipă icoanele, cercetează pe vecini.

Gospodina scoate din ladă hainele cele nouă cumpărate dela domnul Schor şi i le dă gospodarului să se îmbrace. Acesta trage pantalonii şi rămâne uluit: i-a ridicat până sub piept, i-a strâns tare în curea a tras creţii la spate şi totuş bata e atâta de largă încât omul pare vârât într'o gură enormă de leică; iar jos is aşa de lungi încât calcă într'înşii.

— Ce dracu, bre femee, tu n'ai văzut că-s lungi?!

— Da' tu nu te-ai uitat la dânşii, doar i-ai încercat.

Gospodarul acrit caută prin tot felul de mişcări să s'aşeze cât mai bine într'înşii.

— Că-s lungi nu-i nimica, să mângâie el singur, căutând să înăbuşe începutul de sfadă gata să izbucnească, îi suflec şi vin. De sub surtuc nu se văd creţii.

Vine rândul vestei. E atâta de largă şi se ridică în sus încât capul gospodarului în deschizătura ei pare cât o ulcică.

— Mai strânge-o 'n cataramă, Profiră!

— Unde dracu, Doamne iartă-mă!, s'o mai strâng, dacă nu mai are loc.

Gospodarul s'a întunecat, dar se resemnează. I-a mai rămas nădejdea în surtuc, el va acoperi defectele vestei şi ale pantalonilor. Şi cu această speranţă îmbracă „sacoul". Dar sacoul le pune capac. Mânicele îi vin până la vârful unghiilor; larg de poate încăpea doi în el; umerii cad pe mâni, gulerul se ridică pe gât zburlindu-i ceafa. Iluziile i s'au spulberat. Imagina domnului Schor i-apare surâzătoare şi batjocoritoare. Abătut şi amărât caută ciudos la femee.

— Aista-i surtuc, femee?... Unde-ţi erau ochii când te-am întrebat? Ai spus că vine bine. Uită-te cât de bine vine!...

— Poate că din greşală le-ai schimbat cu altele mormăie femeea.

— Cu cine să le schimb, dacă eram numai noi în dugheană?!...

Nu se cade sfadă la o zi aşa de mare, de-aceia îşi stăpâneşte necazul, dar tot se răsuflă:

— Şi doar te-ai chiorât şi tu la ele!

* * *

Toaca mărunţică răzbate cicălitoare prin dangătele variate ale clopotelor. Se începe slujba Invierii a doua. Gospodarul în haine nouă esă din casă înainte; în urma lui femeia cu casincă portocalie, pare un ou închistrit de Paşte.

GH. D. HARALAMB

Cronica teatrală

TEATRUL REGINA MARIA: Nopţi din Bosfor, piesă în 4 acte de Pierre Frondaie după romanul „L'homme qui assassina" de Claude Farrère

Incă o piesă după un roman.

E simptomatică slăbiciunea teatrelor noastre pentru acest soiu de piese. Cum însă ştim că o serie de asemenea dramatizări (vezi: „Manon Lescaut", „Mătrăguna", etc.) n'au avut succesul visat, ni se pare că această stranie preferinţă nu este atât a publicului cât a direcţiilor de teatre.

Pentru Franceji, piesa lui Pierre Frondaie are accente patriotice, atmosferă exotică şi, în genere, este pe placul grizetei, pe care azi n'o mai poţi găsi în Paris.

Acţiunea se petrece la Constantinopol, în lumea diplomatică. O lady e nefericită în căsnicie. Soţul ei, prea brutal pentru un sir sau lord, îşi aduce în casă o metresă, vicleană şi ambiţioasă. Divorţul stă să fie declarat. Dar lady vrea să-şi reţină copilul, iar lordul nu e de acord. Se pune la cale un adulter. Lady Falkland, atât de zbuciumată în nefericirea ei, cedează într'o clipă de slăbiciune, unui aventurier, prinţul Cernovitz.

Intre timp, un colonel francez, destul de vârstnic. marchizul de Sévigné, se îndrăgosteşte de lady Falkland. In seara în care surprinderea adulterului este înscenată, colonelul francez se află în odaia lady-ei unde venise să-i declare amor.

După scena în care soţul descoperă — pentru soţia lui, căci el ştia cum „devine cazul" — legătura dintre prinţ şi lady, colonelul, care sta ascuns, îşi face apariţia şi îl ucide pe Falkland, rămas singur în odaie.

Dar cum marchizul colonel sau colonelul marchiz a asistat fără voie la desfăşurarea dramei adulterine el neştiind cum „devine cazul", se supără pe lady Falkland care până mai ieri îi arătase prietenie.

Bănuit, oficial, ca asasin este prinţul Cernovitz. Dar şeful poliţiei secrete, Mehmed Paşa, a cărui viaţă a fost salvată cu mulţi ani înainte la Paris de către colonelul marchiz asasin şi care cunoştea preţul conştiinţei aventurierului şi soţului brutal, se face că nu ştie — deşi ştia — care-i asasinul adevărat.

Drama însă, nu se opreşte aici. Mai are câteva scene forte. Lady Falkland, căreia i s'a făcut rău când a fost descoperită alături de prinţ şi care îl ştia pe colonel plecat, admitea şi ea ca asasin pe Cernovitz. Colonelul, prin urmare, se consideră pe drept cuvânt un neînţeles. Dar la sfârşit — ah, sfârşitul e totdeauna admirabil! — totul se limpezeşte şi colonelul îmbrăţişează pe lady ca astfel cortina să cadă pentru ultima oară.

Evident că elementele acestei piese: o crimă în noapte; asasinul cunoscut dar necondamnat; o lady nefericită; un lord brutal; un prinţ canalie; un integru militar francez care e şi marchiz; un mareşal turc foarte înţelegător; nopţile în Bosfor cu lună şi mare — toate contribuesc la alcătuirea unui spectacol care poate să farmece şi să pasioneze.

Piesa aceasta stă, fără îndoială cu multă demnitate alături de succesele de acum cincisprezece—douăzeci de ani ale lui Bataille şi Kistemaekers. Pentru spectatorul român contimporan piesa lui Frondaie prezintă un interes modic şi lăturalnic.

Interpretarea românească a „Nopţilor din Bosfor" a întrecut textul.

D-na Agepsina Macri-Eftimiu a ştiut să fie şi mamă îndurerată, şi soţie nefericită şi amantă caldă. Această abilă actriţă are în jocul ei firesc şi comunicativ, multiple resurse de interpretare, pe care le-a relevat şi în rolul lady-ei Falkland.

Colonelul francez, discret în dragostea lui, generos în gesturi, nobil şi de-o distincţie sufletească particulară, a fost interpretat aşa precum se cere de talentul mereu tânăr al d-lui Tony Bulandra.

D-nii I. Talianu şi C. Etterlé — primul în Mehmed Paşa şi al doilea în prinţul Cernovitz — şi-au înţeles rolurile şi au jucat fără greşală.

In roluri episodice, d-na Maria Sandu şi d. A. Finţi au jucat cu pricepere şi oarecare humor.

Direcţia de scenă, evident, d. Soare Z. Soare.

TEATRUL NAŢIONAL: Dublare în „Ion"

Rolul Anuţei din piesa d-lui Mihail Sorbul, interpretat la premieră de d-na Aura Buzescu, a fost dublat de d-ra Elena Galaction.

Am însemnat la vreme puterea jocului inteligent şi emotiv al acestei tinere actriţe. Cum e legitimă, la cel ce urmăreşte spectacolul teatral, bucuria de-a constata apariţia pe scenă a unui nou element care este şi bun, ne facem o plăcută datorie să însemnăm interpretarea personală a d-rei Galaction.

Fără îndoială că nu-i uşor lucru pentru o actriţă care abia şi-a făcut debutul, să dubleze un rol interpretat de d-na Aura Buzescu, care are de partea d-sale un trecut bogat de experienţe scenice, pe lângă un talent puternic.

Dar — dacă ni-i îngăduit să facem o comparaţie — vom spune că Anuţa d-nei Aura Buzescu, care a fost atât de umilă şi fricoasă faţă de taică-său, Vasile Baciu, n'a exteriorizat îndeajuns dragostea care o leagă de Ion.

Anuţa d-rei Galaction a ştiut să iubească pe cel ce n'o iubeşte, cu toată puterea şi cu orice preţ; l-a iubit chiar şi atunci când Ion o alunga.

Această trăsătură numai a interpretărei d-rei Galaction, este suficientă ca să ne releve talentul său personal şi silinţa de-a interpreta un rol altfel decât a făcut-o un înaintaş.

Şi fiindcă ne aflăm din nou la spectacolul piesei „Ion", trebue să ne manifestăm plăcerea de-a constata că d. Bălţăţeanu, văzut a doua oară, nu şi-a mai zvârlit pălăria în cer şi n'a mai chiuit exagerat în scena când săruta pământul — şi a fost bine.

L. SEBASTIAN

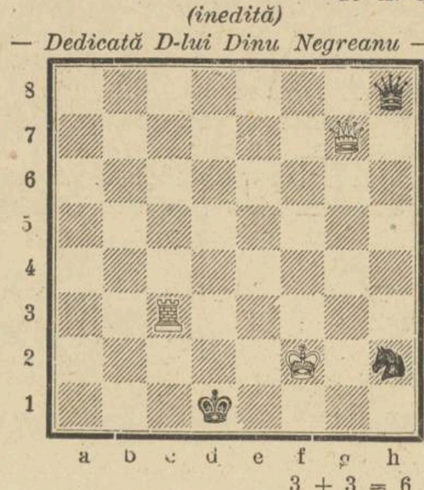
Cronica Şahului

PROBLEMA No. 556

de **A. Gross**, Haţeg.

(inedită)

— Dedicată D-lui Dinu Negreanu —

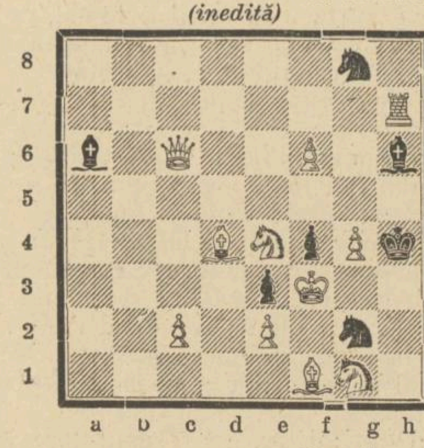
3 + 3 = 6

Mat maximal invers în 3 mutări.

PROBLEMA No. 557

de **R. Svoboda**, Praga

(inedită)

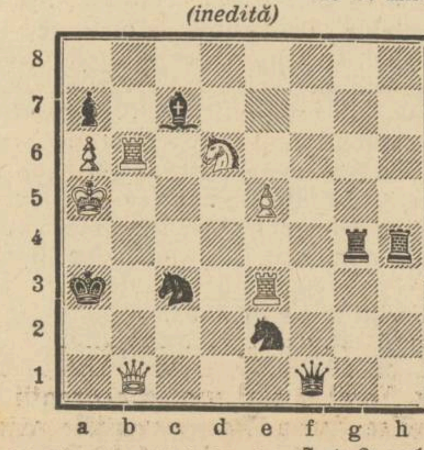
11 + 7 = 18

Mat invers în 3 mutări.

PROBLEMA No. 558

de **P. Kniest**, Bottrop.

(inedită)

7 + 8 = 15

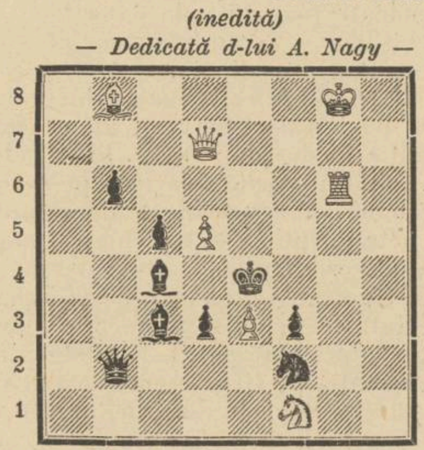
Mat invers în 2 mutări.

PROBLEMA No. 559

de **A. F. Ianovcic**, Soroca.

(inedită)

— Dedicată d-lui A. Nagy —

7 + 9 = 16

Mat în 2 mutări.

Rectificare. — In problema No. 554 din No. trecut trebuie să se adaoge un T alb la a8.

ŞTIRI

Concursul internaţional de Crăciun dela Hastings (Anglia) s'a terminat cu următorul rezultat: Premiul I Flohr cu 7 puncte. Premiul II Pirc cu 6½. Premiul III şi IV Sultan Kham şi L. Steiner cu câte 5½. Urmează apoi: Alexander, Miss Mencic şi Thomas, cu câte 3½, Jackson cu 3 şi Tylor cu 2½.

La Valencia s'a jucat un concurs pentru campionatul de şah al Spaniei care s'a terminat cu victoria maestrului catalan Jaume Casas, necunoscut până a cum. El a obţinut 10 puncte din 13 partide jucate. Alţi premiaţi au fost Fuentes (Sevila) cu 9½ puncte, Viladerbo şi Sanz (Madrid) cu câte 8½, pe când cunoscutul maestru V. Marin a eşit al 8-lea cu 6½ puncte.

In concursul pentru campionatul de şah al oraşului Leningrad campionul Rusiei sovietice M. Botwinnik a obţinut un formidabil succes, după cum se poate vedea din următorul rezultat al concursului: Botwinnik 10 puncte, Alatorzev 7½, Iljin-Genevski, Savitzky şi Cechover câte 6, etc. Semnalăm că maestrul Rabinovici n'a obţinut decât 4 puncte.

In concursul pentru campionatul de şah al Finlandei au fost premiaţi următorii: B. Rasmusson şi R. Krogius cu câte 8 puncte din 11 partide, Niemela cu 7½, A. Cepurnov cu 7 şi G. Loven şi V. Palomaa cu câte 6½ puncte.

P. I. NEGREANU
S. THAU

„Aş vrea să ştiu"

M. ILIE-BARLAD

De când datează premiul Nobel şi în ce constă acest premiu?

Chimistul suedez Alfred Bernard Nobel, mort în 1896, fixează prin testament ca întreaga sa avere să servească pentru atribuirea a cinci premii anuale, care nu urmăresc atât să încurajeze un efort sau să aducă un ajutor, ci mai mult să recompenseze o operă şi să consacreze o reputaţie câştigată.

In acest scop, veniturile anuale ale unui capital, care la moartea testatorului se ridica la 31 milioane coroane suedeze, sunt atribuite în părţi egale la cinci beneficiari, ce-au adus în cursul anului încheiat cele mai mari servicii umanităţii. O parte revine aceluia, care a realizat descoperirea sau invenţia cea mai senzaţională în domeniul *ştiinţelor fizice.*

O alta savantului, care în *chimie* a adus cea mai importantă perfecţionare sau descoperire; o a treia parte autorului celei mai de seamă descoperiri pe tărâmul *fiziologiei* sau al *medicinei;* al patrulea premiu se referă la opera de *literatură* cea mai remarcabilă, în sensul idealismului, însfârşit, a cincea parte recompensează pe cel care a reprezentat mai bine ideia *fraternităţii* între popoare şi a păcii universale.

Aceste premii sunt decernate: pentru fizică şi chimie de către Academia suedeză de ştiinţe; pentru lucrările de medicină şi fiziologie de Institutul Carolin din Stockholm; pentru literatură de Academia din Stockholm; pentru opera pacifistă de o comisie de 5 membri ai Parlamentului norvegian.

Valoarea fiecăruia din aceste premii Nobel este actualmente de vreo 3 milioane lei.

Premiul a fost decernat pentru prima oară la 10 Decembrie 1901, ziua aniversării morţii lui Nobel şi de atunci încoace a continuat regulat în fiece an, cu excepţia premiului pentru pace, care n'a fost atribuit, în timpul războiului mondial decât o singură dată, în 1917, „Comitetului Internaţional al Crucii Roşii" din Geneva.

MATEI MIHAESCU. — ADJUD

Care e populaţia globului terestru şi repartiţia ei?

După cele mai recente statistici se poate evalua populaţia totală a globului la cca. 1.900.000.000 (un miliard nouă sute de milioane) locuitori. Această populaţie este repartizată pe o suprafaţă de 136 milioane kilometri pătraţi, ceeace dă o densitate mijlocie de 14 locuitori pe kilometru pătrat.

De fapt însă, repartiţia este foarte neuniformă.

Astfel, privită pe continente, avem următoarele cifre: Europa 480 milioane locuitori (49 pe kmp.), Asia 960 milioane locuitori (23 pe kmp.), Oceania 75 milioane (7 pe kmp), America de nord 160 milioane (6 pe kmp.), Africa 150 milioane (6 pe kmp.) şi America de sud 75 milioane (4 pe kmp.).

MICU BARDER. — LOCO

Ce se înţelege prin raţionalism?

Raţionalismul este denumirea acordată sistemelor întemeiate pe raţiune, în opoziţie cu cele clădite pe ideea revelaţiei.

Există şi un raţionalism teologic, care tinde să explice, fie textele religioase, fie dogmele supranaturale printr'o intervenţie pur raţională: acesta este cazul, între altele, al lui Spinoza în opera sa „*Tratat teologico-politic*".

Raţionalismul este uneori opus *empirismului.* In acest sens, raţionalismul reprezintă ideea că origina primelor principii este *raţiunea,* în timp ce empirismul recurge exclusiv la experienţa sensibilă, ca unic isvor de idei şi cunoştinţe.

R. GANDA. — ORADEA

Care sunt operele d-lui Eugen Relgis?

„*Triumful nefiinţei*", fantezii, (Iaşi, 1913), „*Nebunia*", poeme (Bucureşti 1915), „*Soare răsare*" schiţe legende şi însemnări japoneze, (Iaşi, 1918), „*Literatura războiului şi era nouă*" (Biblioteca Universală No. 86—89), „*Coloana printre ruini*", esseuri ed. „Ancora", Bucureşti), „*Umanitarismul şi Internaţionala Intelectualilor*", (ed. „Viaţa Romînească"), „*Principiile umanitariste;* (ed. „Viaţa Romînească"), „*Biologia războiului*", prelucrare după G. Nicolai (ed. „Viaţa Romînească"), „*Umanitarism şi socialism*", polemici (ed. Brănişteanu), „*Peregrinări, călătorii europene*" (ed. Socec), şi „*Petre Arbore*", roman în 3 volume (edit. „Umanitatea").

S. SĂLCEANU. — LOCO

O operă caracteristică a lui Pirandello?

„*Six personnages en quête d'auteur*", piesă de teatru din „Collection nouvelle de la France dramatique", editura Stock, Paris.

UN AMATOR ECONOMIST. — LOCO

Cât aur există în lume?

După ultimele aprecieri rezervele mondiale de aur s'ar ridica la vreo 60 de miliarde *franci aur,* din care vre-o 20 de miliarde în Statele-Unite şi 10 miliarde în Franţa.

F. GRUNEA. — CLUJ

In ce constă teoria „vârtejurilor" a lui Descartes?

Ipoteza „vârtejurilor" (tourbillons) este o teorie cartesiană asupra genezei universului, care încearcă să lămurească modul cum s'a născut şi stabilit actuala ordine a lumei din haosul şi confuziunea elementelor, care o alcătuesc.

Descartes presupune că la început materia se găsia într'o stare de repaos absolut. Dumnezeu, imprimându-i mişcarea şi totul fiind plin, mişcarea se comunică în toate părţile. Ea nu se poate propaga însă în linie dreaptă din care cauză acţiunea reciprocă a părţilor trebue să producă nenumărate mişcări circulare aşa numitele „vârtejuri".

Descartes explică astfel întregul univers material, începând cu materia subtilă, distribuitoare de lumină şi gravitate până la materia brută, grosolană, care cade direct sub simţurile noastre şi formează planetele şi toate corpurile.

Această vastă ipoteză cosmogonică a avut, în afară de meritul de a pregăti teoria atracţiei universale a lui Newton, şi pe acela de a reprezenta unul din cele mai grandioase eforturi ale spiritului omenesc de a explica ordinea şi geneza lucrurilor.

R. I. M. — Loco

Ceva despre principiile cooperaţiei?

Citiţi broşura de popularizare „*Probelme cooperative*" de *D. G. Taşcă,* editura „Bibliotecii pentru toţi".

Ultimul număr apărut al revistei
„MAGAZINUL"
întrece în cuprins şi eleganţă cele mai frumoase reviste din străinătate
Preţul Lei 40

Turburătoarele evenimente ale anului 1907, care au zguduit întreaga ţară, sunt redate în chip impresionant în romanul
RĂSCOALA
de *Liviu Rebreanu*
Editura „Adevĕrul" 2 volume *Lei 160*
De vânzare la toate librăriile.

A APĂRUT
CIOCOLATA
Roman de Tarassoff Rodionoff
Editura Adeverul S. A. Preţul Lei 40.

Pentru elevi! Pentru bacalaureaţi!
A apărut:
DIN CRONICARII ROMANI
Grigore Ureche, Eustratie Logofătul, Miron Costin
Biblioteca „Dimineaţa" No. 159 *Preţul lei 5.—*

Cărţi şi Reviste

CEZAR PETRESCU: Fram, ursul polar

Cezar Petrescu este, fără îndoială, unul din puţinii noştri scriitori contemporani pe care îi ceteşti aşa cum ai ceti pe Alexandru Dumas-père: cu o perfectă curiozitate, nestingherită de nici-o preocupare critică. Literatura lui Cezar Petrescu, deşi în cea mai mare parte plămădită din material realist cu procedee realiste, trăeşte totuş pe un plan de basm. O imaginaţie covârşitoare depăşeşte mereu intenţiile strict naturaliste ale autorului. Scene din viaţa cotidiană sunt redate într'un ritm şi într'o atmosferă de legendă. Asta nu înseamnă, bine înţeles, că literatura lui Cezar Petrescu este operă de pură imaginaţie. Vreau numai să spun că pretutindeni în ea apare un romantism invincibil şi spontan care sparge orice formulă şi împrospătează cu vis şi fantezie brutalul naturalism al subiectului şi al procedeelor.

Aproape în toate romanele şi nuvelele lui Cezar Petrescu este vizibil acest caracter. In „Aranca" şi în „Comoara regelui Dromichet", în „La Paradis general" ca şi în „Greta Garbo" şi în „Baletul mecanic". Intotdeauna în cărţile lui Cezar Petrescu eşti sigur că vei întâlni un capitol, un episod, măcar câteva pagini, de divagaţii fantastice şi de pură reverie. Oricând transiţia dela real la imaginar se face neaşteptat şi pe nesimţite, cu o uşurinţă care presupune un imens meşteşug şi o perfectă luciditate artistică. Cezar Petrescu dispune de un copios bagaj de trucuri şi procedee, pe care le mânueşte cu măestrie.

Din când în când Cezar Petrescu îşi îngădue câte-o fugă în ireal şi în basmul pur. Este o vacanţă pe care şi-o ia, părăsind pentru câteva sute de pagini obligaţiile, pe care singur şi le-a impus, de-a zugrăvi „comedia umană" a soicetăţii româneşti contemporane. Deobicei, în astfel de ocazii, Cezar Petrescu scrie literatură pentru copii. Acum câtva timp ne-a dat un volumaş delicios „Pif, Paf, Puf". Acum ne-a oferit, de sărbători, povestea lui „Fram, ursul polar".

Cartea poartă subtitlul de „roman pentru copii". Cred că este *şi* pentru copii. Povestea acestui urs savant, poate mulţumi pe fiecare dintre noi. Şi poate nu numai în măsura în care fiecare dintre noi păstrează toată viaţa un rest de copilărie, manifestat printr'o dorinţă de vis, de aventură şi de poezie. Aventurile lui Fram, ursul dresat care este adus din nou în ţinuturile polare din care fusese desrădăcinat de mic, interesează pe oricine, copil sau om matur. Sunt în această carte minunate pagini de psihologie animală, meritând să stea alături de unele pagini din Jack London. Cu elemente simple Cezar Petrescu izbuteşte să creeze o delicioasă atmosferă de roman de aventuri.

Cartea aceasta, delicios ilustrată de Tonitza, dovedeşte încă odată cât de variat şi de divers este talentul lui Cezar Petrescu. Este, fără îndoială, ca realizare de artă, una din operele lui cele mai atrăgătoare.

AL. A. PHILIPPIDE

PETRU COMARNESCU: Homo Americanus

Cartea d-lui Petru Comarnescu cuprinde o serie de tipuri reprezentative ale societăţii americane, prezentate aşa cum gândesc şi se manifestă ele în viaţa de fiecare zi. Dela tipul care reprezintă activitatea economică, *businessmanul*, şi până la aceia care formează o nouă morală sexuală şi răspândeşte un nou ideal de viaţă, fata modernă, autorul are prilejul să portretizeze viu şi plin, o întreagă realitate socială.

De altfel, cartea este deopotrivă literară şi ştiinţifică.

Oamenii sunt prinşi atât prin ceiace gândesc cât şi prin ceiace fac. De aici şi caracterul interesant şi nou al cărţii acesteia, care în termeni mai savanţi ar putea fi numită o operă de tipologie socială.

D. Petru Comarnescu a căutat, deasemenea, să arate aspectele variate şi contradictorii ale vieţii americane şi deaceia în cartea sa cetitorul găseşte tot felul de argumente ca să iubească şi să urască America. Aceasta poate datorită formei dialogate care pune pe eroii cărţii în lumini pline de contrast.

Cel mai bine compus este capitolul despre sportsman unde mania americană pentru foot-ball este amplu descrisă printr'un match plin de acţiune şi surprize.

In acest capitol d. Comarnescu dovedeşte o apreciabilă îndemânare epică.

Nou pentru Europeni e tipul femeii de club care caută să reformeze totul. Patetic, — unul dintre profesori. Ridicul — celălalt.

Viaţa negrilor, despre care d. Comarnescu a scris şi în *Adevĕrul Literar*, e evocată cu tot pitorescul, cu toată tristeţa şi melancolia ei.

In general, *Homo Americanus* este o carte bine informată, obiectivă, scrisă cu vioiciune şi umor.

H. Bl.

Un roman de călătorie
FRANZ KÖRMENDI: Ab 7.15 via Bodenbach
Athenäum-Verlag

Romancierul Franz Körmendi şi-a început cariera literară sub auspicii norocoase. Primul lui roman „O aventură la Budapesta" a obţinut un premiu internaţional. De curând a apărut un al doilea roman: „Plecarea la 7 şi 15 via Bodenbach" care nu mai e atât de grandios, de cuprinzător şi bine'nţeles, nici atât de surprinzător ca primul lui roman. Două succese, la un atât de mic interval, nu se realizează cu uşurinţă.

In schimb, ultima lucrare a lui Körmendi e mai concisă, mai unitară, mai dramatică şi totodată mai scurtă. Autorul a ştiut de data aceasta să fixeze în trăsături viguroase caracterele şi evenimentele, dovedind pe alocuri maturitate şi adâncime de gândire. Stilul, neliniştit şi întortochiat, ne aminteşte modelele americane şi în special, influenţa genialului Dos Passos. S'ar putea totuşi ca această goană, această respiraţie accelerată să izvorască din temperamentul autorului.

Intr'un compartiment de clasa a doua a acceleratului Budapesta-Berlin se află patru persoane: o femee tânără şi simpatică, Ana Alice Morek, un domn elegant, în vârstă de cincizeci de ani, cam corpolent dar viguros şi sensibil la frumuseţile femeii, apoi, fiul acestuia, de treisprezece ani, în epoca periculoasă a pubertăţii şi domnul Kovács, inginer electrotehnic, de treizeci şi trei de ani, necăsătorit, şi predestinat să fie eroul tragic al romanului. Trei bărbaţi împotriva unei femei.

Aceasta este, cu aproximaţie, schiţa situaţiei generale, eşafodajul strategic al romanului.

Cei trei bărbaţi o savurează, fiecare în parte, pe Alice Morek. Tatăl şi fiul sunt concurenţii calmi ai celui de al treilea domn. Dar speranţele primilor doi se spulberă, deoarece ei se coboară la Praga.

Singurul favorizat de soartă e György Kovács, care se îndrăgosteşte ca un nebun de frumoasa lui tovarăşe de călătorie. El ar fi în stare să facă orice sacrificiu, să-şi întrerupă chiar importantul voiaj la Berlin, unde-l reclamau afacerile, numai pentru o noapte de dragoste.

Doamna are drept ţintă finală a voiajului oraşul Bodenbach, staţiunea de graniţă dintre Cehoslovacia şi Germania.

Kovács coboară şi el la Bodenbach, îşi întrerupe călătoria şi îşi pune în gând s'o urmărească pe frumoasa Morek. Dar el află că femeea visurilor lui e o cocotă, o hetairă primejdioasă, care n'a procurat familiei decât ruşine şi necazuri.

Cu trenul următor, Kovács porneşte desamăgit mai departe. Anna Alice Morek, care se recomandase ca făcând parte dintr'o familie onorabilă, pictoriţă şi fată cuminte, rămase în mintea lui ca un vis urât...

Subiectul romanului nu este numai modern, ci şi actual.

Ar fi o singură rezervă de făcut în ceiace priveşte descrierea amănunţită a aventurilor şi desfrâului Annei Alice Morek. Dar autorul a urmărit, de bună seamă, să ne dea contrastul dintre minciună şi adevăr şi dintre vis şi realitate.

ŞERBAN VOINEA: Democraţia şi disciplina de partid

Literatura politică este săracă, excesiv de săracă în problema aceasta a partidelor şi a celor tangenţiale. acesteia. Dintre toate lucrările, aceea rămasă oarecum clasică pentru acest gen, rămâne aceea a lui Robert Michels („Partidele politice. Incercare asupra tendinţelor oligarhice ale democraţiilor").

D. Şerban Voinea, autorul excelentului pamflet sociologic „Marxism oligarhic", (o reuşită punere la punct a teoriilor pseudo-marxiste zeletiniene), cercetează într'un mic esseu, problema disciplinei din partidele politice cu structură democratică.

Partidul politic, colectivitate organizată, este singurul instrument de realizare a revendicărilor diverselor categorii sociale, cristalizate în ideologii şi programe. Fireşte, că aci nu încap partidele oligarhice, de esenţă antidemocratică, şi, deci, nereprezentând interese ale masselor largi. Partidele cu organizaţie lăuntrică, programe, ţeluri şi metode politice democratice nu se pot dispensa de disciplina internă. In cap. „Democraţia în Stat şi în Partid", sunt stabilite diferenţele dintre organismul de partid şi organizaţia statală. „In concepţia marxistă statul, chiar şi statul cel mai democratic, este o organizaţie izvorâtă din antagonismele de clasă, un instrument de dominare a unei clase asupra celorlalte".

Statul presupune coexistenţa unor clase antagonice, cu ideologii opuse. Partidul este instrumentul unei singure clase, prezentându-se „ca o asociaţie de persoane cu interese armonice şi cu păreri asemănătoare". Identificarea lor nu poate duce decât la grave rezultate din punctul de vedere al instaurării democraţiei. Normele de funcţionare ale democraţiei în stat, sunt altele decât în practica de partid. A aplica în partid principiile care determină în stat raporturile dintre masse şi conducere, ar avea drept consecinţă distrugerea unităţii de acţiune şi a puterii combative.

Mai sunt şi alte distincţiuni între aceste două organisme fundamentale. Astfel, aderarea la un partid este un act voluntar, pe când în afara limitelor statului nimeni nu poate trăi.

Organizarea democratică a unui partid este o condiţie a viabilităţii lui. Libertatea de cugetare nu poate fi stinsă, aşa cum se obişnueşte în partidele oligarhice şi dictatoriale. „Fără ciocnirea de idei, fără lupta continuă a minorităţii pentru a câştiga majoritatea de partea ei, democraţia devine o formă goală, şi seacă însuşi izvorul ei de viaţă". Curentele dintr'un partid nu pot fi decât fecunde. Democraţia le dă o bază pentru normala lor desfăşurare.

Libertatea şi disciplina nu sunt noţiuni care se exclud, cum o pot demonstra atâtea cazuri concrete.

Spre o armonie între sexe

Studiul lui Colin Ross: *„Der Wille der Welt. Eine Reise zu sich selbst". (F. A. Brockhaus, Leipzig *)* — e isvorât din atitudinea unui om de înaltă cultură, care încearcă să explice aspectul actual al lumii şi care întrevede în desvoltarea ei viitoare o armonie între bărbat şi femee.

*) In depozit la librăria „Alcalay"

Astăzi — spune Ross — Apusul şi Asia sunt din nou în căutarea „chintesenţei lumii". Această căutare va rămânea însă zadarnică atâta timp cât omul nu va izbuti să depăşească stadiul omului tabu, adică al gândirii exclusiv masculine, care trebue neapărat întregită cu aceia feminină, deoarece numai amândouă la olaltă alcătuesc „omul integral".

Este deci vorba despre rolul femeii şi concepţia despre lumea în viitor, când puterea va fi smulsă din mâna bărbatului sau cel puţin înjumătăţită.

Caracterul specific masculin e raţiunea; cel feminin e puterea de creaţie sufletească. Bărbatul ca şi femeia pot fi conştienţi de spiritul lor şi îl pot plasa într'o direcţie sau alta. Spiritul puterii de creaţie sufletească se întemeiază însă pe inconştient. Femeia simte că „aşa e bine" sau că trebue „să procedeze într'un anumit fel". Dar ea nu-şi poate lămuri din ce pricină anume.

Există de fapt un argument profund pentruce femeia e nelogică. Cunoaşterea şi manifestarea puterii ei de creaţie nu are loc în sensul unui „imperativ categoric"; în tot cazul nu în sensul unui principiu moral oarecare sau al unei legi morale. Ele sunt urmarea unei cauze iniţiale mai profunde dincolo de bine şi de rău. Aci rezidă pricina pentru care femeia e „mai aproape de natură", şi pentru care gândirea ei n'a putut influenţa lumea niciodată attâ de unilateral ca gândirea bărbatului.

Prin aceasta nu se aduce un afront genului masculin. Bărbatul a ridicat doar gândirea omenirii la înălţimea ei actuală. Nimeni nu-l opreşte să se mândrească cu ce a înfăptuit. Totuşi, deşi i-a dat lumii strălucire, nu i-a dat însă şi viaţă.

Deziluzionat, el aruncă acuma vina asupra femeii, care a fost de mult timp dezrobită, şi care a ajuns să-i fie camaradă.

Dar ce înseamnă: egalitatea femeii? Căci până şi după emancipare femeia contează numai întrucât e „masculinizată". Numai întrucât e capabilă să gândească, să simtă şi să muncească la fel cu bărbatul, ea poate spera să găsească un câmp de activitate şi de recunoaştere. Aci se află temeiul profund pentru care emanciparea s'a desfăşurat atât de nemulţumitor atât pentru femee cât şi pentru bărbat, şi pentru care nu s'a produs nici un fel de schimbare în fizionomia lumii. Dar în timp ce în exterior nu s'a produs aparent nici o modificare, în interior se pregăteşte o transformare hotărîtoare. Emanciparea, cultura masculină, orânduirea economică, necesitatea muncii profesionale, silesc femeia să fie bărbat.

Desigur că o prăbuşire a supremaţiei bărbaţilor e pentru moment încă departe. Insă, în timp ce acum câteva decenii ideia în sine părea de domeniul fanteziei, azi, ea e admisă ca posibilă.

Există bărbaţi şi femei cu vederi largi, care cumpănesc această transformare provocatoare de teamă şi de speranţe. Numai că acei care se tem nu sunt totdeauna bărbaţii, după cum cei care speră nu sunt absolut numai femeile.

După toate indiciile însă, nu este vorba nici despre o evoluţie spre supremaţia feminină, dar nici despre o continuare a supremaţiei masculine ci despre o gândire universală androgină — deşi perspectivele acesteia nu par prea mari, dacă privim desvoltarea socială cu tendinţele ei de desagregare a familiei.

In specie, „omul integral" e realizabil. Gândirea omenească poate fi promovată, dacă doi inşi s'au unit ca să zămislească ceiace alcătueşte mai mult decât ei doi laolaltă. Acest „mai mult" nu e însă în prima ordine copilul. Copilul e doar zălogul, semnul exterior. Adevăratul „mai mult" este „Omul" care se formează abia atunci când bărbatul şi femeia se contopesc într'o armonie deplină.

CRONICA LITERARA

ION PILLAT: Caetul verde

Prin temperament şi prin afinitate cu unii poeţi francezi d. Pillat a avut şi are şi în acest volum nou de poezii atitudini clasiciste, adică de emoţiune pentru cultura mediteraneană, în deosebi greacă. Şi cum n'ar avea? Ce imaginaţiune nu se desface la gândul străvechii Elade, la simulacrele divinităţilor, la feliile roşcate şi enorme de coloane căzute în mijlocul scaeţilor şi ierburilor ţepoase?

Când aud de centaur, am un tropot aproape imediat în urechi. Mi se pare că mă urc pe spinarea unui cal enorm din capul căruia se desface însă un tors hirsut de om, care cu faţa bărboasă şi întoarsă îmi vorbeşte, cum vorbea Chiron ciracului său Achile. Când văd caprele cu coarne răsucite alergând în panică, mă întreb dacă printre ele, mai către sfârşit, nu e ascuns şi Pan. Eroii homerici mi se înfăţişează ca fiinţe vii, tolăniţi pe iarba uscată lângă mormanul de suliţi şi paveze, în faţa unui foc pe care se rumeneşte un bou jupuit. Intr'un cuvânt numele proprii ale mitologiei şi culturii greceşti pot deştepta în mintea mea fantasme, cu o existenţă subiectivă, ce pot întuneca o clipă chiar percepţia lumii concrete. Nu mă îndoesc că şi d. Pillat are acest sentiment de contemporaneitate în clasicitate, lucru fără de care orice atitudine clasicistă este absurdă.

Totuş, d. Pillat, foarte asemănător în aceasta cu poeţii francezi, nu ne evocă umbrele antichităţii ci se mulţumeşte să ne declare sentimentele sale de admiraţiune pentru ea. Un nume propriu, un peisagiu, îl mişcă, fiindcă se produce în sufletul său un proces livresc de identificare a cărţilor cu viaţa.

Sonor fântâni în amfore mai curg,
Tot spală pânza fetele la mal,
Şi'n ape limpezi prinsă în cristal
Nausica se scaldă în amurg.

Ulise, unde e corabia ta
Să ancoreze'n golful ăsta mic?
Sub cerul clasic n'a murit nimic
Şi ce-a cântat Homer, va mai cânta.

Această predispoziţie de a se emoţiona la nume, poate fi întinsă şi la alte momente istorice decât cultura clasică. Gândindu-se la Mistral poetul zice:

Poete drag Minervei, mai drag Mediteranii,
Fiu tainic al Provansei şi-al cerului latin,
Din urma veşniciei zadarnic pică anii —
De-argint rămâne versu-ţi ca frunza de măslin.

Tu ai cântat păstorii, pescarii şi plugarii
In graiul lor cel simplu cu ritmul larg şi lin,
Şi ai adus pe cimbrul colinelor Maillanii
Albinele Heladei cu zumzetul divin.

Pentru cine nu cunoaşte pe Mistral sau nu-l preţueşte îndeajuns, pentru cine cuvântul Helada nu e suficient de evocator, pentru ca raportarea lui la Maillane să sugereze un cadru, pentru cine nu are sentimentul sonorităţii versurilor lui Mistral, strofele acestea rămân albe şi aceasta nu fiindcă ar exprima judecăţi ci pentru că emoţiile nu sunt create din nou, ci numai amintite. Fără îndoială că pentru oamenii rafinaţi versurile de mai sus spun multe, după cum numai cuvântul Botticelli spune destul cunoscătorului. Pentru neiniţiat ele sunt opace. Asta înseamnă că poezia aceasta se bizuie pe o conformitate de cultură şi atunci avem de aface cu un lirism *estetic*.

Estet se dovedeşte a fi d. Pillat în multe din poemele *Caetului verde* care sub acest raport e un carnet cu însemnări personale de parfumuri ascunse. Câtă emoţie nu se poate ascunde, pentru cine a avut viziunea localităţii francescane *Assisi* din Italia?

Tu, Umbrie, din unda tăcerii franciscane,
Iar tu, în piatră dură şi'n vis puternic prins,
Vas cu trei punţi legate de ceruri prin otgoane
De raze ce în aur amurgitor s'au stins.

Vas-cruce, San Francesco, tras la liman de rugă,
Stigmatele în trupu-mi imprimă-le: sărut
Mistuitor, din carne păcatele să fugă.
Prin zori de lumi cu Giotto aicea m'am născut.

Insă Umbria, San Francesco, stigmatele, frescele lui Giotto reprezentând viaţa acestuia, toate acestea sunt aluziuni cu unde scurte, capabile de a impresiona numai pe iniţiaţi.

Bineînţeles că nu voiu face o învinuire din asta d-lui Pillat (poezia în genere, fiind iniţiere) după cum nu-l voiu învinui că, din nevoia unui registru larg de versificaţie, se complace în formule vechi, ca între chilimuri îngălbenite şi bine reparate... Ca orice poet meşteşugar, d. Pillat experimentează:

Peste noapte a
Inflorit măslinul.
Peste noapte s'a
Luminat seninul

. . .

In zăvoaie au
Coborît sitarii.
Pe la hanuri s'au
Cuibărit cobzarii.

. . . .

E boul Domnului pe-o iarbă verde.
E boul alb ce paşte pe suhat.
E smeul ce-n lumină, sus, se pierde.
E barza care cade peste sat.

E fata care cântă la fântână
E soarele ce joacă pe părău.
E mielul nou ce sburdă lângă stână
E chiotul din gură de flăcău.

D. Pillat încearcă nu numai moduri noi de versificaţie dar şi o revalorizare a cuvintelor vechi, şterse, cum ar fi *trupşorul, copile*, şi în genere a unei fraze poetice de linii simple, incolore, de o voită banalitate.

In apa cerului de primăvară
Incearcă ramul solzi de frunze noi
Câmpia 'n urma omului ce ară
Işi adumbreşte valurile moi.

Din aceste dibuiri poetul a scos într'adevăr un vers nou nerimat, cu respiraţii dese neprevăzute, în interior, asemănător în ritmica lui versului sciolto italian, un vers însfârşit analitic meditativ, de o rară vigoare lirică.

M'a părăsit. Sunt singur în trupul meu, cum singur
Sta Robinson Crusoe într'un ostrov pe mare
Chiar fiul meu cu ochii-mi nu poate să-mi zărească
In vârful de prăjină semnalul nalt de pânză,
Cum flutură, cum chiamă. In zare nimeni. Vremea
Cu fumul ei de-o clipă pe cerul veşnic. Marea
Şi marea, iarăş marea, şi marea pretutindeni.
Zadarnic. Nicio punte. Dă-mi mâna. Ce departe
Mai tremuri. Ţine-mi mâna.

Am citat aceste versuri frumoase pentru tactul lor. Putem cita altele admirabile pentru meditaţia cenuşie asupra labilităţii vremii, asupra vanităţii existenţii, asupra singurătăţii individuale între două infinite.

Iată meditaţiile părintelui asupra copilului său:

In faţa mea, la masă, băiatul meu citeşte
Cu fruntea încreţită puţin de încordarea
Ce-l face să urmeze povestea. Raza lămpii
Uşure îl atinge pe păr bălai şi geana
Lui lungă dă o umbră. E fiul meu. Deasupra-i
Mă văd, copil de-o vârstă, în cadrul dealtădată.
Citesc şi eu la lampă. Mi-e fruntea încreţită
Puţin de încordarea povestei începute.
Am păr bălai. Am gene prea lungi umbrind privirea.
In ape limpezi ramul mai bine nu-şi răspunde
De cum viaţă nouă oglindă poza veche.
Sunt eu acel din faţă? E el cel din perete?
Cum? Glasul meu de-atuncia, îmi spune astăzi tată.
Dar vremea? Unde-i vremea? O caut şi e lipsă.

Toate elegiile d-lui Pillat sunt străbătute de această cucută amară a deşărtăciunii, de nedumerire în faţa existenţei universale. A patra este poate cea mai încărcată de cenuşă:

Pe drumul vechi pe care se lasă toamna: fumul
Sătucului din vale urcând la dreapta, fumul
La stânga mea pe ceruri al unui stol, departe
Şi eu aici în golul vieţii. Singur între
Pământul ce rămâne şi zilele ce sboară
In anotimpul tainic. Cu greul meu, cu pasul
Ce sună surd de parcă mă urmăreşte pulsul
Străvechiului meu sânge foşnind a veşnicie,
Gonindu-mă din astăzi spre nicăeri. Cu gândul
Cules de mult, cum este cules tot câmpu'n toamna
Târzie unde stărui. Aud prin ceaţa serii,
Din sat lătratul jalnic al câinelui în lanţuri,
Din cer, tot mai în zare, sfâşietorul ţipăt
Al pasării pornite spre pribegie. Unde
Să merg de-acum? Pe cine să mai aştept?

Idilic până acum şi evocativ, d. Pillat a devenit, în forme remarcabile, şi un poet al tristeţilor aspre, hiperboreene.

G. CALINESCU

INSEMNĂRI

Cultul eului fizic

De la o vreme încoace toate operele tinerilor apar cu portretele autorilor. Aceste portrete sunt impunătoare, cu ochi pătrunzători în viitor, şi au dimensiuni excepţionale.

De bună seamă că procedeul nu e nou şi, în anume proporţii, nici aşa de grav. Când toţi boxerii şi oamenii politici îşi publică fotografia, de ce un versificator n'ar aduce la cunoştinţa publicului nobila înfăţişare a feţei sale.

E totuş chestiune de nuanţă. Editorii, revistele, publică portrete de scriitori, fie pentru a satisface curiozitatea publicului, fie pentru reclamă. Aceasta presupune principial notorietatea scriitorului sau cel puţin valoarea lui necontestată. Publicitatea în acest caz nu are nimic penibil, pentru că publicul nu se simte jignit. Când însă cititorul nu a ajuns încă să preţuiască un autor şi mai ales când acest cititor e un om cult, care-şi dă seama de lipsa de valoare a autorului, publicarea portretului este *penibilă* şi provoacă ironia.

Trebue ca autorul necunoscut să aibă o mare doză de îngâmfare ca să nu învingă sentimentul inconvenienţii unei atari expuneri. Publicarea portretului este tot aşa de ciudată în anume împrejurări ca şi redactarea articolului critic despre sine însuş. Pe adevăratul meşteşugar îl bucură izbânda reală, tehnică şi îl măguleşte lauda spontană, auzită cu urechea la uşă. Pe acesta l-ar bucura fireşte invitaţia de a comunica portretul, nu însă publicitatea neîmpărtăşită de alţii şi pusă la cale de el însuş.

Scriitorul tânăr nu trebue să invidieze pe boxer. Acela e un profesionist ca şi comerciantul şi îşi face reclamă pentru interese materiale. Scriitorul este un creator şi singura lui satisfacţie normală trebue să fie creaţia.

Altfel se pune în situaţia arhitectului care îşi semnează casa şi-şi aşează bustul ori fotografia pe ea. — *G. C.*

Bernard Shaw şi Biblia

Opinia publică în Anglia a fost viu agitată cu prilejul apariţiei ultimei cărţi a lui Bernard Shaw *„The adventures of the Black Girl in her search for God"*. Cartea aceasta înseamnă pentru opera lui Bernard Shaw, ceiace a însemnat *„Candide"* pentru opera lui Voltaire. Este poate dacă nu *cea* mai importantă operă a autorului, desigur *una* dintre cele mai importante. Este noua farsă a lui Bernard Shaw, opinează Gould în *Observer*. O farsă cu atât mai formidabilă cu cât autorul i-a dat un titlu impresionant, a prezintat-o ca pe o încântătoare poveste de Crăciun *(a charming Christ Card)*, a scos'o într'o ediţie admirabil ilustrată şi apoi i-a pus şi un preţ de reclamă de doi shillingi şase penny, care o va face să pătrundă în toate casele de creştini cum se cade!... In sfârşit este o carte în care cititorul, lucru de necrezut, nu va găsi în fruntea ei inevitabila prefaţă semnată de autor.

In schimb, dintr'o perfidie fără seamăn, o va găsi la finele cărţii, sub formă de epilog.

In această nouă operă Bernard Shaw nu a lăsat nici una din pretenţiile Bisericii să treacă fără a o fi scărmănat prin aşa numita sa tactică a loviturilor *(shock-tactic)*, care, zice criticul din Observer, de data aceasta va fi privită ca adevărat *„shocking"* de bine credincioşii din Anglia. Povestirea este în ea însăşi foarte plăcută, plină de cuvinte de spirit şi argumentată cum ştie Bernard Shaw. Dar satirizarea e distrugătoare, căci dacă nu e brutală, dată fiind ţinuta literară, cuviincioasă şi fină a scriitorului, în fond este de o cruzime mai feroce de cât a oricărui dintre acei, destul de numeroşi, care au făcut critici sângeroase bisericii, începând cu Milton şi terminând cu Bertrand Russel.

Copila de negru întâlneşte în primul loc un Dumnezeu înfiorător, care cere jertfe sângeroase omului; apoi Dumnezeul din cartea lui Iov, care se răzbună atât de cumplit şi despre care Fanny, mica negresă, spune că are *„bad manners"*, apoi pe Ecleziast care-i spune: „Dumnezeu va fi cu tine, dacă-l vei găsi! Cu mine unul nu-i". Intâlneşte şi un om de ştiinţă plin de încredere în sine, în fine pe Isus care-i mărturiseşte că nici nu i-a trecut prin cap că e fiul lui Dumnezeu şi Impărat, până ce a întâlnit oamenii răi care l'au silit, batjocorindu-l, să se privească în felul acesta. Iar după ce întâlneşte pe Voltaire, pe Mahomet şi pe alţii, pune mâna pe un socialist, irlandez cu barbă roşie, sămănând cu B. Shaw ca două picături de apă. După aceasta urmează epilogul.

In definitiv Bernard Shaw apologiază biblia şi critică numai felul în care ea e citită şi interpretată. Ea ar trebui privită nu ca o carte sfântă, ci cu acelaş spirit şi aceiaşi judecată critică cu care se citeşte şi se priveşte Coranul sau Upanishadele: „dându-ne seama că cuvintele scrise în ea se inspiră pe deoparte din izvorul veşnic după cum se rătăcesc pe de alta în greşeli, din pricina naturii imperfecte a muritorilor care le-au scris". Totuşi e ceva atât de distractiv în critica lui Bernard Shaw împotriva Religiei, încât Englezii mijlocii vor prefera să vadă în mânile copiilor lor cărţile lui Voltaire şi ale lui Anatole France, mai de grabă de cât această perfidă povestire de Crăciun, care e privită de ei ca adevărat devastatoare a bisericii creştine.

Sophia Schliemann

La această rubrică am pomenit la vreme despre moartea soţiei arheologului cu nume universal Heinrich Schliemann. Intr'un număr recent al ziarului „Neue Freie Prese" găsim un articol, datorit lui Emil Ludwig, din care reproducem unele pasagii:

„La poalele Acropolei se mai află şi azi câteva vii bătrâne, aşezate cu faţa spre sud-vest; dar acum şaizeci de ani exista abia o casă. Aci locuia familia Engastromena, care avea în oraş un magazin unde desfăcea pânzeturi, uleiuri şi fructe.

...Pentruce şi pe ce căi fantastice ajunse fiul de pastor Heinrich Schliemann să călătorească pe timpul acela dela Indianopolis, în America de Nord, spre Atena, acest lucru l-am povestit în „Viaţa lui Schliemann". Că am pus pe prima pagină portretul ei şi nu al lui, n'am făcut-o numai din pricina frumuseţii ei, ci pentrucă ea e adevărata eroină a acestui roman.

...Sigur este că drumurile acestor constelaţii ciudate s'au încrucişat peste acele dealuri cu vii într'o zi de primăvară a anului 1869 şi că din clipa aceia a început o legătură clasic-romantică, după întruchiparea lui Faust şi a Helenei. Un neamţ, un explorator şi aventurier ca Doctorul din Evul-Mediu, deşi acesta pornise în Grecia ferm şi hotărât să găsească acolo dacă nu femeea cea mai frumoasă, cel puţin o grecoaică clasică. Să fie născută la Atena şi să-l cunoască pe Homer: acestea erau singurele condiţiuni puse prietenului său, episcopului atenian, când îi dădu însărcinarea să-i caute o soţie. Bine'nţeles că trebuia să fie şi frumoasă.

... Când mi-a povestit, cu şaizeci de ani mai târziu tot trecutul ei, patina legendei nu o schimbase. Ea nu povestea ca o femee care-ţi comunică şansa vieţii ei, începută cu drumul spre glorie şi bogăţie.

...Când am văzut-o pentru prima dată, apăruse din portalul castelului de marmoră, clădit după dorinţa romantică a lui Schliemann. Trecuseră 25 de ani dela moartea lui, dar Sophia Schliemann mai era învestmântată în negru, ca Niobe, însă împodobită cu un şirag de perle mari, asemenea uneia dintre prinţesele zugrăvite de Tintoretto. Era în timpul războiului. Implinise pe atunci tocmai 60 de ani şi avea aierul unei regine-văduve.

Ea a trăit alături de Schliemann — care era cu 33 de ani mai în vârstă decât ea — două decenii sbuciumate. Un şir de veri, dar şi epocile furtunilor din luna Martie, care bântue campania Troyei, ea le-a petrecut cu el în colibe de lemn, răcâind pământul cu hârleţul şi cuţitul, în căutarea aurului legendarilor regi. Singura odihnă şi-o găsea îngrijind cei doi copilaşi ai ei. Dar vanitatea lui îi răpea şi această linişte, pentru a o putea prezenta la strălucitoarele banchete de la Londra şi Paris ca pe regina lui, ceiace era cu totul potrivnic felului ei de a fi. In timpul săpăturilor la Mykene şi Troja, ea nu a luat parte numai la luptele lui Schliemann cu statul turc şi grec, ci a contribuit prin inteligenţa ei la aplanarea conflictelor; apoi a tradus ea însăşi o mulţime de volume scrise în colaborare cu dânsul şi a răspuns atacurilor arheologilor calificaţi, îndreptate împotriva genialului diletant.

In ultimii ani, deşi am stat de vorbă cu ea în intimitate, fie la Atena, fie în Elveţia, nu m'am încumetat niciodată să o întreb dacă a fost fericită. Această întrebare nu trebue pusă niciodată. Caracterul dârz şi dictatorial al lui Schliemann nu era făcut pentru bucurii şi colaborare. Cu atât mai puţin era adaptabil temperamentului soţiei sale.

...Când mi-a arătat în muzeul din Atena comorile ei mikeniene, stătea aplecată într'o atitudine de ciudată înstrăinare peste vitrina de sticlă, pe care o umpluse cu mânile ei acum patruzeci de ani. „Acolo, capul acela de taur turnat din aur masiv — îmi zise ea — l-am desgropat cu briceagul, deoarece Schliemann n'avea încredere în nimeni altul. A durat patru sau cinci zile; era în Iulie".

Această femee, care a fost adevărata şi efectiva colaboratoare a soţului ei, pierduse după moartea lui interesul pentru această lume dată la iveală de ea însăşi; dar deşi foarte bogată, nu s'a avântat în lume. „Când mi-a fost adus mort în casă, (Schliemann a murit de ziua Crăciunului, la Neapole, în 1890), i-am pus în sicriu pe Homer şi o fotografie a amândorura. Nu crezi că era firesc?" Atunci s'a hotărît să nu se mai remărite niciodată: o femee frumoasă, de 35 de ani, a renunţat pentru totdeauna la orice formă de iubire, şi nu şi-a călcat cuvântul. Simţul formei, al demnităţii şi al gloriei, a ţinut-o la distanţă; şi dacă la bătrâneţe şi-o fi făcut cumva un examen retrospectiv, desigur că era conştientă de însemnătatea simbolică a hotărârii ei.

...Mai târziu, când m'a rugat să scriu viaţa lui Schliemann şi mi-a deschis dulapurile ferecate timp de 40 de ani, în care se aflau aproape 20.000 de documente, părea mai înviorată, mai întinerită.

...Când am început să scriu cartea, ne aflam amândoi la St. Moritz. In fiecare săptămână îi trimeteam la hotel câte unul din cele cinci capitole în care se aflau scrisori pe care nici ea nu le cunoscuse — mai ales din prima căsătorie a lui Schliemann. „Capitolul pe care mi l-ai trimis eri m'a bulversat complet, — îmi spunea atunci. Nu găseşti că această femee avea şi ea adesea dreptate? Totul îmi apare acum ca un vis. Imi apar din nou imaginile vieţii mele, dar le văd într'altfel.

După două sau trei săptămâni, medicul ei îmi spuse că nu mai doarme. Incercând să simulez o stagnare a lucrului, ea observă imediat şi insistă să-i dau continuarea. I-am trimis-o, cu rugămintea să nu se enerveze şi cu asigurarea că totul se va sfârşi cu bine.

...„Cum se repetă lucrurile — mi-a spus odată. Acum patruzeci de ani, Schliemann îmi aducea în acelaş St. Moritz, în acelaş hotel, în fiecare zi, câte un trandafir, şi d-ta îmi trimiţi în fiecare săptămână câte un fragment înflorit din trecutul meu".

Poşta Redacţiei

L. C. — Remarcăm epigrama „Culmea vitezei", dedicată revistelor decedate: „Secolul" şi „Veac nou":

Pământul — ca să nu pară ridicol —
Se 'nvârteşte 'n ritmul nou:
Durează cinci luni un „Secol"
Şi trei săptămâni un „Veac Nou".

Dar avem impresia că am mai întâlnit-o unedva...

H. B. — V'am citit „Medalioanele". Reproducem un pasaj din „Dolores":

„E o amantă cu intermitenţă. Dânsa mi-a pus în mână adevăratul abecedar al iubirii organice, realul A. B. C. al cărnii, arătând cu degetul fiecare element, nume şi cuvânt, aprofundându-i precocitatea sensurilor, senzaţiilor de pe rost, învăţându-mă să devin obsedant de pretenţios şi cu pluraritate în temperament de la femei, multilateral, enciclopedic, cu sens unic şi filigran, pentrucă ştia perfect de precis că în iubirea de orice gen, obiectivitatea omoară afecţiunea chimicăpsihică oricât de corpolentă şi de robustă ar fi."

Dar această problemă a sensurilor e de competinţa serviciului de circulaţie, sau a poliţiei de moravuri...

L. V. — Ne-am oprit la următoarea frază:

„Citesc şi îmi pare că tocmai o decadă în cap mi-ar trebui pentru a putea reveni la compas, la busolă şi la ancoră, pentru a curăţa într'adevăr cu propriele-mi degete convorbirile de coaje, expresiile de frunze, impresiile de omizi, definiţiile de pureci, aximele de balegă, pentru a cusa un creer, un sentiment, o coherenţă, o coeziune, o armură a expresiei, cu aţa mea proprie, adică tot acolo de unde am plecat în atâtea rânduri: inima mea".

Pentru a „coase" toate acestea cu „aţă proprie" — trebue să ai fabrica d-tale...

I. P. C. — In bucata „O poveste tristă, dar adevărată", — redaţi cam prea brutal execuţia unei femei infidele:

„Este în adevăr demn de văzut, cum femeia şade culcată jos, iar bărbatul i-a ridicat fusta şi o bate cu frînghia udă; femeia scoate câte odată un oftat înăbuşit; iar el, bărbatul înşelat, îi trage mereu. Şi omul astă, vecinul, e un om foarte cum se cade".

Oricât de „cum-se-cade" ar fi soţul înşelat, — nu credem că-i „demn de văzut" scena... şi mai ales de scris (cum ai scris-o!).

C. N. — In „Povestea cucului", spuneţi: „Dacă am văzut aşa, am întins toate mânile, ca să-l prind".

Dar câte mâni aveţi?

N. J. — V'am cetit cu deosebit interes scrisoarea:

„In dorinţa de a cunoaşte cât mai de aproape viaţa în mânăstirile de maici, vă rog respectuos să binevoiţi a dispune ca în numărul de Vineri, să apară acest tratat.

Ca exemplu poate să fie oricare mânăstire din ţară. Dacă în caz că nu puteţi să-mi serviţi aceasta, mă mulţumesc cu mici spicuiri din viaţa monahală a călugăriţelor".

Regretăm... Dar nu vă putem satisface dorinţa. Intrucât — după cât ştim — printre colaboratoarele noastre... nu există nici o maică.

A. L. — V'am citit poezia „Mormânt":

In huma cimitirului cu lilieci,
Mi-am ferecat prietenul pe veci.

I-am răsădit pe piept un strat cu crini
Să 'nmirezmeze cimitirul plin de spini.

Nu după mult am revenit în sat,
Să mai revăd o clipă ce-am lăsat.

Şi am văzut că'n stratul meu şi-al gropii,
Se bălegase proaspăt vaca popii.

Ce să-i faci? Aşa-i viaţa...

L. M. R. — Dintre cugetările d-voastră cea mai bună e următoarea:

„Amorul, e un pathefon: sorbi muzica ca şi dragostea şi la un moment dat eşti întrerupt: N'ai ace!"...

D. M. P. — Ne-am oprit la poezia „Două flori":

Femeia mult adorată
Pă tot sezonul nopţii.

Numai?

A. — V'am citit versurile, însoţite de aceste rânduri:

„Trimit rândurile alăturate spre consultare, rugându-vă ca, în caz de cerinţele calităţii nu le permite tipărirea, să inseraţi la rubrica în drept cele ce au cauzat refuzul tiparului „Adevĕrului Literar".

Nu permit „cerinţele calităţii". Asta-i...

I. G. B. — Ne trimiteţi câteva versuri, cu menţiunea: „Poeziile acestea sunt pentru dans".

Pentru dans — poate. Pentru publicat însă — desigur că nu... — *M. Sevastos.*

MĂRUNTE

— Miercuri 1 Februarie ora 9 seara are loc în sala Fundaţiei Dalles al doilea concert cu conferinţă organizat de „A. R. C." şi consacrat muzicii germane. In program: doi compozitori clasici (Bach şi Beethoven), un romantic (Mendelsohn) şi doi contimporani (Rich. Strauss şi Hugo Wolf).

Interpreţi vor fi d-rele Madeleine Cocorăscu, Rosi Baumann-Rădulescu şi d-nii I. Fotino, L. Feldmann etc. Conferenţiar d. Rogalsky. Bilete la Feder.

— A apărut „Menuetul", roman de *G. M. Vlădescu;* editura „Bucovina", Bucureşti, 60 lei.

— S'a pus sub tipar şi va apare în curând: *Calculator de dobânzi"* de *M. Drimer*, contabil autorizat, cu o prefaţă de d. prof. *Gr. Trancu-Iaşi*, fost ministru, decanul corpului contabililor din România.

ŞCOLARII

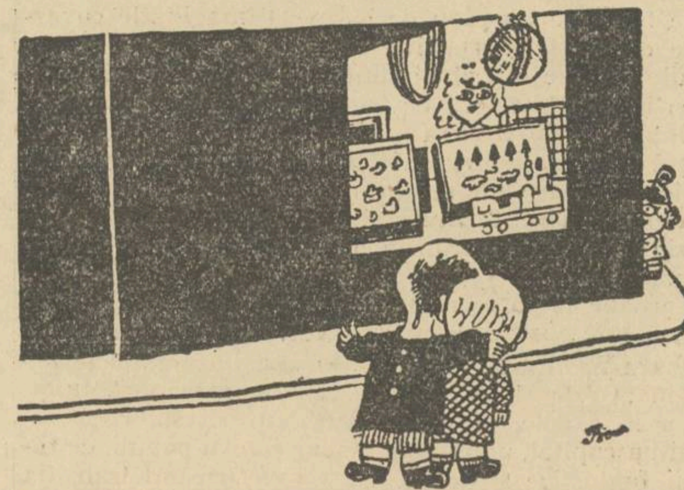
care s'au săturat să citească romanele lipsite de gust, în care nu se întâmplă decât crime şi iar crime, care de care mai desgustătoare, au acum prilejul să urmărească un mare roman de aventuri extraordinare, scris într'un stil captivant, vesel şi instructiv.

Acest roman se intitulează AVENTURILE LUI PATUREL, şi are de erou pe Domnul PATUREL, marele savant francez de care a auzit toată lumea.

Se ştie că bătrânul savant PATUREL caută o insectă foarte rară şi, în căutarea acestei insecte, el cutreeră întreg pământul dela un capăt la altul, cu vaporul, avionul, călare, pe elefanţi, pe foci, şi în cele din urmă o rachetă modernă îl duce în planeta Marte.

Nu se întâmplă nicio crimă urâtă şi nedreaptă, nu sunt subterane mucegăite şi întunecoase, nu există oameni prea haini şi criminali. Totul e limpede şi frumos.

Criza

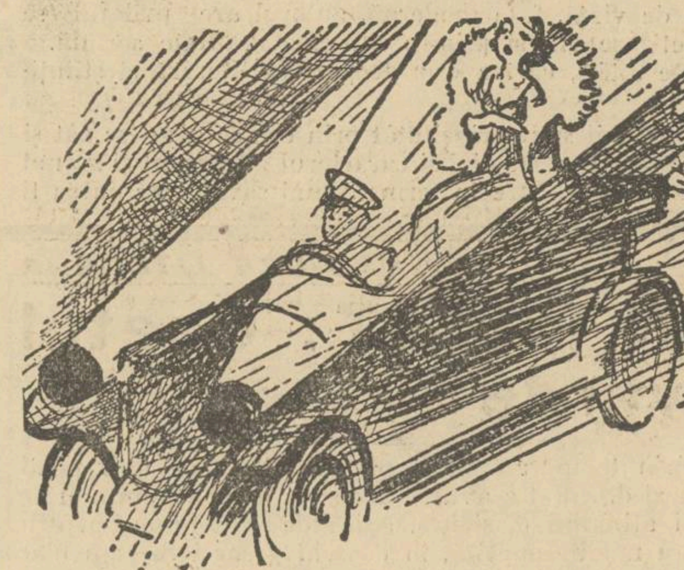
— Tare mă tem că criza-i un truc născocit de părinţi ca să nu ne cumpere jucării...

Naufragiu

ISAAC. — Valeu, auleu!...
IACOB. — De ce te văicări atât? Era vaporul tău?

Invenţie

Maşină specială pentru vedetele de cinema.

Colţul Librăriei „Hasefer"

Librăria de artă „Hasefer" din str. Eugen Carada 7 (Karageorghevici) anunţă, cu prilejul sărbătorilor de Crăciun, importanta scădere de preţuri a cărţilor germane. In afară de cărţile recomandate în numărul trecut, anunţăm:

B. Traven: Der Karren — Baumwollpflücker — Schatz der Sierra Madre — şi mai ales minunatul roman: Totenschiff; — *Arnold Zweig:* Die Vrient kehrt heim...; — *Grette von Urbanitzky:* Durch Himmel und Hölle; dinainte: Eine Frau erlebt die Welt; — *Oscar Walter Cizek:* Unbequeme Liebe (noul roman al distinsului scriitor român în limba germană).

DIN LITERATURA RUSĂ:

Un nou, şi admirabil, roman de *Ilja Ehrenburg:* Moskau glaubt nicht der Tränen; dinainte: Spanien von haute, Die heiligsten Güter der Welt; Die Liebe der Jeanne Ney; Dreizeu Pfeifen; Lasik Roitschwanz; Visum der Zeit; Leben der Autos; Gasse am Moskaufluss; — *Tarassoff Dodionow:* „Juli"— romanul continuare al lui „Februar"; *Ilf Petrov:* — marii humorişti sovietici, — ne dau: Ein Millionär in Sowjet Russland; *Bogdanow:* Das erste Mädel; *Gladkov:* Neue Eide; — Marussya; — Boris Pilnjay: Die Volga fällt ins Kaspische Meer.

LITERATURA FRANCEZĂ:

Premiul Goncourt: Mazeline: Les loups; *Premiul Fémina:* Ramon Fernandez: Le pari. — Un nou *Kessel:* Wagon-lit; *Chardonne:* Amour du prochain.

In provincie se trimete contra ramburs, numai în urma remiterei unui acont anticipat prin mandat poştal.

— Pentru tot ce priveşte redacţia „Adevĕrului literar", a se adresa d-lui M. Sevastos numai Joi, Vineri şi Sâmbătă între orele 5-6.

TIP. „ADEVERUL" S. A. STR. CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11

ANUL XII.-SERIA II-a.-No. 634

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 29 Ianuarie 1933

Adevărul Literar și Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT IN 1893

Ziarul D... Abon. dv. expiră ... Onor. Bibliote...

RĂSCOALA

Noul roman al d-lui Liviu Rebreanu, *Răscoala*, este un document caracteristic pentru acest *mare* autor, care totuș are cele mai puține mijloace dintre scriitorii români.

D. Rebreanu nu are stil, nu are acea aromă și rotunjire a frazei, atât de eminentă la d. M. Sadoveanu. D. Rebreanu nu are viziuni ale universului și nu poate să descrie. D. Rebreanu nu are nici o undă de lirism, oricât de reținut care să facă să tremure suprafața paginii sale. Și lucru curios, d-sa, prozator de teme psihologice, nu are finețe psihologică, nu poate pătrunde în eul ființelor de oarecare complicație sufletească și nu poate crea tipuri umane, ceva mai adânci decât simple schițe realiste.

Dar atunci dece și unde e mare d. Liviu Rebreanu? Pentru a înțelege aceasta n'avem decât să recitim pe *Ion*. In acel întâiu roman adevărat românesc sunt firește merite tehnice. Autorul știe să facă o carte. Materialul este adunat până la epuizare și rânduit metodic, într'o construcție greoaie dar solidă. Vor fi acolo fapte ce ar fi putut lipsi, vorbe goale însă nu. Totul are funcția unei cărămizi puse la locul său până la totala înfăptuire a edificiului. Meritul acesta — istoricește vorbind — este mare. Dar când tot scriitorul va învăța meșteșugul, se va uita cine-a fost primul meșter. Cu toate însă că acum foarte mulți știu să alcătuiască un roman, *Ion* nu pierde nimic din soliditatea lui. Să fie oare observația, creația unor lumi de conștiință originale care-l menține? Nu cred. Tot ce se poate numi cu numele de om, în sensul înalt al cuvântului, e plat. Nici familia Herdelea, nici popa Belciug, nici femeile, nici oricare alt individ, n'au adâncimea și relieful necesar care să-i facă interesanți. Ei sunt observați în însușirile lor cele mai superficiale și trăesc cu un minimum de viață convențională, mulțumită metodei de expunere a romancierului. Primele fioruri de dragoste, pasiunea? toate acestea se reduc la însemnări banale și lipsite de finețe, precum pitorescul se oprește la unele stenograme de dialoguri.

In *Ion* trăește numai Ion, dar nu ca conștiință umană ci ca ființă anonimă, bestială, nediferențiată, funcționând prin instincte. Ion e păianjenul care-și face pânza oridecâteori se rupe, cocoșul care cântă la lumina becului electric crezând că s'a făcut ziuă. Ion nu are pentru adaptare complexe înalte de conștiință, ci un singur instinct sigur de conservare, dorința de pământ. El nu e nici avar, nici parvenit, nici diabolic, fiindcă toate acestea sunt stări de caracter și el nu are cel mult decât lăcomia instinctivă a puiului de găină care înghite un intestin întreg cu primejdia de a se sufoca. Ion este așadar un exponent al turmelor umane și totodată un simbol al rezistenței de rasă a elementului român în Ardeal. Căci dacă pe popa Belciug și pe Herdelea îi menține nealterați conștiința de nație, pe Ion, animal pur, îl apără cu integritatea lui, instinctul de a se trage pe pământ propriu. Toți ceilalți eroi ai romanului au stări de conștiință, au atitudini, caractere, dar sunt cu tot nivelul lor înalt, inferiori artisticește lui Ion și de n'ar servi numai ca fond de proecție al acestuia, romanul ar fi neizbutit.

Ceace este cu totul lăudabil la d. Rebreanu este că-și dă seama de natura talentului său. D-sa își alege de predilecțiune momentele subconștiente, bestiale, colective ale sufletului (Pădurea spânzuraților, Crăișorul, Răscoala) și evită analiza individului.

Sunt aproape sigur că d. Rebreanu a ales pentru noul roman *Răscoala*, momentul mișcărilor țărănești dela 1907, pentru a studia problema pământului pe toată întinderea solului românesc. Titu Herdelea servește prin prezența lui drept conciliator. El este un simbol — aș zice — al partidului național-țărănesc, consolidând dincolo țărănimea împotriva elementului alogen, restaurând-o aci de plaga latifundiilor și a învoielilor. In primul roman era un singur Ion, în acestea sunt mii de Ioni.

Ca un adevărat scriitor obiectiv, d. Rebreanu a tratat materia în două planuri: deoparte clasa boierească, cu mentalitatea și bunăcredința ei, de alta țărănimea, cu suferința, ignoranța și exaltarea. Aceste planuri se împletesc și se compară fără intervenția autorului, provocând observațiuni sociologice din partea cititorului.

Dacă facem romanului o critică practică, în scopul de a stabili efectul cărții la lectură, observațiile sunt puține. Construcția merge încet și metodic, întâi pe linii simple, apoi în ramificații, devenind din ce în ce mai vastă și multiplă întocmai ca un Dom gotic, pierdut în ciubuce și broderii. Din acest punct de vedere obiecțiunile sunt inutile, fiindcă cel mai neînsemnat element duce la acelaș scop sau cel puțin mărește impresia generală de complexitate.

Dacă însă supunem romanul unei critici teoretice, smulgându-ne impresiei de total spre a găsi într'o serie de probabilități forma cea mai adecvată a operei, atunci găsim în scrierea d-lui Rebreanu nu scăderi, ci puncte mai slabe de imperiție, pierdute în enormul monument.

Atunci ni se va părea curioasă și artificială prezența lui Titu Herdelea peste tot, deși participarea lui la evenimente este nulă. Dealtfel tot ce privește pe Titu și mediul său burghez este stângaci. Titu nu trăește nici ca un om în general, nici ca tânăr și este numai un „cavaler" vulgar, afemeiat, fără putința măcar de a-și analiza propria fire. Numeroasele personagii secundare sunt șterse și inutile și privite sub raportul unei vulgarități fără pitoresc.

Dar nici mediul boieresc nu este mai bine zugrăvit. Pentru mai mult contrast ar fi fost nevoie aci de evocarea luxului, de analiza stărilor gratuite ale unei lumi lipsite de griji, de un tablou de Watteau care să facă hâdă și groaznică turma rurală. Oamenii, femeile sunt superficiali, uneori exagerat caricaturali. Nadina, bunăoară, este de o nulitate surprinzătoare, incapabilă de a-și exprima senzațiile și concepțiile.

Să ne înțelegem însă. D. Rebreanu e mai neîndemânatec în sfera vieții conștiente și rafinate. Dar toată această lume nu e moartă. Ea are atâta viață cât să se poată târî în frontul des al tuturor personagiilor.

Aproape tot volumul întâiu deziluzionează și obosește, trăgându-te totuși înainte cu o forță de interes irezistibil. Apoi râulețele abia vizibile dincoace se varsă toate într'o singură cascadă și marea apă a talentului d-lui Rebreanu bubue și urlă.

Am vorbit până aci de „Răscoala" cu atâtea observațiuni încât cineva ar putea crede că această operă este în parte neizbutită. Ei bine, nu. Scopul acestui criticism de care aș fi scutit pe un debutant este de a descoperi adevărata valoare a scrierii.

Pe dată ce ne coborîm în domeniul instinctului, în sufletul massei, d. Rebreanu devine un scriitor de o putere nebănuită, cu neputință de depășit de altcineva. Analiza logicei și a afecțiunilor colective sunt așa de acute, așa de sguduitor de vii, încât simți nevoia să dai scriitorului un apelativ mai puțin banal decât *talentul*, geniul bunăoară, într'atâta forța creatoare depășește orice socoteli critice mărunte.

Pregătirea înceată a sufletelor pentru nemulțumire, propagarea ideilor, acordarea urilor individuale cu pornirea colectivă, revolta pasivă prin incapacitatea de a mai crede în făgăduieli, disoluția încetul cu încetul a spiritului de autoritate, crearea miturilor, deslănțuirea bestialității, determinarea neprevăzută a mișcărilor și instinctul de turmă, frica bestială și restabilirea sentimentului de dependență, toate aceste stadii sunt tratate de d. Rebreanu cu mijloace shakespeariene. Nu mi-aduc aminte să fi citit vreodată ceva mai impresionant ca document sociologic, ca expresie a revoluției, decât „Răscoala".

E greu de citat din cartea d-lui Rebreanu pentrucă fiecare pagină e incoloră ca apa mării luată în palmă, dar ne aflăm totuși în fața unei mări înfuriate. Iată însă cu ce spaimă sobră este figurată hotărârea cruntă, fricoasă de sine.

— „Noroc, noroc, Trifoane! strigă Leonte Orbișor din uliță, oprindu-se o clipă, cu sapa de-a umăr. Te-ai apucat de treburi?

— Ce să facem? Pe lângă casă — răspunse Trifon Guju de pe prispă, ciocănind de zor.

— Bați coasa, Trifoane, ori...? întrebă Leonte fără mirare.

— O bat să fie bătută! zise Trifon fără să ridice capul.

— Mi se pare că vrei să cosești înainte de-a semăna?

— Apoi dacă trebuie?... De!"

Acest *De!* devine în roman expresia cea mai puternică a sufletului instinctiv, incapabil de adaptare la moment prin rațiune, dar mocnind în el hotărâri ascunse, turburi.

— ...Nu m'am trudit eu destul cu alde voi la armată? Vă știu și măselele din gură!... Dar mie ce puteți să-mi faceți? Să mă omorâți? Ce, mi-e frică mie de moarte, mă? D'aia-s eu militar, mă?... Ori să mă prădați? Prădați-mă, dacă vă dă mâna! Că eu tot ce am, aici am băgat și cu voi am împărțit... Nu-i nimic, băieți! Dumnezeu e sus și vede!... Eu nu v'am bătut, nu v'am înșelat, nu v'am năpăstuit, v'am ajutat, v'am ocrotit, v'am învățat. Acu puteți să-mi trageți cu parul. Așa-i?

Colonelul se uită pe rând la țărani, așteptând o vorbă de protestare sau de recunoaștere. Oamenii tăceau. Deabia într'un târziu Ștefan, cel mai deschis, făcu:

— De!

Magistrală la d. Rebreanu este analiza momentului încert între timiditatea animalică și îndrăzneală, adică determinarea exploziei, înaintarea turmelor, incertitudinea lor, ivirea factorului individual și deslănțuirea. Bunăoară țăranii care merg la conacul boierului Miron — ca să-i dea foc, bineînțeles — au la început niște sfieli rurale caracteristice.

„Mulțimea se revărsase din uliță în ograda și în parcul conacului ca un râu care și-a schimbat brusc albia. Pe aleea prunduită și curățită de curând țăranii se îmbulzeau și se fereau să nu calce pe marginele cu firicele de iarbă deabia încolțită. Ici-colo câte un glas dojenea:

— Ferește, măi creștine, nu strica iarba că-i păcat de muncă!"

In fața unui tablou așa de grandios, ce mai pot însemna observațiile noastre dela început? In ciuda limbii sale aspre și a stângăciilor, d. Liviu Rebreanu este un scriitor mare, așa de mare încât picioarele sale lasă iarba nevătămată, dar desrădăcinează pădurile.

G. CALINESCU

Wagner la Veneția

Rolul Veneției în viața și opera lui Wagner

In vara anului 1859 Wagner isprăvise actul al doilea din „Tristan", după o prelungită ședere la Veneția. Ardoarea creativă l-ar fi reținut încă acolo, căci bucuros și-ar fi desăvârșit opera în acelaș mediu, cât se poate de prielnic stării sale sufletești, dacă nu l-ar fi determinat să părăsească Cetatea Lagunelor, boala ce se întețea și, mai ales, nesiguranța evenimentelor politice: războiul franco-italian contra Austriei. In atari împrejurări, urmărit de poliția habsburgică, Wagner părăsea „visătoarea-i Veneție", spre a se duce la Milano și de acolo în Elveția.

Doi ani mai târziu, în primăvara anului 1861, întâmplarea făcea ca bunii săi prietenii Wesendonk să întreprindă o călătorie de agrement în Italia, cu un inevitabil popas la Veneția. Wagner se găsea într'o stare sufletească din cele mai rele: „Tannhäuser" căzuse la Paris; noua operă „Tristan și Isolda", în care-și pusese atât de îndreptățite nădejdi, aștepta în cartoane și, mai presus de orice, Maestrul era îndrăgostit de tânăra soție a prietenului Wesendonk, suava Matilde. In astfel de împrejurări sentimentale, la care se adăoga învăluitoarea nostalgie pentru locurile în care trăise neuitate clipe de voluptate artistică, Wagner părăsea precipitat Viena, spre a cobori la Veneția. Buna dispoziție a Matildei, a cărei exuberanță exalta până la paroxism frământarea sufletească a resemnatului îndrăgostit, făcu din această nouă ședere la Veneția prilej de neașteptată împrejurare în biografia operei wagneriene: aflându-se într'o zi în fața tabloului lui Tizian „Inălțarea la cer", Maestrul — după propria-i mărturie — se simți coprins de o emoție artistică atât de intensă, încât hotărî să scrie noua sa operă „Maeștrii cântăreți". Robit cu totul de o adevărată panică de creație, își părăsise prietenii, spre a se întoarce la Viena, să se apuce de noua operă muzicală, al cărei plan era definitiv fixat în timpul călătoriei * și care trebuia să reprezinte o îndrumare nouă în evoluția dramei wagneriene. In felul acesta, se preciza pentru a doua oară rolul pe care trebuia să-l joace Veneția în istoria existenței și operei lui Richard Wagner. Iar alături de Veneția, Italia, în general, din văile Alpilor și ale Lacurilor milaneze, până la Sorrento și Amalfi. Dacă între anii 1861-1876 Maestrul, determinat de împrejurări va lăsa să treacă cel mai îndelungat răstimp fără să revadă Italia, nostalgia pentru această țară nu l-a părăsit o singură clipă.

„Tristan" și „Parsifal"

In toamna lui 1876 marele vis al vieții sale se schimbase în realitate: Teatrul din Bayreuth fusese inaugurat. Astfel că după continue istoviri și frământări, după prodigioasa activitate ce desfășurase în timpul din urmă ca să-și desăvârșească suprema năzuință, Wagner nu mai putea să-și refuze un binemeritat răgaz, în țara spre care-l mâna nostalgia anilor de odinioară, spre care-l mâna ceeace era Romantism în propriu-i temperament și în ambianța artistică a vremii. Intre timp, Cosima von Bülow îi devenise soție. Impreună cu cei trei fii ai Cosimei, Maestrul cobora deci spre Sudul Italiei, fără a putea rezista ispitei de a se opri măcar în trecere la Veneția, unde revede, înduioșat, locurile predilecte încă din anii tinereții. Dedalul ulițelor înguste, Piazzetta, Riva degli Schiavoni până spre Grădina publică, gondolierii prieteni, Canal Grande și balconul odăii de lucru, în care trăise neuitate clipe de beatitudine creativă, desăvârșind actul culminant al poemei lui „Tristan".

După o destul de prelungită ședere în Sud, prin Roma și Florența, Maestrul se întoarce însă la Bayreuth, unde-l așteptau repetițiile și reprezentațiile, pentru ca în iarna anului 1880 să coboare din nou la Napoli, căruia îi prefera coasta sorrentină, cu Posilippo, Amalfi și Ravello. Etapele acestei peregrinări erau tot atâtea pagini din „Parsifal", la care lucra cu pasiune în toamna aceluiaș an la Veneția, instalat în Palatul Contarini de pe Canal Grande. Intors în Bavaria, nu lasă să treacă nici doi ani, spre a cerceta în amănunt, loc cu loc, întreaga Sicilie, dela Palermo la Taormina. La 13 Ianuarie 1882 „Parsifal" era terminat, iar premiul pe care înțelegea să și-l decearnă Wagner însuși, era o ședere mai prelungită la Veneția, dacă s'ar fi putut pentru tot restul vieții. Lunile pe care le petrecea din nou pe Laguna Serenissimei în primăvara anului acela, au fost prilej de reculegere, de odihnă și de hotărîri importante pentru tot decursul biografiei sale: plimbări prin muzee; ore de vagabondare prin cartierele gondolierilor; desfătare la spectacolele

(Continuare în pag. II-a)

*) Datele biografice sunt luate din Panizzardi, *Wagner în Italia*, Genova, 1914.

APARIȚIE

După Stephane Mallarmé

Era 'ntristată luna. Serafii plângători
Visând, cu-arcușu 'n mână, în liniște de flori
Topite 'n vânt, din glasul murindelor viori
Smulgeau suspine albe ce-alunecau fiori
Spre-azurul de corole. Era doar ziua 'n care
Mi-ai dăruit tot cerul cu 'ntâia sărutare.
Și cum visarea-mi caută în chinuri desfătare
Mă îmbăta măiastră cu moscul de'ntristare
Ce chiar neotrăvită de-amar și dor o lasă.
Un vis cules în suflet cu drojdia rămasă.
Hoinar, cu ochii țintă în drumul învechit,
Umblam pe-atunci, când iată, pe stradă 'n asfințit
Cu soare 'n plete, vesel râzând mi te-ai ivit
Și mi-a părut că tu ești a feelor regină
Din basm cu pălăria ta albă de lumină
Ce 'n visele-mi frumoase de alintat copil
Trecea odinioară și tot lăsa tiptil
Din mâni abia 'ncheiate să ningă 'nmănunchiate
De-argint petale albe de stele miresmate.

G. MURNU

improvizate prin teatrele populare; dar, mai vrednic ca orice de relevat, hotărîrea lui Wagner de a se stabili definitiv la Veneţia — în care scop închiriază un somptuos apartament în Palatul Vendramin de pe Canal Grande — în aşteptarea supremei ore. Nevoit să se întoarcă pentru moment în Patrie, Maestrul avea prilejul să-şi dea seama cât de popular devenise în Veneţia, care-l socotea acum nu numai ca pe unul din cei mai iluştri oaspeţi ai ei, dar ca pe un adevărat fiu spiritual. Căci — după cum însuşi povesteşte — această plecare din Veneţia luase înfăţişarea unui adevărat eveniment popular, cu alai de gondole, cu cete de cântăreţi, cu mare mulţime adunată pe maluri, aclamând pe triumfătorul maestru.

Imbucurător preludiu al succesului cu care avea să fie întâmpinat „Parsifal" la Bayreuth; motiv în plus, care să-l determine pe Wagner, cu sănătatea din ce în ce mai şubredă, de a-şi grăbi întoarcerea definitivă la Veneţia, câte-va luni mai târziu, la 16 Septembrie 1882.

„Walkiria"

Instalat cu toţi ai săi în apartamentul ce închiriase în Palatul Vendramin; bucurându-se de tovărăşia voiosului Liszt; retras în odaia lui de lucru; perindându-şi nostalgia clipelor de meditaţie pe întinderea Canalului Grande, Wagner retrăia acolo cea mai senină pagină a frământatei sale existenţe: răstimpul petrecut la Veneţia odinioară în 1858. Pe claviatura gândurilor se perindă acum acele nostalgice amintiri...

...Vara anului 1852: mistuit de ardoarea creativă, impetuosul tânăr scrisese într'o lună întreaga poemă a „Walkiriei". „Vasul fantomă" aştepta să fie reprezentat la Weimar, prin bunăvoinţa prietenului de totdeauna, Liszt. Cu cei dintâi bani câştigaţi, îşi împlinise o vie dorinţă, cercetând Alpii italieni şi Insulele Borromee... Vara anului 1853: din nou în Italia. Torino. Genova, Coasta de Azur. Santa Margherita. Portofino. Şi iarăşi Elveţia, iarăşi Zürich... Primăvara anului 1857. Impreună cu Minna, soţia lui pe acea vreme, cu geloasa Minna, oaspeţii prietenilor Wesendonk într'o vilă din împrejurimi, „Azilul" în care Wagner, doritor de linişte şi pace sufletească, îşi propusese să termine „Nibelungii" şi Tristan". Dar în loc de tihna dorită, dureroasele frământări sufleteşti, îndrăgostirea lui de Matilde Wesendonk, remuşcarea trădării ospitalităţii pe care cu atâta generozitate i-o oferise prietenul său şi, mai exasperante ca orice, scenele de neîmpăcată gelozie ale implacabilei Minna. Hotărîrea supremă se cerea luată, cât mai era ceva bun de salvat; iar hotărîrea îi fusese categorică: renunţarea la acea „amitié amoureuse" care-l lega de Matilde; evadarea; reculegerea; consolarea artei; Veneţia.

Prietenia cu Ritter

Dornic de linişte, Veneţia — precum însuşi mărturisea — i-a apărut drept „oraşul cel mai liniştit de pe lume", iar tovărăşia prietenului Ritter, cu care se însoţise întâmplător pe drum, nu-i putuse displăcea. Astfel, cu etapele noii peregrinări spre ţara visurilor de totdeauna, liniştea cobora pe sufletul agitat de pasiune al pătimaşului Wagner. Pe la apusul soarelui, în ziua de 29 August a anului 1858, îşi făcuse intrarea în Veneţia... cu capul gol. Căci — îşi aminteşte acum îmbătrânitul Maestru, — de bucurie, Ritter se aplecase prea mult să vadă Veneţia de pe podul Lagunei, iar vântul îi luase pălăria. „Eu—nu uită să adaoge Wagner — nu m'am lăsat mai prejos şi mi-am aruncat pălăria pe fereastră; aşa, am intrat în Veneţia cu capul gol". Amănuntul îi poate caracteriza entuziasmul şi exuberanţa cu care, odată liberat de obsedanta aventură sentimentală dela Zürich, se îndrepta acum către locul în care avea să cunoască marea bucurie a activităţii sale artistice: clipa în care a scris ultimele acorduri din actul venețian al operei „Tristan şi Isolda".

La început, Veneţia îl covârşise de melancolie, „văzând" — îi scria unui prieten — „ atâta măreţie şi frumuseţe, amestecate cu atâta decadenţă şi ruină". Viziunea luminoasă a acelor depărtate aduceri aminte, îl face acum să se revadă în cele două vaste încăperi, pe care le închiriase în Palatul Giustiniani, tot pe Canal Grande şi pe care le împodobise după fantezia lui, astfel ca intimitatea ambianţei să fie cât mai adecvată capriciilor sale decorative: pereţii îmbrăcaţi în pânză roşie, multe, multe sculpturi în lemn bronzat. Nu poate uita bucuria de copil, pe care a simţit-o când îi sosise dela Zürich pianul. Işi dăduse însfârşit seama că acela era locul predestinat să-l vadă isprăvind mult încercatul „Tristan", „transpunând pe note minunata Veneţie".

Ca să predispună inspiraţia, la începutul şederii sale acolo se complăcuse în izolare — evitând cu străşnicie mai ales contactul cu muzicanţii şi pianiştii, — cercetând cu înţelegătoare curiozitate muzeele şi colţurile pitoreşti ale oraşului. Singurii prieteni pe care-i admisese în intimitatea fecundei lui retrageri, îşi reduceau numărul la nedespărţitul Ritter, la prinţul Dolgorukow şi la un bătrân „tappeur" veneţian, a cărei caracteristică fizionomie îl încânta pe Maestru. Erau singurii confidenţi socotiţi vrednici să asculte, seara, ceeace realiza în cursul zilei. Dedat lucrului cu meticuloasă concentrare, era obişnuit să scrie de dimineaţă de tot până la două, după ceasul prânzului, când îşi făcea plimbarea predilectă în Piaţa San Marco, ori cu gondola până la Lido, de unde se întorcea pe înserate, spre a se pierde prin mulţimea voioasă şi guralivă a popolanelor şi gondolierilor ce înţesau stradelele până la Palatul Giustiniani. „Rar întrerupeam — ţinea Wagner să precizeze mai târziu — acest fel de viaţă şi doar spre a merge la teatru, de preferinţă unde se reprezentau comediile lui Goldoni. Opera n'a trezit niciodată în mine decât o curiozitate momentană. De cele mai multe ori, mai ales când vremea rea mă împiedeca să mă plimb, frecventam matineurile Teatrului „Malibran", teatrul popular în care se dădeau — cu treizeci de bani intrarea — piese romantice, în faţa unui public cu mânecile suflecate". Mai mult decât concertele muzicii militare din piaţa San Marco, fie chiar şi când executa fragmente din opera sa, îl încântaseră serenadele de pe Canal Grande şi cântecele gondolierilor.

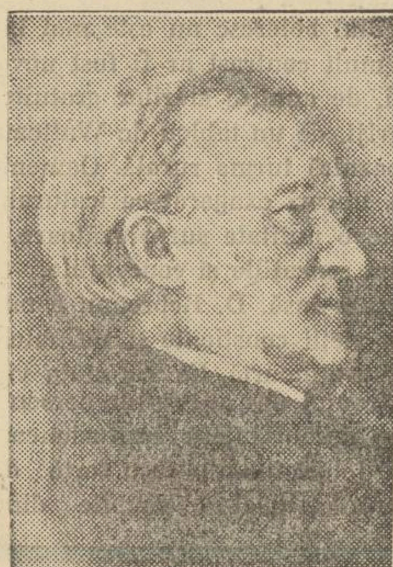
Cântecul gondolierilor

„Intru în palatul tăcut — scria Wagner în ziarul său veneţian — saloane vaste, în care sunt singur. Lampa arde; iau o carte, îmi arunc ochii pe ea, mă fură gândurile. Tăcere. Deodată Canalul Grande e trezit de un cântec. O barcă mare, feeric luminată, duce cântăreţii; urmează multe gondole, înţesate de lume. Pe toată vastitatea Canalului convoiul înaintează cu o mişcare aproape nesimţită, lunecând uşor. Voci frumoase, acompaniate de instrumente, execută melodii graţioase. Toţi ascultă muţi, absorbiţi. Pe urmă, încetul cortegiu, dispare ca prin farmec. Dar eu rămân multă vreme şi ascult muzica aceea, înobilată, purificată de tăcerea nopţii. Mă impresoară liniştea: cea din urmă notă se pierde în lumina lunei, care licăreşte mai departe, ca şi lumea sunetelor vizibilă pentru mine... Aceste cântece, profund melancolice, cântate de o voce sonoră de bărbat, pe care apa le aduce de departe şi care mor într'o depărtare mai adâncă, trezesc în mine o impresie solemnă.

De altfel senzaţia strigătului gondolierilor noaptea, l-a urmărit pe Wagner până ce a isprăvit de scris actul al doilea din „Tristan", sugerându-i în acelaş timp acordurile prelung tânguitoare de la începutul actului următor.

Matilde Wesendonk

Acest cadru de exuberanţă veneţiană, pe care se proecta şi nostalgica-i iubire pentru Matilde, şi conştiinţa grandioasei opere de artă pe care o înfăptuia, adăogate la durerile fizice pe care o veche boală de nervi i le accentuase mai mult ca ori când; şi singurătatea, singurătatea impusă de bună voie, dar care nu putea conveni robusteţii sale sufleteşti, pentru a nu mai vorbi de unda de pesimism romantic, care nu lipsise a-l învălui ca pe toţi contimporanii, toate aceste motive ne vor explica în de-ajuns o mărturisire dintr'o scrisoare pe care i-o adresa lui Liszt din Veneţia, la 26 Noembrie 1859: „...Uneori în vreme ce încerc ce am scris, ţip de durere! Efectul muzical e de neînchipuit..." Ceeace putea fi mai grav, în astfel de împrejurări sentimentale, Wagner căutase consolare în opera filosofului Schopenhauer! Puţin îl mai despărţea deci de gândul sinuciderii. Intr'adevăr, iată ce fusese în stare să mărturisească într'o altă scrisoare: „Intr'o seară stăteam aplecat pe balcon şi mă uitam la apa neagră de jos. Uraganul sufla cu putere. O săritură... şi nimeni nu m'ar fi auzit. Astfel, aş fi scăpat de toate suferinţele... Cu mare greu m'am ţinut cu mânile de piatra balustradei". Imaginea suavei Matilde îi apăruse la timp, adusă de închipuire pe apele scânteetoare de lumini ale Lagunei tuturor efuziunilor romantice. Să se noteze din ce stare sufletească va ieşi inspiraţia celui de-al doilea act din „Tristan şi Isolda!"

Richard Wagner

Conştiinţa creaţiunii nu-i lipsea, însă compensându-l din plin de toate celelalte contrarietăţi. In felul acesta, la 10 Martie îi putea scrie Matildei Wesendonk: „...Ieri, în sfârşit, mi-am isprăvit actul al doilea, acea mare problemă muzicală, a cărei soluţie le părea tuturor atât de nesigură şi pe care eu îmi dau seama că am soluţionat-o cum n'a mai fost rezolvată până acum vre-o problemă muzicală. Fără îndoială, n'am scris până acum ceva asemănător acestui act al doilea, care reprezintă apogeul artei mele de până azi"...

Amintirile

Şederea la Veneţia îi folosise desigur la ceva!

Iată amintirile care veneau să-l cerceteze pe Wagner către anii bătrâneţii, în vreme ce urmărea încrucişarea gondolelor de pe balconul Palatului Vendramin, ori contempla cupola de aur ce se arcuia — asemeni celor de la San Marco — peste toamna veneţiană a anului 1882. Prin frunzele îngălbenite din grădina de pe malul Canalului Grande, răscolea aduceri aminte, care-i troenau sfârşitul vieţii.

Existenţă tihnită de bătrân fericit: seninătate şi de veneraţia celor mai umili gondolieri, dar mai ales a lui Ganasseta, dragul său „prieten Luigi", cum îi plăcea Maestrului să-l numească; ore de reculegere, de lectură, de pian; ore de odihnitoare conversaţii cu prietenii care-l cercetau la Veneţia; admiraţie pentru geniul creator al lui Shakespeare, confruntat cu Beethoven ori Bach; plimbări spre Ponte di Rialto, până în Piaţa San Marco; ore de siestă la o cafenea de sub Procuratii; tovărăşia de neînlocuit a bătrânului Liszt; satisfacţia generoasă de a face numai plăcere celor din jurul său. Astfel, ca să execute o simfonie de ziua onomastică a Cosimei ar fi voit să aducă o orchestră dela Bologna, iar de Crăciunul anului 1882, ţinuse să organizeze un concert, pentru familie şi intimi, dat de elevii Conservatorului veneţian, cu concursul excepţional al lui Liszt. Spectacolele ieftine de prin teatrele populare făceau încă desfătarea lui Wagner. Ca prin minune, cunoscuta-i irascibilitate cedase locul unei surâzătoare bunătăţi: bunătatea înţelegătoare şi resemnată a bătrânului presimţitor de zădărnicia oricărei mâhniri de cele vremelnice, când în faţă i se întinde drumul lung al unei dăinuiri de veci.

Cele din urmă clipe

Carnavalul anului 1883 îl făcuse să trăiască neuitate clipe de voioşie, ţinând să se confunde cu mulţimea care mai ştia încă să facă din carnavalul veneţian prilej de zgomotoasă petrecere. Ce folos însă! Boala bătrânului Maestru făcea îngrijorătoare progrese, silindu-l adesea să renunţe la dragile-i plimbări prin cartierele mărginaşe ale Veneţiei. Şi atunci, copleşit de melancolie, trăia zile de senină reculegere, cu lecturi din clasici, declamând versuri, ori revăzând la pian melodii scrise în anii tinereţii. Dar atacurile boalei se înteţiseră tot mai mult către primăvara timpurie a acelui an, cel din urmă al vieţii lui Richard Wagner. In ziua de 13 Februarie ceruse să fie lăsat singur, spre a lucra la o operă filosofică, pe care n'a părăsit'o decât în clipa morţii. De dimineaţă, ca de obicei, rămăsese mai multe ore în faţa mesei de lucru; şi, cu toate atacurile repetate ale boalei de care suferea, nici chiar Cosima nu fusese lăsată să-i tulbure bucuria lucrului, ca în timpurile bune ale fecundei sale activităţi. In după amiaza acelei zile, se abătuse asupra Veneţiei o impetuoasă vijelie, trimeasă parcă de toate Ondinele Mării, să întâmpine sufletul Maestrului, care-şi trăia cele din urmă clipe. Canalul Grande îşi turburase apele, care izbeau în zidul Palatului, cu trosnituri sinistre de sicrie, îndoliatele gondole. Violenţa ploii învăluia silueta Canalului în ceaţa lividă, care se lăsa pe ochii obosiţi ai Aceluia ce îndrăgise totdeauna lumina Soarelui plin. Pe înserate, violenţa uraganului se deslănţuise mai impetuoasă, luându-se parcă la întrecere cu cele mai furtunoase dintre inspiraţiile lui Wagner, care-şi dădea sfârşitul, veghiat de prosternarea îngenunchiată a celor dragi şi de paloarea unei raze de soare, ce-şi tăiase drum prin învăluiarea norilor mânaţi din largul Adriaticei, să se încumete parcă cu sufletul Aceluia care le disputase de atâtea ori tăria.

Apoteoza

Veneţia, cărei îi fusese dat să lumineze de atâtea ori viaţa şi opera lui Richard Wagner, se pregătea acum de marea apoteoză: să-i poarte trupul neînsufleţit pe cea mai îndoliată dintre gondole.

* * *

Când vei lua, prietene, vaporetto dela gară şi te vei îndrepta spre Piaţa San Marco, nu uita să cercetezi în treacăt zidul unei grădini de palat, pe care va sclipi în soarele de toamnă veneţiană silueta de bronz a celui mai de seamă reprezentant al muzicei din cea de-a doua jumătate a veacului trecut. Vei descifra poate pe placa ruginită de vreme inscripţia de care s'a învrednicit odinioară Gabriele D'Annunzio. Te vei identifica o clipă cu spiritul lui Wagner şi-ţi vei face intrarea în Veneţia mai pregătit sufleteşte, dându-ţi seama ce a însemnat acest colţ de lume pentru existenţa şi inspiraţia unuia din cei mai mari creatori de artă din câţi cunoaşte istoria sufletului omenesc.

ALEXANDRU MARCU

Joc pentru mâna ta

Stihu-acest, mărunt, uşure,
Inflorit pe-un ram de fulg:
Joc de cer, porumbi şi soare —
Din fântâna luni'-l smulg.

Stihu-acesta lin şi rece
Prins de-un cer de catifea
Ca o piatră blestemată,
Arde clarităţi de stea.

Şi-am închis în stihu-acesta
Şi'n cuvânt ca un gropar
Visul pur, cum doarme musca
Intr'un bob de chihlimbar.

Alb şi fin precum e fulgul
Să ţi-l prinzi de mâni sau gât
Stihu'-acest mărunt, uşure,
In străini — sau de urât...

ION OJOG

Despre dragoste şi despre femei

Nici odată o femee n'a dat unui bărbat certitudinea delicioasă că numai el există pentru dânsa.

(Melchior de Vogüe)

Femeia nu este mincinoasă, ci bărbatul o vrea astfel.

(C. Mauclair)

Castitatea în dragoste nu este decât un fel de avariţie, un fel de egoism.

(R. de Gourmont)

Scopul principal al existenţei unei femei este a şti să seducă. Femeia este fericită şi atinge tot ce poate dori când ea seduce un bărbat.

(L. Tolstoi)

Fără trădare, nu s'ar aprecia dragostea niciodată la justa ei valoare.

(M. Houber)

Femeile sunt foarte rele când vor să plătească complicilor imputările conştiinţei lor.

(G. Deschamps)

Virginitatea este o stare de superioritate morală al cărei monopol îl deţine sexul feminin.

(Arria Ly)

Indrăgostiţii sunt ca şi răufăcătorii: iau întâiu precauţiuni de prisos, le neglijează treptat, le uită pe cele necesare, şi sunt prinşi.

(Duclos)

Până la noi dispoziţiuni, atunci când este dragoste, căsătoria este cel mai bun mijloc, cel mai comod, cel mai simplu şi cel mai cinstit pentru îndrăgostiţi ca să se întâlnească.

(G. Deschamps)

Monografii populare

Se face cunoscut d-lor profesori şi elevilor că au mai apărut două noi monografii populare însoţite de extrase din scriitorii respectivi, pentru uzul liceelor şi al bacalaureatului:

„VASILE CÂRLOVA ŞI AL. SIHLEANU"
de *Lucian Predescu*
în Biblioteca „Dimineaţa" No. 158. — Preţul 8 lei

„DIN CRONICARII ROMANI"
(Gr. Ureche, Eustatie Logofătu, Miron Costin)
de *Lucian Predescu*
în Biblioteca „Dimineaţa" No. 159. — Preţul 5 lei

De vânzare la toate librăriile şi depozitele de ziare.

„3 şi cu Rezeda 4"

ROMAN DE ION MINULESCU

„Fără a părăsi întru nimic, arsenalul poeticei sale popularizate, d. Ion Minulescu, încearcă de data asta, o nouă formulă de roman, alcătuit din patru confesiuni, care ar părea patru nuvele izolate. Capitolele povestirei sale de fantezie grotească, sunt obsesiv unificate în jurul figurei unei femei, a Rozedei, victimă a subconştientului erotic, amantă versată cu nostalgii absolute şi rezolvări meschine, feminitate redusă la instinct şi lirism pasional, dizolvat la suprafaţă. Rezeda este un simbol deci, o entitate încarnată în simţurile robuste ale unei metrese plurare, o navă de mister, pe plutitoare ape cu şuvoaie repezi şi cataclisme care se întorc în glume".

A APĂRUT **No. 9—12**

Viaţa Romînească

REVISTA LITERARĂ ŞI ŞTIINŢIFICĂ

cu următorul sumar:

I. PETROVICI . . . Dinamismul contemporan
A. FRUNZĂ . . . . Cu armata nu te joci!..
ION PILLAT . . . . Lirica modernă americană
ION MINULESCU . Invitaţie absurdă (Poezie)
Dr. AUREL COSMA Jr. Istoria presei române din Banat
F. DIMA . . . . . Cutreerînd Bulgaria
M. SORBUL . . . . Dracul (Piesă de teatru)
I. IGIROŞIANU . . Şi pe urmă?...
CONST. A. HOLBAN Din viaţă...
ROMULUS CIOFLEC Ploaie...
AL. CIURA . . . . Părinţi şi fii...
DAMIAN STĂNOIU . După moartea stareţei
M. EMINESCU . . . Povestea magului călător în stele
TH. LOEWENSTEIN Otto Weininger şi legătura intr sex şi caracter
F. DIMA . . . . . Cronica economică (Muzeul inflaţiunii.- Punctul d-lui von Papen)
T. CRISTUDOREANU Cronica externă (Staticism şi dinamism în relaţiile internaţionale)
Dr. ION BORDEIANU Cronica medicală (Avortul în Rusia Sovietică)
P. NICANOR & Co. . Miscellanea (Problematica decizie. — Conferinţa dela Stresa)

RECENZII, REVISTA REVISTELOR

Redacţia şi Administraţia: Str. Const. Mille No. 5-9

VIZITAŢI

cea mai veche librărie din ţară, în permanenţă asortată cu ultimele noutăţi, Române, Franceze, Germane:

LIBRĂRIA ALCALAY

Curagiosul roman al lui

D. H. Lawrence:

AMANTUL DOAMNEI CHATTERLEY

a apărut în a II-a ediţie şi e din nou pe cale de epuizare

De acelaş autor vor apare în curând:

Armăsarul St. Mawr

ŞI

Femei în dragoste

TOCURI REZERVOARE

toate mărcile — toate calităţile; bogat asortiment; atelier special pentru reparat şi înlocuit orice piese sau peniţe de aur la:

LIBRĂRIA ALCALAY

Gura vetrei

Căutând pe Dumnezeu în aer, aerul n'a răspuns; în pământ: pământul nu a răspuns; nu au răspuns nici piatra muntelui nici izvoarele ei. Glasul lui se simţea în răsunetul lumii, tărăgănat prin pădure şi stins în depărtările şesului sur, dar nu era prins niciodată întreg.

Am urmat toate potecile, care veneau din afară de lume şi ieşeau din lume afară, până la capătul lor pământesc, şi m'am oprit, când în pragul prăpăstiei, când în marginea stâncii ridicată'n gol — şi nici în creştetul piscului celui mai înalt nu l-am găsit. Am colindat ţările şi am întrebat de el jivinele îmblănite, păsările, frunzele: niciuna nu-l văzuse, dar toate ştiau că umblă prin apropiere, ascuns ca un hoţ sfios dinaintea făpturilor lui; căci îl auzise fiecare trecând, cunoscut după pas.

— Ce-ai făcut cât ai umblat? m'au întrebat, întors acasă, greierele, şoaricele şi şopârla.

— Mai bine nu mă duceam şi m'aş fi mulţumit cu glasurile voastre mici. Mi-aduc aminte de fiecare, sunând limpede ca un metal şi şuierând ca o biciuşcă. Nu v'am uitat când mă luptam cu troienii de azur şi m'am gândit la voi când o barcă mă purta pe pilitura de aur a undelor tremurătoare. Ce n'aş fi dat să mă joc în luntre cu tine, greiere, purice de iarbă! Dar voi, ce-aţi făcut într'o sută de ani?

— Copii, nepoţi, strănepoţi, încuscriri. Şi ţi-am mâncat cărţile din dulapuri şi poduri, ca să nu le mai citeşti. Ce-ţi veni să cauţi pe Dumnezeu prin lumea toată?

M'am gândit că şoarecii ştiu ceva şi obosit de cale şi îngheţat mi-am dereticat odaia, care nu mai fusese scuturată de atâta timp, mutând lucrurile din locul lor şi fărîmându-le pe toate. Cât puneam mâna pe ceva, se topea ca un scrum. Un putregai uscat ca o văpaie fără flacără mistuise măduvele fierului, lemnului şi arămii, care se mai ţinuseră în firea şi locul lor prin singura obicinuinţă a croielii. Insăş oglinda, în care mă uitai, să mă văd cât am îmbătrânit, curse ca o ţărînă printr'o sită, la arătarea chipului meu ca un fum, în lumina ei. Fusese de ajuns să i se izbească luciul de umbra mea.

N'am mai putut nimic stăpâni, totul se lepădă de mine şi nu se mai supuse. Cuţitul se sbârci într'o teacă de zgură. Incercând foarfeca, degetele îmi trecură prin găurile urechilor ei, ca printr'o mănuşă deslânată. O molie nevăzută mâncase pe dinlăuntru săbiile şi suliţele din părete, care căzură din rotogolul lor, ca nişte păianjeni, fără niciun zgomot. Perdeaua din geam zbură ca o mână de făină neagră suflată. Aş fi tras cu puşca, din care îmi rămase în palmă ghinda glonţului goală.

Nu se putea să nu fie o vrăjitorie, mă gândeam, după ce toată odaia mea se prefăcuse într'o firidă de spuză dospită.

In ogradă, copacii se făcuseră mari şi groşi. Ingheţul îmbrăca toată ramura într'un clei de sticlă, care se cojea, spart în vârfuri la o bătaie de vânt. Adusei deafară un braţ de găteje suflate cu asemenea poleială şi aprinsei focul în vatră îngrijorat. Mă aşteptam ca nici scăpărătoarea să nu dea scânteie, ci tot o funingine moale. Rugul cuprinse vatra şi claia de flăcări străluci ca o comoară de odăjdii luminoase, de mitre, de potire, de paftale şi de pietre cu sâmburi de stele.

— Ce bine era la mine în bordei, acum o sută de ani! m'am gândit, pe când căldura se risipea ca un parfum al sângelui în odaia mea topită. Aveam atunci un scaun şi o masă, un divan de dormit, ţoale groase şi o sarică. Aveam un cal, care a pierit. Unde sunt cânii mei?

De subt vatră curse printr'o gaură o izbucnire de sânge negru şi pârâul ei îndreptat către păretele dimpotrivă se strecura în el, fără să-l mânjească. Se mutau şi furnicile.

Am şezut dinaintea focului toată noaptea, cu fruntea în genunchi, mâhnit de singurătate şi târziu începu vatra să vorbească din hornul ei:

— Ce-ai făcut? Ce-ai căutat? De când umbli, ca un om fără minte, livezile au înflorit şi rodit de o sută de ori, de o sută de ori s'a ascuns soarele şi a ieşit din nou la iveală. Albinele au dat de o sută de ori câte o sută de ştiubeie pline şi de trei ori s'au schimbat neamurile pe pământ. Mii de buţi şi poloboace cu vin au scoborît dealurile pe sute de drumuri, câmpia de o sută de ori a fost secerată. Fraţii tăi s'au însurat, s'au măsurat cu munca şi truda şi au biruit. Hambarele păstrează movile de grâu. Vacile au dat viţei mulţi, oile s'au făcut turme. Leguma şi omul au stat în rădăcina şi la locul lor, începând şi sfârşind în fiece an ceeace încep şi sfârşesc potolit dela începutul lumii, fără nelinişte, cu încredere şi voie bună. Aceeaş sămânţă a făcut altă sămânţă şi din sfecle au ieşit sfecle. Ce vruşi tu să iasă din tine?

Pe tine te-a turburat, moşule, năluca. Ai îmbătrânit copilăros şi stricat. Cine te-a pus să te iei după minte, după vânt? Ce-ţi lipsea ca să fii fericit ca sfecla, cu rodul muncit în brazdă şi îngrijit? Oare n'aveai şi tu ce are toată lumea, putere, sănătate şi unelte? Nu erai tânăr, nu erai frumos şi sprinten? Ce-ai făcut cu tinereţea? Ce s'a ales din viaţa ta? Pe cine ai vindecat, pe cine ai odihnit, pe cine ai hrănit şi ai mângâiat? Cine s'a folost de poverile pe care nu le-ai luat în spinare? Casa ţi-e stearpă, grădina ţi s'a uscat, vitele te-au părăsit flămânde. Te-ai înfumurat şi ai voit să începi ce nu mai începe nimeni şi să cauţi ce nu mai cercetează nimeni. Casa ta e-acum a greerilor, a şoarecilor şi a şerpilor: cine-i mai poate stârpi?

Ai vrut să fii bătrân în tinereţe şi vrei să întinereşti la bătrâneţe. O viaţă se trăeşte — nu te-ai gândit — o singură dată şi s'o iei de-a'ndaratele nu se poate. Asta o ştiu florile, albinele, furnicile: dece nu le-ai întrebat? Nu te mai rabdă nici paiele, pe care ai vrea să odihneşti şi nu-ţi mai dă nici odihna răgaz. Ai vrea să te adăpi şi apa se dă înapoi dela gura ta însetată. Ai vrea să muşti din pâinea frământată cu hărnicie şi pâinea fuge. N'ai pe ce pune capul şi cine să-ţi reazime sufletul nu este. Eşti ca un îndrăgostit de care dragostea râde şi pe care fata cu ochii aprinşi îl batjocoreşte. Voiniciile tale s'au isprăvit, zarea ta e turbure, timpul te ocoleşte, ceasurile tale nu mai cântă.

— Mi se pare că Dumnezeu era în vatra noastră de-acasă. Tu eşti, Doamne?

— Eu sunt! zise Domnul Dumnezeu.

— Şi ce mă'nveţi să fac? Inţeleg să mă cicăleşti cu folos.

— Zi Tatăl nostru, răspunse cu vocea lui din vatră.

— Nu ştiu să-l zic.

— Tu nu te închini?

— Nu ştiu să mă închin.

Şi Domnul nu se mai auzi nici în vatră.

T. ARGHEZI

PLASTICA

Pe pagina întâia a unei gazete ieşene am citit acum două săptămâni un amuzant articol de polemică artistică: un profesor universitar din localitate, având — cum singur mărturisea — „actul fiziologic al asociaţiei de idei foarte desvoltat", osândea fără menajamente şi în cuvinte destul de tari, *întâia expoziţie a artiştilor moldoveni,* organizată sub auspiciile Academiei de Belle Arte din Iaşi.

Semnatarul articolului, după ce făcea o incursiune în memorialul escapadelor sale berlineze, povestea cum, păşind pragul expoziţiei ieşene, afurisita asociaţie... fiziologică l-a făcut să nu vadă decât „figuri strâmbe, oribil fardate, morfinomane, unele ca tăiate în carton şi de purtat cu sfori".

Th. Kiriacov — **Apocalips**

Autorul invita publicul să reacţioneze, iar oficialităţii — care, prin d. ministru subsecretar de stat Petre Andrei, patronase această manifestare, acordând şi câteva premii de încurajare — îi cerea să împiedice pe viitor asemenea *exhibiţii nesocotite.*

Faţă de alarma aceasta, nu lipsită de oarecare notă umoristică, m'am hotărât să înfrunt viscolul, ca să văd eu însu-mi *oroarea.*

* * *

Expoziţia artiştilor moldoveni e prima colectivă organizată după războiu în bătrâna cetate a culturii.

Iniţiatorul ei, d. Ştefan Dimitrescu, rectorul Academiei de Belle Arte din Iaşi, n'a putut strânge aci, în acest mijloc de iarnă grea, pe toţi Moldovenii de frunte ai artei româneşti contimporane. Fără îndoială, operele unor: Pallady, Petraşcu, Tonitza, Viorescu, Bacalu, Zamphiropol-Dall, G. Popovici, Băncilă, ar fi dat cu totul alt prestigiu unei astfel de manifestări. Şi fără dânşii însă, expoziţia îşi are valoarea ei necontestată.

Iaşul cultural moare. Afară de frumoasele spectacole ale Teatrului Naţional condus de harnicul Ionel Teodoreanu, nimic nu vine să învioreze agonia.

Remus Troteanu — **Portret**

Reînviând o tradiţie generoasă, rectorul şcoalei de frumos chiamă publicul la satisfacţiile artei. O face cu mijloace sărace, dar cu entuziasm. Răspund mai ales tinerii, dar şi câţiva din garda glorioasă de odinioară. Mai poate fi judecat cu asprime un astfel de gând bun?

Lucrările sunt distribuite în două săli şi aranjate cu gust.

Nu lipsesc nici artiştii de dreapta, nici cei de extrema opusă.

Ii vom trece în revistă pe toţi — în ordinea catalogului:

Atanasiu A. D., — prezintă câteva naturi moarte în acorduri surdinizate, foarte de aproape înrudite cu realizările de acelaşi gen ale lui Constantin D Stahi (fost socrul expozantului de astăzi).

Agafiţei Const., — în căutarea formei. Făgădueşte.

Bălţatu Adam, — un peisaj provincial şi o stradă cu plopi în care cromatismul, când calm, când tumultuos, se desfăşoară în deplină libertate temperamentală.

Bardasare-P. Emanoil, — meşter al desenului minuţios, al compoziţiei academic cumpănite şi al coloritului străin de inutile stridenţe, se înfăţişează cu lucrări caracteristice pentru epoca pe care atât de demn o reprezintă.

Briese Otto, — liric, atent la subtilităţile formei, nu ocoleşte dificultatea problemelor coloristice. In vădit progres faţă de producţia pe care i-o cunoaştem.

Cămăruţ M., — lucios, slab, nesigur.

Crudu Dumitru, — dulceag şi fals academic.

D-ra Constantinovici I. H., — pictură agreabilă, fără cusururi grave şi fără însuşiri excepţionale.

Clavel Al., — eclectic şi modern. Pasta solicită mai multă soliditate.

Hudici V., — lirism primejdios în uleiu. Bun gravor.

Dimitrescu Ştefan, — cu vigoare proaspătă în aşezarea meşteşugită a pastei, cu transparenţe neaşteptate în acuarelă şi cu siguranţa stilului propriu în toate vibraţiile construcţiilor lineare. Exemplul reconfortant al celui mai înzestrat dintre îndrumătorii artistici ai Iaşului de azi.

D-ra Drob Virginia, — cromatism puternic; pronunţate calităţi de compoziţie.

Emanoil A. T., — ilustrativ. Uleiul face impresia de acuarelă. Se cere mai multă consistenţă.

Gheorghiţă V. A., — sculptură decorativă corectă şi monotonă.

Ion Sava — **Duminica**

Dimitriu-Leorda, — sculptură banală de vitrină.

Hette Richard, — lucrează liber, echilibrat, sobru, păstrând ritmul şi proporţia.

Kiriacov Th., — ilustrativ, ingenios, cu alese însuşiri de originalitate.

Lövendal Georg, — cam Van Gogh în culoare. Totuşi pe alocuri preţios.

Lecca V. C., — portrete izbutite în plachete de bronz.

D-ra Mironescu Caliopi, — desen obişnuit, fără accente deosebite.

Mateescu I., — sculptură de bun meşteşugar. Acuarela — naivă.

Marşic I., — delicateţă cromatică.

Mempiot E., — acuarelă delicată, gen ilustrativ.

Nadejde. — acorduri de violeturi şi cafeniuri calde. Studios.

Nicolau I., — sculptură de începător.

Popa N., — absolvent al Academiei din Iaşi şi fost elev al lui André Lothe. In unele lucrări e influenţat de fostul său profesor; în altele — giottesc. Se eliberează câteodată în desen şi dă unele compoziţii vibrante. Un talent autentic.

D-na Olăvinaru Constanţa, — pictură anemică.

Popovici Nicolae, — prezintă o încercare îndrăzneaţă dar greoaie de compoziţie. Efectul pictural nu egalează anecdota.

Raicu Gh., — decorativ diluat. Promite.

Rosini Vittorio, — sculptură decorativă, simbolică, intimistă. Conştiincios în tratarea volumurilor.

Sava Ion, — între caricatură şi desen umoristic; se realizează într'un grotesc ingenios. Tipurile de mahala — foarte spiritual redate. Concepţie de avantgardă. Libertate excesivă în alegerea şi aşezarea în cadru a temelor. Bogate resurse de surpriză. Impreună cu umorul se poate ivi aci şi arta propriu zisă.

Ştefan V., — subliniază bune calităţi de exprimare liberă atât în peisaj cât şi în compoziţie..

D-ra Ştiubei Nelli, — vioaie, spontană, personală.

Şubă N., — diletant.

Secoşanu Adrian, — oarecare siguranţă în factură.

Troteanu R. P., — decorativ susţinut în acorduri minore.

Tolea I., — începător cu bune mijloace.

Verona Paul, — pictural, emotiv şi unitar închegat.

In general, o expoziţie bună, şi mai ales un bun început.

H. BLAZIAN

Viaţa de noapte a Parisului

Un interwiew aparte

D-na Irène Chevreuse ne trimite un interview, luat lui Gérald — modelul eroului principal din piesa „Chasseur de chez Maxim's".

Gérald, eroul piesei „Chasseur de chez Maxim's" şi-a schimbat localul. Acuma el lucrează într'un restaurant nou. Il conduce — mai bine zis. Cu marea-i experienţă, după ce-a văzut viaţa sub toate aspectele timp de mulţi ani, — Gérald primeşte vizitatorii cu un tact parcă înăscut, conducându-i la masă şi chemând imediat chelnerul să ia comanda. Toţi îl întreabă ultimele noutăţi. Ii cer chiar sfat pentru plasamentul banilor.

Nimeni nu-i mai indicat decât Gérald să ne vorbească despre viaţa de odinioară.

Omul care a cunoscut tot Parisul

L-am rugat să-mi povestească câteva amintiri. Vroiam să-mi fac o idee de viaţa din epoca fericită dinainte de războiu.

— D-ta cunoşti toată lumea. Nu-i aşa, Gérald, cunoşti tot Parisul?

— Da, doamnă, Parisul de altădată. Cunosc epoca lui Gordon Bennett şi a lui Keller, reprezentantul unei mărci de şampanie din New-York. De câte ori venea, Keller ordona să punem pe fiecare masă câte o sticlă de şampanie.

— Spune-mi, te rog, ceva despre marile demimondene.

— Demi-mondenele erau primite ca reginele. Când venea la noi frumoasa Otero, toată lumea se scula în picioare ca s'o privească. Era primită ca o împărăteasă.

— Venea des?

— Destul de des, întovărăşită de Rita del Erido — mai târziu D-na Henri Duvernois — şi câte odată de un marchiz italian.

— Era într'adevăr aşa de frumoasă?

— In viaţa mea n'am văzut o frumuseţe mai perfectă. Părul îi era negru ca abanosul; şi te asigur că, pentru luciu, n'avea niciodată nevoie de cosmeticuri.

— Dar Gaby Deslys?

— Gaby Deslys era una dintre femeile cele mai bine îmbrăcate, încărcată de bijuterii bogate. Straşnic îi plăceau penele de struţ (care-i dădeau un aer majestuos) şi mantiile de hermină. Gaby Deslys era prietena unui rege, mort astăzi.

In semn de omagiu pentru frumuseţea ei, regele o acoperea cu perle. Gaby Deslys era partenera lui Herry Pilcer.

A doua zi după ce apărea în public, cea mai mare florărie din Rue dela Paix n'avea destule flori pentru dânsa.

Astăzi s'a schimbat mult viaţa.

La ora 7 începea să vină lumea la Maxim's. Marii băutori de şampanie ca Maurice Bertrand sau Raveau, au dispărut. Nici un chelner n'ar fi îndrăznit să le propună altă băutură, decât şampanie; şi orice chelner mai iscusit cunoştea marca preferată. Timpurile acestea s'au dus... Astăzi, aproape nu mai îndrăzneşti să propui clienţilor şampanie. Fiecare se mulţumeşte cu o sticluţă de Vichy sau cu un pahar de Whisky.

Demi-mondenele

— Demi-mondenele dinainte de războiu erau mult mai discrete. Acuma ele îl plictisesc pe bărbat. Când vine un client la bar, — de cum se instalează la o masă... apar şi ele, şi 'ncep să-l sâcîie.

Inainte, dorinţa lor era să aibă o trăsură sau o casă somptuoasă, iar bărbaţii considerau drept o favoare să le plătească nota, cât mai încărcată, la croitoreasă.

Dimineaţa, ieşea la plimbare tot ce avea Parisul mai elegant. Regulat, puteai admira minunatele echipaje ale Prinţului Orloff, baronului Lejeune, baronului Hirsch. Toată lumea cunoştea trăsurile lumii bune şi ale demi-mondenelor cum e cunoscută astăzi maşina Preşedintelui de Republică. Frumoasa Jeanne Duparc avea trăsuri bogate. Era deasemenea celebră trăsura „Panterei negre", pe care o conducea ea însăşi. Polaire trecea într'un echipaj minunat.

— De asemeni, femeile erau mult mai elegante. Astăzi nu se mai îmbracă. Seara trecută, una dintre artistele cele mai cunoscute ale scenei pariziene, a venit la un dineu îmbrăcată cu un pull-ower şi o fustă de sport. Niciodată n'ai fi văzut la Maxim's un bărbat cu guler moale şi colorat.

Astăzi nici bărbaţii nu vor să se mai îmbrace — cu regrete, în acelaş timp.

Trebue să recunoaştem Parisului aspectul său elegant de altădată. Ar trebui ca femeile să se îmbrace când merg la restaurant, deasemeni bărbaţii care le întovărăşesc — să poarte smoking sau frac. Te asigur că numai astfel s'ar creia la Paris o atmosferă diferită de cea de azi.

— Ce părere ai de piesa „Le Chasseur de chez Maxim's", al cărui erou eşti d-ta?

— Piesa mi-a plăcut mult. E o reproducere fidelă a timpurilor trecute. Am văzut-o de multe ori; şi de câte ori mergeam — mă distram din toată inima.

Doamne! ce mult aş vrea să revină timpul dinainte de războiu, cu femeile luxoase şi cu bărbaţi bine îmbrăcaţi — când merg seara la localuri!

Creangă Diacon *)

După trei luni şi ceva dela căsătorie, Creangă cere să fie numit diacon, îndeplinind toate cerinţele.

La 19 Dec. 1859, el înaintează cererea:

Inalt Prea Sfinte Stăpâne,

Clіricul Ioan Creangă, plecată suplică, Inalt Prea Sfinţite Stăpâne! După săvârşirea cursului inferior ce am făcut în Seminăria Centrală a Sfintei Mitropolii, posedând şi formalnicul atestat, potrivit formelor, totodată intrând şi în societate prin legiuită cununie cu fiica sfinţi[e]i sale iconomului Ioan Grigoriu, servitoriu la biserica Sfinţilor 40 de Mucenici, tot de aicea din Capitalie, lângă alătura[ta] aicea formalnică mărturie, dela biserica sfintei Treimi tot de aicea din Capitalie, — plecat viind rog mila Inalt Prea Sf[in]ţiei Voastre, pentru a me[a] hirotonie în diacon; fiindu-mi vârsta 24 ani trecuţi, numărându-mă în ordinul persoanelor bisericeşti liturgisitoare.

Rămâind al Inalt Prea Sfinţiei Voastre prea plecat serv.

(ss) *Clіricul Ioan Creangă*

1859 Dechemv. 19.

Mitropolitul Sofronie Miclescu pune pe cerere resoluţia următoare, de altfel ca pe orice alte cereri de hirotonie:

„1859 Dechemv. 23. Va mergi (sic) *în duhovnicească cercetare şi fiind vrednic darului să avem ştiinţă".*

Duhovnicul îl cercetează şi apoi scrie:

„Pe clіricul Joan l-am trecut prin duhovnicească cercetare şi, precât sufleteşte mi-au arătat la taina mărturisirii, n'am aflat pricini cari opresc de a se hirotonisi diacon şi încredinţez.
1859 Dechemv. 23".

Mitropolitul Sofronie apoi decide:

„Aghie Tripolese,

Poftim pe Frăţia ta să hirotoniseşti canoniceşte pe clіricul Ioan diacon şi să avem ştiinţă.
1859, Dechemv. 23".

Arhiereul titular, Ghendie Şendrea de Tripoleos, îl hirotoniseşte şi anume la biserica Cuvioasa Paraschiva din Târgu-Frumos, scriind la 26 Decembrie 1859:

„După orânduiala Inalt Prea Sfinţiei Voastre, pe clericul Ioan Creangă de aici din Iaşi canoniceşte l'am hirotonisit mai întâi anagorost, apoi ipodiacon şi diacon definitiv în biserica sf. Prea cuv. Paraschiva din politia Târgul-Frumos, pentru carele şi încredinţăm.
1859, Dechemvrie 26".

Asupra intervalului de timp dela 1859, Dechemvrie, — când Creangă fusese hirotonisit diacon — şi până la 1868 — ultimul an când a mai slujit altarului, nu s'a scris nimic. Adică nu s'a scris asupra bisericilor unde a slujit.

Din această perioadă obscură au rămas două indicii; unul al lui Creangă şi altul al Economului D. Furtună.

Din propriile mărturii ale primului rezultă că: făcut diacon (1859, Dec. 26), Creangă slujeşte *întâi* la biserica „Patruzeci de sfinţi", timp de 4 ani, „trăind într'o casă în care — spune povestitorul — mă răzbea ploaia şi mă orbea fumul şi femeea!".

Că I. Creangă, cât timp a fost diacon, a trăit în mizerie, vom vedea mai jos că aşa a fost. In schimb, informaţia Economului Furtună e greşită.

Spune acesta, că — imediat după hirotonisire, — Creangă ar fi slujit la bisericile: Pantelimon, Bărboiul, Galata şi *în special* la Golia. Cât e de precisă informaţia Econom. Furtună, se vede din însăşi expresia „în special"! Controlând dosarele Arhivei Statului din Iaşi, ale Mitropoliei din Iaşi şi ale Primăriei din Iaşi, care privesc pe slujitorii bisericilor din Iaşi din intervalul de timp 1859—1868, am putut constata că I. Creangă n'a slujit la toate bisericele înşirate şi în ordinea dată de Econom. Furtună.

Cum a fost hirotonisit, Creangă a slujit la „Patruzeci de sfinţi" timp de patru ani, cu leafă de 700 lei pe an, care —se plânge el— nu-i erau suficienţi pentru trai, pe lângă că nu-i primea regulat. In consecinţă, Creangă cere Mitropolitului, la 22 Martie 1863, mutarea la biserica Bărboiul, unde făcuse contract de slujire cu arhimandritul acelei biserici, la 23 Mart 1863, cu leafă de 48 galbeni cesaro-austrieci pe an, număraţi în două rate de 24 galbeni, la Sf. Gheorghe şi la Sf. Dumitru. Pe lângă acestea, egumenul Bărboiului îi mai dădea un stânjen de lemne pentru foc pe un an de zile şi locuinţă în curtea bisericei.

Iată cererea şi contractul în cauză:

Inaltu prea Sfinţite Stăpâne!

Diaconul Ioan Creangă servitoriu(l) Bisericii Sfinţilor 40 Martiri din acest Oraşu.

Cerere !

Fiindcă până astăzi am servit ca Diacon la Biserica Sf-ţilor 40 Martiri, unu timpu de patru ani, cu leafă de 700 lei pe an, ce nu'm este de agiuns macar pentru zilnicul nutriment, ca familiaru; ne dându-mi-sa nici chiaru regulatu de către aceasta Onorabila Epitropie, ce'm datoreşte înca pe o luna şi mai bine, viu a ruga pe înaltu prea Sfinţia Voastră, ca prin Spirituala Binecuvântare să bine voiţi a'mi elibera o carte de mutare, pe Monastirea Barboiul, la care m'am alcatuitu, precumu dovedeşte contractul ce Vi se reprezintă, sub propria subscriere a Cuvioşiei sale Arhimandritul Chiril, Egumenul acelei Sf-te Monastiri.

D.(iacon) I. Creangă.

1863, Martie 22

CONTRACT :

Prin care subscrisul Arhimandritul Chiril, Egumenul M-rei Bărboiul din acest oraş, fac cunoscut că am alcătuit pe Sf. sa Diaconul Ioan Creangă, spre a funcţiona în serviciul de Diacon la menţionata biserică, începând de astăzi 23 Martie 1863, cu leafă de 48 galbini cesaro-austriaci pe an, care i se vor număra în două chistiuri (rate) adică 24 la Sf. George şi restul la Sf. Dimitrie; un stânjen de lemne de foc pentru fiecare an, date din vreme, şi casă pentru locuinţă în ograda bisericei...
1863, Mart. 23

Se pare că mitropolitul a încuviinţat mutarea lui Creangă la Bărboiul, căci la 19 şi 31 April 1863 e trecut în statele slujitorilor Bărboiului, cu leafă de 1500 lei pe an şi „fără alte înlesniri". Prin „înlesniri" se înţelege locuinţa la biserică. Aşa dar, Creangă rupsese contractul de mai sus, sau poate egumenul nu-l respecta.

Intr'o foaie de „calităţi" ale slujitorilor bisericii Bărboiu pe 1863, Creangă e trecut în vârstă de 25 ani (la 1863) — ceeace nu coincide cu anul naşterii lui (1837)— cu „onestă purtare", dar „aplecat la beţie"! (De altminteri, în dreptul tuturor preoţilor şi diaconilor din foaia de calităţi era trecut „aplecat la beţie" !). De aacum, Creangă începe să fugă dela o biserică la alta. Neconvenindu-i să slujească la Bărboi fără locuinţă, trece iar la „Patruzeci de Sfinţi", când ? nu ştiu. In orişice caz, în Iunie 1864 trece din nou la Bărboi, când va avea locuinţă la biserică. Va să zică, ceea ce îl determină pe Creangă să treacă dela o biserică la alta, era locuinţa gratuită.

Dar nu capătă linişte sufletească nici acum. Intr'o suplică din April 1865, către Mitropolit, Creangă se plânge că a fost dat afară din locuinţa bisericei Bărboiu de către cântăreţul acelei biserici. In aceeaşi suplică mai aflăm că povestitorul de mai târziu servea ca diacon fără leafă, mulţumindu-se numai cu locuinţă, şi că ducea mizerie, având familie grea. Creangă cere Mitropolitului „cu lacrimi" ca să-l lase să stea la Bărboiu măcar până va termina şcoala preparanda „Vasile Lupu". (Povestitorul va urma şcoala menţionată dela 8 Ianuarie 1864 până la 10 Iunie 1865, când va obţine diploma de absolvire. Aşa dar, când cerea îngăduirea din suplică, era pe pragul absolvirii.

Dar rezoluţia la suplica lui Creangă era cât se poate de dureroasă. Nu era dat afară numai din locuinţa bisericii, dar şi exclus din slujba dela Bărboiu, „fiind postul de Diacon suprimat", glăsuia rezoluţia.

Iată acea suplică:

Inaltu Prea Sfinte Stăpâne!
Diaconul Ioan Creangă

Petiţiune

Aflându-mă până acum în ograda Bisericei Bărboiu, din Ordinul Inaltu prea Sf. Voastre, amu servit citatei Biserici făr de nici un salar; mulţumitu cu graţia ce aţi avutu de a'mi lăsa casa în care şedeamu, cu adăpostu familiei mele, până când voiu termina măcar cursul începutu în şcoala normală Vasiliană. Dar când aproape Inaltu prea Sf. Stăpâne de'mi dobândi resultatul doritu, mă vădu încălecatu de către unul din cântăreţii acestei Biserici, care cu o manieră arbitrară 'mi aruncă lucrurile din casă acum când toată lumea s'a închipuitu, unde să şadă până la Sf. Dimitrie.

In această împrejurare vinu a Vă ruga cu lacrămi, să vă milostiviţi, ca măcar până la finele cursului meu de învăţătură, a ocroti sub milostivitoarele aripi, familia prea plecatului şi supusului Inaltu prea Sf. Voastre servu !

D. I. Creangă

26 April 1865 (data rezoluţiei).

Dat afară dela Bărboiu, Creangă ajunge slujitor la biserica Pantelimon, unde-l găsim trecut în statele de prezenţă ale acelei biserici dela 23 April până la 26 Octombrie 1865. Acum are leafă de 600 lei pe tot intervalul de timp menţionat.

După alungarea de la Bărboiu, trecuse la Pantelimon chiar la 23 April, căci înainte de această dată în locul lui era trecut un alt diacon.

Mai mult: dela 26 Octombrie 1865 Creangă nu mai apare în statele bisericei Pantelimon, fiind înlocuit cu alt diacon.

Deci, a slujit la Pantelimon numai între 23 April şi 26 Oct. 1865.

Rămas iar pe dinafară, Creangă cere — abia la 27 Ianuarie 1866 — să fie numit iar la Bărboiul, de unde în April 1865, fusese exclus.

Inaltu prea Sf. Stăpâne !

Petiţiune

Insciinţindu-me că Biserica pronumită Bărboiu, prin generoasele Inaltu prea Sf. Voastre stăruinţi, este numerată între acelea de gradulu antei, avîndu-şi servitorii sei în complectu ca şi mai n'ainte; cu respectu cutezu a Ve ruga Inaltu prea Sf. Stăpâne să binevoiţi a me recunoasce eareşi la postu de ierodiacon, a mai susu menţionatei Biserici, de la care fuiu remasu în disponibilitate.

Iero-diacon I. Creangă

27 Ianuariu, 1866, Iassi.

Se vede că Mitropolia n'a găsit de cuviinţă să-l numească la Bărboiu. Aşa că, apelând direct la egumenul bisericei Golia, acesta cere — la 23 Februarie 1866 — numirea diaconului Creangă la biserica Goliei. Mitropolia, însă, nu binevoeşte să răspundă, şi tocmai în April acelaş an, egumenul Goliei face o nouă cerere în acelaş sens.

Iată cererea egumenului (petiţia e adresată locotenentului de Mitropolit) :

1866, April 28

Superiorul Bisericei Golia din Iaşi

Preasfinţite !

Cu raportul No. 1 din 23 Februarie am cerut Inalt prea Sf. Mitropolit recunoaşterea Diaconului Ioan Creangă în postul de Diacon (al) M-rei Golia în locul Diaconului Const. Idriceanu.

Viu prin aceasta iarăşi a vă ruga, Preasfinţite, să binevoiţi a regula statornicirea numitului diacon la această biserică.

Isaia Diocllias Vicoli

In sfârşit, Mitropolitul binevoeşte să pue rezoluţia : sesizat de petiţia lui Diocllias, „prin această Carte Noi învoim statornicirea Diaconului Ioan Creangă la Biserica pronumită Golia, recunoscându-l în această îndatorire dela 14 Februarie anul curent".

Mai bine târziu decât niciodată. Răbdase de foame Creangă cu familia lui din Octombrie 1865 până în April 1866, dar a avut măgulirea că — în April — a luat leafa pe câteva luni în urmă.

Rezoluţia vorbeşte despre „statornicirea" lui la biserica Golia. Nici de data aceasta Mitropolitul nu s'a ţinut de cuvânt. Statornicirea putea să însemneze un record în durata slujirii lui Creangă la o biserică, dar n'a însemnat propriu zis o „statornicire", căci după doi ani, în 1868 se va muta de la Golia într'o căsuţă din Ţicău, devenită mai pe urmă renumita „bojdeucă", pentru ca în 1872 să fie exclus definitiv din cler.

Făcând un rezumat asupra celor de mai sus, constatăm că I. Creangă a slujit la următoarele biserici:

Dela Dec. 1859 — 23 Mart 1863 la Patruzeci de Sfinţi

Dela 23 Mart 1863 —? 1863 — la Bărboi.

Dela ? 1863 — Iulie 1864 la 40 Sfinţi.

Dela Iunie 1864 — April 1865 la Bărboi.

Dela 23 April 1865 — 26 Octombrie 1865 la Pantelimon.

Dela 14 Februarie 1866 — 12 Iunie — 3 Iulie 1868 la Golia.

Cât timp a fost diacon, Creangă n'a cunoscut decât nedreptate şi sărăcie. L'au scos dela biserici atunci când forurilor înalte preoţeşti le-a venit gustul şi a răbdat de foame după capriciul fiecărui egumen de biserică.

Cunoscând viaţa plină de mizerii pe care a suportat-o odată cu haina preoţească, ne putem explica motivul pentru care I. Creangă va intra în 1864 — în timpul deci al suferinţei în faţa altarului — în şcoala normală de institutori.

Işi dădea seama că, aşa cum începuse cariera preoţească, va risca să moară de foame; şi-şi va căuta salvarea lui şi a familiei în ramura profesorală.

Tot acuma ne putem explica motivul pentru care, ne mai fiind în stare să suporte mizeria şi rigiditatea preoţească, va începe — în 1868 — să-şi mai facă şi pe plac, mergând la teatru, tăindu-şi părul şi înlocuindu-şi potcapul.

LUCIAN PREDESCU

*)Extras din monografia: *Viaţa şi opera lui I. Creangă,*

Primii paşi

Sfârşit de colindă

Astă seară poate, ai să plângi în umbră...
Au plecat stelarii călcând prin zăpezi.
Şi'a clipit ghiocul lunii sus pe boltă...
A'nflorit noptatec, zarzări în livezi.

Ş'au rămas să bată, magi cu daruri albe,
Să cerşiască'n poartă — loc pentru 'nserat...
Te-ai uitat la dânşii — Ce-au zis albii magi?
— Şi fântâni cu ciuturi, — îngheţară'n sat...

Poate vrei o iarnă cum nu a mai fost:
Cu luciri de stele şi cu lună spartă?!...
Astă seară ştiu că ai să plângi în umbră,
Citind o poveste c'o prinţesă moartă...

Dară pleacă-ţi gene, obosite'n loc,
C'au bătut plecarea pentru-o săptămână...
In îngheţul nopţii, plâng cu tine 'n zare,
Trei stelari cu stele, şi 'iconiţe 'n mână...

LIUBEN DUMITRU
elev lic. „Durostor"

Celei care nu va mai veni...

Lui Piu

Te-am aşteptat...
Şi nu ţi-am presărat
în cale,
nici preferatele petale
de crizantemă
şi nici măcar
nisipul parfumat
al reveriilor!...
Te-am aşteptat
să te desprind din kimono, uşor,
lascivă,
cu trup fierbinte, de păcat
şi complicat
ca o problemă
de geometrie descriptivă.
Te-am aşteptat,
deşi ştiam că vei pleca,
căci în mansarda mea,
unde atâtea altele-au venit
şi au plecat,
nu ard în cupe de argint
parfumuri;
nu sunt covoare, în a căror catifea
să-ţi scalzi
piciorul gol ;
nu sunt nici columbine care mint
şi nici heralzi:
mici statuiete
cioplite 'n marmură, sau în argilă.
Un Budha doar
te sfredeleşte c-o privire
de fosilă,
ca un simbol.
Iar din perete
cu aspectul de cucoană
ce are gene lungi şi mâna palidă şi fină
te urmăreşte Maica Domnului, dintr'o icoană
bizantină...

E. DONAR

Plecare...

Rezemată de peretele vagonului, cu un picior pe prima treaptă a scării, — celălalt balansându-l de-asupra peronului, — Jenia aştepta nerăbdătoare să sune semnalul de plecare.

Erau puţini oameni în gară. Un vânzător de ziare un simigiu, vre-o trei ţărani şi o femee bătrână care făcea tot câte doi paşi şi iar se oprea să se odihnească. Fata depe scara trenului nu vedea pe nimeni, dar ea era de toţi văzută. Vânzătorul de ziare se oprise lângă simigiu şi-i schiţă un gest semnificativ adăogând:

— „Ce zici, frumoasă fată!..."

Simigiul clipi iute şi şiret din ochi, ca şi cum l-ar fi orbit o lumină puternică, noaptea, şi neştiind ce să răspundă, aprobă din cap.

Ţăranii se uitau lung, lung, ca un drum de ţară; bătrâna îşi repeta mai des opririle; câţiva frânari trecând spre primele vagoane întoarseră bleg, capetele...

Ciocanul lovi clopotul: prima lovitură de semnal; la intervale matematic-egale se repetară alte două. Intră, după câteva minute, brusc, un tren în gară. Coborâră câteva persoane. Puţine ca întotdeauna. Jenia nu vedea pe nimeni. Auzi glasul conductorului repetând în fiecare vagon: „Făl-ti-ceni"... lung şi blazat şi-şi aduse aminte că mai avea două minute până la plecare.

Pleca din nou; pentru a treia oară se repeta această plecare şi de fiecare dată aceleaşi emoţii îi furnicau trupul. Iubea rătăcirile. Trăia cu adevărat numai atunci când pe scara trenului simţea pământul fugindu-i sub picioare şi vântul fluturându-i buclele blonde. Avea această pasiune de când era copil de şase ani. „Căluşeii sburători" dela iarmarocul sfântului Ilie erau singura plăcere a copilăriei sale. O vedeai pe căluţul de lemn vibrându-i întreg corpul de mulţumire. Tresărea, sălta, şi se'mbăta de fiorul rece al vitezei.

Dar au trecut anii şi odată cu ei şi pasiunea copilărească s'a rafinat, a evoluat. Când îşi aducea aminte de „căluşeii zburători" închidea ochii, — aşa cum altul îi închide când se gândeşte la prima lui iubire, — şi retrăia intens emoţii sădite în carnea ei fragedă.

In locul „căluşeilor" şi-a iarmarocului sfântului Ilie a venit trenul, a venit rătăcirea, călătoriile. S'ar putea spune că numai când călătorea era fericită. In goana nebună a trenului deschidea gura, umfla nările ca şi cum ar fi vrut să soarbă de-odată toată mireasma depărtărilor, să'nghită întinsurile ca să-şi astâmpere simţurile avide de patima vitezei şi-a rătăcirilor. Fericirea era departe în necunoscut, şi cu cât alerga pe urma ei, aceasta se încăpăţina să se lase ajunsă.

Totuşi fiecare plecare pe cât de mult o satisfăcea, pe-atâta o întrista. Aici, în orăşelul de munte retras şi tăcut, a legat în amurgurile zilelor de toamnă, o prietenie, care, în scurt timp se transformase în cea mai duioasă iubire. O cunoşteau toţi; vorbeau despre ea, ca despre o legendă; chiar ei amândoi, Jenia şi Scarlat, aveau momente în care credeau că nu trăesc realitatea, că trăesc un vis frumos cum nu visaseră niciodată.

In sângele şi sufletul Jeniei, această iubire crescuse clocotitor ca un pârâu de munte, primăvara. Era puternic legată de oraşul natal; totuşi, când într'o bună zi îi venea să plece, pleca în contra tuturor jurămintelor pe care le făcuse. Uneori ar fi voit să nu mai plece. Işi dădea seama că purtarea ei distruge o încredere mare, în locul căreia se ridică bănueli peste bănueli. In sufletul ei se dădea o luptă cumplită între dorinţa de a se duce şi durerea de a se despărţi de Scarlat. Plângea, se sbuciuma, dar focul viu al depărtărilor o atrăgea ispititor. După nopţi de nesomn pasiunea dicta hotărârea. Trebuia să plece. Ştia că peste câteva zile va trebui să se întoarcă adusă de dorul iubitului. Revenea fără să-şi fi satisfăcut dorinţa. Oricât ar fi rătăcit n'ar fi putut să găsească niciodată ceeace căuta. Nici nu căuta nimic ; era însă sângele care n'o lăsa să stea pe loc.

Jenia pleca la rude. Avea neamuri multe, poate prea multe. I-o reproşase de multe ori, Scarlat, căci întotdeauna se opusese acestor plecări. Nu putea înţelege în ruptul capului cauzele pe care i le punea, în faţă, Jenia.

Fire visătoare, — prea visătoare pentru vremurile de azi — se răsvrătea până la lacrimi când auzea că pe Jenia o apucase iar dorul de ducă. Voia s'o oprească; se temea să n'o piardă, să nu i se întâmple vre-o nenorocire. Voia s'o aibă numai pentru el. Dacă s'ar fi putut ar fi ascuns-o şi de privirile oamenilor. Era de-o gelozie dusă până la absurd. Fiindcă n'o putea convinge să nu plece, se jura s'o uite, dar nu reuşea şi urmau scrisori pline de iubire prin care o rechema.

De-aceea când şi de-astă dată auzi de noua plecare a Jeniei, răsvrătirea se transformă în furie. Trebui însă, până la urmă să cedeze. Stătea acum pe peron posomorît, apăsat de privirile celor care-i iscodeau, indiscret. Observase cum toţi privesc la Jenia, şi cum ea privea distrată la o reclamă luminoasă depe zidul gării, — cum îşi balansa trupul legănându-şi piciorul frumos arcuit deasupra peronului. Gelos pe cei care-o priveau pe Jenia, în acel moment ar fi fost mai bucuros dacă trenul s'ar fi pus în mişcare.

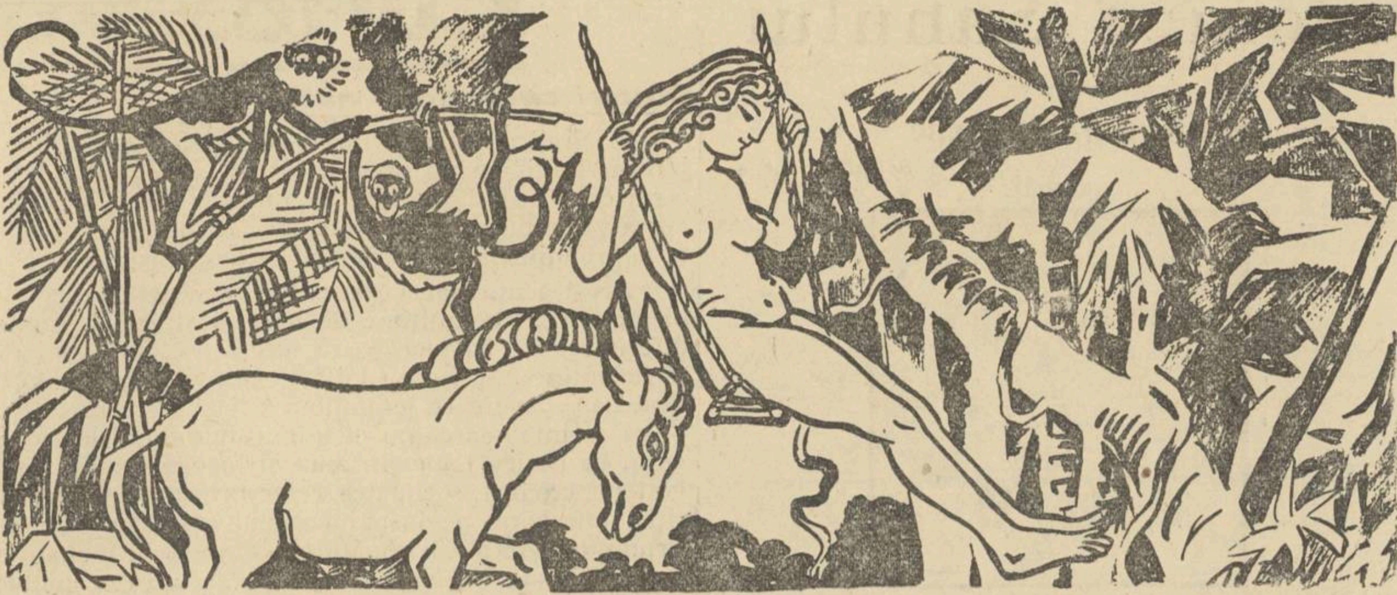
Scarlat mai avea să-i spună multe, dar nu putea. I se încurcau gândurile şi limba încâlcise şi mai rău primele cuvinte pe care încercase să le spună.

Ridicând privirile depe asfaltul peronului le opri pe chipul fetei. Ar fi voit să-i cadă în genunchi, s'o roage să nu plece, dar nu putea să se umilească. Nu era el vinovat de această plecare. Jenia coborî privirile. Scarlat se mai apropie un pas. Li se încrucişară privirile, scăpărând dorinţi, desamăgiri şi răsvrătiri.

Jenia îl văzu pe Scarlat dându-se înapoi cu paşi mari. Scarlat văzu pe Jenia fugind de el. Chiar în acel moment voise s'o roage să-şi schimbe hotărârea, dar trenul pornise înainte de a fi deschis gura. Amândoi făcură câte un gest ca şi cum ar fi vrut să-şi strângă mânile, căci fiind supăraţi nici nu-şi luaseră rămas bun, unul dela altul. Nu reuşiră, iuţeala arunca între ei, cu repeziciune, distanţa.

In sufletul lui Scarlat se prăbuşi, greoi, durerea

MIHAIL ŞERBAN

DRIEU LA ROCHELLE

Evenimentele literare din 1932

Unul din evenimentele cele mai de seamă ale anului 1932 a fost, fără îndoială, apariţia „Călătoriei la capătul nopţii" de Louis-Ferdinand Céline. Cartea aceasta de şease sute pagini, semnată de un necunoscut, a produs senzaţie cu prilejul decernării premiului Goncourt. In ultimul moment însă, totul a reintrat în normal, premiul Academiei Goncourt — care, dela instituirea lui, n'a fost acordat decât o singură dată unui talent veritabil (Proust) fiind refuzat unui scriitor de rasă şi de adevărată şi profundă tradiţie. Căci nimic nu e mai francez, mai etern franţuzesc decât acest imens pachet de memorii.

Francezii sunt foarte rar romancieri, inventivi, imaginativi. Ei izbutesc mai ales în formele literare care se pot confunda aproape totdeauna cu memoriile.

Scriitorul francez brodează pe realitate şi pe trecut, aşa cum au făcut Montaigne, Rousseau şi Diderot, apoi Chateaubriand, Benjamin Constant şi Stendhal, iar mai târziu Proust.

In „Călătoria la capătul nopţii", autorul povesteşte viaţa unui om din zilele noastre. Incepe cu războiul şi continuă cu munca aspră de după războiu. E viaţa unui om sărac, asaltat şi strivit de toate forţele naturii şi ale societăţii. El suferă necontenit de frică, de lipsuri şi de desnădejde; ne povesteşte cu o ironie crudă sbuciumul său faţă de războiu, faţă de lipsa de bani, faţă de singurătate şi analizează mijloacele mizerabile pe care le găseşte ca să se apere împotriva tuturor acestor flageluri.

Evocarea aceasta e tristă şi penibilă, şi cei cărora nu le place să privească lucrurile în faţă au aruncat, desigur, cu dispreţ cartea din mână, declarând-o odioasă şi josnică. Dar omul acesta n'are nici o vină că viaţa mulţimii e plină de episoade sordide şi umilitoare, în această epocă de războaie şi de calamităţi economice.

Cu toată această tristeţă, se desprinde de aci, pentru cel care are curajul să meargă până la capăt, impresia reconfortantă şi viguroasă pe care o trezeşte totdeauna o operă mare. Shakespeare, Goethe şi Tolstoi sunt tot atât de pesimişti, dar operele lor apar ca cele mai înalte şi mai desăvârşite manifestări ale vieţii.

Cartea lui Céline cuprinde o prodigioasă vitalitate, grosolană şi fină în acelaşi timp, tristă şi glumeaţă, depărtată de natură, dar foarte umană. Când ai sfârşit lectura acestei cărţi — care înfăţişează ororile vieţii unui fost soldat, a unui vagabond care-şi caută pânea în pădurea africană şi în uzinele americane ale lui Ford, şi a ajuns un biet medic de periferie — iubeşti mai mult viaţa, al cărei suflu crud te străbate cu toată puterea.

Autorul şi-a creat un stil special, inspirat de graiul popular, asemenea marilor scriitori ai Franţei: Montaigne, Diderot, Michelet şi Rabelais, care nu s'au sfiit niciodată să spună lucrurilor pe nume, — ceiace nu i-a împiedicat să exprime în acelaşi timp sentimentele cele mai delicate. In opera lui Céline sunt scene de emoţie şi de duioşie care amintesc pe Villon.

E foarte ciudată apropierea dintre apariţia acestei cărţi, (care nu manifestă nici o opinie politică, dar conţine o relatare extrem de impresionantă a suferinţelor populare în războì, în uzine şi în mahalale), de alte două fapte care s'au produs în viaţa literară a anului trecut.

Pe câtă vreme Celine, care a ieşit din popor, nu introduce în povestirea sa nici un fel de comentar politic, alţi doi scriitori rafinaţi, André Gide şi Louis Aragon, au aderat la comunism.

Louis Aragon e unul din scriitorii cei mai distinşi de după război. In tinereţă, el a cercetat bisericuţele literare şi a urmat multă vreme pe André Breton, pontiful suprarealismului, în efortul lui de a constitui o mistică ultraidealistă şi freudiană.

In cele din urmă, Aragon a hotărât să o rupă cu vechii săi prieteni şi să sacrifice totul obedienţei faţă de Moscova, renunţând — de dragul marxismului — la orice libertate de creaţie şi consacrându-se desvoltării brutale şi fără nuanţe a unei concepţii pur economice.

Pe de altă parte, André Gide, care şi-a dobândit celebritatea ca scriitor eminamente burghez, predicând o morală cu totul personală, — la vârsta de şaizci de ani e copleşit de aceiaşi nelinişte ca Tolstoi şi Anatole France, şi, mergând mai departe decât dânşii, se declară comunist.

Iată, aşa dar, de oparte un fapt concret, solid — cartea lui Céline, iar de altă parte două gesturi care au ceva teatral, dar care angajează totuşi pe cei ce le săvârşesc pe un drum periculos.

Europa n'a tras nici un învăţământ de pe urma războiului, n'a văzut rădăcinile răului, n'a ştiut să-şi transforme structura economică şi politică şi a rămas sfârticată în sute de frontiere costisitoare şi primejdioase.

Faţă de aceste constatări, scriitorii cei mai buni s'au crezut datori să ia atitudine, fie pentru extrema dreaptă, fie pentru extrema stângă.

Unii visează o întoarcere la evul mediu catolic şi erarhic; alţii tind către internaţionala umanistă a socialiştilor şi comuniştilor.

Nimeni nu mai crede în vitalitatea şi fecunditatea sistemului actual, acest amestec hibrid de capitalism, democraţie şi naţionalism.

Cei mai recenţi profeţi ai èmigraţiei ruse — între alţii şi Berdiaef — au afirmat că intrăm într'o epocă apocaliptică şi fără îndoială într'un nou ev-mediu, adică într'o epocă în care nu mai contează decât colectivitatea şi mişcările de credinţă robuste şi simple.

Desigur, umanitatea are nevoe să se întoarcă din când în când la fondul ei primitiv şi popular.

Faţă de mediocritatea îmbelşugată a producţiunii curente, pare foarte necesară producţia scriitorilor care nu reflectează la ceiace se pregăteşte în jurul lor şi care se mulţumesc să redea aspecte învechite ale vieţii, aspecte care, sub presiunea tumultului subteran strălucesc o clipă, apoi se prăbuşesc din nou în neant.

Iată de ce e cu neputinţă să vorbim de atâtea cărţi de autori cunoscuţi care apar, dar care sunt cetite numai din obişnuinţă şi fără speranţa de a găsi în ele viaţa.

Toate sunt poveşti răsuflate, basme încântătoare pentru vremuri apuse. Dar, sub veşnica ameninţare a războiului şi a revoluţiei, noi nu avem astăzi nici răgazul nici dispoziţia să ne mai amuzăm.

Trad. de AL. N. BIAZ

Jubileul d-lui Tony Bulandra

In seara de 1 Februarie, Teatrul „Regina Maria" va sărbători pe d. Tony Bulandra, unul dintre cei mai străluciţi protagonişti ai scenei româneşti. Cu acest prilej, marele artist va reapărea în rolul titular din „Marchizul de Priola", creaţie care i-a fixat un loc de frunte printre artiştii noştri.

Sărbătorirea aceasta, patronată de Regele Carol II, se bucură de calda simpatie a publicului bucureştean, care apreciază alesele însuşiri ale d-lui Tony Bulandra. Talentul d-sale actoricesc şi priceperea ce o arată în conducerea trupei i-au creat o reputaţie demnă de înregistrat în istoria teatrului românesc.

Spectacolul din seara de 1 Februarie e aşteptat cu legitim interes.

Ştefan Dimitrescu — D-na şi D-l I. T.

IN CURÂND VA APĂREA
IN EDITURA „ADEVERUL"
CARTEA NUNŢII
ROMAN DE G. CALINESCU

ERNST AHLGREN

Pe patul de moarte

In odaia de alături vicarul se pregătea de plecare. Faţa lui tânără, îmbătrânită înainte de vreme, spatele încovoiat, umerii aduşi, pieptul supt, ar fi putut inspira milă, dar expresia de mândrie ce se desprindea din toată fiinţa lui, se împotrivea oricărei simpatii.

— Cred că nu trebue să stărui prea mult: e un caz unde ar fi bine ca blândeţea Evangheliei să învingă rigorile legii, spuse pastorul, care cu o mână ţinea clanţa uşii şi cu cealaltă îşi ducea pipa la gură, să mai tragă un fum.

— Voi face ce-mi porunceşte conştiinţa, răspunse rece vicarul.

— Bine înţeles, reluă pastorul tărăgănând vorbele, aşi vrea numai să-ţi amintesc că ne găsim în faţa unei legături dintr'acelea, pe care noi, ceilalţi, servitori ai bisericii, nu prea putem să le combatem nici să le condamnăm.

— E cam târziu să le combatem acum pe patul de moarte, răspunse vicarul pe un ton sarcastic, care arăta puţin respect faţă de superiorul său.

— Fără'ndoială... dar n'am putut niciodată să mă înţeleg cu oamenii ăştia.

— Urăsc destrăbălarea şi desfrâul, strigă vicarul şi sunt hotărât să le urmăresc pretutindeni. Fiţi sigur că n'o să mă înduioşez.

— Da, da... dar cu blândeţe... cu blândeţe poţi face orice.

— Am văzut ce s'a făcut... Iarba rea creşte în toate părţile. E timpul să întrebuinţăm forţa.

— Bine, bine, fiecare să lucreze după firea lui. Dar la drept vorbind, Per Krabb a fost un om cumsecade.

— Un om cumsecade!... Un om care trăeşte cu o concubină, o femeie condamnată odinioară pentru pruncucidere!

— Bine, bine, e un caz urât, mormăi pastorul prin fumul pipei, în timp ce vicarul îşi aruncă pe spate sacul de piele cu cele trebuincioase pentru împărtăşanie şi părăsi casa parohială.

Avea de făcut o cale de vre-un sfert de milă. O luă mai întâi prin pădure, pe un drum cam neumblat, pe urmă pe o cărare dealungul şanţurilor. Cerul de un albastru palid se ridica deasupra câmpului de secară cosită şi a valurilor de grâu de primăvară. Orizontul era încercuit de nori deşi, care se destrămau spre margine în fâşii galbene subţiri. Căldura era înăbuşitoare, nici o adiere.

Vicarul mergea cu capul în jos, cu paşi mici şi iuţi, după obiceiul oamenilor dela oraş. In dosul unei pădurici se ivi casa; era o casă joasă, cu podul vopsit roşu, cu acoperişul plin de muşchi. In curte un strat de varză şi un hambar.

Vicarul deschise uşa şi intră mai întâi într'o săliţă curată, cu nisip proaspăt împrăştiat pe jos, care scârţia sub picioare. Era pentru prima oară când avea serios deaface cu oamenii dela ţară, pe care nu-i cunoştea decât din iarmaroacele dela oraş şi că le-a vorbiţ de câteva ori din amvon. Se simţea străin printre ei. Ştiind că se duce în casa păcatului, era mai dinainte desgustat de cele ce o să vadă; îşi închipuise acest adăpost al desfrâului: o femeie hidoasă în zdrenţe şi un bărbat brutal cu figura de scelerat, pe care se vedeau semnele morţii.

Impinse cealaltă uşă. Se opri în prag.

Un simţământ ciudat îl cuprinse în faţa acestei odăiţe umile, curăţită ca de sărbătoare. Pe jos erau împrăştiate crengi de brad, mobila simplă de lemn alb se vedea că era proaspăt spălată şi frecată; razele soarelui cădeau pieziş prin geamurile verzui şi resfrângeau pe pereţii albi lumina aurie a amurgului.

Işi scoase pălăria. Asta era femeia îngrozitoare pe care se pregătise să o vadă?

Femeia stătea jos în faţa mesei de lângă pat; se vedea că citise Biblia şi nu încetase până în clipa când auzise pe preot venind. Se sculă în picioare şi îşi puse ochelarii în carte cu oarecare încetineală, parcă ar fi vrut să câştige timp. După înfăţişarea ei de ţărancă obişnuită, arăta să aibă mai mult de cincizeci de ani. Mică de statură, cu şoldurile mari şi umerii largi, se ţinea aşa de încovoiată încât părea cocoşată. Faţa-i era aspră şi cafenie ca o coajă de nucă, dar femeia asta avea nişte ochi, pe care vicarul nu-i va putea uita: erau negri şi întunecaţi, cu o privire cercetătoare şi plină de teamă, ca ochii de animal sălbatec, care se simte urmărit.

Ea nu-i întinse mâna, după cum e obiceiul ţăranilor; rămase nemişcată şi aşteptă. La salutul scurt al vicarului ea îşi ridică capul privindu-l în faţă.

— Doarme? întrebă vicarul aruncând o privire spre pat.

— Nu.

Femeia se aplecă spre bolnav:

— A venit pastorul.

O voce răguşită articulă câteva cuvinte. Femeia ridică pe muribund şi-l sprijini de perete.

Vicarul observă atunci o altă persoană pe care n'o băgase încă în seamă: un băiat înalt, slab, schilod, nenorocit, care şedea întins într'un fotoliu cu roate, grosolan lucrat. Faţa lui era de-o paloare cenuşie. Ar fi putut avea cincisprezece sau şaisprezece ani şi era orb.

Muribundul întinse mâna pastorului şi bolborosi ţinându-şi tusea:

— E frumos din partea d-tale că ai venit.

Vicarul îi luă mâna şi răspunse:

— Nu se putea să nu viu. Cum îţi mai merge?

— Ah! asta-i agonia, — şi tusa îl apucă din nou.

— Da, e gata să-şi dea sufletul, — şopti femeia.

— Mamă, sunt obosit, se auzi din fotoliu o voce plângătoare.

Femeia fără să răspundă, întinse o pătură pe banca dintre sobă şi uşă, luă băiatul în braţe şi trecu prin cameră cu paşi greoi, făcând să scârţie nisipul, cu toate că atingea pământul cu cea mai mare băgare de seamă, să nu facă sgomot. După ce culcă pe orb, ea se întoarse şi se aşeză lângă masă, aşa ca să vadă şi pe bolnav şi pe preot.

— E copilul d-tale? întrebă pastorul.

— Nu, dar mă strigă totdeauna mamă, răspunse femeia pe un ton care însemna mai degrabă: N'avea te rog, grija mea.

Se făcu linişte: se auzeau cuvintele pastorului:

— Krabb, te-ai gândit la ceasul când părăsind lumea aceasta, te vei înfăţişa înaintea lui Dumnezeu care ştie totul?

— Omul nu se poate gândi totdeauna, cum ar trebui să se gândească.

— De pildă, te-ai gândit la relaţiunile care le-ai avut cu femeia asta? adăugă pastorul uitându-se dela unul la altul.

Dar nici unul nici cellalt nu ştiau ce să înţeleagă prin asta. Cuvântul relaţiune nu era dintr'acelea pe care le cunoşteau ei.

— Insfârşit, de ce nu v'aţi căsătorit?

Oamenii tăceau. Ce însemnătate putea să aibă acuma, dacă erau sau nu căsătoriţi? Şi mai ales la nişte oameni de seama lor şi nu-şi explicau stăruinţa preotului.

— Şi cu toate acestea vi s'a atras atenţia de atâtea ori, urmă pastorul, cu severitate. Preotul de mai multe ori v'a oprit să intraţi în biserică.

Bolnavul începu să dea semne de nelinişte şi arătă cu capul spre femeie:

— Ea n'a vrut.

— De ce n'ai vrut?

Vicarul se întoarse spre dânsa şi întâlni aceiaşi privire întunecată.

— Preotul nu ştie.... întâmplarea ceia de demult?

— Că ţi-ai ucis copilul?

Fiindcă vorbea cu o criminală, găsi de cuviinţă că are dreptul să o tutuiască.

— Da.

Nici o tresărire în voce, nici cel mai mic semn de remuşcare, nimic decât acea înverşunare de nepătruns.

— Deoarece aţi trăit împreună, ar fi fost mai bine să vă fi căsătorit, decât să grămădiţi păcat peste păcat.

Picături mari de năduşeală se iviră pe fruntea bolnavului. Tânărul preot simţi cum i se strânge inima, dar era hotărît să fie neînduplecat.

— N'am să pot fi împărtăşit? suspină bătrânul sub privirea acuzatoare a pastorului şi faţa lui galbenă tresări de un gând înspăimântător.

Pentru el mântuirea sufletului atârna de un da sau nu al preotului, sau îl împărtăşea şi era mântuit, sau nu-l împărtăşea şi rămânea un păcătos.

Totuşi preotul făcându-şi datoria, vorbi de iertare, de pocăinţa pe patul de moarte, de bunătatea dumnezeiască şi de credinţa care mântueşte sufletele.

Bolnavul se culcă din nou, îşi împreună mâinile ca pentru rugăciune, dar nu urmărea predica. Totul era simplu pentru el: ori îi dădea împărtăşania, ori nu i-o dădea, şi atunci sufletu-i va fi pierdut.

Vicarul înţelese gândul muribundului şi gândul i se păru îngrozitor. Tot ce învăţase în lungul şir de ani, se nărui în faţa simplicităţii acestor oameni şi a unei concepţii atât de străină de a sa. Căută cuvintele care să-l facă înţeles, dar nu le găsi. Tăcu.

Muribundul, cu respiraţia din ce în ce mai grea, nu părea nerăbdător, nu făcea nimic, ca să grăbească hotărîrea preotului.

Dumnezeu a dat preotului puterea de a condamna sau de a ierta; se închina în faţa acestei puteri cu aceiaşi supunere cu care toţi nenorociţii de seama lui îndură povara acestei lumi. Resemnarea asta tăcută era mărturisirea unei întregi vieţi de lipsuri, de dorinţi neîndeplinite, de muncă fără bucurie. Vicarul fu cuprins de o emoţie nespusă; ca o mustrare simţea pironită asupra lui, privirea întunecată şi bănuitoare a femeii. Ea nu-i făcea impresia unei răutăţi josnice, ci mai degrabă ghicea într'însa ceva misterios şi puternic, ceva de care pastorul se simţea aproape intimidat.

Nu-i mai rămânea decât să facă ceiace aşteptau ei.

Scoase din sac vasele sfinte. Işi îmbrăcă mantia de preot.

— Per Krabb, mai ai ceva de spus?

— Nu.

Bătrânul îl privea nehotărît, preocupat parcă de o taină.

— Vorbeşte liniştit. Datoria mea e să te ascult.

— Nu-i de asta, răspunse bătrânul, mă gândeam numai.

— Spune!

— Poate că ea.

— Ea, ce?

— Ea n'a îndrăznit să se împărtăşească de atâţia ani. Aşa că mă gândeam. Dar o fi cu neputinţă.

— Să se împărtăşească acum?

Vicarul se uită la femeie, care se înfioră la auzul acestor cuvinte.

— Nu pot, spuse ea repede.

— De ce?

Trăsăturile obrazului ei îmbătrânit căpătară o expresie stranie, dar îşi stăpâni emoţia şi repetă:

— Nu vreau.

Bătrânul păru descurajat şi ochii i se umplură de lacrimi.

— N'am nevoe, adăugă femeia rece şi hotărît, cu o privire de câine bătut.

Vicarul, fără să se mai uite la femeie, începu slujba. Ea îşi împreuna mânile, făcea câte o plecăciune ori de câte ori se pronunţa numele lui Isus şi părea că urmăreşte rugăciunea cu o reculegere, care impresionă pe preot.

Când totul se sfârşi, obosit, dar uşurat de o grijă chinuitoare, bătrânul căzu pe perne.

Norii care încercuiau orizontul se ridicară sus pe cer şi prin fereastra de lângă pat, el putea vedea massa lor de un albastru vânăt care începea să se întunece.

— Marna! strigă bolnavul deodată şi păru că uitase că pastorul era acolo. Cum are să poată stăpânul să-şi strângă secara, dacă toamna are să fie tot aşa de ploioasă?

— Krabb, nu trebue să te mai gândeşti acum la lucrurile pământeşti, spuse pastorul cu voce severă.

Bătrânul tresări şi se uită la el. Numai ocări, ocări până în cea din urmă clipă. Asta-i viaţa săracului. Figura vicarului se contractă în faţa acestui respect liniştit al omului nenorocit, învăţat să primească totul, fără să se plângă şi fără să se apere.

— A muncit pe moşie 35 de ani, spuse femeia în-

(Continuare în pag. VI-a)

cercând să zâmbească, ca o scuză, şi când e vorba de treburile stăpânului, uită de toate.

Ruşinat, vicarul se întoarse.

— Hai, dormi, zise femeia încet întorcând pe bătrân cu faţa la perete şi trăgându-i plapuma pe umeri.

Vicarul o privea şi o mulţime de întrebări îi ardeau buzele:

— De cât timp trăeşti cu el?

— De când m'am liberat.

— E mult de atunci?

— Douăzeci şi unu de ani.

— Câţi ani aveai atunci când s'a întâmplat nenocirea?

— Optsprezece ani.

Femeia răspundea fără să-l privească şi distrată netezea patul.

— Cum de ai ajuns aci, îndată după aceia?

— Aveau toţi vărsat, trebuia să-i îngrijească cineva.

— De ce tocmai d-ta?

— Ah! de mine nu se prinde nimic... aşa cred.

— El nu era însurat?

— Nevastă-sa murise cu o zi înainte de a veni eu. Era încă în coşciug.

— Aveau mulţi copii?

— Cinci; ăsta era cel mai mic şi arătă cu degetul banca de lângă sobă.

— Cum s'au purtat copiii cu d-ta?

— Hm! Ce întrebare! Erau doar copii vitregi.

— Dar el? întrebă vicarul arătând pe orb.

— El şi-a pierdut vederea de la vărsat şi nu m'a avut decât pe mine.

— Dar Per?

Lacrimile o podidiră.

— O, el... el... a fost...

Şi se întoarse nemaiputând scoate nici o vorbă.

— După cum văd, v'aţi iubit cu adevărat?...

Vorbele i-au scăpat fără să vrea. Se opri repede. Femeia nu răspunse.

Vicarul se înroşi. Işi strânse repede mantia, înfăşură vasele sfinte, îşi puse sacul pe umăr şi fără să facă sgomot, eşi în sală.

Prin deschizătura uşii, aruncă o privire înăuntru.

In picioare în faţa patului femeia nemişcată plângea. Statura ei greoaie se profila pe geamurile verzui şi pe peretele alb.

Vicarul închise încet uşa şi plecă.

Tradus de AL. CHIRIAC

„Aş vrea să ştiu"

L. IFRIM. — LOCO

Care sunt operele romancierului francez Dorgelès?

Cea mai de seamă operă a lui Roland Dorgelès este romanul de războiu *„Les croix de boix"* scrisă în 1919. Remarcabile sunt deasemenea notele de călătorii ale autorului, impresii fixate în romanele: *„Partir"*, *„Sur la route mandarine"*, *„La Caravane sans chameaux"*. Dorgelès a fost ales membru al Academiei Goncourt în 1930.

M. ADEL — Bacău

Ce se înţelege prin „contingenţe"?

Termenul, — derivat dela cuvântul latin: *contingens*=întâmplător, e folosit pentru a indica o situaţie, care există, dar ar putea totuş să nu fie.

„Contingenţele" se opun ca sens „necesarului", care *trebue* să aibe loc *neapărat*.

Aşa de ex., se vorbeşte adeseori de existenţa lui Dumnezeu, dovedită prin „contingenţa lumii". Cu alte cuvinte lumea nu are, în ea însăş, nici raţiunea de a fi, nici necesitatea eternă a existenţei ei actuale.

L. RIZO — Loco

Ce traducere de Remy de Gourmont există în româneşte?

„Secretul lui Don Juan", apărută în *„Biblioteca Dimineaţa"*.

Cronica ştiinţifică

Soarta Universului

Stelele sunt celulele Universului. Câtă vreme există el, se nasc stele noi, cresc şi mor ca şi celulele în corpul omenesc. Dar organismul întreg ce conţine aceste celule, Universul e destinat să trăiască nesfârşit? Iată această chestiune de metafizică, devenită în ultimul timp o chestiune de fizică, căci pentru a o deslega s'a recurs la două principii de termodinamică, care principii guvernează toate manifestările energiei în lume: *principiul conservării energei* al lui Robert Mayer şi Helmholz şi *principiul degradării energiei* al lui Sadi Carnot şi Clausius.

Nu ştim ce este în esenţă energia, dar toate forţele, pe care le studiază fizica: forţa de mişcare sau cinetică, forţa elastică, electricitatea, lumina, căldura, n'ar fi decât manifestări diferite ale energiei. Din cauza energiei se poate efectua un lucru; de aceea se înţelege sub numele de energie, capacitatea de a se efectua un lucru mecanic. Energia se poate transforma. Căldura se transformă în mişcare, electricitatea în lumină, căldură şi mişcare, energia chimică în căldură etc., aşa după cum se vede în diferitele aplicaţiuni practice care folosesc aceste transformări. *Prin urmare energia nu se distruge, nici nu se creiază din nimic, ci numai se transformă dintr'un fel de a fi în alt fel, cantitatea ei rămânând totdeauna aceiaşi sau constantă.* Aceasta constitue principiul conservării energiei. Prin urmare cantitatea de energie conţinută în Univers rămâne neschimbată ori sub ce formă am găsi-o. In baza acestui principiu, Universul ar trece periodic şi fără sfârşit din haos în armonie. Aşa a crezut Laplace, care s'a silit să arate stabilitatea sistemului solar şi Fourier, pentru care Universul era, ordine, armonie şi veşnicie.

Dar Carnot studiind maşinile cu vapori constată că ele nu pot transforma căldura în lucru mecanic, decât cu condiţia să existe o diferenţă de temperatură între două din organele maşinii, de ex.: între cazanul cu vapori şi condensatorul cu apă rece. Clausius mai târziu l-a complectat. Dacă mişcarea poate fi transformată toată în căldură, invers, căldura nu se transformă pe de a întregul în mişcare. In maşina cu vapori numai 15 la sută din căldură se transformă în lucru mecanic. Restul rămâne neutilizat la producerea forţei de mişcare. Nu dispare, dar trece în atmosferă cu fumul şi vaporii de apă. Aceasta se aplică nu numai căldurii, ci tuturor felurilor de energie cunoscută. Suntem astfel conduşi a deosebi într'un sistem liber, *energia utilizabilă de totalul energiei.* Cantitatea de energie rămâne constantă conform principiului conservării energiei, dar cantitatea de energie utilizabilă, pentru a produce lucru mecanic se micşorează. Acea fracţiune din energia totală susceptibilă de a servi la efectuarea unui lucru se micşorează. S'a micşorat putem spune *calitatea* energiei. Din această cauză principiul lui Carnot se mai chiamă principiul *degradării* energiei. Conform acestui principiu, un sistem material liber, trebue să tindă către o stare finală, unde orice mişcare şi orice diferenţă de temperatură va fi dispărut, pentru a face loc *uniformităţii* şi *imobilităţii.*

Acesta ar fi şi cazul Universului, considerat ca un sistem izolat.

Or, fără mişcare şi fără inegalităţi de temperatură nu-i posibilă viaţa. Iată că în faţa ipotezei stabilite pe primul principiu se ridică a doua ipoteză, bazată pe al doilea principiu. Dacă principiul lui Carnot se întinde la tot Universul, atunci acesta tinde în mod necesar, către o moarte sigură, către un echilibru absolut, către repaos. In această lume stinsă ar fi aceiaşi cantitate de energie totală ca şi la începutul existenţei sale, numai că această energie s'ar fi transformat toată în energie de o calitate inferioară, neutilizabilă. Rămâne însă nerezolvată întrebarea: dacă avem dreptul să întindem aplicaţia acestui principiu asupra Universului întreg.

In orice caz, aceste consideraţiuni ne lasă să întrevedem puţin destinul nostru în viitorul îndepărtat. Mintea omului este chinuită astăzi de aceleaşi ultime întrebări, ca şi pe vremea, când nu avea la îndemână decât răspunsurile astrologiei, dar punctele de vedere, din care le consideră sunt cu totul deosebite.

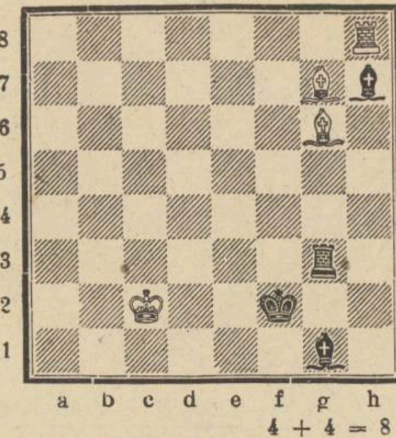
OCTAV HALUNGA

A APĂRUT REVISTA
„REBUS-MAGAZIN"
NO. 42
cu un material foarte bogat şi destul de variat:
Jocuri, actualităţi, şah, sfaturi medicale, matematici deslegătorii din No. 38, poşta, etc.
20 PAGINI PREŢUL 5 LEI

Cronica Şahului

PROBLEMA No. 560

de H. Schaffer, Viena.
(inedită)

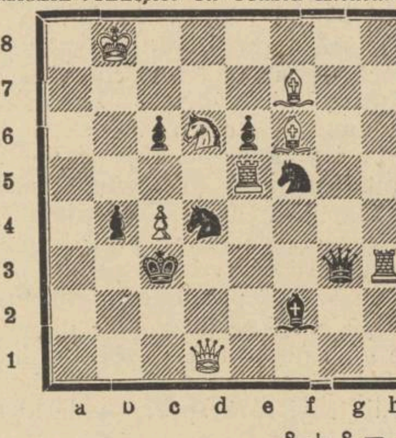

4 + 4 = 8

Mat maximal invers în 4 mutări cu aceleaşi piese
Sebsmatt in 4 Zügen.
Gleichstein Längstzüger.

PROBLEMA No. 561

de A. F. Ianovcic, Soroca
(inedită)
— Dedicată redacţiei cu ocazia Anului Nou —

8 + 8 = 16

Mat în 2 mutări.

PARTIDA No. 127

Jucată la Viena în concursul pentru comemorarea lui Leopold Trebitsch în ziua de 13 Decembrie 1932.

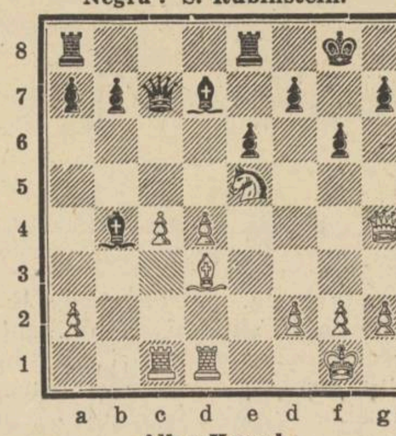
ALB: H. Kmoch. **NEGRU: S. Rubinstein**

Apărarea Caro-Kann.

1. é2—é4, c7—c6; 2. c2—c4, d7—d5; 3. c4×d5, c6×d5; 4. é4×d5, Dd8×d5; 5. Cb1—c3, Dd5—d8; 6. d2—d4, Cg8—f6; 7. Nf1—c4, é7—é6; 8. Cg1—f3, Nf8—é7; 9. 0—0, 0—0; 10. Dd1—é2, Cb8—é8; 11. Tf1—d1, Cc6—b4; 12. Nc1—g5, Tf8—é8; mai bine ar fi fost Nd7 urmat de Tc8. 13. Ta1—c1, Cb4—d5; 14. Cf3—é5, Cd5×c3? o greşală, care permite albului să obţie mai târziu stăpânirea câmpului d5; şi acuma ar fi fost mai bine Nd7. 15. b2×c3!, Cf6—d5; 16. Ng5—d2, Né7—d6; 17. Dé2—h5, Dd8—c7; 18. Nc4—d3, g7—g6; 19. Dh5—h4!, Nc8—d7; dacă negru ia pionul oferit, jocul ar fi continuat ast-fel: N×é5; d×é5, D×é5; c4, Cé7; Nc3, Cf5 (altmintrelea Df6); N×f5, D×f5; Dé7; şi alb câştigă. 20. c3—c4, Cd5—b4; 21. Nd2×b4, Nd6×b4;

Situaţia partidei după a 21-a mutare a negrului,

Negru: S. Rubinstein.

Alb: Kmoch.

22. Cé5×f7!, Rg8×f7; dacă negrul ar fi voit să reziste mai mult, ar fi trebuit să joace Tf8 urmat de Né8 23. Dh4×h7+, Rf7—f6; sau Rf8, N×g6 şi negrul e pierdut. 24. Dh7×g6+, Rf6—é7; 25. Dg6—g5+, Ré7—f8; la Rd6 ar fi urmat: Dé5+, Rc6; Db5+, Rd6; D×b4+, Rc6; Né4 mat. 26. Dg5—f6+, Rf8—g8; 27. Nd3—h7+!, Rg8×h7; 28. Td1—d3, é6—é5; 29. Td3—g3!, Nd7—g4; 30. Tg3×g4 şi negru abandonează.

Această partidă a luat premiul special pentru cea mai frumoasă partidă cu sacrificii a concursului.

P. I. NEGREANU
S. THAU

Ultimul număr apărut al revistei
„MAGAZINUL"
întrece în cuprins şi eleganţă cele mai frumoase reviste din străinătate
Preţul Lei 30

Toată lumea este de acord că ultimul roman al D-lui
DAMIAN STĂNOIU
ALEGERE DE STAREŢĂ
este de un humor irezistibil, şi toţi îl citesc cu nespusă plăcere. Aşa se şi explică marele succes al acestui roman, din care Editura „Cugetarea" va trage în curând o nouă ediţie.

Curiozităţi

Clubul celor fără nas

In cronica oraşului Londra se găsesc o mulţime de informaţiuni despre unele cluburi suprinzător de excentrice. Unul dintre ele se numea „No Nose Club", adică „Clubul celor fără nas". El îşi datorează existenţa capriciului unui gentleman anume Crumpton.

Acest gentleman observă într'o zi, pe când se plimba prin oraş, o mulţime de bărbaţi şi femei, care din diferite cauze îşi pierduseră nasul. Astfel îi veni ideia să înfiinţeze „No Nose Club"-ul. Ii invită deci pe toţi cei fără nas — pe care întâmplarea îi adusese în calea lui — să se întâlnească cu el într'o anumită zi la Dog-Tavern, în Drury Lane. In ziua şi la ora fixată, aşa povesteşte cronica, societatea celor fără nas îşi făcu apariţia, întrebând pe înspăimântatul crâşmar de domnul Crumpton. Acesta îi ospătă cu larghetă şi inaugură cu deosebit alai „No Nose Club"-ul.

Moartea generosului întemeietor a adus după sine dizolvarea asociaţiei. Ultima adunare a avut loc, conform dorinţei lui Crumpton, la ceremonia înmormântării lui.

Clubul urîţilor

De asemeni, a existat un club al urîţilor (Ugly Faces). Această asociaţie a fost întemeiată de către un gentleman foarte sensibil, anume Hatchet, a cărui urîţenie dăduse naştere expresiei „Hatchet-faced-Fellow". Mr. Hatchet, aşa se povesteşte, era nenorocitul posesor al unui nas în greutate de cel puţin doi pfunzi, presărat cu foarte dese „rubine" şi care semăna aidoma cu moţul unui curcan înfuriat. Atitudinea lipsită de politeţă, pe care Hatchet o întâmpina pretutindeni din pricina neplăcutei sale particularităţi, îl determină să caute societatea tovarăşilor săi de suferinţă.

Numărul „mutrelor înspăimântătoare", care se adunau într'o tavernă din City, deveni în cele din urmă atât de mare, încât se formă „Clubul urîţilor". Diverşii „tipi de frumuseţe", care se adunau în acest club sunt descrişi de „cronică" în felul următor: „Ei au bărbii cât potcoava calului, guri cât baniţa, nasuri ca ale rinocerilor şi fălci cât lipiile; un membru are, de pildă, pe faţă mai multe bube şi mai mulţi negi decât are ţepi un porc mistreţ". Cu toată urâţenia lor, aceşti gentlemani erau totuşi băieţi foarte cheflii şi după fiecare reuniune se înapoiau pe două cărări la frumoasele lor soţii.

Clubul mincinoşilor

In anul 1869 s'a întemeiat la Londra un club, care ar putea stimula şi societatea noastră modernă. Sir Harry Blunt, un gentleman spiritual, invită odată câţiva voiajori la o masă, în taverna Bell din Westminster. Minunatul vin avu darul să deslege limbile oaspeţilor şi fiecare începu să depene vecinului tot felul de fantezii. Unele dintre aventurile povestite avură însă un efect atât de covârşitor, încât prinse ideea creării unui club al mincinoşilor (The Lying Club). In statutele clubului era prevăzută precizarea că nimeni nu poate fi primit ca membru, dacă nu poate aduce dovezi suficiente pentru calificarea lui ca mincinos. O altă precizare prevedea că nimeni nu poate spune: „Pe cuvântul meu!" înainte ca preşedintele adunării să fi fost avizat despre această intenţiune. Membrul care spunea o minciună atât de formidabilă încât era crezută, lua imediat fotoliul prezidenţial.

Clubul cîrcotaşilor

„Clubul cârcotaşilor" (Surly Club) era alcătuit din căruţaşi, lampagii, portari bătrâni din Billingsgate şi din marinari gâlcevitori şi burţoşi. Clubul ţinea adunare odată pe săptămână, la o cârciumă din Billingsgate-Dock. Scopul acestor întruniri era să cultive spiritul de contrazicere şi să dea prilej membrilor să se exercite reciproc în misterioasa artă a gâlcevei. Incetul cu încetul, acest club ajunsese atât de populat şi de bogat încât plătea pensii viagere văduvelor membrilor decedaţi, care erau deosebit de gâlcevitoare, şi care puteau „urla" trei ore fără întrerupere.

Clubul ţicniţilor

In aceiaşi ordine amintim şi „Clubul ţicniţilor" (Fools Club). Intemeietorii acestei asociaţii bizare în aparenţă, erau pătrunşi de profunda convingere filosofică, că viaţa zilnică consumă spiritul omenesc într'o măsură atât de mare, încât e absolut necesar ca acest spirit să fie trimis din când în când în concediu. Acei eliberaţi de cătuşele spiritului se comportau în timpul şedinţelor în chipul cel mai caraghios. Cine dădea semne că e cu mintea întreagă, era supus unei amenzi pecuniare. „Ideile spirituale" aveau ca urmare excluderea imediată a împricinatului. Membrii clubului dădeau asigurări — aşa glăsueşte cronica — că după o noapte de asemenea ţicneli în adevăratul sens al cuvântului, se simţeau a doua zi cu mult mai bine decât după un duş rece.

Clubul taciturnilor

Unul dintre cele mai renumite cluburi a fost acum douăzeci de ani „Clubul taciturnilor" (Silent Club). Principiile acestei asociaţii se înrudeau cu statutele „Clubului ţicniţilor". Interesele fizice şi spirituale ale oamenilor — spuneau ei — necesită o odihnă cât mai deasă a organelor vorbirii. Intrunirile lor se asemănau din această pricină cu orele de rugăciune ale trappiştilor. Dacă cineva avea ceva de spus, făcea semne; fiecare cuvânt spus, fie el cât de neînsemnat sau oricât de important, era pedepsit cu plata imediată a unei sume de bani, iar în cazuri nescuzabile, autorul suferea batjocura excluderii din club.

Se povesteşte, că trei bandiţi care cunoşteau obiceiurile clubului ar fi pătruns odată în localul clubului, în timpul unei întruniri şi sub ameninţarea revolverelor, i-ar fi silit pe bieţii oameni să-şi golească avutul buzunarelor. In timpul acestei scene, ambele părţi au păstrat o tăcere mormântală. Pe când bandiţii se pregăteau să-şi ia tălpăşiţa, un „taciturn" prinse curaj, deschise fereastra şi dădu alarmă cu strigătele „Hoţii! Bandiţii!" Poliţia isbuti să pună mâna pe pungaşi. Omul care ajutase astfel tovarăşilor să reintre în posesia banilor furaţi, a fost imediat îndepărtat din club sub acuzarea că e „palavragiu".

Cărţi şi Reviste

EHRENBURG: Moskau glaubt nicht an Trenen. Malik Verlag*)

Am vorbit în mai multe rânduri de stilul grăbit, expeditiv, agil, al acestui scriitor. In acest ultim roman parcă i s'ar mai fi potolit scrisul. Intre altele nu mai vagabondează cu aceleratul dela un capăt la altul al lumii, de la începutul la sfârşitul cărţii: suntem preveniţi că e vorba de un roman parizian, şi la Paris rămânem.

Eroii sunt locatarii unui mic hotel de suburbie, „Mont Blanc". Cel căruia lumea întreagă nu-i ajungea pentru salturile lui mortale, se mulţumeşte acum să sară dela un locatar la altul. Astfel „romanul" nu are subiect ci multe şi mici subiecte.

Ca de obicei tipurile şi descrierile lui Ehrenburg sunt pitoreşti, interesante şi captivante. Dar să lăsăm literatura şi, pentru că suntem între noi, să vă spun un mahalagism: trebue să fi fost ceartă mare în familie, la vecini. Iată de unde o ştiu. Unul din locatarii hotelului Mont Blanc e rus, pictor şi personagiu simpatic. Intr'o gazetă rusească apare o critică despre el: „judecând după peisagiile lui, T. a pierdut orice contact cu masele. E arta tipică a declasatului care nu foloseşte decât la vre-o 10-20 de degeneraţi ai boemei burgheze". Iar pictorul răspunde în gând: „pictura voastră foloseşte la zeci de mii? Atunci fabricaţi marfă proastă..." etc. — Aţi înţeles: Amicul nostru Ehrenburg a fost atacat şi se apără destul de transparent, deşi rufele murdare zice că trebue spălate în familie.

A pierdut Ehrenburg „contactul cu masele?" Sunt sigur că n'a avut ce pierde.

I. D. G.

* De vânzare la librăria „Hasefer".

ANDRÉ GIDE: Le Retour de L'enfant prodigue

Titlul acesta este extins dela ultima schiţă a volumului, care cuprinde încă cinci bucăţi cu subiecte variate: „Narcis", „Filoctet", „Bethsabé", „El Hadj" şi „La tentative amoureuse".

Primele sunt cunoscute, dar încep a fi repovestite cu justificarea: „cunoaşteţi povestea, totuşi o vom repeta. Toate lucrurile s'au mai spus, dar, cum nimeni nu ascultă, trebuesc luate mereu dela început".

Nu e aceasta o simplă tendinţă de propagandă, nici încercarea de a da o nouă expresie artistică aceluiaş fond atât de desbătut.

Scopul autorului e mai îndrăzneţ: răstoarnă problema, dând mitului, odată cu modificarea acţiunii, o nouă semnificaţie, mai adâncă. Din basmul naiv al antichităţii, căruia au căutat zadarnic savanţii să-i găsească o intenţionalitate filosofică, autorul reuşeşte să obţină o schiţă modernă, în care, alături de elementul epic, pulsează o viaţă interioară, un înalt sens etic sau estetic. Vom examina, din lipsă de spaţiu, numai prima şi ultima schiţă din volum.

Traité du Narcisse. Metamorfoza lui Narcis a căpătat forma clasică la Ovidiu: Narcis rătăcit în pădure, de ceata tovarăşilor veseli, respinge dragostea nimfei Echo şi, obosit, se apleacă la marginea unui pârâu în care îşi vede chipul. Niciodată nu mai văzuse Narcis un chip aşa de frumos ca al său şi, deaceea, nu se mai satură privind.

Ajunge să desprindă acea icoană de conştiinţa eului său şi, se înamorează de propria-i figură reflectată de undă, chemată în zadar. Zeilor li se face milă de el şi-l metamorfozează într'o floare de şofran, care, de atunci, stă necontenit aplecată asupra apelor, privindu-se fără nesaţiu.

In mitul lui Narcis, găsim o explicaţie fantastică a poziţiei florii de şofran. Nimic mai mult decât cauzalitate şi fantezie.

André Gide amplifică basmul, împrumutând lui Narcis o bogată viaţă sufletească. Narcis, chinuit de dorinţa de a se cunoaşte, bănueşte realitatea sufletului său, după manifestările lui, dar, e mult mai curios să-şi cunoască chipul, pe care îl simte că este neasemănat de frumos.

Figura reflectată de apă, înseamnă, însă, în mintea autorului, altceva decât se crede în comun. Ea este o formă, un tipar în care s'a turnat fiinţa sa individuală, este o imagine a realităţii ideale.

Privind în apa limpede, vede ca Musset în „Souvenir" cum totul aleargă spre un ţel nedefinit, cu singura tendinţă de a trăi o clipă. Evoluţiei eterne, — încearcă Narcis să i se sustragă, alipindu-se de forma imobilă a individualităţii sale, imagine a eternităţii.

Şi în contemplarea acestui simbol al realităţii absolute Narcis cade în gândire profundă. Contemplaţia a trecut barierele lumii sensibile şi, pe aripi de vis a păşit în grădina paradisului primar, unde totul este în imobilitate perfectă.

Fiecare specie are un singur exemplar care se satisface prin sine însuşi iar primul om, bisexuat, domneşte asupra acestei linişti. Dar, dela un timp, dorinţa de mişcare şi imboldul ce pornea din fiinţa sa spre fiinţa feminină din el, îi provoacă o neînţeleasă turburare. Adam face primul gest, rupând o crenguţă de Ygdrasil, arborele paradisului.

Această cea dintâi mişcare, a fost semnul începerii evoluţiei universale: Adam s'a desfăcut de Eva, drumul instinctelor s'a deschis, şi, de aici, seria nesfârşitelor prefaceri şi suferinţi a început pentru veşnicie.

Consecinţa acestei schiţe se răsfrânge mai mult asupra esteticei: simbolurile artei desvăluesc omenirii, printr'o intuiţie mistică revelatoare, realitatea supremă. Rangul artei e superior religiei şi ştiinţelor.

Retour de l'enfant prodigue. — Este parabola creştină a fiului rătăcit. Dar, aici, după ce fiul rătăcit s'a întors acasă, abia putându-şi explica motivul rătăcirilor sale, află la fratele lui mai mic aceiaş tendinţă de a fugi din casa părintească.

In comun, ne-am aştepta că deziluzia celui care a dus până la capăt încercarea norocului, va servi drept învăţătură fratelui mai mic. S'a întâmplat dimpotrivă: experienţa nenorocită a celui dintâi contribuie tehnic să organizeze fuga celui de al doilea, după o metodă perfecţionată, şi-i stimulează curajul: „Tu mi-ai deschis calea, iar gândul la tine mă va susţine".

Zadarnice rămân imprecaţiunile fiului înapoiat. Fratele cel mic îl acuză că nu a încercat totul ce era de încercat şi că s'a întors acasă, numai de dorul unui traiu mai bun, iar nu de dragul părinţilor.

El va pleca mereu înainte, încercând să uite pe cei de acasă, căci numai astfel îşi va putea croi o viaţă nouă. Sentimentele şi amintirile sunt un lest primejdios în drum, de aceea le va arunca peste bord. Unde va ajunge, îl importă puţin. Fiul mai mic este un idealist care hrăneşte un ideal, cu rădăcini mai adânci în sufletul său. In el a sălăşluit o voinţă oprimată, care trebuie să se desfăşoare.

Inainte! Mereu înainte, spre o viaţă nouă, pe urmele fratelui învins şi, poate, mai departe decât el! Parabola creştină şi-a schimbat sensul etic. Fiul rătăcit a greşit, dar nu atunci când a plecat, ci, numai când, ratat, dela primele insuccese a renunţat la o aspiraţie idealistă.

Fiul mai mic, departe de a îndreptăţi pesimismul moral, este expresia unei stări de spirit mai luminate.

El este mai ataşat de ideal, deţine mijloace mai înţelept alese şi a ştiut să asimileze experienţa altuia. El va fi stăpânul fatalităţii, pentrucă s'a dispensat de prejudecăţi, de sentimente convenţionale şi de teama de necunoscut, adevărate morminte ale victoriilor.

GH. ANDREESCU

Al doilea... Fichte

Celebrele „cuvântări către naţiunea germană" (a căror contribuţie la formarea spiritului războinic german este incontestabilă) încep a fi imitate. Julien Benda, acest efervescent eseist francez, de bună calitate intelectuală şi stilistică, după o istorie a spiritului francez, iată-l scriind un discurs, nu către naţiunea franceză, ci către „naţiunea europeană". Dacă „naţiunii europene" îi lipsea un Fichte care să-i dea directivele spirituale, şi să-i ridice moralul decăzut, iată-l. E Julien Benda, acest iremediabil intelectualist şi estet (ca orice intelectualist), care în secolul XX, stă exact pe aceaşi linie de înţelegere ca Fichte în era naţionalismelor europene. Benda n'a învăţat nimic din experienţa acumulată timp de câteva decenii. Drama socială a lumii contemporane, nu o înţelege. De această incapacitate organică de pricepere, suferă intelectualismul estetizant în genere. Nu o înţelege, şi totuşi vrea să o deslege.

In revista, excelentă în genul ei, „La nouvelle revue française" din Ianuarie 1933, care mai cuprinde interesantele şi revelatoarele texte despre tinerimea rusă de Ilya Ehrenburg, a apărut primul fragment din noua lucrare a lui Benda: „Un discurs către naţiunea europeană".

„Naţiunea europeană" este un cerc restrâns: cei care vor să unească popoarele, să „facă Europa". Şi cum în această categorie sunt şi cei cari înţeleg o revoluţie socială şi politică acompaniată de schimbarea de rigoare a structurii ordinei economice actuale, Benda se adresează numai celor care gândesc la o revoluţie ce trebue realizată în ordinea intelectuală şi morală. Pentrucă după Julien Benda, problema europeană e una morală, care trebue concepută independent de altele. Autorul e şi mai precis: nu stă de vorbă decât cu cei convinşi că totul se ordonă şi se concentrează în jurul acestei idei: Europa de mâine, nu va fi fructul unei transformări economice ori politice, se va construi, şi va exista numai adoptând un anumit sistem de valori morale şi estetice. Acest sistem se va adresa regiunii morale a sensibilităţii umane. In concepţia lui Benda valorile morale sunt autonome; în nici o ipoteză, simplă reflecţie a catehismului economic. Numai educatorii convinşi vor putea modifica Europa desaxată de criză. Educatorii aceştia nu sunt. Ei trebuesc formaţi. Iată-l pe Benda ornat cu toga de reformator, adresându-se „naţiunii europene", ca odinioară Fichte naţiunii germane demoralizate.

Moralul determină economicul! Cum va putea fi abolită forma individualistă a economicului, pentru una colectivă, înainte de a crea în sufletul Europei o depreciere a individualismului? Formarea unei Europe noi cere integrarea realităţilor economice în cadre morale. „Acţiunea morală trebue să fie transcendentă formelor economice". Fără o reabilitare a Eternului şi primatul ideii, nu se poate crea o Supernaţiune. Unificarea Europei au încercat-o doar şi alţii: Justinian, Carol cel Mare, Carol Quintul, Hohenstaufen, Napoleon, etc. N'au reuşit însă, pentru că erau conduşi de dorinţa de a fi proprietari exclusivi ai Europei cucerite, ai oamenilor şi pământurilor. Le lipsia *ideea* Europei. Acţiunea morală va trebui deci să fie galvanizată, dinamizată de această *idee*-forţă.

Benda concede că mistica naţionalistă e periculoasă. Ea nu va putea fi biruită decât prin alte valori, alte pasiuni, altă mistică. Nu cea materialistă însă. Edificarea Europei nu poate veni dela miturile germanice, ci dela cele elenice, mediteraniene. Nu Marx, ci Platon!

Aşa gândia şi Fichte acum o sută şi ceva de ani. Moralul determină economicul! A afirma astăzi acest lucru înseamnă a nega evidenţa. Este aşa de clar şi de sigur că responsabilă de criza morală de astăzi este anarhia economică şi dezorganizarea socială, încât a căuta să o demonstrezi e pură pierdere de timp şi energie. Acţiunea morală fără o schimbare radicală a ordinei economice şi politice e un non-sens. Julien Benda citează în sprijinul tezei sale (care nu are nici avantajul de a fi nouă) exemplul Rusiei şi Italiei.

Ambele ţări şefii politici caută să le creeze prin educaţia morală. Invocarea acestor cazuri se 'ntoarce contra sa, răsturnându-i argumentarea. Pentrucă în Rusia şi Italia educaţia morală se exercită *după* ce s'a schimbat vechea structură social-politică. In noile condiţii e posibilă şi eficace educaţia morală. In Europa actualelor aşezări însă, nu! Prin urmare întâiu revoluţia economică şi politică. Şi cea morală, va urma de la sine!

Ideea că valorile morale sunt autonome şi transcendente, este o veche eroare a intelectualismului. In virtutea ei crede Benda posibilă o revoluţie morală, fără transformări economice şi social-politice. Intelectualist prin definiţie, Benda nu poate gândi altfel. Raţionamentele lui rămân absolut inoperante, păstrându-şi o valoare pur estetică. — *nt.*

Revista germaniştilor

Intotdeauna literatura germană a fost puţin cunoscută la noi. In orice caz mult mai puţin decât literatura franceză.

Inainte de război, în România mică de pe atunci, faptul acesta era mai evident decât astăzi când, prin activitatea presei literare germane din Ardeal, literatura germană trăeşte şi produce chiar între hotarele ţării.

E hotărât lucru că astăzi în vechiul regat se citeşte nemţeşte mai mult decât acum douăzeci de ani. La aceasta au contribuit şi mulţi dintre scriitorii de după războiu cu cultură germană şi cu influenţe germane.

Traducerile din germană au sporit enorm. Şi, în librării, cărţile germane au început să facă o serioasă concurenţă cărţilor franceze.

„Revista germaniştilor români", editată de Societatea germaniştilor din Bucureşti, vine să întregească şi să susţină această mişcare de apropiere între publicul nostru şi literatura germană.

Am foiletat cu interes ultimul număr. Sumarul e interesant: Un articol al profesorului Julius Petersen din Berlin intitulat „Erlebnis und Gelegenheit in Goethes Schaffen", un articol despre „Influenţa juridică şi religioasă în opera lui Goethe, altul despre „Christian Morgenstern", etc.

Relevăm din acest număr mai ales acest din urmă articol. Christian Morgenstern, poet ciudat şi subtil, e ignorat la noi aproape cu desăvârşire. Autor al unui celebru volum de versuri: Galgenlieder, el întruneşte în versurile lui misticismul unui Rilke cu un humor sprinţar şi acrobatic.

In poezia germană modernă Morgenstern merită un loc deosebit prin spiritul lui, prin sentimentalismul lui limpede şi simplu şi printr'o sensibilitate mereu proaspătă şi spontană temperată de o uşoară şi naivă ironie, care îl apropie de Francis Jammes. — *P.*

Pentru copii şi tineret

au apărut sub titlul

„Aventurile lui Paturel"

următoarele 25 de romane ilustrate în culori, instructive, comice, senzaţionale

No. 1 „Un strigăt în pustie"
No. 2 „Muzica misterioasă"
No. 3 „Oamenii-pantere"
No. 4 „O noapte tragică"
No. 5 „Schimbare de decor"
No. 6 „Atacul postului"
No. 7 „O gravă imprudenţă"
No. 8 „Prizonierii"
No. 9 „Liberarea"
No. 10 „La întâmplare"
No. 11 „In plin mister"
No. 12 „Vrăjitorul"
No. 13 „Tigrul sfânt"
No. 14 „Colonelul Bishoff"
No. 15 „Noui primejdii"
No. 16 „Ganwarii"
No. 17 „Jungla în flăcări"
No. 18 „O expediţie primejdioasă"
No. 19 „O surpriză"
No. 20 „Un tâlhar abil"
No. 21 „O întâmplare neplăcută"
No. 22 „Peripeţii nesfârşite"
No. 23 „O surpriză neplăcută"
No. 24 „Crocodilii"
No. 25 „Negrul trădător".

Fiecare fascicolă-roman este ilustrat în culori şi costă numai 2 lei.

De vânzare la chioşcuri şi depozite de ziare

Editura „Adevĕrul" S. A.

Interpretarea sexualistă a lumii

Unul din premergătorii ei: Otto Weininger. Sex şi caracter

E un loc comun admis aproape de toată lumea că încercările de interpretare sexuală a fenomenelor psicologice, sociologice şi chiar estetice, datează deabea din ultimii ani. Se crede în general că numai loviturile cumplite ale războiului, au sfărâmat carapacea de hipocrizie cu care lumea obişnuia să ascundă şi să mascheze pornirile ei primordiale. Ceiace psicologia clasică lua mai de mult—de bună credinţă sau din spaimă de struţ de ceiace se simţea în dosul frumoasei faţade — drept cauze, drept fenomene primordiale, s'au dovedit, a fi numai ultime efecte cu totul exterioare. Datorită unei pleiade eroice de savanţi, de cugetători, de artişti, datorită unui Jung, unui Freud, unui Rozanof, unui H. B. Lawrence, s'a îndrăznit să se arunce priviri peste gardul ridicat de Imperativul Convenienţelor. Hipocrizia şi pudibonderia care domneau în ştiinţa secolului trecut, n'o permiteau. Sexualitatea era un domeniu Tabu. Chiar aceia care-şi dădeau într'o măsură seamă de rolul ei covârşitor, credeau că e mai convenabil să nu se vorbească de ea. Ca în hărţile din Evul-Mediu se mulţumeau să denumească „terra ignota" ţinuturi care trebuiau stăbătute şi cartografiate cu preciziune.

Acerba critică făcută de Freud acestui sistem, îl făcu să plesnească din toate părţile. In linii mari se ştie de ce e vorba. La începutul carierei sale, Freud voia numai să vindece histeria pe care o credea a fi rezultatul unor senzaţii şi sentimente (mai totdeauna de origine sexuală), refulate şi ascunse din ruşine şi din — ce-o să zică lumea? Aceste senzaţii erau numai mascate; nu puteau fi extirpate. Atunci, cum trebuiau să-şi găsească o ieşire, o supapă, *deviau* în boli nervoase, ca histeria. E faimoasa *Flucht im Krankheit* (fuga în boală) a lui Freud. Viziune admirabilă şi profundă care interpretează boala ca un simptom al năzuinţii organismului, spre sănătate!

Freud pleca dela principiul că pe măsură ce mecanismul unei boli devine clar şi evident pentru pacient, boala dispare. Atunci şi-a început faimoasa lui terapeutică, psicanaliza. Or, îndeletnicindu-se cu ea, în mod subsidiar, fără să vrea, a făcut marea lui descoperire, de o incomparabil mai mare însemnătate decât origina histeriei. Iată în ce constă descoperirea lui Freud, care trebue să-l fi speriat şi pe el la început: am spus că în primul loc, sexualitatea i s'a părut cauza tuturor cazurilor de histerie. Nu-şi închipuia că domeniul ei e mai vast. Tratamentul psicanalitic aplicat de el pe o scară foarte vastă şi cu subiecte foarte variate, i-a arătat că departe de a fi mărginită la o anumită psihoză, sexualitatea e substratul tuturor stărilor anormale psihice. Dela această constatare până la aceia că toate impulsiunile, *chiar cele normale*, sunt tot de origine sexuală, era numai un pas. Freud îl făcu. A fost unul din momentele mari ale secolului.

Iată deci sexul, trecut din domeniul strâmt al Patologiei, în acel vast al Psichologiei, apoi în acel al Metafizicei, până, chiar în acel al Teleologiei. Nu mai poate fi vorba de hipocrizia care domnea de sute de ani în acest domeniu; hipocrizie nocivă în cel mai înalt grad, deoarece nu extirpa sexualitatea ci numai o escamota. Prilej de boală şi murdării sufleteşti. Freud a adus în cămara plină de aţe de paianjen şi gunoi a vieţii sexuale, un suflu salubru, o dezinfectare, o fluturire, imperios cerută de sănătatea morală şi fizică a lumii. Va fi pe viitor o mai mare cinste în chestiunile acestea, mai multă curăţenie şi perspicacitate.

Marea figură a lui Freud a copleşit pe acelea care şi-au adus şi ele contribuţia lor în acest domeniu. Faima lui a acoperit cu trâmbiţe de aramă glasurile mai timide şi minore. Aşi vrea să vorbesc în special de admirabilul Rozanof. E prea vast pentru câteva pagini informative. Mă mărginesc acum să amintesc personalitatea tragică a lui Otto Weininger.

* * *

Otto Weininger e un *homo unius libri*. Nu ne-a lăsat decât o singură operă *Geschlecht und Charakter* (Sex şi Caracter).

Fiu de bani gata, Weininger putea să ducă o viaţă agreabilă de diletant cultivat, căruia o inteligenţă superioară, o sensibilitate fremătătoare şi mijloace materiale i-ar fi permis să se numere printre fericiţii pământului. Dar era în trupul acela plăpând un foc tainic care-l mistuia cu nostalgia absolutului; era în adolescentul acela o sete de explicaţii primordiale pe care nu o puteau atinge toate rafinamentele culturii. Atunci se aruncă în căutarea deslegării enigmei. Ca un bun cetăţean al secolului al XIX-lea, a luat-o pe calea ştiinţifică. După studii strălucite de Ştiinţe Naturale, Biologie şi Filozofie, scoate la 22 de ani unicul său volum: Sex şi Caracter... Las pentru sfârşit încheierea acestei vieţi.

Niciodată nu s'a tratat cu o mai teribilă brutalitate, rareori cu atâta ascuţime, Metafizica iubirii sexuale şi Psihologia şi Fiziologia femeii. Te simţi înspăimântat de flacăra stranie care animă întreaga carte. E o operă crudă, dar dintre acelea care acţionează mult mai departe de epoca lor, obligându-te la adâncirea proprie-ţi conştiinţi. Cartea e consacrată în special Femeii, s'ar putea spune, Eternului feminin. Weininger caută să readucă la o singură obârşie deosebirile dintre bărbat şi femee cu mult mai departe de regiunile unde au fost căutate până acum; încearcă în special să dea o deslegare definitivă Problemei feminine.

Pentru Weininger distincţiunea între Mascul şi Femee nu e mărginită numai la speciile animale. Ea se întinde la întregul Univers. E una din legile fundamentale ale Cosmosului. Cu deosebire de alţi filozofi şi fiziologi, care încearcă să reducă Omul la unitate, arătând că specializarea sexuală e mai mult exterioară, derivată, Weininger accentuiază asupra diferenţierii absolute a sexelor. Pe când primii vedeau în structura speciei întâi omul şi pe urmă, ca să vorbesc aşa, specializarea sexuală, Weininger inversează problema. Asemănările sunt exterioare, Unitatea e superficială. Când sgârii învelişurile acestea exterioare dai de Dualitatea pe care nimic nu o poate umple: Bărbat şi Femee. *Sexul deci devine pentru Weininger un element metafizic.* Asta-l deosebeşte de toţi înaintaşii lui care vedeau în sex numai unul din atributele omului, specializat în fecundare şi perpetuarea speciei. Weininger în teren ştiinţific, se întâlneşte cu misticul Rozanof. La amândoi găsim aceiaşi concepţie apocaliptică a sexului. Ca să facă deosebirea aceasta mai clară şi mai impresionantă, a însemnat masculinul cu majuscula M (Mann) şi femininul cu W (Weib), care dau cărţii prin repetarea şi aplicarea lor un ton cabalistic aproape...

Să nu lăsăm să planeze nici un echivoc. Weininger e misogin, imens. Pentru el femeia e complect lipsită de genialitate. Creată pentru perpetuarea speciei, ea e înzestrată cu organe fizice şi psichice, care tind unic spre acest scop. Când se îndreaptă spre altceva, e prin neîntrebuinţare şi deviare... Genialitatea e manifestarea celei mai supreme bărbăţii *tocmai prin gratuitatea ei.* Deaceia W (femeia; lăsăm coloritul lui Weininger), deaceia W nu poate fi genială. E inutil să adăugăm că pentru Weininger, Geniul e total opus Talentului care e distribuit egal la cele două sexe. E imposibil să redăm aici argumentele în sprijinul acestei afirmaţiuni, în toate domeniile: se întind pe 400 de pagini. Menţionez că se exercită în toate manifestările geniului uman: filozofie, creaţie, problema Eului, Logică, Etică, Estetică. Toate acestea sunt luminate de literele cabalistice M. şi W. E o încercare în adevăr unică în acest sens, aducând lumini impresionante asupra tuturor activităţilor speciei umane.

Trăgând toate concluziunile din afirmaţia lui primordială Weininger aplică diferenţierea sexuală şi la popoare, pe care le împarte în Masculine şi Feminine.

Ajuns la această concluzie, Weininger făcu un gest admirabil: la 44 de ani în camera lui Beethoven care pentru el era tipul ideal de M, de bărbăţie, îşi sbură creerii cu un glonte de revolver. Simţindu-şi rasa şi feminitatea până în vârful unghiilor (el spunea că poporul evreu e prin excelenţă feminin), nu voia să trăiască mai departe echivocând cu părerile lui. Gest de nebun pentru burghezi normali. Poate au dreptate. Dar viaţa arzătoare şi gestul acestui om, prin eroica hotărîre de a rămâne complet armonic cu părerile lui, fac din el unul din patronii şi făuritorii timpurilor noui. Să nu uităm niciodată pe premergătorul Weininger.

VASILE LOVINESCU

ÎNSEMNĂRI

Literatură din ordin

In numărul din Ianuarie al revistei „Slavische Rundschau" Vl. Tukalevschi, într'un articol intitulat „Directive nouă în literatura sovietică", expune situaţia în care se găsesc scriitorii ruşi sub regimul politic actual şi condiţiile în care sunt chemaţi să scrie.

Până acum de curând literatura în republica sovietică era monopolizată de scriitorii grupaţi în câteva asociaţii oficial recunoscute şi ocrotite de partidul comunist, adică, de fapt, de statul sovietic: Asociaţia scriitorilor proletari din Leningrad, din Moscova, Asociaţia scriitorilor proletari ruşi şi Federala scriitorilor proletari.

Acest monopol principial avea drept rezultat practic că un scriitor, care nu aparţinea niciuneia din organizaţiile de mai sus, nu putea lua parte la lucrările colective ale literaturii ruse şi era chiar socotit ca „duşman", fiind combătut prin orice mijloace.

Mişcarea aceasta de acaparare a literaturii de către ideologia sovietică a început prin 1928 şi a ajuns la apogeu pe la începutul lui 1932. Asociaţiile literare sovietice exercitară, timp de câţiva ani o veritabilă teroare dictatorială nu numai asupra literaturii ci chiar asupra întregii vieţi culturale. Scriitorii care se abăteau dela regulile impuse de aceste asociaţii fură excluşi şi acuzaţi de trădare. La un moment dat însuş Gorki începu să fie atacat ca „înapoiat" şi „îmbătrânit".

Asociaţiile literare oficiale se amestecau la fiece moment în activitatea personală a scriitorului. Dacă, de exemplu, un scriitor publica prima parte a unui roman, organele asociaţiilor literare oficiale tăbărau imediat asupra lui, indicându-i modul în care să scrie a doua parte a romanului, bine înţeles întotdeauna în sensul ideilor comuniste. Un scriitor care nu s'ar fi supus acestor ordine ar fi riscat să nu găsească editor şi să fie urmărit ca suspect şi ca duşman al siguranţei statului!

Această stare de lucruri luă sfârşit la 23 April 1932. Printr'o hotărâre a executivei partidului comunist asociaţiile literare mai sus pomenite fură desfiinţate. Unul din motive era că ele „împiedecau avântul creaţiei artistice". Hotărârea aceasta fu salutată cu bucurie de marea majoritate a scriitorilor.

In urma decretului de disolvare a dictaturii literare, a început pentru literatura rusă o nouă eră. Mulţi din scriitorii care erau socotiţi ca duşmani (şi care erau, poate, cei mai talentaţi) au fost „reabilitaţi". La Moscova s'a format de curând un comitet de organizare, sub preşedinţia de onoare a lui Maxim Gorki, cu scopul de-a întruni un congres al tuturor scriitorilor ruşi şi de-a înfiinţa o asociaţie generală a scriitorilor.

Decretul din Aprilie 1932 a primenit atmosfera literară în Rusia sovietică. Revistele şi ziarele literare au început să se mai ocupe şi cu alte chestii decât ortodoxia comunistă a literaţilor. Au început să vorbească despre condiţiile de trai ale scriitorilor şi despre libertatea literaturii. Ziarul „Isvestia" a lansat chiar printre oamenii de litere o anchetă cu următorul subiect: „Putem întrebuinţa romantism în scrierile noastre?"

Fără îndoială, lupta între partizanii dictaturii literare şi apărătorii noului regim de libertate a artei continuă, surdă dar înverşunată. Un lucru e sigur: talentul şi spiritul creator nu se află de partea celor care văd în literatură, exclusiv, un mijloc de propagandă comunistă.

Şi trebue să spunem că aceeaş situaţie se poate constata şi în ţările capitaliste, cu academii, literatură oficială, premii naţionale şi cultură subvenţionată. Nu întotdeauna talentul e de partea acestora. — *A. P.*

Succesul unui scriitor român în străinătate

Marea editură Gebrüder Enoch din Hamburg a publicat de curând un nou volum de Oscar Walter Cisek, autorul cărţii „Tătăroaica", („Die Tatarin") care a repurtat elogiile unanime ale criticei internaţionale.

Prozatori cu renume mondial ca Thomas Mann, Herman Hesse, Stefan Zweig, Arnold Zweig au pledat cu toată convingerea pentru succesul cărţii, astfel că îndată după apariţia ei, numele autorului figurează la loc de cinste în marea Istorie a literaturii germane publicată de Paul Wiegler.

Astăzi O. W. Cisek, ataşatul de presă al României la Praga, este membru al Societăţii „Deutsches Schrifttum" din Berlin, membru al Pen-Clubului vienez, precum şi membru de onoare al Fundaţiei Kleist din Berlin.

Volumul „Tătăroaica" va apărea în curând în traducere românească.

Noul roman „Unbequeme Liebe", (Dragoste stânjenită) — un volum de 300 pagini — a cărui acţiune se desfăşoară la Galaţi şi Bucureşti, cuprinde scene caracteristice din viaţa micii burghezii evreeşti din România, iar eroii sunt Români, Evrei, Greci, Bulgari şi Armeni.

Abia apărut, romanul a şi întrunit elogiile criticei germane.

Astfel, Thomas Mann, ilustrul romancier şi laureat al premiului Nobel pentru literatură, scrie despre noua operă a compatriotului nostru:

„Noul şi frumosul roman publicat de Cisek confirmă şi împlineşte tot ce se putea aştepta, după volumul „Tătăroaica", dela talentul lui cultivat, bogat, sigur stăpânit şi puternic. Sunt puţini prozatori pe care îi urmărim cu atâta încredere şi fără nici o rezervă. Nu mă îndoesc că romanul „Unbequeme Liebe" va stârni tot atâtea laude şi acelaş răsunet ca şi nuvela sa ajunsă celebră".

Moartea violonistului Willy Burmester

Willy Burmester, cunoscut publicului nostru meloman prin concertele date la Ateneul Român, a murit subit în ziua de 16 Ianuarie la Hamburg, oraşul lui natal.

Născut la 16 Martie 1869, Burmester a cules primele aplauze publice pe când era numai de 7 ani.

Elev al lui Hans von Bülow şi Joachim, el a ajuns la vârsta de 21 de ani maestru concertator şi profesor de vioară la Sondershausen. Virtuozitatea la care s'a înălţat mai târziu a fost datorită însă numai studiului personal şi perseverenţei sale proverbiale.

Temperamentu-i vioiu, dublat de o tehnică de rară calitate, i-a dat posibilitatea să atace cu uşurinţă orice operă din literatura vioarei.

Dacă executa un concert de mari proporţii, o sonată sau o melodie uşoară, — „Concertul pentru vioară" al lui Mendelsohn, „ Dansul Vrăjitoarelor" de Paganini, sau „Träumerei" de Schumann — interpretarea lui era de o claritate şi o corectitudine, care formal nu îngăduiau nici un comentar.

Din punct de vedere tehnic, cuvântul, „dificultate" nu exista pentru el. Atât arcuşul cât şi agilitatea mânii stângi se întreceau într'o siguranţă uluitoare. Dar ceiace cucerea cu deosebire admiraţia ascultătorului era arta plină de graţie cu care mânuia arcuşul.

In afară de virtuos, Willy Burmester a fost şi compozitor. Prelucrarea „bucăţilor mici" — cântate de el însuşi cu măestrie — va continua să formeze delectarea muzicală a multor generaţii de aci înainte. El a fost primul care a reeditat şi a aranjat pentru vioară vechi arii şi dansuri italiene şi franceze aparţinând în cea mai mare parte unor autori cu totul uitaţi. „Gavotta" lui Gossec se citează printre bucăţile favorite ale publicului.

Insă, ca toţi muritorii, Willy avea şi el o pasiune particulară: îi plăcea să joace poker şi bridge. Se spune că ar fi fost un partener pe cât de iubit, pe atât de temut.

Cu Willy Burmester dispare încă unul din fruntaşii virtuoşi ai unei epoci de concerte, care începe să apună.

Paul Gustave Doré

S'au împlinit la 24 Ianuarie cincizeci de ani dela moartea lui Paul Gustave Doré, dar numele aceluia care cu un talent nemăsurat a ilustrat atâtea mari lucrări clasice, astăzi multora nu le mai spune nimic.

Desenator şi sculptor, pictor şi gravor, Doré, — dotat cu un dar incomparabil de creaţie, — a contribuit într'o largă măsură la formarea gustului artistic a multor generaţii.

Pentru copilul în mâna căruia se punea Biblia sau fabulele lui La Fontaine, cât şi pentru adultul care citea „Les contes drolatiques" ale lui Balzac, — desenele lui Doré aveau un farmec deosebit care se adăoga minunat cuprinsului cărţii.

Născut la Strassbourg în 1833, Doré începe încă din 1844 să ilustreze calendare pentru popor şi dă chiar la iveală o serie de xilografii care reprezentau diferite subiecte religioase. La vârsta de 15 ani este angajat ca desenator al unui ziar umoristic, în care ilustrează într'o formă burlescă „Incercările lui Hercules".

Ascensiunea lui Doré începu precipitat dela acea dată. O întreagă serie de reviste îi ceru colaborarea, care le asigură succesul.

Işi puse, în cele din urmă, talentul în slujba ilustrării marilor monumente ale literaturii universale.

Astfel, deabia în vârstă de 21 ani, el ilustrează ediţia lucrărilor lui Rabelais cu nişte litografii care, din punctul de vedere al valorii, puteau foarte bine sta alături de opera marelui epicureu. După o călătorie în Spania pe care o făcu în tovărăşia lui Th. Gautier, el ilustră pe Dante ca şi pe Don Quichote; „Paradisul pierdut" al lui Milton, Biblia, „Jidovul rătăcitor" al lui Suë, în toate evidenţiându-şi talentul de desenator şi fecunda-i fantezie.

In felul acesta, Doré a executat mii de litografii, dar şi o seamă de pânze rămase celebre („Bătălia dela Alma") care arată bogăţia posibilităţilor sale artistice.

Păcat că viaţa unui atât de mare şi fecund artist s'a încheiat abia la cincizeci de ani.

Franz Werfel scrie un nou roman

Cunoscutul poet şi romancier german Franz Werfel a acordat de curând un interview, în legătură cu activitatea lui literară, din care extragem următoarele:

„Deşi noul roman la care lucrez cuprinde de pe acum peste 400 coale de manuscris, mă aflu abia la începutul lucrării mele. Căci *„Cele patruzeci de zile ale lui Musa Dagh"* vor însemna cel mai voluminos roman al meu.

In ceiace priveşte metoda de lucru, trebue să mărturisesc că am rămas credincios vechiului meu sistem: nu dictez manuscrisul la maşină, ci îl scriu eu însumi de trei şi chiar de patru ori. Adaosurile, modificările şi rectificările fac neapărat necesare aceste transcrieri.

Despre proectul noului meu roman nu pot spune deocamdată decât foarte puţin, deoarece cele 400 de pagini nu le consider decât ca o schiţă a primelor capitole. In chip firesc mă simt oarecum stingherit, să exprim în cuvinte ceva încă nesigur, încă incomplet formulat. Dacă voiu reuşi să duc la bun sfârşit proectul, rămâne şi pentru mine un semn de întrebare.

In cartea mea vreau să zugrăvesc *nimicirea poporului armean în timpul războiului mondial* — una dintre cele mai groaznice nelegiuiri din istoria omenirii. Miezul operei mele îl constituie lupta eroică a populaţiei din şase sate armeneşti, situate pe coasta de nord a Siriei, care — după alungarea lor de către guvernul turcesc — se retrag pe un munte şi ţin aci piept regimentelor turceşti, timp de 40 de zile, până ce sunt salvaţi printr'un adevărat miracol de către tancurile franceze.

Dar această acţiune aventuroasă şi captivantă e numai cadrul unui proces sufletesc. Cei cinci mii de locuitori ai acestor sate trebue să-şi clădească în faţa morţii o viaţă nouă şi în cele patruzeci de zile ei parcurg toate stadiile evoluţiei omeneşti. Vreau să încerc împletirea acţiunii principale a romanului cu toate situaţiile imaginabile, cât şi cu cele mai variate tipuri, pentru a putea oferi un tablou bine închegat. Pe lângă acţiunea amintită, câteva capitole episodice vor zugrăvi sforăriile politicianiste în jurul soartei armenilor. Eroii secundari ai acestor capitole, care vor purta titlul „Zwischenspiele der Götter" sunt generalissimul turc Enver Pascha şi pastorul Iohannes Lepsius din Potsdam, una dintre cele mai sublime figuri germane din toate vremurile.

Eroul principal al romanului meu e un armean care şi-a făcut educaţia la Paris şi care s'a înapoiat în patrie abia în timpul războiului mondial. Acolo, estetul, subtilul filosof şi omul de lume s'a transformat — sub impresia tragicelor condiţiuni de viaţă ale poporului său — în cel mai aprig conducător al lor.

Tragedia acestui om este adevăratul efluviu sufletesc al intenţiei mele epice. Bine-înţeles că mă preocupă în cel mai înalt grad zugrăvirea *soartei unei minorităţi apăsate.*

Ideea acestui roman, la a cărui realizare am pornit cu oarecare nelinişte, mi-a venit la Damasc, pe când eram condus de un arab într'o fabrică de covoare orientale, unde am văzut înspăimântătoarea mizerie a copiilor armeni schilodiţi cu forţa. Această privelişte a trezit în mine dorinţa de a zugrăvi soarta tragică a poporului armean.

MĂRUNTE

■ In editura „Krafft şi Drotleff" din Sibiu au apărut două frumoase calendare: *„Amicul Poporului"* şi *„Calendarul Săteanului"*.

„Amicul Poporului" apare acuma *în anul al şaptezeci şi treilea,* iar *„Calendarul Săteanului"* în al *patruzeci şi doilea an,* — o dovadă mai mult că amândouă au prins rădăcini adânci în casele româneşti. Calendarele acestea conţin povestiri, biografii, ştiinţă popularizată, poezii, cântece de joc, sfaturi economice, sfaturi privitoare la ce să cetim, glume, — pe lângă partea calendaristică, cu evangheliile în fiecare Duminică, cu taxele dela poştă şi cu târgurile din ţară. Partea literarăeconomică este redactată de d. *Horia Petra-Petrescu.*

■ Vineri, 27 Ianuarie, are loc la Fundaţia Carol o conferinţă în contradictoriu despre *„Lene"* sub auspiciile *Academiei libere.*

Prezidează d. Gr. Trancu Iaşi, fost ministru. Conferenţiază d-nii: *D. V. Barnoschi:* Lenea şi temperamentul literar; *Titel Petrescu:* Dreptul la lene; *T. Teodorescu-Branişte:* Lene, vise, reverie; *d-na Marghita:* Lenea şi căsnicia; d. *Trancu Iaşi:* concluzii despre lene.

■ Miercuri 1 Februarie 1933, ora 9 seara, va avea loc în sala „Dalles" al doilea concert cu conferinţă organizat de „A. R. C." şi consacrat Muzicii germane. Programul cuprinde operele a doi autori clasici (Bach, Beethoven) un romantic (Mendelssohn) şi doi autori contemporani (Richard Strauss şi Hugo Wolf).

D. Th. Rogalsky va vorbi despre Bach şi Richard Strauss.

Ultimele noutăţi apărute la vitrina

Librăriei UNIVERSALA Alcalay & Co.

Bucureşti I Calea Victoriei 27.

FRANCEZE

Aldous Huxley: Cercle vicieux roman	Lei	104
Aldous Huxley: Le meilleur des Mondes, roman	„	98
Henry Bordeaux: Amitiés Etrangères	„	98
I. Bainville: Bismark	„	98
F. Celinè: Voyage au bout de la nuit: (Prix Teophrast Renaudot)	„	156
André Dahl: Contes pour la Comtésse	„	78
Delavigne-Foucher: Le sourire de la Danse (vie de la Princesse Racowitza)	„	78
Lombard: Au berceau du Socialisme français	„	78
Maurois A.: Mes Songes que voici	„	98
Paléologue: Alexandra Fédeorowna	„	78
Sabouret: L'art de Patiner	„	98
Winkler: Nouvelle technique du Ski	„	104
Volkmann: La révolution Allemande 1918—20	„	117

CARŢII ROMÂNEŞTI

Iorga N.: Supt Trei Regi	Lei	100
Muşătescu Tudor: Ale vieţii valuri	„	60
Minulescu Ion: 3 şi cu Rezeda 4	„	50
Fratini: Amanta la 1000 km.	„	50
Stănoiu Damian: Alegere de stareţă	„	60
Lawrence D. H.: Amantul D-nei Chatterley	„	80
Rebreanu Liviu: Răscoala (2 volume)	„	160
Dessila Octav: Noroiu	„	80
Oprescu Horia: Floare Neagră	„	50
Duca I. G.: Portrete şi Amintiri	„	45
Barnoschi D. V.: A suta necredinţă	„	60
Barnoschi D. V.: Văicăreala	„	50
Sadoveanu M.: Uvar (roman)	„	66
Sadoveanu M.: Trenul Fantomă	„	25
Ludwig Emil: De vorbă cu Mussolini	„	50
Stere C: Lutul	„	80
Prunk Michail: Ora Sexuală, ediţia II-a	„	50
Verona: Femeia care nu trebuie iubită	„	50
Eftimiu V.: Dragomirna	„	50
Vlădescu G.: Menuetul	„	60
Nora A.: Femeia aşa cum e	„	30
Gane C.: Trecute vieţi de Doamne şi Domniţe	„	150
Lovinescu E.: Bizu	„	60
Fântâneru C.: Interior	„	60

Se primesc abonamente cu preţurile originale pentru toate ziarele şi publicaţiunile române şi străine. Comenzile pentru provincie se expediază şi contra-ramburs. Cereţi noul preţ curent pentru abonamente lunare, f. avantagioase.

CITIŢI AZI:

LECTURA No. 416

FLOAREA LITERATURILOR STRAINE

VEZA MAGD

UN GEST NOBIL

Lei 5. Scrierea complectă la chioşcari şi librari.

O expoziţie istorică...

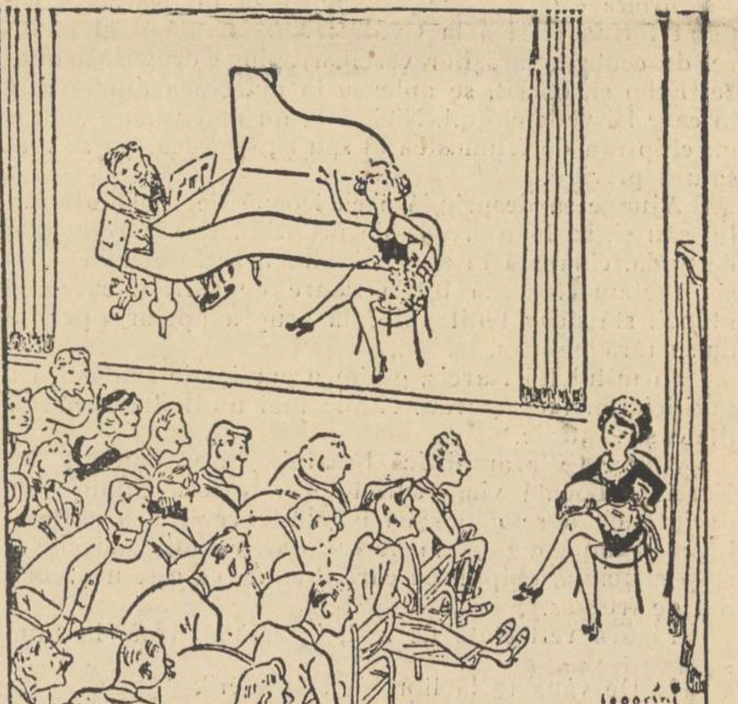
... In secolul nudismului.

Criză

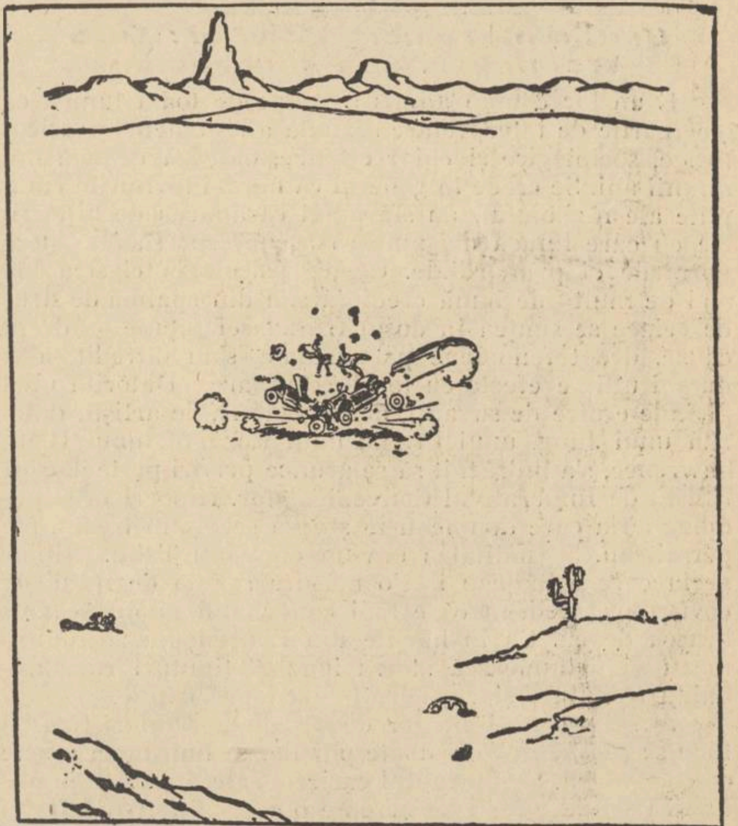

— Dă-mi o mie de franci, sau mă sinucid! Ajută-mă într'un fel!
— Imi pare rău, dar n'am revolver!

Concurenţa

Distracţie de sărbători

■ Suntem informaţi că editorul romanului lui D. H. Lawrance Amantul d-nei Chetterley este hotărât să ofere un premiu de 5000 lire pentru cea mai bună recenzie despre această carte.

Aşteptam numele persoanelor cari vor face parte din comisiunea de alegere.

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11